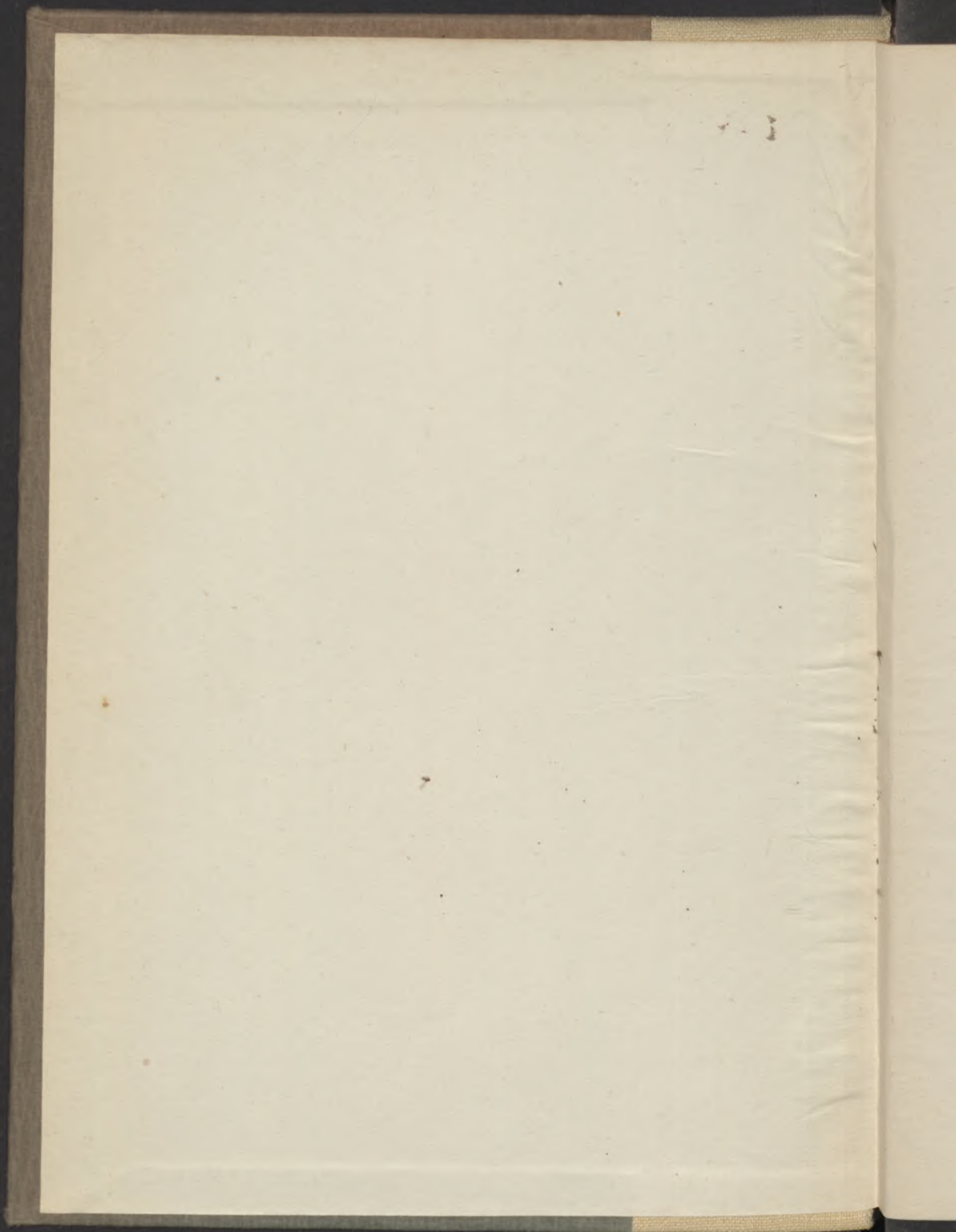

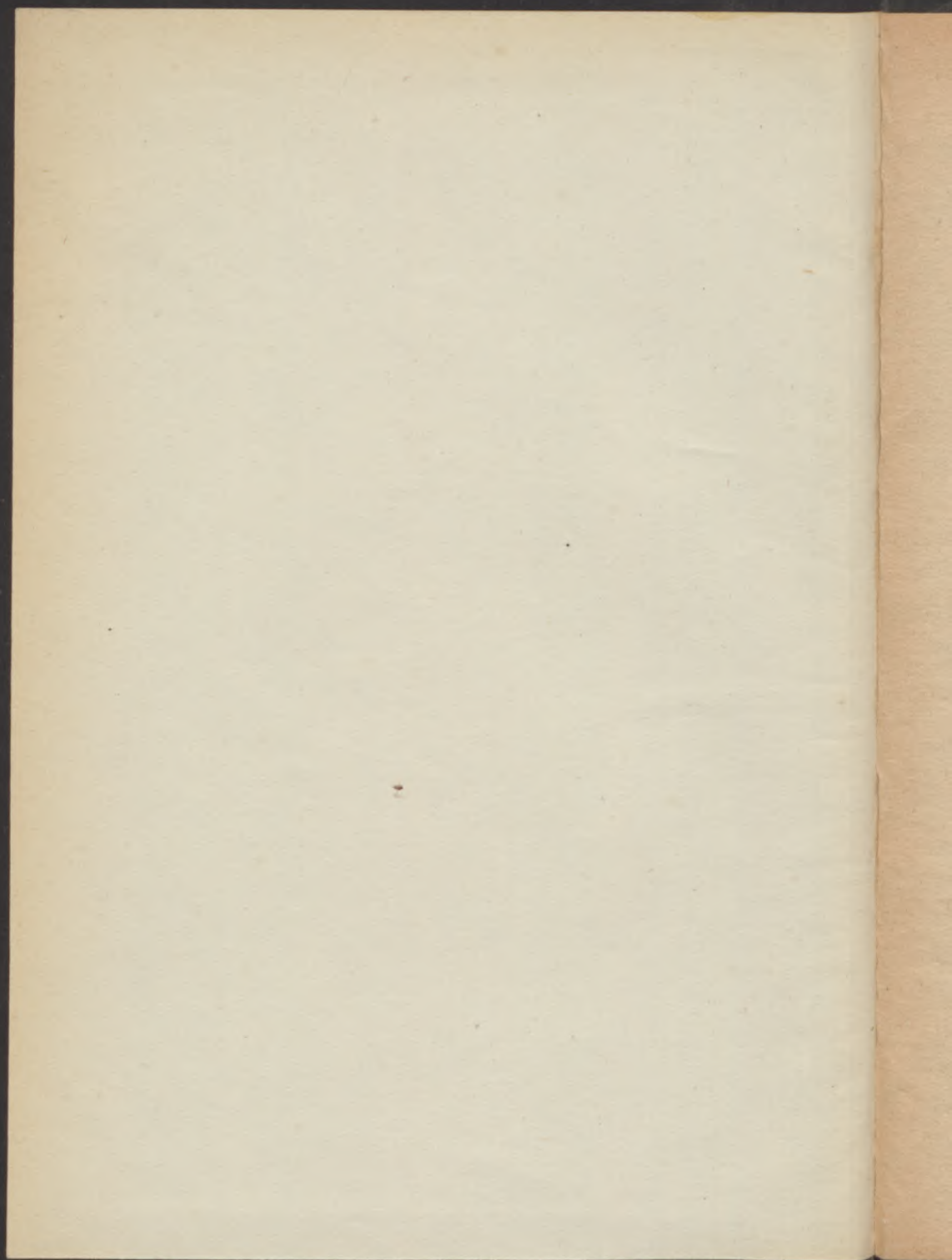
193267

NAGY LAJOS
FARKAS ÉS BARÁNY

NAGY LAJOS MUNKÁI

Az asszony, a szeretője és a férje. Elbeszélések
Mariska és János. Elbeszélések
A szobalány. Elbeszélések
Egy lány, több férfi. Elbeszélések
Az Andrássy-út. Elbeszélések
A berlini lány. Elbeszélések
Fiatalemberek. Elbeszélések
Képtelen természetrajz. Karcolatok
Találkozásaim az antiszemitizmussal. Cikk
A vadember. Regény
A jó fiú. Elbeszélések
Lecke. Elbeszélések
A bérház. Elbeszélések
Utcai baleset. Elbeszélések
Három magyar város. Szociográfiák
Kiskúnhalom. Regény
Budapest nagykávéház. Regény
A falu álarca. Társadalomlélektan
A három boltoskisasszony. Regény
A fiatalúr megnősül. Regény
Pincenapló. Rajz
A tanítvány. Regény
A három éhenkórász. Elbeszélések
A falu. Regény
Emberek, állatok. Elbeszélések
Január. Elbeszélések
Farkas és bárány. Elbeszélések
A lázadó ember. Önéletrajz

NAGY LAJOS
FARKAS ÉS BÁRÁNY

RÉVAI-KÖNYVEK
HALADÓ IRODALOM

Felszabadult Ország

*Magyar írók válogatott
elbeszélései*

Fjodor Gladkov:

Gyermekkorom regénye

Gelléri Andor Endre:

A szállítóknál

Szaltükov-Scsedrin:

A Galavljov-család

Nagy Lajos:

Nyitott ablakok

Roger Martin du Gard:

Vén Európa

Tersánszky J. Jenő:

Kakuk Marci I—II.

Új kiadás

Konsztantin Fégyin:

A diadalmas esztendő

Első örömök

Harmadik kiadás

Jacques Roumain:

Fekete emberek

Illés Béla:

Fegyvert s vitézt éneklek

Harmadik kiadás

Illyés Gyula:

Petőfi

Új kiadás

Sándor Kálmán:

Tolvajok kertje

Második kiadás

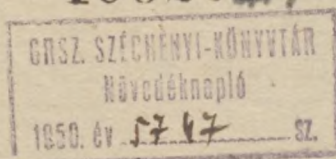
NAGY LAJOS

FARKAS ÉS BÁRÁNY

RÉVAI KÖNYVKIADÓ NEMZETI VÁLLALAT

Harmadik kiadás

19326 田子

Felelős kiadó : Barabás Tibor

Copyright by Révai, Budapest, 1950
95391/LD01 - Révai-nyomda N. V.
Budapest V, Vaddász-utca 16
Felelős : Pusztás Ferenc

ÚGY GONDOLOM, hogy célszerű egy kis magyarázatot írnom ehhez a kötethez, miként előző kötetemmel, a *J a n u á r - r a l* tettem.

Sok novellát írtam életemben s mivel egy részük elveszett, magam sem tudom mennyit, de becsülöm a számukat ötszázra. Műveimet nem az íróasztalfiókomnak írtam, hanem azzal a szándékkal, hogy megjelenjenek. A megjelentetésben nagy nehézségekbe ütköztem, mert a volt folyóiratok, napilapok és könyvkiadóvállalatok a korszellemet, az akkori olvasási igényt szolgálták ki. Az élet mélységeit nyíltan feltáró — az akkori felfogás szerint indulattelt és támadó — műveim csak elvétve jelenhettek meg merész, de emiatt tiszavirág életű lapokban, melyeket a rendőrség szemmel tartott, majd üldözött s végül is betiltott; ilyen volt például, hogy csak kettőt említsek, a Gereblyés László által szerkesztett *F o r r á s*, vagy a magam szerkesztette *E g y ü t t*. Sokszor kellett számolnom lapok és folyóiratok teherbíróképességével, így születtek meg a polgári élet kisebb fonákságait gúnyoló satiráim. Bár ezekről a satirákról meg kell mondanom, hogy kedvvel írtam őket, s tudni kell, hogy összes műveim, így ennek a *F a r k a s* és *b á r á n y* című kötetnek a novellái is szemléletben egységesek. Tehát: még a pajkos tréfák is, mint például a *S z e g é n y P a l i* bácsi, vagy a *N a g y a p a* nem alszik, ugyanannak az írónak a szemléletéből erednek, aki a *R a z z i á t* vagy a *N a p i r e n d*-et írta; a témaválasztásban és a hangban való különbség láttán mégis arra kell gondolni, hogy a *R a z z i á t* a „*F o r r á s*“-nak, a *S z e g é n y P a l i* bácsit meg a „*P e s t i N a p l ó*“-nak írtam.

Még csak túlságos ellenszenvvel sem emlékezhetek meg

irodalmi életünknek azokról a hatalmasságairól, akikről írásaim sorsa függött. Itt-ott másod- vagy harmadsorban helyet adtak nekem is, nem üldöztek, csupán kissé félték tőlem s e miatt — az önmaguk korához inkább alkalmazkodó művészetét igazolva — lehetőleg mellőztek. Ez nem volt túlságosan tragikus, mert csupán a megélhetésemet tették nehezzé s néhány nagyobb művem létrejöttét akadályozták meg; tudtam azonban, hogy győzöm életerővel s végül is megdől majd rajtam gyakorolt hatalmuk.

A maguk izléséhez — jobban mondva: szándékához — persze nem idomíthattak. Szinte humoros emlékem ma már a szerkesztő, — mert bánatos élményeim bánathangulatát igyekszem elpárolgztatni — aki még az e kötetben olvasható *A g o r o m b a* kisfiút sem volt hajlandó lapjában közölni, ellenben jóindulatúan magyarázta, mit és hogyan kell írni: „Úgy kérem, mintha ezerkilencszáz óta mi sem történt volna!“ Erről mindjárt eszembe jut s hogy az akkori léglövést szemléltessem, mindjárt el is mondom, hogy egy másik szerkesztő egyszer ezt kérdezte tőlem: „Valami nagyobb művön dolgozik-e?“ „Igen, — feleltem — egy regényen, melyben a mai magyar társadalmi életet akarom ábrázolni“. — Csodálkozva nézett rám: „Mit? A mai magyar társadalmi életet? Tízévi fegyház, barátom!“

De hát, nehezen bár, mégis megbirkóztam a szakadatlanul elemtornyosuló akadályokkal. Valóságos lelki rutinnal viseltem el például a rengeteg visszaütést. Mert néha mégis csak nyílt számomra egy-egy rés. A *Prof. Csizmadia* című novellám például a *N y u g a t*-ban jelent meg. Móricz Zsigmond, akivel mint szerkesztővel később ugyancsak hadilábon álltam, nem értve meg jól ezt a novellát, így gratulált hozzá: „Kitűnő a novellád!“ Rögtön folytatta azonban, szemrehányóan, indulatosan: „De ha ilyent is tudsz, akkor miért vadítod magad ellen az egész irodalmi világot?“ A konzervatívok, a félfasiszták, az álszocialisták, a proletár-lenézők, az esztéták, a szellemi prostituáltak és a polgári ellenforradalmi írók és szerkesztők és lektorok „vadítását“ persze nem hagyhattam abba, mert vadulásuk önként következett az írásaimból kiérezhető társadalomszemléletből, sőt magából az akkori valóság hű ábrázolásából.

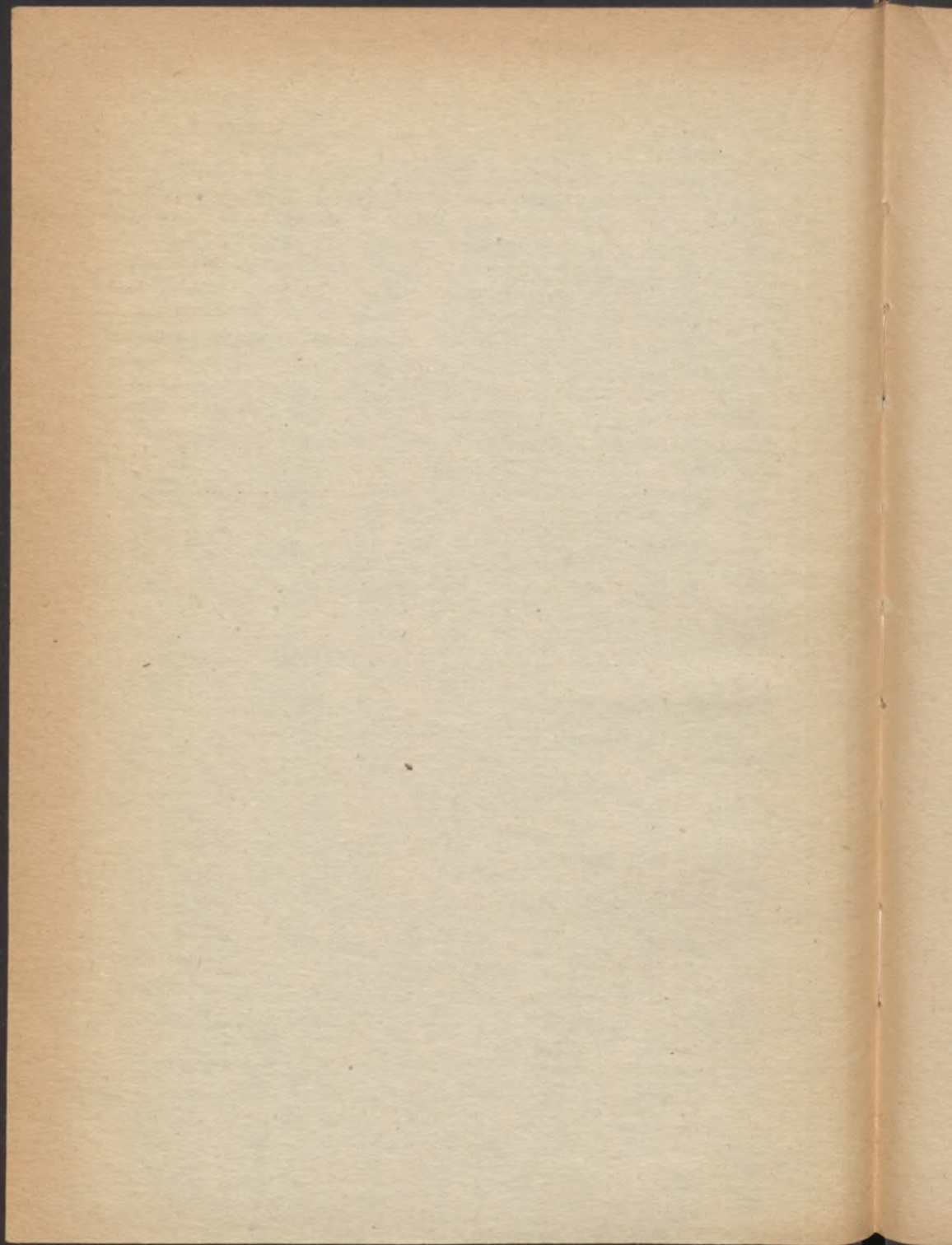
Szükségesnek tartom, hogy ebben a kötetben is a novellám megjelenési éve kiderüljön, legalább a tartalomjegyzék-

ből. Mert tökéletes megértésükhöz föl kell mérnie az olvasónak az éppen aktuális társadalmi és politikai helyzetet, melyben keletkeztek.

Olyan olvasó, akinek én írtam, a múltban igen kevés volt. És még annak a kevésnek is zavaros volt az irodalmi ítélőképessége. Példának megemlíthetem egy régi szélsőbaloldali politikai nagyságunkat, akinek, saját állítása szerint, a kedvenc írója Komáromi János volt, kedélyes háborús történeteivel, regényeinek nacionalista és militarista propagandájával. A haladószellemű irodalom olvasóinak és értőinek száma a felszabadulás óta megnövekedett. És ez a szám magasra emelkedik majd, mihelyt elérjük a dolgozóknak azt az életszínvonalát, amelyre a mai politika törekszik, s amely felé kétségtelenül haladunk. Az új irodalom alapja lesz a dolgozó tömegek jó megélhetése s ezenkívül az intézményes felszabadulásnak értelmi és lelki ténynyé mélyülése.

NAGY LAJOS

FARKAS ÉS BARÁNY

A FARKASOK az erdőszélen csörtettek. Szomjúság gyötörte őket, káromkodtak, valamiféle zsvány népséget is szidtak, amikor az egyik megpillantotta a fürge patakot. Oda-rohantak a patakhoz, fölébe hajoltak és elkezdtek mohón inni. Ki bádogedénnyel, ki meg csak a tenyerével meritgette a tiszta vizet. Egyszer csak felüti fejét az egyik farkas, a szeme kidülled, az orrcimpája karikásra tágul, mint amikor a farkas bárányszagot érez, mert észrevette, hogy nem messzire tőlük valami jámbor birka iszik a patakból. Az észlelő figyelmeztette közeli társait s nyomban jelentést tett Farkasnak is. Mindnyájan fölegyenesedtek, a birka felé irányították tekintetüket, az arcuk fölragyogott. Az egyik farkas elkiáltotta magát:

Héj! Mint a nyíl süvítése, zúgott el hangja a birka füle mellett. A nyavalyás birka megremegett. Értette a szót, de nem mozdult, úgy tett, mintha nem hallotta volna, vagy mintha nem venné magára. Nem is volt nehéz mozdulatlanul maradnia, mert a hirtelen ijedtségtől egy percre megdermedt.

— Héj! — süvített újra az éles hang.

— Héj, te jómadár.

A birka most gépies engedelmességgel, ahogy életében megszokta, fölegyenesedett és a farkasok felé nézett.

— Hozd csak közelebb az irhád!

— Zu mir!

A birka nem igen akart mozdulni. Bizony, jobb lenne szépen belefordulnia a patak vizébe és többé föl sem buknia. A szíve nagyon nehéz volt.

Most Farkas szólt feléje megint, finoman, szinte barátsággal:

— No, jöjjön csak ide!

A birka most már elindult. Valami enyhe remény ömlött el mellében, hiszen csaknem jóindulatú volt a hívó szó. Elindult és lassan ment a farkasok felé. A farkasok szeme szikrázott és nyelték a nyálukat.

Farkas, ahogy a birka elébe érkezett és illedelmesen, kalaplevéve megállt, mosolyogva kérdezte:

— Miért zavarja ön a vizet, amikor mi iszunk?

A birka bajról feledkezve, csaknem bátran felelt:

— Én zavartam a vizet? Nem is zavarhattam, hisz önök állnak fölül, én pedig alul.

— Ah, igen! „Superior stabat lupus.“ Nagyon helyes.

És Farkas elnevette magát. Nevetését rekedt, röhögő kórus kísérte.

— No, de ön tavaly rágalmazott bennünket!

A birka szaporán védekezett:

— Ó, dehogy... Isten ments! Hogy is rágalmaztam volna önöket, hisz önök tavaly még nem is léteztek.

Farkas újra nevetett, csengő, irgalmatlan nevetéssel:

— Helyes. Tavaly még csakugyan valahol a fenében voltunk. De hát... üsse kő, ha nem tavaly rágalmaztál, akkor az idén! Az idé-énn! Ha pedig te nem, akkor az apád. Vagy az anyád, vagy a testvéred, vagy akármelyik pereputtyod. Te, vagy ti, a cinkostársaid, mindegy!

Farkas arca már sápadt volt, szeme villogott, csengő szabályos hangja már eltorzult. A birka, aki sok történetet hallott a farkasokról, szeretett volna most fölsikoltani és térdre rogyva zokogva és jajveszékelve könyörögni. De tehetetlen volt. Csak állt és hallgatott. A farkasok közelebb húzódtak hozzá, egészen körülvették, némelyik felhördült vágyainak ostorcsapásai alatt, izmaik meg-megrándultak, egyik a fogait csattogtatta, valamennyinek száján és orrán zöldfényű, kén-gőzös lehelet lobbant ki.

A birka dermedten hallgatott. Az egyik farkas rábődült:

— Talán beragadt a szád? Majd mindjárt kinyitjuk!

„Majd mindjárt kinyitjuk!“ — kopogtatta a birka agyát s a könnyei megeredtek és sűrűn potyogtak. Sírástól meg-megszakítva mekegte:

— Nincs is nekem ap-á-ám. Á-árva gyermek vagyok. Az anyá-ám ré-égen meghalt. Egy testvérem volt, az elesett a há-áború-ban.

— Elesett? — ismételte valaki vérfagyasztó gúnnyal.

— Szóval: te nem zavartad a vizet, neked nincs apád, anyád sincsen, testvéred sincsen, neked semmid sincsen, te semmit nem csináltál, te olyan vagy, mint a ma született bárány.

— Igenis, kezét csókolom, — mekegte a birka föltámadó reménységgel.

— Hm. Nincs. Te nem és neked nincs. Te tagadsz. Tehát... én hazudok!!

A birka megdöbbsent. Ekkor az egyik farkas iszonyú csapással sujtott az arcába. A birka balszeme rögtön kifordult. A farkas felüvöltött a gyönyörtől.

— Hát úgy-e hazudik a nagyságos úr? Az anyád keserves...

— Hazudik, vagy nem hazudik?

Rettentő csapás; a birka kifordult szeme szétpattant. A farkasok kórusban üvöltöttek.

— Nem hazudik — lihegte a birka.

— Nem hazudik? Hiszen akkor igazat mond! — üvöltött egy másik farkas és hévvel ütött a birka fejére. A birka koponyacsontja megrepedt.

— Igazat mond.

— Akkor hát te hazudsz!

Ütés. Reped a koponya.

— Hazudsz, vagy nem hazudsz?

Ütés. Szakad a bőr, törik a csont.

— Én hazudok.

— Ű-úgy? Hazudsz, kutya? Hazudni mersz?

Vágás. Csurog a vér.

— Hát hazudtál, griffmadár? Ugy-e, hogy van apád is?

Szúrás.

— Van apám is.

— Ugy-e két apád is van?

Rúgás.

— Jaj, két apám van.

Törés.

— Ugy-e három apád is van?

Égetés.

— Jaj, három apám van.

Ütés.

— Ugy-e annyi apád van, ahányat akarunk?

Reszelés.

— Jajjaj, száz apám van!

Ütés.

— Ugy-e, gyilkoltál?

— Igen, gyilkoltam.

Rúgás.

— Ugy-e, raboltál?

Sok, sok ütés, törés.

— Igen, raboltam.

Szúrás.

— No, ugy-e, hogy rágalmaztál bennünket?

Égetés.

— Igen.

Törés.

— No, ugy-e, hogy zavartad a vizet, amikor ittunk?

Zuhogó ütések.

— Zavartam.

Ütés, vágás, szúrás, égetés. A birka már mozdulatlanul fekszik, gyöngén piheg. A farkasok kórusban üvöltenek. Farkas áll és komor. Cigaretára gyújt, a keze fehér, a körmei ragyognak. Lábszárvédője tündöklök a napfényben. A farkasok körülállják és türelmetlen várakozásukban keservesen vonítanak. Int nekik.

A farkasok elvitték a birkát az erdőbe.

A szél zúgott, zúgatta, nyögte a fákat és lóbálta erős ágaik sok, sok terhét.

RAZZIA

RAZZIA lesz! — mondta a barátom.

Én még sohasem láttam razziát. Csak az ujságokban olvastam róla. Homályos képek úsztak az emlékezetem mélyén. „Százhusz detektívből álló kordon fogta körül a városligetet s a rendőrség emberei pontban éjfélkor megindultak minden irányban a liget belseje felé. A kör egyre szűkült. A detektívek minden gyanús alakot igazoltattak. Összetérelték a csavargókat, rongyos embereket, padonalvókat s a bokrok sűrűjéből fölvert hajléktalanokat... A razzia igen szép eredménnyel végződött: öt zsebtolvaj, három betörő, huszonhét notórius munkakerülő s tizenegy züllött életet élő nő került a rendőrség kezére.“

— Nem akarsz résztvenni a razzián?

Nem is feleltem a kérdésre. Én statisztáljak az effélékhez?

„A detektívek elállták a *Hét liter* nevű hirhedt kocsmá ajtaját és hátsó kijáróját. Erre a tanyára a külváros söpredéke jár: rongyos munkakerülők, mindenféle bűnözők, és titkos prostituáltak. Tizen a detektívek közül egy felügyelő vezetésével, revolvereiket kezükben tartva, berontottak a füstös terembe. Senki ne mozduljon, föl a kezekkel! — kiáltotta harsány hangon a felügyelő. A lebujban tartózkodó népség között leírhatatlan pánik tört ki...“

Razzia! Vadászat. Farkas a kutyára, kutya a farkasra. Mintha magam előtt láttam volna, ahogyan a megviselt arcú férfiak hirtelen felugrának, de a revolverek súlyos érvelésének hatása alatt azután mozdulatlanul állva maradnak. És közöttük meglapulnak néhányan az örök bosszúra hangolt nők. Csaknem az asztal alá húzódik Kültelki Kató, zilált hajával, korommal stilizált szemöldökével, fehérpettyes piros blúzban. — „Ez a lány a sírba visz engem“ — nyöszörögheti ilyenkor egy

ványadt anya, valahol álmatlanul vergődve a vackán. — „Egyszer úgys belevágom a bicskát!” — hördül fel mellette az apából az alkohol.

Mint hallucináció zendült sorra a fülembé:

„Igazolja magát!”

„Agyag Pál.”

„Iratokat! Gyorsabban, gyorsabban! Mióta nincs munkában?”

„Egy esztendeje.”

„Lesz az kettő is. Miből él?”

„Hol ebből, hol abból, ami éppen akad.”

„No, álljon be a sorba.”

„De kérem, én nem csináltam semmit.”

Ekkor valaki közbe bődül:

„Ne pofázz, az anyád keserves...” és úgy vágja mellbe Agyag Pált, hogy az nekiesik a falnak.

„Mars a többi közé!”

Megsimítottam a homlokomat. A barátom unszolt.

— Na, menjünk el! Egyszer ezt is meg kell nézni. Egyedül megúnnám.

— Jól van, nem bánom!

— Majd beszéllek az egyik kapitánnyal. Beállunk a detektívek közé, mintha hirlapírók lennénk.

— Jó.

— Éjjel egykor indulnak a tizenharmadik kerületi központból, a Bilincs-utcából. Mi találkozunk az Igazság-út és a Rend-utca sarkán, pont a bronzsárkány alatt. Tudom az irányt, arra visz el a csoport útja. Mi ott várunk és csatlakozunk hozzájuk. Tehát félegykor!

— Rendben van, ott leszek!

Éjfél után félegykor már várt rám a barátom, az Igazság-út és a Rend-utca sarkán, az öreg bronzsárkány alatt.

Nyirkos, novemberi idő volt, a járda feketén fénylett, az ég tompán szürke. Vártunk kettesben. Baljóslatú idő a társadalmi szertartáshoz, föl-alá topogtunk. Valaha a maják és inkák eleven embereket áldoztak évenként tízezzel. Élve boncolták az áldozatokat s meleg, még dobogó szíveket emeltek ki a felnyitott mellüregekből... Komoran hallgattunk. Vártunk. Már egy óra elmúlt! Úgy látszik késnek. Szavaink után ködlő pára szállt el a szánk felől. Kis pihés érintések hidege borzongatta a nyakunk.

— Talán nem is jönnek. Elmarad a razzia. Azt hallottam, hogy rejtelmes gyilkosság történt ma estefelé. Talán azért.

— Ott jönnek! — kiáltottam én, mert embercsapatot láttam feketéleni az Igazság-úton.

De meg is döbrentem. Különös. Már néhány perce abba az irányba bámultam és — puszta volt az út végesvégig, senkit és semmit nem láttam rajta járni. Most meg, ime, egy csapat jön, ötvenen is lehetnek, százan is, vagy még többen. Érthetetlen. Kívülről a város széle felől jönnek. Mintha a föld alól buktak volna föl, vagy az égből hulltak volna alá. Mögöttük és felettük, mint hasadás a szürke tompaság mammuth-testén, sárgászöröses izzó folt, mint mikor óriási tűz fénye festi vörösre az eget.

— Eh, ne beszélj ostobaságot! — mordult rám a barátom. — Ez nem a rendőrség. Azoknak innen a Rend-utcán kell érkezniök. Tudod, hogy abból nyílik a Bilincs-utca s ott a tizenhármass központ.

A csapat gyorsan közeledett. Már élénk beszéd moráját is hallottuk.

De hát kik és mik lehetnek?

— A razzia, úgy látszik, elmarad. Már félkettő.

— Ez a razzia!

— Ugyan! Nézd, milyen különös alakok!

És csakugyan már elérkeztek hozzánk, a bronzsárkány alatt vonultak el. A bronzsárkány hátából magas oszlop nyúlt fölfelé, a végében négy ívlámpa. Ezeknek a fényénél megvilágítottak a csoport figurái.

Bizony, nem rendes detektívek ezek! Hiányoznak a nagy birkózó termetek. A fekete, szabályos télikabátok és keménykalapok. A fogantyús vastag botok. A kabátujjakkból kidagadó óriási öklök. A tömött kis fekete bajszok s fölöttük a szűrő, kegyetlen szemek.

— Micsoda csapat ez?

Szürke, egyforma, testben és arcban uniformizált alakok, mint valami gondolat megtestesülései! Vállasak és domború-mellűek ugyan, de arcuk komoly és komor, sőt régi szomorúságok emlékeit hordozó; kissé sápadtak is, kissé a pusztulás széléről újjá elevenedettek és a szemük jószágosan szelíd.

Egy a csapatból megállott előttünk, ránk nézett, éppen az én szemembe. Egy másik megfogta a karját:

— Ugyan! Hiszen csak ismered őt?

— Csakugyan, ismerem. Akar velünk jönni?

— Hová?

— Razziát tartunk.

Csatlakoztam hozzájuk. A barátomért én álltam jót. — Derék fiú, — magyaráztam — bár a szemét még ezután kell felnyitni.

Már messzire elhagytuk a bronzsarkányt. Az út padjain itt-ott emberek kínlódó félálomban gubbasztottak. Egyiknek például a feje lehullt a mellére, a száját kitátotta, a lábát előre vetve sarkával belevágta a földbe — néztük, hallgattuk, néha felnyögött; kiskabát a testén, alvás közben is reszketett a hidegtől. Különös detektívek! Razziát tartanak! Az egyik már érinteni akarta az alvót, de egy másik, talán felügyelő, rászólt:

— Hagyd őt! Mit csinálnánk vele? Fáradt, magunkkal nem cipelhetjük, hajlékot adni neki ma már nem tudunk. Hagyd őt!

— Sze-e-gény! — hangzott el néhány hang, szinte sóhaj, de odább vonultunk. És már megkezdődött a munka. Mert egy autót állítottak meg az út közepén. Siettem arrafelé, hogy lássam, mi történik. Mire odaértem, a többiek közt átfurakodva, már az autó mellett állt annak utasa, egy magasszálú bundás férfi, a fején lecsapottszélű velurkalap, bundájának fekete prém a gallérja, de szemén mereven ül a monokli, az egész ember dacosan tartja magát. Bizonyos, hogy látta a színházban az „Ember Tragédiá“-ját s most lemásolja a márki-jelenetet. „Márki vagyok!“ — mondhatná büszkén.

— De hát mi a foglalkozása? — faggatta az egyik különös detektív. — Mit csinál egész nap? Micsoda közhasznú munkát végez?

— Munkát én egyáltalában nem végzek! — jelentette ki a márkiimitátor öntudatosan.

— Notórius munkakerülő! Ezt magunkkal visszük, — hangzott az utasítás.

— Fogjuk közre! Előre!

A soffórhöz így szóltak:

— Maga elmehet!

A soffór gúnyosan mosolygott, nem indult:

— Kérem, az nem úgy van...

Harcba akart szállni a gazdájáért.

— Indul, vagy nem? — szólt rá valaki szelíden, de a revolverét homlokának irányítva.

A soffőr mosolya kínos vonaglássá torzult, hamar elkapta a tekintetét, mintegy így akarva a revolvert nem létezővé varázsolni; még valami hangtöredék csuklott fel a torkából, de máris megragadta a volánt, begyújtotta a motort.

— Tovább! — hangzott a vezényszó mindnyájunknak.

Indultunk és vittük magunkkal a „márki“-t. A különös csapat egymásután igazoltatta az embereket, férfiakat és nőket. Furcsa, soha nem látott és soha nem hallott munka folyt. Elfogták és magukkal vitték a szelvénynyírót. A tízemeletes sarokház bérszedőjét. Az Előkelők-Klubjának két tagját. A híres ifjú és szép színésznőt, a város első színházának drámai szendéjét, aki angyali ifjúságával éppen a hetvenéves vezérigazgatótól távozott. Elfogtak egy nyúttképű, koravén fiatalembert, aki éppen a nyomdából indult hazafelé, ahol még néhány igazságot, melyek részint tévedésből csúsztak bele a kéziratába, részint szórakozottságból maradtak benne, az utolsó pillanatokban korrigált át hazugságokká. Elfogtak egy cowboy-kalapos félkegyelműt, aki őszibarackot és szőlőt fest hámozott dióval és mogyorótörővel s a képeit tiszta művészet címén árusítja. Elfogtak egy köpcös, joviális arcú emberkét, aki gallérját felhajtva, szája elé tartott zsebkendővel osont a házak tövében, miután a főoperában a roppant előkelő közönségnek elénekelte a „La donna e mobile“-t.

— Notórius munkakerülő! — hangzott az egyikre.

— Tolvaj, — vonatkozott a másikra.

— Titkos prostituált! — szólt a hölgyeknek.

Óh, különös, érthetetlen, soha nem volt razzia! Már hajnali öt óra lehetett, amikor egy palota előtt megálltunk, melynek valamennyi ablaka ki volt világítva. Az egész palota tündéri fényben úszott, — ahogy az ujságok írni szokták, illő hódolattal, sőt szeretettel. A palota előtt, hosszú sorban a járda mellett, autók várakoztak, soffőrjeik dideregve, kimerülten bóbiskoltak.

— Huszan itt maradtok a kapu előtt, huszan elálljátok a hátsó kijárót! Ötvenen az elfogottakra vigyáznak. A többiek utánam.

És a különös detektívek felrohantak az első emeletre, be a fényes terembe, kezükben tartott revolverekkel.

— Senki se mozduljon, föl a kezekkel! — kiáltotta harsány hangon a különös felügyelő.

A fényes teremben leírhatatlan pánik tört ki.

A LEÍRÓ

FÉLNÉGYRE ígérték, hogy jön. Félnégykor lassú és nehéz lépések hallatszottak a folyosón, magas alakja elhaladt az ablak előtt és kellemetlen zörgéssel nyílt az üvegtáblás ajtó. Még kellemetlenebb volt a zaj, hogy az ajtót ügyetlenül és erőszakosan csukta be. Ott állott most az irodát a folyosótól elválasztó üvegtáblás kalickában, mint egy nagy, lompos, állatseregleti példány. Levette a kalapját és már kinn elkezdett esetlenül hajlongani. Bejött, köszönt, így hogy: alászolgája. Nézett rám, kissé mosolygott, hogy hát itt van. Nagy, szeszélyes bajusza volt, gondozatlan haja és csúnya, szőrös képe. Nézett körül, a fogast kereste. Mikor megpillantotta, nagy, himbáló mozdulatokkal vetette le a télikabátját és fölakasztotta rá. Bár négy-öt üres ága volt a fogasnak, mégis éppen az enyém mellé. Levette gallérkendőjét, beletette a kabátja zsebébe s néhány rögzítő, simító mozdulatot is tett a ruháin. Helyesnek találta úgy, ahogy van. Én bosszankodtam, a fogashoz mentem és arrább akasztottam a kabátot. Eközben feléje sandítottam, ő a fali órát nézte, nem is vette észre, hogy mit csinálok. Valami hasznos, áldott tompultság ömlött el egész lényén.

— Tehát ön a Schmied úr...

— Igenis.

— A Károlyi úr küldte...

— Igenis.

Én néztem rá és nehezteltem Károlyi úrra, mert mégis valamivel rendesebb külsejű embert kellett volna küldenie. Ez, szegény, olyan mint egy betörő. Nem igen ültethet az ember ilyent az irodájába. De már ha itt van, mit lehet tenni. Most már talán maradjon... Bár mégis talán legjobb lenne elküldeni. Vajjon, hogyan is lehetne?...

— Tudja ugyebár, hogy...

— Igenis.

(Mit igenis? — fortyantam föl magamban s majd, hogy ezt is mondtam neki.)

— ...hogy egy végrendeletet akarok önnel leiratni három példányban. Nagyon szépen, kalligrafikusan kell írnia...

— Igenis.

— Hibának nem szabad benne lenni.

— Igenis.

— Tizenöt oldal hosszú a végrendelet. Lassan, figyelmesen írja majd, nem kell vele sietnie. Fő az, hogy szép legyen és ne legyen benne hiba. Törölni, javítani nem szabad. Tehát ön... ugyebár... tud hibátlanul írni? Nem hagy ki szavakat.

Furcsa zavarba és határozatlanságba esett. Sok más ember, erősebb, az életküzdelemre inkább való, gyorsan és határozottan felelt volna, és igaz meggyőződéssel állította volna, hogy tud hibátlanul írni. Mert így idomulnak az erős ember meggyőződései az érdekéhez. Mindjárt említett is volna eseteket, hogy ő akkor, itt, ezt és ezt leírta, nagyon meg voltak vele elégedve, egy hiba sem esett a munkájában, pedig akkor fájt a feje, nem tudott teljes figyelemmel írni — és így tovább. Ő azonban nehezen és akadozva felelt:

— Hát... kérem... az a mesterségem... Hát... talán csak tudok...

És azután összeszedte magát és kissé elszántan... mert elszántságra volt szüksége még ehhez is — ezt mondta:

— Tizenkét éve vagyok díjnok a... minisztériumban... A felségfelterjesztéseket is én írom. Mindig meg voltak velem elégedve.

(Pedig mégis csak le kellene valahogyan rázni a nyakamról!)

Így folytattam:

— Mielőtt azonban a munkához fognánk, talán szíves lesz próbát írni. Tessék... Itt van egy darab haszontalan papiros, írjon pár sort, akármit.

Leült, belemártotta a tollat a tintába és már írni akart, de hirtelen, egészen a papír közelében megállt a tolla. Megint megzavarodott, rámnézett kérdően, majd vissza a papírra és úgy tett, mintha gondolkodnék... Ahogy így elnéztem őt, szájalmasnak és ostobának láttam az arcát, a fejét, az egész idétlen, esett alakot. De mégis... mert nem voltam elérzéke-

nyült — majdnem csupán csak haragudtam rá. Bosszantott engem, akitől — legalább a pillanatnyi adott helyzetben — idegen volt az ilyen apróságon való fennakadás, hogy lám: most csak próbát kellene írnia, akármit, összefüggéstelen szavakat is írhatna, még sem tud mitévő lenni! Bántó és borzasztó dolog ez s nyomában az embernek határozottan az az indulata támad, hogy egye meg a fene az ilyen embert, pusztuljon az ilyen ember el, nem való ez arra, hogy éljen... Nem mondom, hogy az ember ezt kívánná, de mégis ilyenfajta haragvó és túlszigorú érzései vannak. Amúgyis kellemetlen és ellenszenves volt nekem ez az ember. Csúnya, kopott, szegényes. Sajnálom, de nem szívesen látom. És nem szívesen látom most és itt az irodámban. Meg talán így is: nem szívesen látom, mert csak sajnálni tudom... Idegbántóan zörgött az ajtóval, amikor jött. Esetlenül hajlongott, holott oly egyszerű és természetes az a köszönési mozdulat. Borzasztó, hogy valaki még azt sem tudja megtanulni!

Ő még mindig töprengett és ne adj' Isten, hogy valamit el tudott volna kezdeni. Fölnézett rám ostobán és ezt kérdezte:

— Mit írjak?

— Akármit, mindegy — feleltem és nem akartam kisegíteni. Azért se. Hadd kínlódjék! Hallatlan, hogy milyen buta!

Vergődött, szinte beleizzadt a nagy kínlódásba. És — talán csak véletlen szerencséből — mégis annyira föltalálta magát, hogy körülnézett az asztalon valami könyv után, amiből írhasson.

Mérgesen rászóltam:

— Ugyan kérem, hát nem tud semmit sem írni? Azon is tanakodik, hogy mutatóul mit írjon? Hiszen bármit írhat! Írhat akár egy népdalt is... Persze, ön ezen is fennakadna, nem tudná, hogy a sok népdal közül melyiket írja... Írjon hát egy kérvényt! Ilyet lát ön eleget a minisztériumban.

Hozzáfogott és írt. Aggodalmasan írt. Vigyázva, lassan, elég szépen, bár kissé a belső izgalom miatt ingadozó, el-elhajló betűkkel ömlött a papírra:

„Nagyméltóságú Miniszter úr!“ Alatta: „Kegyelmes Uram!“ Lejebb: Alulírott Schmied Bertalan azzal az alázatos kérelemmel járulok Nagyméltóságod Magas Színe elé, hogy engem a fennhatósága alá tartozó Magyar kir. Állami... Hivatálnál napidíjasként alkalmazni legkegyelmesebben méltóztat-

sék. Alázatos kérelmem támogatásául bátorkodom hivatkozni arra, hogy a mellékelt ...“

— Elég, köszönöm, — mondtam, mintegy megesapott az, amit írt. Egy percig semmit sem szólhattam, mert elém lebbent a kép: a görnyedve kérő, aki földig alázkodik egy másik előtt és ernyedten reszket a hangja, és a gőgös ember, a mások nyakára került, a Nagyméltóságú, a Kegyelmes.

Schmied úr ezalatt várakozón és reménykedően pislogott rám. Szinte sunyi volt a pislogása ... Ott volt már a papiroson az esdeklés. Tudatos elszánás és akarás nélkül került oda, egészen váratlanul s most, ahogy maga előtt látta az esdeklést, most ismerte fel ő maga is, és mintegy megkönnyebtlült és fölujjongott, hogy valami komoly és hatékony került ki belőle és elém, amit elmondani semmikép sem lett volna ereje.

A BUKOTT GENERÁLIS

VOLT EGYSZER egy nagy háború, amelyben a földnek csaknem valamennyi országa résztvett. A harcoló országok férfiai a zsenge ifjútól az őszülő öregig csaknem mind fegyvert fogtak és siettek a hadszínterekre, ahol golyóval és szurony-nyal, tűzzel és vassal és gázzal pusztították egymást. Nagytudományú és keményszívű tábornokok dirigálták a sok-sok millió harcost. A kisebbsztudományú, vagy talán lágyabb szívű tábornokok — mit lehet tudni, hogy milyen minőség volt a döntő — a hadszínterek mögött, országaik nagyobb városaiban foglalatoskodtak. Sorozták, beosztották, öltöztették és táplálták — no, nem valami jól! — és a harci mesterségben gyakoroltatták a hadbavonulókat.

Ilyen hadszíntérmögötti katona volt az öreg Kukuriku tábornok. Egyszerű öregember, harciasság nélkül való lélek, jámbor hivatalnokkatona. Hol a bakancselosztást irányította, anélkül, hogy ő maga panamázott volna, hol meg kórházak fölött parancsnokolt, ahol az orvosok áldott jó szívvel gyógyították a beteg katonákat, hogy mielőbb kimehessenek újra oda, ahol a gránátok robbannak. Leginkább neki való feladathoz azonban akkor jutott az öreg Kukuriku tábornok, amikor országa fővárosában az előírászerű öltözködés legfőbb felügyelőjévé nevezték ki.

Az öregúr elemébe került. Reggeltől estig sajátlábulag is róttá az utcákat és a saját szemével ügyelt rá, hogy tökéletes legyen a rend és kifogástalan a külső „csín“. „Győzni fogunk, mert győznünk kell, továbbá, mert mienk a rend!“ — gondolták honfitársai. „Győzni fogunk, mert csinosak vagyunk, sőt mert nem vagyunk csintalanok!“

Holmi gépies modern emberpusztítók lenézték az öreget és

azt mondták róla, hogy: vén trotli. Mások einzelmars-generálisnak csúfolták, ami — úgy látszik — szintén valami alacsonyabb kategóriát jelent az igazi rohamoztatókkal szemben. Az öreg azonban feladatának fontosságáról meg volt győződve, szüntelenül a katonák adjusztirungja járt az eszében; sasszemmel látta meg, ha egy-egy közkatona gombja nem volt fényesre pucolva, vagy ha az öreg népfelkelő blúzának felső gombja nem volt begombolva, vagy ha a köpenyeg gallérja téli hidegben fel volt hajtva, vagy ha a tiszte, aki a harctérről néhány napi szabadságra hazaérkezett és ilyenkor bajonettet hordott, ami tilos volt.

Ha valami hibát észlelt, akkor megállt, morgott, csóválta a fejét, szemével magához intette a katonát és mialatt az vigyázzban állt, keményen leszidta. Recsegett, ropogott ilyenkor a hangja, a szeme pislogott, halvány arcbőre kipirosodott, így ostorozta a bűnöst, aki miatt nyilván el kell a háborút veszíteni a hazának. De nem büntette meg a vétkeket, szabadjára engedte, sőt ha látta, hogy az túlságosan megijedt, akkor hirtelen abbahagyta a pattogást és mintha valamit még kémlelné rajta, hozzá hajolt és a fülébe sugta:

— Azért nem kell úgy begyulladni!

És tovább szidta.

Máskor azonban nem szidta a bűnöst, hanem elkezdett neki magyarázni. Persze, hogy a rendről és a külső csínről, „aki egy kis hideg ellen felhajtja a gallériát, az fél a hidegtől. Márpedig szabad-e a katonának bármitől is félni?“ „Aki annyira hanyag, hogy még a gombjait sem gombolja be, hogyan lehet arra egy harctéri feladatot rábízni?“ És így tovább. Azután elpiszmogott a rendetlen katonával, megigazította a ruháját, egyenesre állította az oliváját; megmagyarázta neki, hogyan kell szépen szalutálni; megtanította szabályosan vigyázzban állni, igazgatta a lábait, hogy a lábujjak előírásszerű távolságra legyenek egymástól. Hát ilyen okvetetlenkedő, piszmogó, gyengeszívű generális volt az az öreg Kukuriku.

Egyszer csak — ami szinte hihetetlen! — mégis vége lett a nagy háborúnak. Az ellenfelek győztek és vesztettek kölcsönösen; az egyik ország nagyobb lett, a másik meg kisebb lett, a harmadikban forradalom tört ki, a negyedikben ellenforradalom jutott diadalra; valamennyiben kitört a „béke“ s valamennyien csúsztak lefelé a lejtőn. A nagy kavarodásban kol-

dusokból milliárdosok lettek, milliárdosokból koldusok lettek; a rák gyógyítását még nem találták fel, de feltalálták a B-listát, a nyugdíjazást, a tönkremenés gyorsított tempóit, a reménytelenséget, a tanítóból lett címírót, az íróból lett könyv-ügynököt, a tehetetlen sziszegést, talán még a műtyűk-szemet is.

Kár is tovább csűrni-csavarni mindezt, elég annyi, hogy Kukuriku tábornok hazájában forradalom tört ki, ő tovább tábornok nem maradhatott; szántani-vetni nem tudott, kenyeret sütni nem tudott, — lett tehát belőle egy nagy bonctani intézetben hullaőr. Űgy bizony. De hát elemében maradt: felügyelt tovább, a hullákra ügyelt fel, mint előbb a katonákra, sasszemmel, gonddal, titkos apai szeretettel, katonás pontossággal, makacsul. Egész nap fel-alá járkált köztük. Megigazította a lábukat, hogy szépen, előírásosan feküdjenek „vigyázz“-ban. A lábukhoz a zsinórnak megfelelő helyen illesztette a kezüket, „négy ujj szorosan össze, a hüvelyk is odazárva!“ A hajukat is elsimította és — mivelhogy napról-napra szegényebb lett, mivelhogy rohamosan öregedett immár, mivelhogy amerre csak nézett, ő csak romlást és pusztulást tudott látni s mindettől azután napról-napra szelídebb és szelídebb lett az amúgy sem gonosz öreg, hát olyik hullának, amelyiknek éppen a túlságos kuszáltság miatt már muszáj volt, a bajuszát is kipödörte, sajátkezűleg.

PROF. CSIZMADIA

NAGYRÉVI MIKLÓS gimnazista, pontosan három óra-kor érkezett a ház elé, melynek kapuján réztáblába vésve állott a név: Prof. Csizmadia.

Egyemeletes ház a villanegyedben, Dr. Csizmadia Ábris tulajdona, aki gazdag és hatalmas ember, nagytermetű, nagy-szakállú és szigorú szemű felnőtt, — Miklós már látta őt egyszer-kétszer. Most, hogy kezét a kapu kilincsére tette, szívét izgalom remegtette meg. De harcha szállt ezzel a mély-ből feltörő érzéssel s szinte autoszugesztív módon erősítgette magát: harminc koronát fog kérni egy hónapra.

A feladat az volt, elő kell készíteni a professzor fiát, Károlyt, a javítóvizsgára, mert megbukott matematikából. A gazdag és hatalmas városatya s politikus fia megbukott! El lehet képzelni, milyen keveset tudott. A semminél is kevesebbet. Richter tanár úr igazságos és ha már tízszer kevesebbet tudott a fiú, mint Csürom József, az Örömvölgy-utcából, akkor bizony meg kellett buknia.

Még nem történt meg a bizonyítványkiosztás, a fontosabb eredményeket azonban már mindenki tudta. Az utolsó tanítási napon megjelent az iskolában Prof. Csizmadia, sokáig sétált a folyósón Richter tanár úrral, amikor pedig elment, a tanár úr hívatta Nagyrévi Miklóst, az egyetlen tiszta jelest, a nagyreményű matematikust.

Csizmadia Károly az első perctől kezdve, hogy atyja érkezéséről értesült, leste az osztályajtóból, mi történik. Amikor pedig Nagyréviért beordított az osztályba Feldheim, nagy sietséggel panírt vett elő és egy expresszlevélkét firkantott, hogy azt Feldheim adja majd át Nagyrévinek:

„Kedves Miklós, felejtsd el a köztünk történeteket. Én tiszta

szívemből nem haragszom Rád. Te se haragudj énrám. Biztosan arról van szó, hogy együtt tanuljunk a javítóra. Kérlek, vállald el a tanítást, ha haragban is vagyunk, illetve voltunk. Mert, ha nem vállalnád, az otthon engem nagyon kínos helyzetbe hozna. Vallatóra fognak majd, hogy mi történt köztünk. Én pedig nem mondhatom meg az igazat. Nagyon kérlek tehát, béküljünk ki és térjünk napirendre a gyerekség fölé, melybe mindketten beleestünk. Inkább belátom, hogy csakis én voltam a hibás. Ami az időt illeti, legjobb, ha délután háromkor jössz, de feltétlenül jöjj el.“

A „történetek“ mindössze az volt, hogy óráközi szünetben, hancurozás közben a tornázó-birkózó Nagyrévi akkora boxütést mért le a Károly karjára, csak úgy tréfából, hogy az hirtelen fájdalmában teljes meggyőződéssel vágta a szemébe: „Durva paraszt!“ Mivel pedig a parasztságban volt némi igazság, Miklós vérig sértődött s úgy vágta képen Károlyt, — jó kövér, gusztusos képe volt! — hogy majd kiugrott a szeme.

Hát ez a „történetek“, illetve gyerekség, mely felett napirendre kell térni. És Miklós ment felfelé a lépcsőn, az első emeletre, ahol a Csizmadia-család lakott. Izgalma fokozódott azért is, mert közelgett a kibékülés perce. Meg aztán szegény fiú létére szokatlan volt neki az ilyen előkelő ház, jai, bemutatkozás, kézcsoók, talán Károly nővéreivel is meg kell ismerkednie s ő azt sem tudja, hogyan szólítsa őket. Prof. Csizmadiában is, a külsejében — ahogy megjelent képzeletében — van valami félelmetes. De mindegy, rövid lesz és határozott, a havi harminc koronából pedig nem enged. Csengetett.

Fehérkötényes szobaleány nyitotta ki az ajtót, igen tiszta és szép, ha Miklós nem ismerte volna már a cseléduniformist, azt hitte volna, hogy valamelyik a nővérek közül. Kissé tompán rezdült a fiú hangja — ezt ő maga is érezte — a leány merev volt és szertartásos, sőt úgy is mondható: rá sem nézett a diákra.

— Tessék egy kicsit várni, a nagyságos úrnál van valaki, — ez volt a helyzet s Miklós leült egy karosszékre. Holmi félig szalón, félig várakozó szobában lehetett, onnan nyílt a professzor dolgozója, annak ajtaián, áttetsző üvegen, belémart betűkkel a családi jelige: EGÉSZSÉG, MUNKA, BECSÜLET.

— Nagy gazember lehet, — gondolta Miklós.

Ült, várt, bámészkodott, minduntalan jártatta a szemét és az eszét azon az egészség—munka—becsületen és kíváncsi volt,

mi rejlik, mi él a jelmondat mögött, mi történik azokban a percekben, vagy máskor, a tejüveges, csukott ajtón belül, amely csak áttetsző, de nem átlátszó, s melyen át nem hallatszik ki a beszéd. Igazi diák volt, tantárgyakban élő, félig elzárva a külső világtól s körülfogva az iskola védő falaival, erős fiú, jó tornász és kitűnő tanuló, magahitt egyéniség az ő külön országában, aki csak itt-ott véletlenül került a zajló életfolyam sodrába. Még csak sejtette, hogy túl az aorisztoszokon, túl az Euler-tételen, Shakespeare díszes mondatain, a linaria vulgarison, a zea mayson, a sus scrofa domesticán, túl a rugalmas golyók ütközésén, a szabadkelepen és óriásforgáson, túl azon, hogy a mohi pusztán Batu kán óriási seregével szemben Béla királyunknak csupán hatvanezer embere állott, mindezen túl valami más útja-módja van az életnek, valami furcsa tudománya, menetrendje, vagy éppen titka; titka annak, hogyan érvényesül benne az egészség—munka—becsület, az a becsület, amelyet némely ember jelmondataul a szobája ajtaján csillogtat. Vannak, akik öröklik az ezerholdat, vagy a sarokházat. De hogyan lesz a pénztelen diákból főiskolai professzor tudomány nélkül, gazdag ember a megfelelő előzetes fizetség nélkül, országgyűlési képviselő, társadalmi előkelőség?

Igen, mint egy keserű felnőtt a mai napokban, reménytelenül vesztve a viláгуuhanás közepette, csaknem úgy gondolkodott Miklós, a félig gyermek diák, már akkor, amint ült az idegen karosszékben s megbámulta a családi jeligét s eszében megmozdultak mindazok a szinte már feledett értesülések, amiket az iskolán túli világ harcászatáról hallott, különösen Prof. Csizmadiáról, a leggazdagabb osztálytárs atyjáról. Mindezt csodálatosnak és megbotránkoztatónak találta, de nem kétségbeejtőnek, mert hitt a különös jeligékben, melyeket eddigi élete folyamán belé szuggeráltak. Hitt a takarékoságban, hitt a saját tehetségében, hitt a szellem diadalmas sikerében, hitt az akarat és szorgalom mindent legyőző ereiben.

Nyílt az ajtó, Károly toppant be a szobába. Nagy lendülettel érkezett, de hirtelen megállt s zavartan nézett Miklóssra. Amint azonban észrevette, hogy az is félszeggé merevedett, fölényes fesztelenséggel vetette szét a két karját, hozzá futott, átölelte és meg is csókolta a halántékán. Miklós bénultan tűrte a kitörést, ő sokkal inkább tudott volna egy ölelést mélyről fakadó érzéssel ráforrasztani a pajtására, semhogy ne űzte volna el minden szeretetét s maradt hideg és merev.

— Ugye, most szent köztünk a béke? — kérdezte Károly hévvel, de a társasági lény rutinjával.

— Kérlek.

— Köszönöm, hogy eljöttél. Kicsit drukoltam, hogy talán nagyon megkötöd magad s hiába írtam a levelet. Félóra óta lestelek az ablakon át, de nem vettem észre, mikor jöttél. Azért mégis reméltem, hogy nem hagysz benne a bajban. Barátom, az öreg olyan inkvizíciót folytatott volna le, hogy nem lehetett volna elviselni. Tépte volna a májam, hogy hát mi az, mi történt, miért vagyok én éppen az osztály legjobb tanuló-jával haragban.

És most kihúzta magát, grimászt vágott s az apját utánozta:

— A csirkefogókkal bizonyára jó barátságot tartasz.

— Nem is tévedett volna olyan nagyot, — nevetett Miklós — lásd: Feldheim.

— A Feldheim nem is csirkefogó. És kérlek, ha az igazat megtudta volna, hát lett volna szörnyű vádemelés: egy Csizmadia ilyen szégyent eltű-hűrt!

— Jól van, jól, — motyogta Miklós kelletlenül.

— Egész jól eltöltjük majd az időt. Néha kimegyünk a ligetbe tanulni. Barátom, olyan nevelőnők járnak ki a porontyokkal! De gyere, bemutatlak az édesanyámnak, ezen is át kell esni. Apám úgyis sokáig tárgyal, mert ha valakire egyszer rávetette magát, tudod, az nem szabadul egykönnyen.

Egy kis szobában ült a mama s pápaszemmel olvasott. Pirosképű, duplatokás asszony, a haja őszülő. Ahogy ránézett Miklóstra, szeme kifeszült s kis szája körül mintha mosoly reszketett volna:

— Hát maga az a Nagyrévi? — hangja furcsán, tompán fuvolázott.

Később:

— Irigylem az édesanyját. Boldog asszony, akinek ilyen fia van. Engem megvert a jóisten ezzel a haszontalannal.

Károly kínjában vicces pofát vágott és vigyorgott. Ő, a szüntelen anyai zsémbelődés, mely állítólag a szintiszta szeretetből fakad!

— Oly sok keserűséget okoz ez a Károly mindannyiunknak, hogy azt már . . .

Károly elvágta a mondatot:

— Na, most mondd meg, Nagyrévi, őszintén, te meg me-

red mondani a véleményedet mindenkinek és te nem félsz az anyámtól . . .

— Az a baj, hogy te sem félsz!

— . . . most mondd meg, helyes-e, ha egy felnőtt fiúnak az anyja nem ad zsebpénzt.

— Csak te ne hazudj! Mert te kapsz zsebpénzt. Mondd úgy a dolgot, ahogy van. De én is kérem magát, mondja meg őszintén a véleményét, kíváncsi vagyok rá: kell-e egy fiúnak több zsebpénz, mint naponta huszonnégy fillér villamosra? Ennyit kap tőlem Károly, sem többet, sem kevesebbet. Tehát halljuk a szakértői véleményt!

És az anya szájaszélén, mintha gúnyosra színeződött volna az a szakadatlan mosoly.

Miklós felelt:

— Feltétlenül több kell.

Csizmadia mama meghökkent. Ő őszinte feleletet kért, de az őszinteséget csak úgy tudta elképzelni, hogy igazat adjanak neki.

— Nem értem, — rebegte. — Nem értem, de nincs is igaza. Bármilyen jó tanuló is maga, jól tudhatja az egyes tantárgyakat, de bocsásson meg, még maga is csak gyerek, és ebben a kérdésben nem kompetens. Lehet, hogy a saját viszonyaiból indul ki, megbocsát ugye, lehet, hogy magának kell a pénz itt-ott ennivalóra is, de Károly az más. Neki megvan itthon mindene, lakása, ruhája, élelme, tízórait hazulról visz magával, neki semmire, de semmire a világon nincs szüksége.

— De igenis, van! — heveskedett Károly.

— Nincs, nincs, nincs! — ellenkezett az anya, s Miklós-hoz beszélt tovább, mert őt akarta leszerelni:

— Ezt én egész egyszerűen nem értem. Megáll az eszem. Miért állítja maga is, hogy egy ilyen taknyos gyereknek pénzre van szüksége? Mire kell hát?

Miklós fölényes gúnnyal mosolygott. Az anyai szív! — ez nem volt számára újság. Csak az a csodálatos, ahogyan Csizmadia mama meresztette a szemét értelmetlenül és magyarázatot várva. Ezzel a kékszemű, dülledt csodálkozással, szinte ésszel megközelíthetetlen földöntúli lénynek kellett őt látni. Miklós csak mosolygott és nem nyilatkozott. De hallgatásában volt valami kínos elakadtság is. Az anya a világért sem hagyta el a témát:

— Ugye, ha az ember sarokba szorítja magukat, nem

tudnak mit tenni. Látja, maga híres Nagyrévi, maga sem tud felelni, semmi okosat nem tud mondani.

Ejnye! Miklóst bosszúság fogta el. A mindenit, ő bizony . . . ő bizony . . . eh, nincs rá mód, hogy bármit is mondjon. De azért szembenézett az anyával. Annak tiszta tekintete, eszményített arca s egész lénye már-már azt az önvádat verte fel a lelkében, hogy ő is, a másik fiú is, bűnösök. Gyáva bűntudat és valami tiszta lázadó erő küszködött benne, mereven állt, semmit az érzéséből el nem árult. Úgy tudta, hogy hallgatnia kell.

De, miért? Miért nem szabad kiáltania, védekeznie és vádolnia, amikor neki van igaza? Mi az az átkozott erő, amely lenyűgözi, amely beléfojtja a szót, megöli a haragját, besüppesztí a mellét, szorítja a koponyáját?

Előtte ül a kövér mama, mint egy groteszk madonna, hollandi humorral, így is inkább karikaturának szánva.

És megjelent a nyitott ajtóban Prof. Csizmadia. Magas alakjával, őseMBERI hatalmas szakállával. Mintha harsonás kíséret sorakozott volna fel mögötte s valamely kórus zengené a vezérmotívumot: egészség, munka, becsület!

Miklós meghajította marát s halk hangon köszönt. A professzor arca nyájassá enyhült és mindkét kezét nyújtotta a diák felé:

— Isten hozta, fiatal barátom.

És várt, hogy ha valamit éppen be nem fejeztek, hát csak folytassák. De mindenki hallgatott.

— Akkor talán, jöjjön be az én szobámba.

A fiára is rászólt:

— Jöjjön maga is.

Idegen, furcsa úri világ, Miklóst meglepte, hogy az apa magázza a fiát.

Óriási íróasztalhoz ült le Prof. Csizmadia, mögötte masszív kötésű könyvek, csupa bordópiros szín, aranybetűkkel. Egy székre mutatott, odaült Miklós. Azután simogatta a szakállát, ajkát megnyitva villogtatta a fehér fogait és fürkészőn nézte Miklóst.

Miklós mindent ellenségesnek érzett, ami e percben körülfogta. Házat, tárgyakat, ismeretlen arcú emberek arcképeit a falon, a bronz Apollót, ami szép, de ami nekik otthon nincs, az egyetlen nyavalyás tarka tájképet, otthon ilyen sincs, a vaskos könyveket, valamely nyomasztó világ egész rendszerének kodi-

fikációját, ne ölj, ne lopj, ne paráználkodj, te ne, de én majd igen, ha foltos is a ruha, az nem szégyen, egy évtől öt évig terjedhető börtönnel büntettedik!

Most izzó dac töltötte el minden porcikáját. de máskor ernyedő órákban annyiszor fájt neki az is, hogy a szabadon eső testek kilenc egész és nyolcvanegy századrész gyorsulással zuhannak alá a föld központja felé. Ült mereven, mögötte pedig, kissé oldalvást, állott Károly, elvesztve minden kövéres vidámságát, huncutságát, állt mamlaszul, talán reszketett is. Miklós várta a kérdéseket s mereven nézett a professzor arcába. Hosszú idő múlva szólalt meg Prof. Csizmadia:

— Hát, ugyebár fiam, maga színjeles tanuló? Mondja csak meg nekem, miért nem jeles tanuló ez is?!

És ujjával a fia felé bökött, de úgy, mintha revolvvert fogott volna rá.

Miklós szinte sértőnek érezte a kérdést:

— Nem lehet mindenki jeles tanuló.

Prof. Csizmadia ránézett, de meglepetésének egyéb jelét nem adta.

— Ugy. Tehát maga azt mondja, kedves barátom, hogy ez a fiú, ha akarna, sem lehetne jeles tanuló.

— Szerintem nem.

— Tehát buta a szerencsétlen.

— Azt nem mondom, hogy buta. De az bizonyos, hogy nem valami lángész.

Mintha szíven szúrták volna Prof. Csizmadiát. Hirtelen felállt, az ablakhoz lépett s kitekintett az utcára és kifelé bámult egy ideig. Később visszaült az íróasztalhoz, ránézett Miklósra s mintha alkudni próbált volna vele, vagy a sorssal:

— És ha szorgalmas lenne, akkor sem boldogulna? Anyyira hülye, hogy minden igyekezet mellett is meg kell buknia?

A szavak fenyegetően pattogtak, Miklós nyugodtan felelt:

— Károly egyáltalában nem hülye. Némely dologhoz határozott tehetsége van.

— Például mihez?

— Például . . . Például . . . magyar irodalomhoz. Jó stílusa van és jól tud beszélni.

A professzor keserűen nevetett:

— Ha valami csirkefogást akar elkövetni. Vagy amikor le kell tagadnia valami gaztettét.

— Ő szokta például felköszönteni az osztályfőnököt minden esztendőben. Még rögtönözni is tud.

Ez azért láthatóan jólesett Prof. Csizmadiának. Mintha egész lénye kissé megszélidült volna, sörteszerű sűrű haja is egy-egy pillanatra bársonyos takarónak látszott. Károly egy tekintetet vetett atyjára, egy darabig a szemébe nézett. De a professzor hangja megint csak felharsant:

— De miért kellett megbuknia, éppen matematikából?

— Ahhoz nincs tehetsége.

— Matematikához? Mikor a matematika a logikus gondolkodás próbaköve? Ahhoz nincs tehetsége, egy Csizmadiának? Egy várföldi Csizmadiának! Akinek mindenhez kell, hogy tehetsége legyen!

A-á, hát így állunk. „Egy várföldi Csizmadiának!” Mintha bizony ez már elég is lenne. Miklós most már, mintha bosszút akarna állni az öregén, feszítette tovább a húrt:

— Tény az, hogy matematikához semmi tehetsége nincsen.

A professzor hadonázott a kezével, mintha arcának szálló mérges rovar akarna elűzni. És üvöltötte, sírta, szinte könnyörgőn zokogta:

— Mi az, hogy nincs tehetsége? Nem megy a fejébe? Nem tud figyelni? Vagy nem képes megérteni? Elfelejtí? Vagy micsoda? Micsoda-a-ha? Hogy értsem azt, hogy nincs hozzá semmi tehetsége?

— Nem érti. Ha figyel, sem tudja megérteni.

— Űgy! Hát akkor mégis csak buta. Hülye. A professzor Csizmadia egyetlen fia hülye. Vihetem a Frimmbé. Ő, te hitvány féreg, te!

Ezt már rekedten hörögte, a szeme kezdett forogni, felállt újra az asztaltól s meghajolva, ökölbeszorított kézzel indult a fia felé. Közvetlen előtte megállt, arcát annak az arcához tolta s fojtottan tagolta:

— Te nyomorult istenátká, te föld szégyene, te . . . kipusztítlak a világból, te-e-ehe . . .

A keze rándult, mire a fiú önkénytelenül hátrább húzódott s riadtan pislogott. Ettől mintha megvadult volna az apa, felordított s teljes hévvel belevágott a fia arcába, úgy hogy annak feje nekiütődött a falnak. Egymás után jobbról, balról még vagy nyolcszor-tízszer vágta pofon, mialatt szaggyatottan hörögte:

— Még hozzá gyáva . . . . fél . . . kapkodja a fejét . . . a kutya . . . matematikából . . . féreg, te himpellér . . . vagy parírozol, vagy meg fogsz dögleni.

Miklós már az első ütés után felugrott, de némán állva maradt. Károly csak egyszer adott hangot, egy túlerős öklölítés után rövid, felsíró jajkiáltást. Különben hangtalanul túrt és annál iszonyúbb volt Miklósnak hallania az ütések zuhogását. Dermedten állt és bámult, valami megőrült gonosztevőt látott a professzorban s fájdalmasan fojtogatta a szégyen, hogy ennek a borzalomnak valamennyire talán ő az oka.

A verésnek végeszakadt, a professzor állt lihegve s még utolsó, megsemmisítő tényül szemenköpte a fiát. Károly egészen a falhoz lapult, remegett s egy tagja sem mozdult. Az apa még mindig kielégületlennek látszott, fel-alá kezdett járni, lihegett, egy-egy tekintetet vetett a fiára, mintha bármely pillanatban újra kezddhetné az egészet. Később beszélni kezdett:

— Mert dac nála az egész. Dacból nem tanul, dacból nem tud. Nem tud, mert nem a-kar tudni! De én felvettem az eldobott kesztyűt és nem tágitok, keresztülviszem az akaratomat, vagy pedig elpusztul a kölyök.

Szünet, fel-alá járás, nyekereg a padló. Később:

— Maga takarodjék ki innen. Mars!

Károly indult. Eltűnt.

— Kedves barátom! — fordult egyszerre Prof. Csizmadia a diák felé, — ne csodálkozzék azon, amit itt látott. Bocsásson meg, ha kíméletlen voltam önnel szemben. Ön talán nem is képes ezt megérteni. De nagyon kérem, vezesse jó útra ezt a szerencsétlent.

És hosszú kérézés, magyarázkodás következett. Egy Csizmadiának színjeles tanulónak kell lennie. Vegyen példát a fiú az apjáról, aki mindig elvégezte a kötelességét. Ő még ma is el tudja mondani az Iliász bevezető sorait, andra moi ennepe mŭsza polŭtropa . . . Miklós ereje elernyedtt, hagyta, pedig máskor kérlelhetetlenül kijavította volna, hogy ez nem az Iliász, hanem az Odysszea. A matematika! Ő abban is kitűnő volt, ha éjszaka felverték volna álmából, akkor is elfújta volna a sinus és cosinus és a többi algebrai képletet . . . Miklós nem szólt, nem mondta, hogy a sinus- és cosinus-tétel nem algebrai, hanem trigonometriai képletek. Egy Csizmadiának dolgoznia kell! Ő, Miklós, legyen olyan derék, az Isten is megáldja s kövessen el mindent, hogy a fiú sikerrel tegye le a

javítóvizsgát; hasson Károlyra, igyekezzék közel férközni a lelkéhez, ez nem is lesz talán nehéz, hiszen jó pajtások. Győzze meg a fiút arról, hogy kötelességei vannak nemcsak magával s a jövőjével szemben, hanem a szüleivel, a családjával, a nevével, a nemzet-sé-gé-vel szemben!

Újra és újra, amit már elmondott, ugyanaz más szavakkal, egészen a cigányos rimánkodásig, hízélgésig, appellálva Miklós becsületére, ifjúi ideális lelkére; ne sajnálja a fáradságot, legyenek mind a ketten lelkiismeretesek és szorgalmasak. Megállapodtak a tanítás egyhavi honoráriumában is, harminc koronában, amit Miklós oly halkan kért, hogy Prof. Csizmadia, ha akarta volna, le is alkudhatott volna belőle.

— Külön is meg fogom hálálni az igyekezetét, kedves barátom, külön is meghálálom, ha kedvező lesz az eredmény.

Végül: Isten vele, legyen áldás a munkáján, az első leckét mindjárt meg is kezdhetik, hogy egy nap se menjen veszendőbe. Miklós azt gondolta, hogy még csak június huszonnyolcadika van, tehát így ráadás lesz a három nap. A professzor azt gondolta, hogy kissé sok harminc korona egy ilyen fiatal legénynek és nagyon sok egy olyan haszontalan fickóért.

Károly szobájában a két fiú egy darabig nem szólt egymáshoz. Miklós valami olyasmit szeretett volna mondani a pajtásának, amivel meggyőzi arról, hogy nem kell magát ő előtte szégyelnie. De nem talált gyengéd szavakat. Valami undor kavargott benne. Károly kezdte a beszédet:

— Most láttál mindent. Ebből tudhatod, hogy mi az én sorsom. Most már nincs is mit titkolnom.

— Hát ez máskor is megtörténik?

Károly legyintett s ez felelet volt. Majd szóval is folytatta:

— Vérig gyötör és megaláz. És minden ok nélkül.

— Borzasztó. Nem is tudom, hogy mit mondjak.

— Semmit. Idegen előtt még eddig nem tette, ez volt az első eset.

— És anyád nem véd meg?

Károly nem felelt.

— Ezt nem értem.

Károly a vállát rándította.

— Én nem tűrném.

— Hát mit tehetek?

— Az ember ezt nem tűri el!

— Hát te, mit csinálnál?

— Elmennék hazulról és nem jönnék többé vissza.
— Lehetetlenség.
— Én elmennék.
— Könnyen beszélsz te. Te keresel, te megélsz tanításból is.

— Te sem vesznél éhen. Adna pénzt az anyád. Adnának a nővéreid, kötelességük.

— Igen, kötelességük, de nem tennék meg. Nincs is nekik. És ő nem engedné és félnének tőle. Semmit sem lehet ellene tenni. Hazahozatna a rendőrséggel. Én már arra is gondoltam számtalanszor, hogy öngyilkos leszek.

Miklós nem tudott többet mondani, még dadogott, de aztán elakadt a szava:

— Barátom... én... kérlek...

Na, nincs melegség, nincs vigasz, kár is beszélni tovább, — ezt érezte Károly.

Hallgattak. Miklóst büntudat nyugtalanította. Különösen azt szőgyelte önmaga előtt, hogy tehetetlenül kellett végignéznie a szörnyű jelenetet. Holott ha utcán, idegenek közt lát ilyent, akkor bizonyára segítségére siet a gyöngébbnek. De már feszegette elméjét a kérdés: miért is nem segíthetett a pajtásának? Igaz-e, hogy nem segíthetett? Nemcsak a gyávaságát menti-e önmaga előtt, ha úgy gondolja, hogy nem segíthetett?

Az ablakhoz sétált és kifelé nézdegélt. Kis kertféle vette körül a házat, néhány fa, kevés pázsit, egy-két virágbokor s egy tarka ernyőszerű sátor, alatta nádból font karosszékek. Mindezt magas, vasrácsos kerítés övezte. Az utca nyílegyenes, két oldalan fasor. Egy fiatal leány és egy öregasszony sétáltak el a kerítés mellett. Valaki megállt a kapu előtt, nézte a számot hátralépve, nézte a névtáblát előrehajolva s habozott. Miklós elfordult az ablaktól. A szoba ócska volt, egészen más, mint a többi szoba, kimustrált, rozoga bútordarabokkal megtömve. Semmi ujság a szemnek, semmi sem történik, csend. Miklós még mindig vívódott érzéseivel, de hirtelen elhatározta magát, feladta a szándékot, hogy Károly előtt magyarázkodjék:

— Fogjunk hozzá a tanuláshoz.

Károly hallgatott, nem mozdult.

— Végy elő papírt és kezdjük az anyagot a legelején. Azért nem tudsz semmit, mert az alapelvekkel nem vagy tisztában, mindjárt az elején lemaradtál. Másnál is, aki rossz

matematikus, ez a hiba. Én azt tartom, hogy a matematikát is meg lehet érteni, ha egyszer mást megért az ember. Ugyanaz az ész kell hozzá, mint bármi máshoz. Van tiszta füzeted?

Károly kelleetlenül kotorászott a fiókban:

— Jó lesz, ez?

— Jó.

Miklós leült Károly mellé, ceruzát vett elő:

— Adva van egy mennyiség, jelöljük azt a -val — és leírt egy a betűt

Károly már zavarban volt. Ráncolta a homlokát:

— Miért éppen a -val?

Miklóst meglepte a kérdés. Próbált rá megnyugtató feleletet rögtönözni. Károly úgy tett, mintha figyelne, bámult a papirosra, a papiroson egymásután megjelenő betűkre és algebrai jelekre. Nyugtalanság fogta el, az esze zavarosabb lett, azt érezte, hogy rögtön meg fog őriülni. A fonalat elvesztette, csak a hangját hallotta Miklósnak s szemével csak a keze és ceruzája mozgását látta, érezte a saját testét, a testen a ruhát, érzékelte az utcáról beszűrődő kocsizörejt. Miklós gépiesen ismétlődő kérdéseire gépiesen mondta: Igen, igen, értem, értem.

— Most mondd meg, mit nevezünk hát összeadásnak.

Károly hangot sem tudott adni. Csak tátogott és nyelt, az arca kivörösödött.

— Elmondom tehát még egyszer. Csak egészen könnyedén figyelj, ne erőltess magad. Az összeadás tulajdonképpen hozzá-számlálás. Tehát $a+b$ . . .

Károly hirtelen fölállt. És egészen megkönnyebbült, hogy erre elhatározta magát:

— Hagyjuk ma. Fog menni, de most nem vagyok képes másra gondolni, mint ami történt.

— Majd várunk egy kis ideig. Addig beszéljünk másról.

Károly visszaült a székre, komoran lenézett a padlóra. Egyszer csak felélénkült.

— Te, láttad a szobalányunkat? Aki ajtót nyitott.

— Igen.

— Mit szólsz hozzá?

— Nekem nagyon tetszik. Na és?

— Barátom, még csak hozzá se lehet érni, nem hagyja a dög.

— Igazán? Kár.

— És nem lehet vele sokat okoskodni, mert ha a család valamit észrevesz, hát megint kitör a vihar. Nem merek, barátom. Hiszen látod, mi megy itt. Ha az öreg ilyesmit, a legcsekélyebbet is megtudna, egyszerűen meggyilkolna. Akkor aztán csakugyan el kellene innen menekülnöm. Tudod, valóságos pokol.

— Úgy látszik, az.

— Neked még fogalmad sincs róla, mennyire az. Az asztalnál, amikor felszolgál, nem merek ránézni. Lilinek hívják. Vizsga szemekkel figyelnek, bele akarnak látni a vesémbe. Barátom, még a lányok is.

Később:

— Ó, csak már innen kikerülnék! Alig várom, hogy túl legyünk a nyolcadikon is és meglegyen az érettségim.

— Éppen azért kellene megtanulnod a matematikát.

— Áh, hülyeség. Míg innen ki nem szabadulok, nem fogok tudni semmit. Sem tanulni, sem cselekedni. Ha innen elmegyek, minden másképp lesz. Mintha valaki a víz alól felbukik a levegőre. El fogok költözi innen, beiratkozom a jogra, belépek a sógorom irodájába, addigra már a sógorom lesz, és ügyvéd leszek. Meglátod, akkor fogom megtanulni a matematikát, utólag, csak úgy passzióból; és fog menni, elvégre én nem vagyok agyalágyult.

Miklós tátott szájjal figyelt, meglepte, amit hallott. Szinte föl nem foghatta, de az igazságát érezte. Az órát átbeszélgették, aznap már semmit sem tanultak.

Másnap Károly vidáman fogadta Miklóst és meglepő ajánlattal állt elő. Huszonkilencedike van — mondta — csak elsejétől érvényes az egész tanítás, hát két napig most már ne tanuljanak, nem érdemes, nem köteles vele Miklós sem.

Miklós tiltakozott. Nem, nem, ezt ő nem teszi, nincs is értelme s nem is tisztességes dolog, mert az apja azt hiszi, hogy az időt munkával töltik el.

— Hiába, ha én nem akarok, akkor úgy sem lehet — macskodott Károly.

— Akkor itt hagylak.

— Na, ne komédiázz.

— En nem komédiázok, máris megyek.

És fölállt, Károly megfogta a kezét:

— Maradj. Nagyon kérlek, maradj. És ne erőszakold ezt az ostoba tanulást. Ne kínozz te is. Eleget nyúznak engem ők.

Miklós visszaült a helyére. Kis csend. Károly arca földerült:

— Tudod, mikor kezdődött az egész? Én megmondom neked. Négy évvel ezelőtt, harmadikba jártunk, amikor egy olasz anarchista meggyilkolta Carnot-t, a francia köztársasági elnököt. Én nem törődtem az egész esettel, illetve nem is tudtam róla, azt sem tudtam, hogy Carnot-nak hívják az elnököt. De délben, ebédkor, amikor az öreg megjött és leült az asztalhoz, emlékszem, még késett is és sokáig vártunk rá, szóval, amint leült, borzalmas képet vágott és kenetteljes hangon kezdte előadni a történetet a családnak. Nekem feltűnt a furesa póz, figyeltem rá s jól emlékszem még a szavakra is, ahogy kezdte: Példátlan gonosztett történt! Én, tudod, majd elröhögtem magam, hogy csakugyan történt valami jóízű dolog. És folytatta: Egy elvetemült, aljas gonosztevő... És elmondta az esetet, ahogy az újságokban olvasta, vagy hallotta, mit tudom én, s várta a hatást. Hogy most mindenki semmisüljön meg a rémülettől, a felháborodástól, a gyásztól és mindenki zokogva átkozza az elvetemült, aljas gonosztevőt. A többiek, anya meg a lányok mondták is, hogy rémes, borzalmas, milyen gazság, milyen rossz emberek vannak a világon, a Blanka meg, a fiatalabb nővérem, elkezdett vihogni. És ebből sem lett baj. De én hallgattam és jusz se akartam részt venni a kiprovokált általános szörnyűködésben. Ekkor ő, mintha csak azért hozakodott volna elő az egész ügygel, letette a kanalat és mereven rám nézett. Én már tudtam, hogy valami lesz. Nézett rám és megszólalt: Magának nincs egy szava sem ehhez a gaztethez? Vállat vontam: nincs. U-úgy? És miért nincs? Azt mondtam: nem lényeges. Ne-em? Egy példátlan gyilkosság? Egy elvetemült gazság, amely gyászba borított egy egész országot és felháborodást keltett az egész világon, ez magának nem lényeges? Szomorúan jellemző ez a maga gondolkodására és erkölcsi világára. És akkor én, a Jóisten tudja miért, de csak azért is, ezt mondtam: Én tulajdonképpen megértem azt a Giovanni Santót. Így hívták az anarchistát, sajnos, ma is tudom a nevét. Hát amint ezt kimondtam, hogy én megértem, mintha szíven szúrták volna, felordított: Gazember! Te megérted? Te Istentől elrugaszkodott gonosztevő! Mars ki, takarodj a szemem elől, na megállj bitang, ezért számolunk. A többit azután elképzelheted. Ebéd után behivatott a szobájába s akkor történt először egy a maival egészen azonos eset.

— Bámulatos. Miért mondtad, hogy te megérted azt a—a—a...

— Santót.

— Igen. Miért mondtad?

— Fogalmam sincs róla. Csak nekem az az érzésem támadt, hogy mondjam. Azért is. Tudtam, hogy ez vérig sérti.

— És ez cél? Nem értem. Mi okod volt rá? Isten bizony bolond vagy és voltál már akkor.

— Na meg mert én hallgattam, ügye, ő meg minden áron erőszakolta, hogy szóljak hozzá. Kierőszakolta belőlem.

— Kierőszakolta? De miért mondtad, hogy te megértesz egy egészen érthetetlen gyilkosságot?

— Hát hányszor magyarázzam el, hogy miért mondtam? És tudod mit? Igenis megérttem. Ha akarom értem, ha akarom, nem értem. Mindennel így van az ember.

— Nagyszerű. Akkor az algebrát is meg fogod érteni.

— Azt már nem. Illetve... majd meglátjuk.

— Szóval az algebrát nem akarod megérteni. Még kiderül, hogy igaza van atyádnak.

— Azt nem mondtam, hogy nem akarom. De... dühbe hoz az a hülyeség. Adva van egy mennyiség! Mi az, hogy adva van? Hol volt addig? Honnan, miből van adva? Ré-émes! Már az egyes szavakat sem értem.

Miklós nevetett.

A következő napon meg sem kísérelték, hogy tanuljanak. Sakkoztak. Miklós jobban tudott játszani, mint Károly s könnyedén nyerte meg a játszmákat. Ő a sakkkal is foglalkozott, volt egy Akantisz—Rozsnyai sakk-könyve, tanulta a játszma-kezdéseket s lejátszotta a mesterjátszmákat, Lasker, Csigorin, Tarrasch, Pillsbury, Steinitz, — csak úgy szórta a mesterek neveit s a versenyeredményeket. Károly sakkozáznak is igen szórakozott volt. De a vesztes egy csöppet sem zavarta, sőt még lenézte Miklóst ezért a fölösleges tudományért s gúnyos megjegyzéseket tett rá.

Július elsején azután újra előkerült az irka s megkezdődött a tanítás. Ezúttal a geometriába kezdtek:

— Tehát vannak egyes sarkigazságok, vagy másképpen axiómák, melyek a geometria kiinduló pontjai. Ugyebár az algebrában is axiómákból indultunk ki, ilyen volt például: minden mennyiség egyenlő önmagával.

— Na látod, ezt értem. Ez természetes.

— Helyes. Ezek az axiómák, ezt is elmondtam már, nem bizonyíthatók, de bizonyításra nem is szorulnak, mert igazságuk első tekintetre nyilvánvaló. A geometriában ilyen axióma például, hogy két pont közt az egyenes a legrövidebb összekötő vonal...

És folyt a magyarázás.

Károly kezdett valamit kapiskálni. De minderre nem volt kíváncsi. Minduntalan közbeszólt, szeretett volna másról beszélni:

— Te! Észrevetted már, hogy a Richter tulajdonképpen nem úgy mondja, hogy összesen, hanem összesen? Barátom, mindig a pad alá kell bújnom, úgy röhögök. És olyankor a Feldheim...

— Most ne azon járjon az eszed, hanem ide figyelj!

Károly röhögött.

— Ismételd el, amit utóljára mondtam.

— Ojjé, ha én azt tudnám.

Miklóst most már egy kis ingerültség öntötte el. Nem szólt, várt. Azután gépiesen újra kezdte:

— Ha két párhuzamos egyenest metszünk egy harmadik egyenessel, akkor a keletkezett szögek...

— Megvallom neked, arra gondoltam, hogy sakkozni is ilyen száraz lélektelenséggel sakkozol és...

— Na és?

— És eszembe jutott, de ne haragudj meg, valakitől, nagyon intelligens úriembertől azt hallottam egyszer, hogy csak buta emberek tudnak sakkozni.

Károly nevetett, hátrább húzódott és védekezően emelte maga elé a kezét, hátha megint kap egy boxütést, amolyan tréfásat, amely azonban egész komolyan fáj. De Miklós mosolygott s csak ennyit mondott:

— Marha.

Azután:

— Na figyelsz, vagy nem figyelsz?

— Jó, figyelek, de... holnaptól kezdve. Ma nincs kedvem.

— Kedved holnap sem lesz, meg holnapután sem. Így nem megyünk semmire.

Károly legyintett:

— Aj, mennyi idő van még szeptemberig!

Csönd. Szünet. Újra:

— Ha két párhuzamos egyenest metszünk egy harmadikkal...

— Tudod mit? Holnaptól kezdve becsületszavamra figyelni fogok. De most sakkozzunk.

Ellenkezés, vita, fenyegetődzés, végül is elővették a sakk-táblát. Károly öntötte a figurákat az asztalra. Egy leesett, de nem hajolt utána. Felállították a figurákat. Miklós a feketéket, Károly a fehéreket, a fehér futó hiányzott, az esett le. Károly csak úgy piszmogott, mintha el is feledkezett volna arról, hogy hiányzik a futó. Miklós a lelkébe látott. Nem elveszett ember! Nem is egészen tehetségtelen, egész komolyan. Lám, ehhez már volna tehetsége. És valóban, talán a gyermekkori bonnok és misszek idejében idegződött beléje, elvárta, hogy Miklós vegye fel a figurát. Kis szünet: kölcsönös amerikázás után Miklós keményen ránézett és ráförmedt:

— Veszed föl azonnal azt a futót!

— Jó, jó! — morogta Károly és lomhán lehajolt.

A játszma most különös gyorsan folytak le. Miklós mint-ha gőgös haragot öntött volna ki magából, pozdorjává törte ellenfelét, egymásután vagy négy partiban. Egy partinak éppen a vége felé tartottak, amikor belépett a szobába Prof. Csizmadia. A fiúk fölálltak.

— Jónapot, barátom. Na, hogy megy a tanulás? Látom, hogy a mai munkát már befejezték.

— Igen — feleltek mindketten.

— És haladnak előre?

Miklós megint csak azt szeretne volna mondani, nem. De erőt vett magán. Hirtelen felelni azonban nem tudott. Mert azt nem akarta mondani, hogy haladnak. Valami kitérő választ keresett:

— Fog menni.

Prof. Csizmadia bizony rögtön felfogta a helyzetet:

— Tehát eddig még nem megy.

Miklós elszégyelte magát, de most már dühös is lett. Megint a keresztkérdések! Vallatás! Na most már odamond a tisztelt úrnak valami gorombaságot. De egyelőre csak így felelt:

— Még legelején vagyunk, semmi biztosat nem mondhatok. De remélem, hogy fog menni.

A professzor hallgatott. Aztán megint:

— És a sakkban ki nyer?

Erre a kérdésre Miklós nem akart válaszolni. De Károly felelt helyette:

— Ő.

— Ez az első parti?

— Nem.

— És maga még egyet sem nyert?

— Nem. Nagyrévi remekül játszik.

— Hányat játszottak eddig egymással összesen?

— Már vagy huszat.

A professzor kinjában fölnevetett.

— Huszat! És maga egyet sem nyert. És ezt szinte büszkén mondja. Dicsekszik vele. Tehát még ezt sem tudja, ebben is alul marad, ehhez sincs...

És már elborultan nézte a fiút, kezdett benne forrni a vér, a fiú pedig már lesütötte a szemét. Mintha ez a megadás, ez a szinte felkínálkozó várás kellett volna már csak a professzornak, mély lélekzetet vett s valami furcsa, dongó hangot fújva az orrán — indult a fiú felé:

— El-vete-mült undorító féreg, te!

Károly riadtan hátrább lépett, a professzor megemelte az öklét és felordított:

— Te bitang!

De váratlan dolog történt! Miklós fékjei elszakadtak s élesen fölkiáltott:

— Ne bántsa azt a fiút!

A professzor megállt, megfordult, keze lehanyatlott. Megdöbbenve bámult. Miklós szinte támadó állásban állt és keményen nézett a professzor szeme közé. Az szinte csak úgy lihegte:

— Mi volt ez?

Miklós nem felelt, várt, de acélosan feszült teste, lelke.

— Ön talán megőrült, fiatal barátom?

Ez szemtelenség! — úgy érezte Miklós.

— Ön örült meg! Velem ne merészeljen gorombáskodni, mert baj lesz.

A professzor szinte szélhűdötten nézett köröskörül a szobában, mintha tanukat keresett volna, vagy mintha láthatatlan jelenlevőktől tanácsot várna. Mert hisz egészen újszerű, példa nélkül való az eset. Miklós nem tudott megállni:

— Soha nem láttam, hogy így bánjon egy apa a fiával. Szegény fiú. Ezt nem lehet nézni és én...

— Elég legyen most már! Gyermek! Én magát gyermeknek tekintem, fiam, és most még elnézem, hogy hirtelenében elvesztette az eszét.

Miklós arca izzó vörösre gyúlt, haragjában egészen eltorzult. És lábával dobantott:

— Nem veszítettem el az eszem! Mondtam, hogy nem tűnök semmiféle sértő hangot. Egy gonosztettet akartam megakadályozni. Én előttem nem fogja többet kínozni a fiát.

Miklós ordított, egész teste meg-megrándult, kezét önkénytelenül ököibe szorította s majd hogy neki nem ugrott a nagy, szakállas embernek.

Prof. Csizmadia dermedten állt, nem is tudta, mit kell tennie. Neki akart menni a diáknak a fia miatt, de félt tőle. Állt, küszködött, egyszerre csak hirtelen sarkon fordult s még fenyegetően visszaszólt:

— Ezért majd számolunk — és kisietett a szobából.

Ez a kifejezés szemmelláthatóan egy kéznél fekvő formula volt nála, mellyel a kényes helyzeteket pillanatnyilag megoldotta.

Miklós még vadul nézett feléje, az ajtóra, azután viharzó lélekkel járt föl-alá a szobában. Azt akarta mondani: nyomorult gazember! — de Károly miatt előlte a szót. Megállt és ránézett Károlyra, mit áll még mindig, mint a sóbálvány? A tekintetük találkozott. És különös! Miklós meglepődött, mert Károly szeme sötéten és ellenségesen villant feléje. Már meg is szólalt, egész határozottan, élesen:

— Na, ezt nem kellett volna tenned, barátom.

— Mi-i-i?

— Ezt nem lett volna szabad.

— Micsodát?

— Amit tettél.

— Nem értém. Miért nem?

— Nagyon is elgaloppoztad a dolgot. Az én apámmal így nem lehet beszélni. Ez tiszta abszurdum.

Miklósnak az ámulattól megállt az esze. Szólni akart, de nem tudott. Valami elektromos villanást érzett az izmaiban, mintha szorultságában végső segítségül újra csak a testi erejéhez akart volna menekülni. Az az érzés fogta el, hogy egy ökölcsapással le kell ütnie a hitvány kölyköt. De Károly csak beszélt tovább, mintegy mérhetetlen érzelmi messzeségből, idegenül, idegen, lesújtó világból:

— Az én apám egy idős úr, egy kiváló ember, képtelenség vele szemben ilyen módon fellépni, ilyen hangot, ilyen szavakat használni és megfenyegetni és... bocsáss meg érte, de meg kell mondanom, ezt hihetetlenül csináltad.

Miklós úgy érezte, hogy elsápad. Csak nézett zavartan a pajtására, azután fölvette egy székről kopottas kalapját:

— Szervusz, — mondta és indult.

Károly fölkiáltott:

— Ne okoskodj, kérlek, Miklós!

Utána is ugrott, hogy elkapja. Miklós félrelökte:

— Erigy a fenébe!

És elrohant.

Másnap azután nem is jött el az órára. Károly jelentette ezt atyjának. Menjen el tüstént a lakására — utasította Prof. Csizmadia a fiát — s mondja meg neki, hogy a vállalt munkát végezze tovább, ennek semmi akadályja sincsen, ő ezentúl nem avatkozik bele a dolgukba.

Károly beállított Miklóshoz. Otthon találta, egy rongyos, horpadt divánon heverészett az egyetlen szobájukban. Miklós anyja, kistermetű, sápadt asszony, a konyhában foglalatoskodott. Károly úgy köszöntötte, hogy jónapot. A konyhából a szobába vezető ajtó nyitva volt, Miklós ezt a köszöntést hallotta. De felugrott a divánról, zavart lett, szégyelte a kopott rongyos szegénységüket. Hűvösen és idegenül tárgyaltak. Károly automatikusan ismételte, hogy ne haragudjon, nincs is rá oka, hármuk közül éppen ő az egyetlen, akit sérelem nem ért, folytassák tehát a munkát. Miklós engedett, minden miatt, talán azért is, hogy Károly minél előbb menjen el a színhelyről, az egész dicsőséges diákság dicstelen háttéréül szolgáló lakásból s amit még az jelent. A következő napon a szokásos időben újra megjelent Prof. Csizmadia házában. Most már, amikor a kapu elé érkezett s rámeredt a vaskerítés és néhány lépésnyire az élettelen szürke faltömeg, az az érzés mozdult meg benne: bár elsüllyedne mindenestől.

Ettől kezdve egész szeptemberig folyt a tanítás, a nélkül, hogy bármi külső esemény zavarta volna. Miklós a családtagokat jóformán nem is látta. Kétszer-háromszor találkozott Prof. Csizmadiával, egyszer például a kapu előtt, köszönt neki illedelmesen, az komor udvariassággal, nagyon is udvariasan, köszönt vissza. Csizmadia mamával mindössze kétszer beszélt. Olyasfélét kért az asszony, hogy hogyan van az édes-

anyja; vagy pedig arról panaszkodott, hogy rettentő a hőség, — a tanulást nem hozta szóba. Károly állt mellettük és a rövid beszélgetéshez statisztált; a mama különben úgy fejezte be a kihallgatást, hogy Károlyhoz szólt néhány szót, franciául. Ezt Miklós sértőnek találta és nagy keserűség is mozdult meg a szívében, a miatt a játszva szerzett német, francia, angol nyelvtudás miatt, ami a gazdagoknak szintén előnye.

A Károly két nővérével meg sem ismerkedett Miklós. Egyszer az előszobában találkozott az egyikkel, aki éppen indult hazulról s a tükörben egy utolsót igazított a kalapján. A leány, akinek a tükörképét látta, nagyon szép volt. Miklós hirtelenében nem tudta, hogy bemutatás híjával üdvözlje-e, üdvözlheti-e, kicsit habozott, de mégis köszöntötte, a lány azonban nem fogadta a köszönését, úgy tett, mintha rohanna és nagy sietségében nem hallotta volna. Miklós elhatározta, hogy semmiképpen nem fog egyik lánynak sem bemutatkozni, sem köszönni, bármilyen helyzet adódjék is, — ezt az elhatározását következetesen meg is tartotta.

Néha elgondolkozott azon, hogy milyen különös rossz viszonyban van az egész családdal, kivétel nélkül mindenkivel, még a szobalánnyal is. Vajjon tudnak-e a többiek, anya és a két lány arról, ami közte és a családapa között történt? Erről sejtelve sem volt, tisztára találgatta, spekulálta, hogy nem, mert sem a professzor, sem Károly nem mondhatták el az esetet; a professzor azért nem, mert az rá nézve egy csöppet sem volt dicsőséges, a fiú pedig, ha már az apja hallgatott, nem mert fecsegni.

Az egész matematikai anyagon áthaladtak augusztus végéig, kezdve a negyedik osztályos algebrán s az ötödikes trigonometrián. Miklós nagy türelemmel és végtelen nyugalommal magyarázott. Szüntelenül megismételte a már elmondottakat, ha kellett többször is, teleírt és iratott egy sereg füzetet — az eredmény igen csekély volt.

Károly az egész idő alatt kimért maradt, teljesen elhagyta gyerekes és szinte félkegyelmű hecceit, gonoszul komoly tudott lenni: beszélgetésük a leckéken kívül csaknem semmi.

Szeptember másodikán történt a javító vizsga. Matematikából öt fiú került javítóra, köztük Csurom József is, az Örömvölgy-utcából. A kitűzött időpont előtt a fiúk már az osztály előtt álltak a folyosón s vártak. Richter tanár úr, rendes szokása szerint, pont csöngetéskor jelent meg a folyosó elején, —

a fiúk már régen azzal gyanúsították meg, hogy ha előbb érkezik, akkor addig elbújik, míg a terminus másodpercre el nem következik. Most maga hozta magával a tanterem kulcsát, felnyitotta az ajtót és utána bevonult az öt diák. Miklós nem volt ott, a vizsgára nem volt kíváncsi, már ami az erkölcsi eredményt és Károly sorsát illeti, sőt szinte azt szerette volna, hogy bukjék meg; először, mert nem tud eleget, másodsor azért, mert az apja is megérdemelné a fia újabb szekundáját. Egyetlen, ami érdekelte, a sikeres vizsga esetére ígért „külön hála“. Erről kénytelen volt képzelegni, mert siralmasan nagy szüksége volt a pénzre.

Reménykedése elkalandozott ötven, esetleg száz koronáig, mert ha százat kapna, akkor venne egy birkózó dresszt is.

Károly a javító vizsgán elégtelen osztályzatát elégségesre javította ki. Hogy hogyan és miért, hogy tudott-e valamit, vagy semmit, — az sohasem derült ki, mert a másik négy fiú után utolsónak maradt s amikor felelt, rajta és Richter tanár úron kívül már senki sem tartózkodott a tanteremben. Tény azonban, hogy a másik négy fiú is „átment“, köztük Csuirom József is.

Délután háromkor kellett jelentkeznie Miklósnak, hogy elköszönjön Prof. Csizmadiától s hogy megkapja az augusztushavi fizetését.

Várnia kellett, mint amikor két hónap előtt először jelent meg a házban. De csakhamar nyílt az ajtó, egy szikár, kopasz ember hátrált ki a dolgozó szobából, sűrű hajlongással s a professzor mélyre eresztett hanggal ismételte: el lesz intézve, ebben az értelemben el lesz intézve, Miklóst meglepő nyájassággal üdvözölte, bevezette a szobájába, újra leültette, mint régen és cigarettával is megkínálta, de ahogy Miklós csudálkozó mollyal hátrította el a cigarettát, nyomban megállapította: nagyon helyes, nagyon helyes, hogy egyáltalában nem akarja még most meg sem próbálni; a nikotin asszonyoknak és diáknak nem való. Azután hamarosan rátért a tárgyra, nagyon megköszönte Miklós fáradságát, példátlan buzgalmát és lelkiismeretességét, igazán, nagyon, de nagyon, sohasem fogja elfelejteni. Csak maradjon meg továbbra is a munka és a becsület útján, a hazának ilyen polgárookra van szüksége, no az Isten áldja meg, boldog, hogy megismerhette — és kezet nyújtott és akkor dugta Miklós markába a fizetséget, amit hogy honnan, mikor vette elő, azt nem lehetett látni. Miklós zsebredugta a pénzt, de rögtön érezte az ujjával, hogy csak annyit kapott, amennyi

szigorú értelmezés szerint járt, harminc koronát, pontosan: egy húsz- és egy tízkoronást. Kizártnak látta, hogy tévedjen, mégis remélt, hátha az egyik pénzdarab ötven koronás. Együtt távoztak a szobából, mentek lefelé a lépcsőn, a professzor elől, Miklós utána, kettesben, mert Károly és anyja a ház előtt üldögéltek a tarka ernyő alatt. Miklós kihúzta zsebéből a pénzt, megnézte, hát igen, harminc korona volt.

A tarka ernyő alatt egy pár szó esett, azután kezét csókolta az asszonynak, kezét nyújtott Károlynak.

— Szervusz.

— Szervusz, mi holnap úgyis találkozunk az iskolában.

És indult.

Mindhárman utána néztek, állva és szótlanul, az apa a fia vállára tette a kezét. Mikor bevágódott a rácsos ajtó, mintha megkönnyebbültek volna s még egy percig maradt mozdulatlanul a családi csoportkép.

NAPIREND

1927 OKTÓBER 19, SZERDA. (Bruno Schwarzkopf, az önműködő akasztófa feltalálója, született 1845-ben. Áldás poraira.) Róm. kat.: Péter. Prot.: Lucius. Ógörög: október 6. Tamás. Izr. 23 Szimh. tho. Buddhista: Cso-cso. Dugóhúzóimádók: Pilili. A nap kél 6 óra 23 perckor. Nyugszik 17 óra 7 perckor. Munkás kél 6 óra 5 perckor. Hivatalnok kél 7 óra 36 perckor. Nagyságos úr kél 10 óra 16 perckor. A kapitalizmus élősdiye kél d. u. 3 óra 40 perckor. Mucuska kél d. u. 5 óra 7 perckor. A hold kél 6 óra 51 perckor. A hold nyugszik reggel 5 óra 2 perckor. A költő sunyít a Holdra éjjel 12-kor. Ebből valami esztétikai szépség jön ki. „Ni, Hold!” — csudálkozik a költő. Ír. Kisasszony olvassa a verset. Cseléd mos. „A hold mint ezüst rajzszőg az ég rajzlapján...” „Óriási tehetség” — mondja a szépirodalmi szerkesztő másnap déli 12 órakor. Jupiter kél 8 óra 40 perckor, nyugszik 6 óra 20-kor. A nagyságos úr sohasem nyugszik, — mondja Juci, a csinos szobalány. Poloskák kelnek este 10-kor, nyugosznak reggel 7-kor. Uccalányok vizitje kezdődik 1½9-kor reggel. Jelmez: rózsaszín szoknya, cinóber blúz, fekete alsószoknya.

Nyitvalevő múzeumok: Nemzeti múzeum állat- és növény-tára 9—½2. Elefánt tömve. Krokodil nyúzva. Hiéna pácolva. Fáraó balzsamozva. Bankigazgató spirituszban? Hol van? Hol van? Mezőgazdasági múzeum 10—1. Gróf alszik. Kasznár lop. Ökrök bógnak. Béresek krumplit ebédelnek. Szépművészeti múzeum (Aréna-út 41.) Modern képtár 10—½2. Látható: uborkásüveg tele kovászos uborkával, mellette balra mogyorótörő, jobbra szódabikarbóna. Cím: Csendélet. Esztétikus magyaráz: „Ez a mogyorótörő a lélekből fakad.” Csendes morgás: „Fütyülök én az olyan lélekre, amiből ilyesmi fakad.” Látható:

Hajóvontatók. Hosszú kötéllel húzzák a hajót. Izmaik megfeszülnek, süti őket a nap, erős, vidám legények, kicsi korukban verték őket, ha nem hajót húztak. Két sápadt festő beszélget: „Abszurdum, amiket Nagy Lajos összeír. Semmi érzelme sincs a művészethez.“ Látható: Méltóságos Schwarz Izidor főtanácsos arcképe, széles, aranyozott ráma, koszt-wasz-koszt stílusban. Nem látható felette óriás vörös betűkkel a kérdés: „Hát ez miért művészet?“ Látható: éhes festő könyöke kinéz a kabátujjból, galambszürke. Néprajzi múzeum nyitva 9— $\frac{1}{2}$ 3. Látható: Óreg négerasszony bal szemfoga. Két darab kavics. Egy darab fűzfavessző. Üvegsemm. Tizenhét cserépfazék. Békateknő. Távirópózna. Husáng. Elefántagyar fából, a csontot valaki ellopta. Békepipa, tomahawk, wigvam, bubifrizura, strandvendég a margitszigeti strandról, üveggyöngy, koporsószőg, korbács és dum-dumgolyó. Hittérítő étlap szerint. Goethe-szoba. (Akadémia.) 10—12. Derék ember volt, sokat írt, de abból már semmi baj sem származhatik. Állandó bútorkiállítás az iparcsarnokban 9—6. Látható: Fenyőfapricecs, közepén mahagoni bütyökkel, ami nyomja a hátgerincet (Párisi világkiáll. aranyérem.) Aquincumi Múzeum 9—2. és 3—6. Már akkor majdnem ilyen undok volt.

Nyitvalévő könyvtárak: Fővárosi nyilvános könyvtár. (Gróf Károlyi-utca 8.) 9—7. Halotti beszéd. Képeskrónika. Königsbergi töredék. Ebédutáni hálaimák. Egyetemi könyvtár (Ferenciek-tere) Szabó Dezső összegyűjtött pamfletjei, zsidóbőrkötésben, novellái svábbőrkötésben, regényei tótbőrkötésben, hirlapi cikkei köpésben. Vakok könyvtára (Ida-utca 5.). Összes magyar írók művei.

Nőszövegség kiállítása d. e. 10-től este 7-ig. Kiállított tárgyakhoz nyúlni tilos. Kórus egész idő alatt: „Csak pénzért, csak pénzért, na ná majd ingyért.“

Én kelek d. e. 11 órakor. Nem szívesen. Bevallom, van bennem még valami hajlandóság, alva várni, aludni, átaludni még azt a néhány évet. Mégis muszáj, fölkelek. Lemegyek az utcára. Októberi napos nap. Az autók robognak és bőgne. Az emberek robognak és nem bőgne. Nem vánszorognak, hanem robognak. A kik vánszorognak, azok már reggel elvánszorogtak a munkába. Ez a tizenegyórás ember, itt a Király-utcában, mind robog. Robog és nem bőg, hanem vigyorog. Mert ő váltig remél. Mindegyik külön-külön azt reméli, hogy a másik tönkremegy. Csak úgy finom a kecsge, ha a másik, a többi mind dohos

kását eszik, de azt is keveset és sápadtan sandit a kecségére. Így jó a kecsége, kirakatban, terraszon, tartármártással, izzó agyakkal, vonagló gyomrokkal és elszorult szívekkel körítve. „Szerelem csak az én számomra legyen és a többi mind epedjen el.“ Minden más erkölcsileg fölháborító és rendőrért kiált már önmagában is.“ Ha mindenki autón robog már, közlekedéssé válik a kéj. Kéj helyett a lélekzés automatizmusának nivójára süllyed. Éljenek a költők, tanárok és a Frimm-növényedékek. „Köszönöm, jól. Sehr gut. Tanke, tanke.“ „Finom angol vászon levélpapír.“ „Jesszusom, micsoda szerencsétlenség, a villamos már majdnem elgázolta Weiszet, azután mégsem gázolta el!“ „Kérném szépen szegény világtalannak.“ „Mai Naap. Borzalmas gyilkosság a Kőfaragó-utcában. Pálinkás János kiirtotta a héttagú családját.“ „Kérek egy Mai Napot.“ „Hej, adjon gyorsan egy Mai Napot. Gyorsan, mert már olvasni szeretném. Siessen, mert nem bírom tovább, élvezni akarok.“ Falusi ember nagy batyuval mászik a Körúton a nyugati pályaudvar felé. „Merre van, kérem, a nyugati pályaudvar?“ „Arra“ és a Rákóczi-út felé mutatnak. Falusi ember, hátán a nagy batyuval, megfordul és megy visszafelé. Útbaigazító összedörzsöli a két tenyerét.

„Pincér, micsoda disznóság, barnát hoz, mikor én félbarnát rendeltem.“ „Pincér, micsoda szemtelenség, kiflit ad, mikor én zsemlyét kértem.“ „Pincér, micsoda gazság, barack-dzsemet ad, mikor én epret óhajtok.“ Hej, a régi „boldog békevilágban“ jobban ment ez a kávéház. Ebben az új buldog világban nem megy olyan jól. Mindössze egy gyerekelhajtó, egy bankvágó, egy találkahelytulajdonos, három kártyás, három prostituált nő, egy pervesztő, egy kijáró, egy pinkatulajdonos és egy népbútító reggelizik a nyolcszáz emberre berendezett teremben. „Munkából, kérem, nem lehet megélni.“ „Tisztességes úton nem lehet ma pénzt keresni.“ „Mikor lehetett?“ „Aki nem csal, kérem, az egy marha, ezt én mondom magának.“ „Ugyan kérem, hát azt hiszi, hogy én nem csálnék? De hát kit csaljak, mivel csaljak? Nehéz ott csálni, ahol mindenki csal. Ma már, kérem, csálni sem lehet. Teljesen elzüllöttek a viszonyok.“ „Kérem, még megérjük, hogy a tisztesség lesz a jó üzlet.“ „Nana, nem kell az ördögöt a falra festeni.“ „Meg, meg, bizony megérjük!“ — szólok közbe. Ámulás. Megtorpanás. „Ist er mesüge?“

Az utcán találkoztam egy nővel: 12 óra 5 perckor. Egy hétig volt a szeretőm. Legfőbb emlékem róla, hogy nagyon, de

nagyon keveselte az irodalmi honoráriumokat. Már mint amit a lapok nekem fizettek. És jött a műorrú ember és elvitte. Két harisnyagyára van a műorrú embernek és összesen nyolc foga és tíz fekete foggyökere. „Higgye el, azért szerencsétlen vagyok“ — búgta a nő. Szemébe nevetek és otthagytam 12 óra 6 perckor.

Szítál az eső d. u. 5-kor. Lassan sétálok, nincs félténivalóm az esőtől. Nézem a kirakatokat. Cukrosbolt. Gyermekkoromban évekig úztem az önkínzó sportot: sétáltam az utcán és néztem a kirakatokat. Ájulásig vágyakoztam a teasüteményre, datolyára, különösen a szultánkenyérre. Később a szőlőre vágytam. Később a szép nőkre vágytam. Húszéves voltam, mikor először vettem 30 fillérért szultánkenyeret. 1927 október 19-én, szerdán délután 1/26-kor nézem a datolyát és a szultánkenyeret, krumplic, drótkarika, szájdorog, korpa a malacoknak — mindegy. Még csak azt sem mondhatom, hogy fütyülök a szultánkenyérre. Még a nőkre sem. Mindegy. Valaki elém toppan. „Jó estét.“ „Jó estét.“ „Megázik.“ „Nem baj.“ „Rojtos az inge.“ „Nem baj.“ „Hová megy? Jöjjön, elvesszem autón.“ „Köszönöm, én gyalog járok.“

Napilapok tartalma: „Amikor a házasságszédelgő feleségül akarja venni a feljelentőjét.“ Továbbá: „Külföldi kifizetések: Amszterdam 299.625—230.325.“

Mars kél este 7 óra 2 perckor. Vacsorázom 7 óra 45 perckor. Rendesen megvacsorázom. Nem éheznek, ne tessék örülni. Szükségem van az ételre, szükségem van az erőre. Polgári dekadencia lenne részemről, ha nem vacsoráznék. Destrukció lenne a szó helyes értelmében. Írok 8—1 óráig. El lehet majd olvasni nyomtatásban. Olvasok az ágyban. Nem baj, hogy egyedül vagyok. Legalább olvasok. Sokat olvasok. Baj van azzal a Freud-féle őshorda-elmélettel, ajaj, de még mekkora baj. Olvasom Engels művét a család, a magántulajdon és az állam keletkezéséről. Az az őshorda-elmélet, mint szociológiai rendszer alapja:ünk konstrukció, polgári vágyteljesülési álom. Már mint hogy mindig is így volt s ami a fő: nem is lehet másképp. De végül egy kicsit mulatni is akarok, előveszek egy polgári folyóiratot. Nyugat. Belekezek egy novellába. „Barátom akkoriban szoknyára vadászott.“ Remek! Az író nem is tudja, hogy milyen okosan kezdi. Persze azután elrontja. De én ceruzát veszek el a nachtkasztúrnól és a mondatot így folytatom a margón: „...már öt szoknyát elhibázott, amikor hirtelen

felbukkant a hatodik; barátom előkapta a pénztárcáját, a szoknyát célbavette és egy jól irányzott békebeli százkoronással úgy szíven találta, hogy az menten lefordult a dívánra.

Lesrófolom a csillárt 5 órákor. Rágyujtok egy cigarettára. Várok. Nyugodt vagyok. Lenn az utcán bögnek az autók. A „magasabbrendű férfitípus“ robog haza a mulatóhelyről. Részeg nő rikolt. Már majdnem elalszom. Most elernyedek és gyenge vagyok, de jaj a többieknek, ha ide lehullanak hozzám. Meg kell vallanom, hogy fáj egyedül lennem. Egyedül, nő nélkül, gyermek nélkül. Kifosztva, igen, kirabolva. Az a nő, aki lenn rikoltott, talán, — ha ember marad — az én párom. Nem tudom, csak azt tudom, hogy fájdalom fog el és... edzzétek meg magatokat, senki le ne hulljon hozzám! Nekem még fel kell tápáskodnom, a porból, ahová úgy látszik, sebeim döntöttek. Már csaknem elalszom, de fölriadok, eszembe jut valaki, aki azt mondta, hogy már javulnak a „viszonyok“. Eh, buta ember, vagy csak ijeszteni akart. Ennyire félős azonban nem vagyok. Nem! Tudom, hogy a „viszonyok“ nem javulnak.

Munkás kél 6 óra 5 perckor. Nap kél 6 óra 24 perckor. Elfáradtam, elalszom.

SZÉP BARNÁ EMBER

NYÍROTT FEKETE a bajuszkája, arca szabályos, bőre barna, ajka duzzadt, haját a homlokára csapva hordja. Ez a dolog a hajjal úgy értendő, hogy a haja vagy magától hull a homlokára s akkor hagyja, nem simítja hátra, még ha a fürtök vége a szemébe dőf is, — vagy ha nem hull a homlokára, akkor igenis a kezével egy köteget a homlokára csap, azt egy kicsit megzilálja és kész.

Rendesen jár mindig, nem éppen új a ruhája, de vigyáz rá; a gallérja fehér, a nyakkendője finom, barátaitól elkéri azoknak legszebb nyakkendőit.

Harmincötéves, foglalkozása nincs, de mindmáig megélt; egészséges, mint a makk, bizonyára túlél mindnyájunkat. Termete nyurga, szeme nagy és fekete, olyan nyílt őszinteséggel tud az ember szemébe nézni, mint egy angyal. Nem szokott zavarba jönni, bármicsoda disznóság derül ki róla, hazudik, letagadja a napot, holdat s a csillagokat az égről; ha pedig valamit már nem tagadhat, akkor elkezd bájosan nevetni. Erősebb embertől kapott már pofont is, ilyenkor megfordul és elmegy, nem siet nagyon, csak úgy elsétál, negyedóra múlva pedig már teljes nyugalommal nevet valakivel együtt, mulatságos dolgokon. Esetleg éppen ő ad elő s azt adja elő, hogy az imént vert meg valakit.

Szóval a nők kedvence.

De ne legyünk igazságtalanok, nem eszményképe a nőknek. Nem, csupán kedvencük. Még pedig nem bevallott, hanem titkos és letagadott kedvencük. A nők úgy beszélnek róla: „Ő, micsoda csirkefogó!“ Vagy: „Istenem, hogy hazudik, egy szavát nem lehet elhinni.“ De ha együtt vagytok, te, a nő, azután ők, ugyanők és — ő, a szép, barna ember, akiről beszélek, akkor

a nő csak őt nézi, csak az ő szavát figyeli, mosolyog ugyan rajta, de azért csak őt veszi komolyan.

A férfiak sokat hazudnak szerelmi sikerekről, de ha ő hazudik, akkor igazat hazudik. Ezt persze nem a tréfa kedvéért mondom így, hanem azt akarom ezzel kifejezni, hogy ő ilyenkor lényegben igazat mond, a sikereket el lehet s el kell neki hinni, csupán a részletekben hazudik, de csak azért, mert nem tud egészen igazat mondani. Ilyenkor, ha valamely sikerét meséli el, szegény igazat akar mondani, mert nincs is oka, hogy hazudjon. Mégis, ha szőke volt a nő, ő úgy mondja: barna; ha leány volt: ő úgy mondja: asszony, ha Budán lakik; ő Kőbányát mond. De a kaland megtörtént. Mondom, hogy a nők kedvence.

Legutóbb már nem nagyon ment neki a szabad élet. Hiszen a megélhetés általában mindig nehezebb és nehezebb; már a tízezerholdas földbirtokosok is panaszkodnak, kitűnő orvosok koplálnak, hajdani milliárdosok leugranak a negyedik emelet-ről, — ilyen nehéz időkben már egy foglalkozás nélkül lézengő úriembernek sem megy ám olyan fényesen a sora, mint azelőtt. Biztos révbe kellett tehát beveznie.

Biztos révnek egy kövérvés, javakorabeli, pirosképű, elvált asszony kínálkozott, aki a Körúton lakik, háromszobás lakásban, egy kis cseléddel, a volt férjétől kap némi tartásdíjat. Ez a pirosképű valahogyan összeakadt szép, barna emberünkkel, egyszer-kétszer találkoztak, szép barna emberünk valami olyanfélét beszélhetett el neki, hogy amikor ő legutóbb Amerikában járt, Tunneyt, a boxolás világbajnokát úgy vágta pofon, hogy őt hordó víz fogyott el, amíg föllocsolták; vagy hogy Párisban, Aljekinra, a sakkozás világbajnokára tizenöt játszmát vert rá egy ülő helyében, vagy hogy a Raszkolnyikovot ő írta Dosztojevskij álnév alatt, — vagy akármit, de a nő beleszeretett. A szép barna ember tehát, mint magányosan bolygó hajó, bevezett a körúti háromszobás révbe. És együtt éltek a pirosképű, kövérvés hölgygel, mondjuk, hogy együtt is fognak élni mindaddig, míg meg nem halnak.

A szép barna embernek volt szép világos szobája, kapott teljes ellátást, mosást, fűtést, világítást. Néhány estén át elmesélte a kövérvés hölgynek a Karenina Anna részletes tartalmát, már persze úgy, hogy az lesz legközelebbi regénye, nemsokára hozzá is lát a munkához, csak még vár egy kicsit, amíg a téma egészen megéri és kiteljesül, sőt esetleg ki is jegecesedik.

De zsebpénzt keveset kapott a szép barna ember. Ennek volt aztán a következménye, hogy a lakásból lassanként apró tárgyak tűntek el. Eltűnt egy művészi réz tintatartó. Eltűnt egy tucat ezüst kés és villa. Eltűnt egy pár fülbevaló. Csodálatos, eltűnt egy kép a falról. Eltűnt tíz bekötött könyv. Eltűnt néhány női ing.

Mi lehet ez? — tűnődött a kövérkés asszony. Itt rablók járnak! Itt kísértetek járnak! Csak nem a cseléd lány? Lehetetlen, hisz' oly becsületes. És azelőtt nem vitt el semmit, hogyan vinne most? És hogyan merészné ezt tenni? Földrengés ez? Misztifikáció? Okkultizmus? Hipnotizmus, vagy netalán a világ vége?

A szép barna ember óriási nyugalommal szivarozott és segített különféle megfélemtípeket kitalálni. Ő találta ki például a „misztifikációt”. De remek pszichológiával dolgozott, mert a cseléd említésekor azt mondta: „áh, nem hiszem!” Hát ez is nagyszerű viselkedés, azt meg kell neki adni.

De mikor már nagyon sok minden eltűnt, akkor a szerelmes kövérség, amint ült a szép barna ember mellett, néha-néha elmerengve nézett annak dús szemöldökére. A szép barna ember ezt oldalról csak éppen a szeme csücskével, vagy szinte a fülével, megérezte. És megállapította, hogy itt cselekedni kell!

Délután elment az asszony hazulról, ő otthon maradt. Behívta a kis cselédet és vallatni kezdte. Eleinte csak faggatta, körmönfont kérdéseket adott föl neki, melyekkel holmi gyanút akart volna vele éreztetni. Azután rárivalt:

— Mondd meg, mi mindent loptál el innen?

Majd így:

— Hová vitted a nagyságos asszony ingeit?

A leány elsápadt és egyszerre sírni kezdett. A szép barna ember most teljes erővel pofonütötte, azután egy vékony bottal rettentően elverte a leányt, elverte, gyanúsította, szidta, fenyegette s „mars a szemem elől!” — hörögte végül rá.

A kis cseléd zokogva vánszorgott ki a cselédszobába, leborult a cselédágyra s aléltan szepegett. Néha-néha újra felzokogott, azután megint csak szepegett s félig önkívületben, mint mennyei angyalt várta az ő jóságos asszonyát, hogy elpanaszolja fájdalmát s védelmet könyöröggön ártatlan lelke számára.

A szép barna ember föl-alá sétált szobájában, azután kivitte a vékony botot az előszobába, letette a sarokba. Kinyitotta a konyhaajtót s kissé lábujjhegyre emelkedve, piros ajkát csucsorítva hallgatózott a cselédszoba felé. Az ajtót megint betette, fölvette átmeneti kabátját, visszament a szalonba, zsebrevágott egy bronz-Napoleont s a legislegóriásibb nyugalommal elsétált hazulról.

mén
kira
rég
meg
amé
lád
oly
kira
délu
kiac
kat
el o

eset
rég
hol
ket,
lék

fiat
kisp
még
gus
nag
sző
kín
vék

LYUKAS HARISNYA

TALÁN az az oka, hogy az ottawai konferencia is eredménytelenül végződött. Talán, hogy sérelem az, ha valaki a kirakatban ebédel s mintegy mutogatja magát annak, aki már régóta nem evett. Talán, mert már halkorunkban a nagy hal megette a kis halat s még ma is oly szórakoztató a borzongás, amellyel olvassuk, hogy Pálkás János kiirtotta öttagú családját. Talán mert rosszanyagú ruhában, formátlan cipőben oly epedve nézegetjük a szép szöveteket és inganyagokat a kirakatokban. Igen, az nem lehet véletlen, hogy Manya ezen a délutánon éppen a belvárosi kirakatokban gyönyörködött, oly kiadósan, oly időpazarlással, hogy még nippeket s hamutálcákat is választott, már hogy ezt, meg azt venné meg s helyezné el otthon a szekrényre, asztalra, — ha pénzük volna.

De talán az az oka, illetve az minden esetre egyik oka a kis esetnek, mely Manyával esett meg, hogy a villamossínek, bár régóta felsővezetékekkel járnak a kocsik, még nincsenek mindenhol átalakítva, még nem szedték fel mindenütt azokat a síneket, amelyeknek széles résén keresztül az áramfelvőkészülék lenyúlt a föld alá.

Hát most egyszerűsítsük le egy kicsit az egészet. Manya fiatalasszony, a férje kisfizetésű magánhivatalnok, intellektuel, kispolgár, proletár, mindegy, mindenesetre szegényember — még nippes és gusztusos hamutálcák sincsenek a lakásukon, gusztusosak, amelyeket a vendégek maguk elé húzva a legnagyobb kéjjel szórják a cigarettahamut a szőnyegre... fenét szőnyegre, hiszen nincs is szőnyegük, cigarettával meg megkínálják ugyan a vendégeiket, de csak mirjammal, olcsó és vékony dohány- és papírpálcika ez, nincs is hamuja, — szóval

a férj szegényember, de úr, tisztviselő úr, Pege úr, Pege Tibor, Manya pedig a fiatal nagyságos asszony.

Ezek után és ezek alapján és ezek szerint — sőt talán azt is mondhatnám, hogy gyanánt — Manya, mielőtt még kora délután elindult hazulról, átöltözött. Az átöltözés fontos művelet, abból áll, hogy az egyik ruhát, ami éppen rajtunk van, levetjük, a másikat pedig, ami a szekrényben van, már akinek van, föl vesszük. Éppen abban különbözik a kultúremler az oktalan állattól, hogy időnként átöltözik. Rendkívül fontos ez. Az ember törődjék a külsejével, legyen rendes és csinos és tiszta, ne menjen a világ elé mosdatlanul, piszkosan, kócosan és, uramisten, netán büdösen, ne dugja ki okvetlenül az ablakon a rondább felét — bár, tisztelet a kivételnek, meg vagyok róla győződve, hogy például Kusmó, amikor kinéz Hunyadi-téri földszintes ablakán, éppen a rondábbik felét böki ki az utcára.

Az ember öltözik, felöltözik, kiöltözködik, átöltözik, meg-növeszti magát a világ szemében, úgy mutatja, mintha vidám lenne, mintha egészséges lenne vagy legalább is szagtalan s mintha pénze lenne. A cukorkakereskedő például bárónak öltö-zik, legalább is annak öltözik át, — hát Manya is átöltözött, szakadt és pecsétes slafrokjából, papucsából, Pegénéből, a száz-húszpengős állás hites nejéből olyan kispolgári asszonykává öltözött át, mintha övék lenne az a Fecske-utcai földszintes ház, melynek cigányzenész lakói már egy éve nem fizetnek lakbért, de ha fizetnének is, a jövedelem akkor sem adná ki a házat ter-helő kölcsön kamatait. Szóval, rózsaszínű krepdesin ruhát vett fel Manya, ajkát kipirosította, képét berizporozta, fejecs-kéjére fehér rohamsisakformájú kalapot tett, kesztyűt húzott, a lábán pedig világos drapp harisnya volt, a lábacsáján — ez a láb egy része csak — fehérbetétes félcipő. Igaz, mikor már egészen elkészült, a kezében napernyőt is tartott, mert június volt, meleg, süttött a nap, a retikülről pedig majdnem megfede-dkeztem.

Valami dolga is akadt, Artnernéhez be kellett szólnia, a Vámház-téren lakik, azután következett a séta a Belvárosban; nézegette a kirakatokat, a nippeket és a hamutálcákat is, de leginkább a selymeket, női ruhákat, fehérneműeket, kombinéket és harisnyákat, a testszínűeket, a szürkéket, a barnákat, há-romért, ötért, tizenkettőért, a sétáló nőket is megnézte, a ruhá-jukat, kalapjukat, járásukat, alakjukat és a csípőjük járását

és a harisnyájukat. A férfiakat nem nézegette, mintha észre sem vette volna őket. De akkor úgy kell neki, miért öltözött át, miért nem jött csak úgy slafrokban, cekkerrel, papucsban? Minek alakult át Manyából, kishivatalnoknéből, ha nem is igazgatónévá, de majdnem cégvezetőnévé, kisháztulajdonosnővé, olyan hölgyecskévé, akinek valami úriemberrel van komoly találkája a Váci-utcában?

Amikor már elfáradt a nézelődésben és a sétát megúnta, elindult hazafelé. Épp a körúton akart átmenni, de ahogy hármat lépett az úttesten, — reccs, roppant egyet a cipője sarka, roppant, reccsent, de nem jött ki a villamossín részéből, ahová beszorult. Manya, sőt Pegéné, a fiatal nagyságos asszony fogva volt. Nem tudott egyhelyből elmozdulni, a villamos pedig vésszesen, prüszkölve, és csöngetve közeledett. A vezető fékezett, a koci pár méternyire állt meg. Manya halálos rémületben reszketett, majd hogy el nem ájult. Nem azért, hogy a koci elgázolja, mert látta, hogy meg fog állni, hanem csak úgy meg-rémült, maga sem tudta miért, de biztosan volt rá oka, átkozott helyzet, ki tudja, mi fog még itt történni, manapság, ezerkilenc-százharmincháromban, amikor oly rémes dolgok állnak napról-napra az újságban, oly rémesek és oly sok, hogy még az ilyen Manya is észreveszi őket.

— Na, mi az? Talán itt akar aludni a nagysága? — Ezt a kocsivezető kérdezte, de csak úgy a perronon állóktól.

Manya kínlódott, feszegette a lábát, de a cipősarok nem mozdult a résből. Széles rés, de éppen elég keskeny ahhoz, hogy női sarkokat foglyul ejtsen.

A villamos állt, emberek vették körül Manyát s éppen ez volt a baj.

— Valakit elgázolt? — kérdezte egy frissen érkező.

— Meghalt? — érdeklődött az utána jövő.

— Csak a lábát vágta le a villamos — hangzott a fölvilágosítás.

— Gyerek? — ijedezett egy családanya.

— Nem. Öregasszony — szólt a megnyugtató.

— Sze-egény — sóhajtott ki a szolidaritás egy ősz anyókából.

Türelmetlen utasok ugráltak le a kocsiról:

— Mi az? Egy vénasszony miatt állunk itt? Menjünk csak keresztül rajta. Nem kár érte,

— Nem lehet. Az nincs megfizetve a jegy árával.

— Vagy ú-úgy!

— Hol a rendőr?

— Itt van! — kiáltott maga a rendőr, aki e kérdés pillanatában érkezett meg, szikrázó szemmel, csikorgó fogakkal, hogy agyonvágja a halottat, aki fényes nappal forgalmi akadályt okozott, föltartja azt a sok urat és hölgyet, akik talán el is késnek miatta a kávéházból.

A rendőr, amint átvágta magát a tömegen, rögtön fölismerte a helyzetet:

— Bújjon ki a cipőből a nagyságos asszony!

„Szentisten!“ — riadt fel Manya. Mi lesz most veled? És még a rendőr is nagyságos asszonynak szólította. Ha legalább csak úgy mondta volna, hogy maga.

— Lehetetlen — rebegte Manya s reménytelen könyörgéssel nézett szét.

— De-ehogy lehetetlen. Muszáj! — jelentette ki a rendőr s már le is hajolt, megragadta Manya lábát a bokájánál s egy mozdulattal kiemelte a fehérbetétes félcipőből.

Mindenható Isten! Micsoda tragédia! Nem az, hogy egy felnőtt hölgy, egy úrinő, ott állt az utcán fényes nappal, cipő nélkül, hanem hogy ő, Pege Tiborné, Manya, kishivatalnok felesége, tulajdonképpen szegény asszony, félig kispolgár, félig proletár, nincs otthon szőnyegük, olcsó a bútoruk, nippjeik sincsenek, csak éppen hogy egy kis rúzs, púder, a kalap, az a két ruha... szóval a harisnyája lyukas volt. Lyukas a sarkán, lyukas a talpán, de úgy, hogy oldalt is elterjedt már a lyuk. Lyukas a kisujjánál, lyukas egy kicsit az oldalán és lyukas a hüvelykujjánál, — összesen öt lyuk. Ha legalább csak egy lenne! Vagy mondjuk, maximum kettő. De öt, jókora. És sajnos, Manya nem ájult el. Sőt. Mint a részeget ha fejbe kólintják, vagy leöntik hideg vízzel, valami reszkető bódulatból, csaknem halálos szorongásból egyszerre színjőzan lett, látott és hallott, mindent tudott, észrevett és érzékelt, már a hajának néhány elszabadult szála is a külvilágot, az embereket hozta hírül a számára.

Általános röhögés tört ki. És mikor a röhögővihar első hulláma elült, egy másodikra adta meg a jelt egy inasgyerek:

— Ujjuj, lyukas a nagysága kapcája!

— Háháháhá, hühühühü, huhuhuhu — még a könnyeik is

kicsordultak a népeknek. A gazdagok csak úgy somolyogtak, de a szegények, azok rongyos és foltos ruháikból, cafrangos és félfelete ingeikből, reped cipőikből, zsíros és gyűrött kalapjuk alól, maszatos pendelyeikből, kacagtak, huhogtak és höhögtek kifelé, pozdorjává akarták röhögni azt az egyet, Manyát, a nagyságát, az ötlikú harisnyájával.

— Így menjen a korzóra!

— Mutassa meg a másikat is!

— Lássuk az inget is!

Egy viceházmesterné már mutatja is a szomszédjának, egy vadidegennek:

— Én már csak szegény asszony vagyok, de itt rendes a külsőm — és emeli a szoknyáját — olyan fehér az mindig, mint a hó.

— Takarja le! — süvít valaki Manya felé.

— Megfázik a lába.

— Húnyja be a tyúkszemét!

— De ha likas is, legalább selem!

A rendőr egy rántással kitépte a cipőt a sínből, odanyujtotta a piruló Manyának s ő megpróbálta felhúzni. De nem sikerült. Miért is sikerült volna, ilyen körülmények közt? Meg kellett előbb lazítani a fűzést. Azalatt csak állt, harisnyában, öt lyukkal rajta.

— Gyerünk, gyerünk! — kiáltott le a kocsivezető, kihajtva fejét a kocsiból. — Tessék az útból elmenni!

— Tessék sétálni a járdán!

A rendőr karonfogta Manyát s vezette egy kapu felé. A tömeg vonult utánuk. Őt pengőt megért fejenként mindenkinek. Zúgott, viharzott, eget csapkodott az öröm. Mintha most meg szurokba mártani s tollban meghempergetni vinnék Manyát. Sőt! Mintha most meg leoperálnák térdben a lábát.

A méltóságos asszony ujját felemelte, úgy intette a lányát, hogy nem szabad hangosan nevetni:

— Szegény nő, — mondta. — Képzelem, milyen kellemetlenül érzi magát.

— Tiszta szádizmus! — magyarázta dr. Lélekbúvár s föltette cvikkerét, hogy tanulmányozza a jelenetet.

— Öröm és megkönnyebbülés a rongyosoknak; most néhány percre megszabadultak kisebbségi érzéseiktől.

— Áhá! Egy kis véletlen baleset leleplezte az osztály-
árulást.

— A hülye! Biztosan tisztességes — mondta lesujtóan
egy művésznő.

— Na, ez kérem a tömeg! — jelentette ki egy demokrata
politikus felesége és életében százezredszer győződött meg
rőla, hogy csakis fokozatosan lehet azon az állapoton változ-
tatni, hogy neki elégséges, de másoknak egyelőre még elégtelen
számú harisnyáik vannak.

A NŐ

SZÁZLÁBÚ ÚR megcsókolta Százlábúné asszonyságot. Százlábú úr az asszony ajkára szánta a csókot, de csak a fületővére adhatta, — ha ugyan van a százlábúnak fületőve — mert Százlábúné asszonyság még idejében elkapta a száját.

„Szemérem“ — így magyarázzák ezt a rovarvilág irodalmában és tudományos műveiben. Vagy: „A nő természetes ellenállása“.

Százlábú úr már régen bedőlt az ilyen magyarázatoknak és nem sértődött most meg. Nem vonult vissza, hanem férfihoz illően támadott, azaz ráoktrojálta magát Százlábúné asszonyságra, elkapta fejét az első tíz-tizenöt lábával, magához vonta s addig erőszakoskodott, míg mégis csak elcuppantott egy csókot Százlábúné asszonyság ajakán. Persze Százlábúné buzgón törülgette a száját vagy húsz-huszonöt első lábával.

— Ugyan menjen már, hagyjon nekem békét, olyan dohányszaga van magának! — zsörtölődött volna Százlábúné, ha nem rovar, hanem emberi asszony lett volna. (Persze nem minden esetben.)

Százlábú úr, habár alaposan félrevezette őt a rovarvilági irodalom és tudomány, valamit mégis megsejtett az igazságból. Szemöldökét összeráncolta s némán maga elé bámult, mint ha gondolkodott volna. Enyhén kellemetlen érzése támadt, de okos gondolata egy sem.

Százlábúné pedig a gyermekeinél keresett hirtelen kárpótlást és vigasztalást, felkapott vagy hármat a negyven közül s azokat össze-vissza csókolta.

De az ösztönei igen kitűnően működtek Százlábúné asszonyságnak, ő tisztában volt annak a csekélységnek, ami történt, óriási jelentőségével. Nagyon jól tudta, hogyan kell csele-

kednie, habár azt, amit eddig csinált, másképp nem csinálhatta. Félóra múlva ravaszul ráterelte a diskurzust arra, ami történt, persze csak igen távoli vonatkozásban:

— Hogy nősz te gyerek! — mondta a legnagyobb fiának, de Százlábú úrnak szánva a szavait: „Ha így nősz, maholnap olyan szép, fess százlábú leszel, mint az apád“.

Százlábú úr nagyot hizott örömeiben, de azért még adta a komolyat, sőt komorot, úgy tett, mintha nem is hallotta volna a dicséretet. Pár perc múlva azonban legalább nyolc-tíz lábbal kezdte simogatni az asszony hátát.

— Rendben van, — gondolta Százlábúné asszonyság. — Egy kis hátsimogatást még ki lehet bírni s a harmónia, amely nem volt, amely nincs és amely nem is lesz soha — ismét teljes.

Minden rendben is lett volna, ha az a számár Százlábú el nem mászott volna hamarosan hazulról, hogy húzza egy kicsit az igát s ennivalót szerezzen szeretett családjának, struccotlással kalapról és selyemharisnyáról nem szólva, mert hisz ezek emberi gyarlóságok.

De Százlábú úr elmászott hazulról, kimászott a dohos, nedves családi repedésből, mászott végig a nyirkos pincefalon, mászott a földön, egész a nyitott pinceajtóig elmászott s ott lesbe heveredett, hogy valami kisebb rovar elcsípjén, azt arcának véres verejtékével megölje s hazacipelje szeretteinek vacsorára.

És ott kezdődött a baj, hogy egészen a nyitott pinceajtóig elmászott. Mert a nyitott pinceajtón besütött a nap. Százlábú úr a napon tartózkodott jóideig, ami megártott neki, mert a százlábú egészségének csak a dohos falak tesznek jót. Mire hazaért valami rozoga kukaccal, már annyira rosszul volt, hogy a családi repedés egy sarkában leheveredett s elkezdett nyögni:

— Jaj, ajajaj, jaj.

— Mi baja van, kedvesem? — kérdezte Százlábúné asszonyság szeliden bűgő gerlehangon, mert tudta, hogyan kell bánni a családfenntartóval, baj esetén.

— Rettentően fájnak a csonkjaim.

— Mije?

— A csonkjaim.

Százlábúné szeme nagyra düledt az ámulattól. Csak nézett bambán az urára.

Százlábúban szörnyű gyanú lobbant fel:

— Maga talán nem tudta, hogy csonkjaim vannak?

— Nem én.

— Úgy. Maga talán nem is tudta, hogy mielőtt nőül vettem, pár hónappal azelőtt itt a pince táján elgázolt egy kordély s a kereke hét lábamat tőből lemetszette?

— Nem én.

Százlábú nem tudta, hogy fölördítson-e vagy föl kacagjon. Tehát szinte hangtalanul sziszegte:

— Szóval maga még nem vette észre, hogy hét lábam hiányzik. A jobboldali harmincnegyedikről a negyvenedikig inkluzíve.

— Tudta a fene! Nem néztem én a maga lábait.

Százlábú rettentő gorombaságot akart mondani a feleségének, de szerencse, hogy nem mondta ki, mert úgysem reprodukálhatnám. Nem mondta ki, mert már elkezdett gondolkodni. Életében először. Kompromisszumos bölcsésé kellett hamarosan edződnie, mert mi haszna lenne belőle, ha másmilyen lenne ez a nő, ha egyszer már úgyis hiányzik hét lába, a jobboldali 34-iktől a 40-edikig, inkluzíve. Mi haszna lenne ebből? Ez most már legfeljebb csak bajt jelentene.

De azért Százlábúné megérezte, hogy mit akart neki mondani Százlábú. Meg is sértődött, duzzogva vonult ki a családi repedésből, odakinn leült és fejét bűnnek eresztette:

— Még, hogy mi baja van neki. Hogy nem néztem meg soha a lábait. Vén számár. Hogy mit nem gondol egy ilyen férfi magáról!

A BOGAR

A FÉNYES KÁVÉHÁZ előtt vánszorogtam. A terraszhöz tele volt vendégekkel, a nyitott ablakokban is ültek. Vacsoráztak, feketekávéztak, fagylaltoztak, frissítő italokat ittak és vidáman beszélgettek, minden biztonnyal az üzletről, a sápról, ha pedig nem, hát rosszat mondtak távollevő ismerőseikről, vagy zsidó vicceket meséltek egymásnak. Hogy egy előkelő lakomán hivatalos volt a rabbi is, meg a püspök is, egymás mellett ültek, éppen friss malacpecsenyét ettek, de a rabbinak e helyett a fogás helyett tojást tálaltak föl, amire a püspök évődve megkérdezte: mikor lesz már szerencsénk, hogy főtisztelendőséged is velünk tartson ilyen finom malacpecsenyéhez; a rabbi pedig így válaszolt: majd csak az eminenciád lakodalmán.

Egy társaság harsogó kacagása verte a fülemet, szörnyű volt hallani és látni mindazt, amit fül és szem fölfogott. Szerzte a világon mindenütt hónapok óta fullasztó szélcseönd, úgy éreztem, hogy össze kell esnem. Nem mint hogyha az éhség már le tudott volna teperni, — bár éhes voltam, aznap még alig ettem; nem mint hogyha a hasztalan fáradság már megtörte volna erős izmimat, — hanem mert irtózatoss volt a szélcseönd, vérig sértő ez a buta tobzódás és pokoli volt a reménytelenség.

Megláttam egy ismerősemet. Egy ablakbeli asztalnál ült egyedül, előtte állt a pincér, ő éppen az étlapot tanulmányozta. Vagyonos ember, egyszer-kétszer már elviselhetetlen bajból egy-két napra kisegített. Meg kell próbálnom megint a dolgot. Összeszedtem magam, bementem a kávéházba, köszöntöttem, leültem az asztalához.

— Áá, hogy van, mi újság? — kérdezte nagyon kedvesen. Hát először is hozzon nekem egy erőlevest — mondta a pincérnek. — Utána velőkroketet.

— Itallal szolgálhatok?
— Egy üveg Porter-sört.
— Hogy van mindig? — kérdezte megint, fekete, tűzes szemével vidáman nézve rám.

Egy pillanat alatt átfutott az agyamon, hogy nem panaszkodom neki, nem tárom föl a helyzetemet, hanem valami gépies feleletet adok, mondjuk így: köszönöm, köszönöm. Azután beszélgetni kezdek vele, érdekes témákról, mondjuk világpolitikáról. Kínáról, vagy akár a cserebogarak halhatatlanságáról, mindegy. Egyszer csak azután majd egész szárazon kérek tőle kölcsön valami kisebb összeget. De nem tudtam úrrá lenni önmagamon, elernyedtem s ezt mondtam:

— Nagyon rosszul.

Ő nyugodtan megjegyezte:

— Ki van ma jól?

Ez a megjegyzés bosszantott és megzavart. Kicsit hallgattam. Meghozták a levest. Vagyonos ismerősöm mohón kezdett kanalizni. Én hallgattam, sóváran néztem az ételt, de azután elszégyeltem magam önmagam előtt s nem törődtem vele, hogy éhes vagyok s ő eszik, finom ételeket eszik. Szóltam is, ez pattant ki belőlem:

— Azért vannak, akiknek most is jól megy a dolguk.

Nagyon kevesen. Egy-két százalék. A többiek mind panaszkodnak.

— Lehet, hogy panaszkodnak, de jól élnek. Csak szét kell nézni, lépten-nvomon látható a pazar élet.

— Pazar! Miért? Mert a kávéházban vannak? Egyszerűen megélnek. Maga is megél.

— Azt nem mondhatnám.

— Ha nem élne meg, akkor halott lenne — mondta és hangosan föl kacagott.

Megjött a velőkrokett.

— Utána? — kérdezte röviden a pincér.

— Utána hozzon francia sertésbordát.

A pincér kibontotta a Porter-sört.

— Még egy poharat!

— Köszönöm, én nem iszom.

Erőltetett, de nem tágitottam. Evett. Szájaszéléről csurgott a velőkrokett szósa.

— Hát mennyit keres mostanában?

Elmondtam, hogy legutóbb egy évig dolgoztam egy hiva-

talban, ahol 4—5000 pengős havi fizetés jár az igazgatóknak, akik majdnem annyian vannak, mint a tisztviselők, nekünk tisztviselőknek pedig 120 pengőt fizettek fejenként.

— Abból is meg lehet élni.

Ettől elakadt a szavam. De azután csak folytattam:

— Itt bé-listára kerültem. Állást azóta nem tudtam szerezni. Itt-ott akad valami alkalmi foglalkozás. Most címekeztetnek egy nagy vállalatnak, napi két pengő a keresetem.

— Nem sok. Túlzásírosra csinálták ezek ezt a francia sertésbordát.

Megint hallgattam. Bámultam a levegőbe. Egy villanylámpa körül apró zöld rovarok ezrei nyüzsgöttek, ezeket néztem, az asztal fehér abroszára is levágódott néha egy-egy fekete keményhátú bogár, ész nélkül futott ide-oda. Az ilyen bogarat sokkal rokonszenvesebbnek éreztem, mint az olyan teremtetés koronáját, aki velem szemben ült és falt. A francia sertésborda után parfaít következett, tejszínhabbal. És magyarázta:

— Ja, rosszak a viszonyok. Nem megy ma semmi. Pénzszűke van. Az embernek össze kell húznia magát és szerényen élnie. Munkával mindig lehet valamit keresni. És az ember annyit költsön, amennyit keres.

Azután elmondta, hogy ő is redukálta az üzemét. Egy sereg alkalmazottját elbocsátotta.

Egy kis fekete bogár éppen az arcomba vágódott. Megsimítottam kezemmel az arcomat.

Szóval elbocsátotta egy sereg alkalmazottját és az egyik autóját eladta.

Mindegy, a parfaít nagyon ízlett neki, nyaldosta a tejszínhabot a szájaszéléről, elérkezettnek láttam a pillanatot, hogy pénzt kérjek tőle:

— Kérem, volna szives nekem 20 pengőt kölcsönözni?

Nem is nézett rám, jobban elmélyedt az evésben, mintha felelni nem is akarna.

De azután mégis csak el akart intézni:

— Húsz pengőt? Nem adhatok, barátom. Nem vagyok ilyesmikre fölszerelve.

És egész sértődötten nézett rám. Nem tudtam mit mondani. Kínos zavar öntött el, undor és gyűlölet iránta. Legokosabb lett volna, ha rögtön fölállok és elmegyek, köszönés nélkül. De az egészséges düh csakhamar elnyomta minden nyava-

lyás érzésemet. Ültem szótlanul, bámultam rá s szinte azon törtem a fejem, hogy belekötök és nagyon megsértem; legjobban szerettem volna meg is pofozni. Persze, ezek csak ötletei voltak indulatomnak, számoltam az erőviszonyokkal. Én egyedül, ömögötte: rendőrség, katonaság, bíróság, sajtó. Dühömben utolsó pénzemen vettem egy szivart s rágyújtottam s úgy szivtam, mintha rettentően nyugodt lennék.

Parfait után jött a törökkávé. Kis nyeles bronzedényben, külön melléje egy üres fülespohár. Ő is szivarra gyújtott. Néztem a gőzölgő kávét. Éppen belepottyant egy fekete bogár, akkora, mint egy babszem. Ő rám nézett, megfogta a bronzedény nyelét s beleöntötte a kávét a pohárba. És a kanállal keverte, miközben beszélni kezdett:

— Nem megy nekem olyan jól! A nyarat is itt töltöm, tegfőljebb, ha két hétre leutazok a Lidóra. Pedig elkelne vagy hathetes szórakozás nekem is Norderneyben vagy Biaritzban.

— Szegény! — sajnáltam a kis bogarat, amelyet a kanállal a pohár fenekére nyomott s amely, úgy látszik, végleg befult a forró feketekávéba.

Elkezdte szüröcsölni a kávét. Három-négy kortyot már lenyelt, mikor a bogár a nyelvére került. Fölugrott riadtan s rettentően elkezdett köpködni. Egészen elvörösödött s illetlenül szavak töredezek ki a torkából. Végre a pincérért kezdett ordítani:

— Micsoda disznóság ez! Küldje ide azonnal a tulajdonost.

A pincér megrettent. Jaj, mi lesz itt. Egy ilyen fene előkelő kávéházban bogár a feketekávéban!

Jött a tulajdonos. Mosolyogva közeledett, de egyszerre ajkára fagyott a mosoly. Rettentő. Ő, hogy elmúlt a dicső középkor, amikor is ő most keréketörethetné az egész konyhai személyzetet. No, de itt van még legújabb korunk: megy ki a konyhára, legazemberezi a tűzilegényt, a mosogatóasztonyt, az egész bandát s ha még egyszer ilyesmi előfordul, — már mint, hogy egy finom vendége bogarat eszik — ő kidobja az egész bandát az utcára...

És már indult is a tulajdonos, lihegve, lilára vörösödött nyakkal.

— Pardon, uram! — kiáltottam a tulajdonos után.

Ingerülten fordult vissza, — hiszen én nem „fogyasztottam” s megütődve nézett rám, ugyan mit akarok, miért nem hagyom őt rohanni, embert ölni és diadalt ülni.

— Nem érdemes fáradni — mondtam nyugodtan. — Nem a személyzet a hibás!

— Már hogy ne lenne a személyzet a hibás! Ezek a csirkefogók!

— Nem, kérem. A személyzet ártatlan. Ez a szegény kis bogár most röpi bele a feketébe. Itt a szemem láttára.

A tulajdonos megzavarodott, ismerősöm pedig úgy nézett rám, mintha kést döftek volna a szívébe. (Szóval sikerült, mert: ezt akartam.)

Én a magam dolgát elintéztem, elhallgattam s most már óriási nyugalommal szívtam tovább a szivart. Utolsó pénzemen.

— Maga látta? — kérdezte ismerősöm kétségbeesetten.

— Hogyne. Itt a szemem előtt röpi bele szegény bogár a feketébe.

— És miért nem szólt nekem?

Ránéztem, hatvanezeréves undorral. De ahogy fuldokló dühét és zavarát láttam, elnevettem magam:

— Ja, nem megy olyan jól nekem, hogy szólhattam volna. Rosszak a viszonyok, uracskám. Az ember redukálja a lelki üzemét, csak annak szól, akinek éppen muszáj. Az ember, a szegényember is, racionalizál! Különben — fölálltam — jó mulatást kívánok.

pir
„Bl
vol
és
ism
ura

na
ille
zot
vez
kir
az
em
a n
alk

gőz
jáb
óra
sze
me

dü
és
den
den
kü

A BLÜZKIRÁLY

MAGASAN, a második emeleti ablakok alatt rikített a pirosbetűs cégtábla, ezt pingálták rá, az akkori helyesírással: „Blouse Király“. Maga a blúzkirály köpcös, kopaszodó férfi volt, a királyi család pedig állott három tagból, a királynéból és az anyakirálynőből. Az egész Király-utca és környéke ismerte őket a kilencszázas évek elején, már mint Hegedüs urat, Hegedüsnét és az ő anyját, Nemes mamát.

Uralkodtak pedig hét kislányon, ez volt a nép. Apraja és nagyja volt a népnek, az apraja tizennégy éves, a nagyja, illetve a legnagyobbja húsz. Az üzem blúztermeléssel foglalkozott. A blúzkirály sem szabni, sem varrni nem tudott, ő csupán vezette az üzemet; a királyné a kasszát kezelte; az anyakirálynő meg a háztartásban foglalatoskodott. Családias volt az üzem, a lakásban folyt a munka, egy nagy bérház második emeletén. Négy szobából állt a lakás, háromban a család élte a maga összkomfortos életét, jó polgári kosztot, az egyik utcai alkóvos szobában dolgoztak a lányok.

Reggel hétkor kezdték a munkát és szabtak, varrtak, szegőztek este hétig, ez a hét persze csak elméleti volt, mert valójában kilenckor, tízkor, esetleg tizenegykor végeztek. A túlórákért Hegedüsék nem fizettek, általában ők pénzt csak beszedni szerettek, mindenfajta fizetéstől, kifizetéstől, kiadástól, megadástól, megtérítéstől, törlesztéstől iszonyodtak.

A húszéves Antónia szabta ki a blúzokat. Az egész Hegedüs család haragudott rá, mert szocialistának mondta magát és eljárt a szakegyletbe. Leplezetlen gyűlölettel nézték, elküldeni azonban nem lehetett, mert igen ügyes munkás volt: minden egyes blúznál tíz centiméter anyagot takarított meg, olyan külön praktikával, amit senki más nem tudott utána csinálni.

Antónia ezzel a nélkülözhetetlen munkájával tizenkét koronát keresett hetenkint. Ez körülbelül havi ötven korona volt, akkora összeg, hogy már majdnem meg lehetett belőle élni.

Egy Irénke nevű tizenhétéves lány a darabok összevarrását végezte, olyan gyorsasággal, hogy némely napon kétszáz blúzig emelkedett a teljesítménye. Irénke kilenc korona hetibért keresett. Sárika, aki az ujjakat varrta be, szintén kilencet, mások hetet, hatot; a legfiatalabb, akit kizilánynak mondtak, hármat. Hegedüsék nagyon is elégségesnek tartották ezeket a béreket, hiszen a lányok, ha nem járnának dolgozni, csak haszontalansággal tölthetnék napjaikat. Úgyis a szüleiknél élnek, mirevaló lenne nekik több pénz? Olyasmire nem gondolhattak Hegedüsék, hogy Antónia is, Irénke is messze, a Józsefváros külső szélén laknak, reggel is, este is gyalog kell megtenniök az utat, mert ha villamoson járnának, a keresetük egynegyedét költenék utazgatásra. Különféle szép elgondolásaik voltak Hegedüséeknek ezekről a gyaloglásokról is és gondolataik már-már oly jóindulatúaknak látszottak, mintha egyéb nem járna az eszükben, mint a lányok minél jobb sora. Hegedüsé például azt mondta: „Egész nap itt ülnek a szobában, egy részük a homályos alkóvban, szükségük van egy kis sétára, az direkt egészséges“. Hogy reggel hatkor kelni, tizenkét órakor kerülni ágyba este, lefekvés előtt csak egy kis maradékot bekapni, hogy ez meg aligha egészséges, az a Hegedüs család ötleteiből kimaradt.

A lányok hazuőről hoztak magukkal némi harapnivalót, ebédszünet tilos volt, a kenyeret, sajtot, vagy főtt tojást munka közben majszolták. Irénke evés után kiment a konyhába és a vízvezetéknel megmosta a kezét. Ilyenkor itt csak a szolgálólány tartózkodott, főzte az ebédet. Nemes mama persze be-belesett a konyhába, mert ő mindenhová belesett, nem éri-e a családot valami károsodás, s egyszer éppen meglátta, hogy Irénke mossa a kezét. Nem szólt semmit. Más alkalommal azonban, mikor megint a vízvezetéknel állt Irénke, rászólt: „Te egész nap a kezedet mosod, Irénke? Ez nem helyes, lányom, mert a munkád rovására megy“. Irénke elpirult. Hallgatott, csak egy tekintetet vetett az öregasszonyra. Megtörölte a kezét és sietett vissza a műhelybe. Néhány perc múlva Nemes mama bedugta fejét a műhelyajtón, intett Irénkének. A köténye alatt két darab süteményt rejtgetett. „Nesze, edd

meg, de titokban. Úgy néztél rám az előbb, hogy ha tekintettel ölni lehetne, már nem is élnék. Pedig tőlem csak jót tanulhatsz, lányom, mert én már sokat tapasztaltam az életben". Irénke zavartan, szinte meghiúsult állt. „No, menj vissza a géphez és siess, ezt az időt is pótolod“.

Irénke azután eltűnődött. Mégis csak jószágos asszony ez a Nemes mama. De hát, istenem, miért van akkor mégis, ha mindenki más idegen jó és szeret bennünket, lányokat, miért van, hogy hajnalban kell kelni, egész nap itt dolgozni, még este is, mégis olyan keveset keresünk. Mert Irénke keveselte a keresetét. Nem maga miatt, hisz ő kész volt minden vágyáról lemondani, ő csak álmodozott arról, hogy milyen jó lenne egyszer egy egész zsemlyét megenni, hanem kevés volt a pénz otthon. Kilencen voltak, apa, anya és vele együtt hét testvér. Apa tönkrement a boltjával, most nincs keresete, a nagy családot két lány tartja el, Irénke és a húga; a húga ugyancsak varrodába jár és kilenc koronát keres hetenkint, neki kevesebb a munkaideje az üzletben, de haza is visz munkát és éjfélig dolgozik. Ez a helyzet otthon, mi lenne, ha ő ezt egyszer elpanaszolná Nemes mamának?

Aznap este együtt ment hazafelé Antónia és Irénke. Irénke elmesélte esetét Nemes mamával. Antónia erőslelkű leány volt, őt nem hatotta meg a Nemes mama jósa. „Vén, gonosz boszorkány“ — ezt mondta Nemes mamáról. Irénkének most nem tetszett Antónia és egészen megzavarodott. Hogyan is lehetne az, hogy a Nemes mama gonosz? Süteményt adott, szépen beszélt és olyan szelíden mosolygott. Antónia magyarázta neki: „Te még nagyon tudatlan vagy, Irénke, nem veszel észre semmit az életből. Nem látod, hogy mi ott kinlódunk egész héten abban a ronda műhelyben, azért a néhány koronáért, ők meg szép lakásban élnek, megvan mindenük, minden nap húst esznek, meg süteményt. És nézd meg a fiatalasszonyt. Csináltatja az új ruhákat, egyiket a másik után; olyan blúzt, ami nálunk készül, föl sem vesz. Mindene elegáns, ruhája, cipője, kalapja és selyemharisnyát hord. Pénzük van a takaréokban és házat vettek Sashalmon. És ezt mind a mi munkánkból. Lelketlen, uzsorás tőkések“. „Mi az, hogy tőkések?“ — kérdezte Irénke. Antónia most ezt kezdte magyarázni. „Milyen okos vagy te, Antónia“. „Én sem tudtam semmit, míg a szemem föl nem nyitották. De én szocialista lettem és engem

tanítottak. Régen akartam már veled ilyesmiről beszélni". Mire hazaértek, Irénke megígérte, hogy ő is belép a szakegyletbe.

Antónia vitte el Irénkét a szakegyletbe. Irénke már az első héten belépett a dalárdába is, mert kellemes hangja volt és szeretett énekelni. „A szakegyletbe azonban el is kell járni!" — rótták meg később Irénkét, de még Antóniát is, mert sokat mulasztottak. „Sajnos, mi késő estig dolgozunk". „No és túlóradíjat kapnak?" „Nem kapunk mi egy fillérrel sem többet, mint a bérünket". „Micsoda szocialisták maguk? Ki kell nyitni a szájukat. Saját jószántából semmit nem ad a kapitalista, azt tudni kell".

Antónia vállalkozott rá, hogy szóba hozza a túlórabért. Irénke megijedt, jaj mi lesz ebből? Antónia nyugodt volt: „Mi lenne?" Irénke aggályoskodott: „Elküldenek bennünket". „Hát küldjenek. Engem bárhol fölvesznek. És téged is. Rólunk tudják a szakmában, hogy mit érünk". „Jaj, megtudják otthon és akkor engem kiüldöznék a világból. Meg is ver az anyám". „Olyan szüleid vannak?" „Az én papám gyűlöli a szocialistákat. Azt mondja, hogy csak azoktól óvakodjak, mert azok mind gonosztevők". „Jó. Akkor majd én magam szólok Hegedüsnek". „Ne tedd meg, kérlek. Várjunk még".

Másnap Hegedüs úrhoz lépett Antónia. Kérte, hogy fizesse a túlórákért, mert nem igazság, hogy ingyen kívánja. Irénke sápadt lett az izgalomtól. Hegedüs elkezdett ordítozni, hogy ez meg micsoda disznóság, mire biztatták fel az ilyen alamuszi lányt azok a zsványok? Irénke most felállt a géptől és reszketve bár, odament Antóniához s melléje állt. „Maga is?" — csodálkozott el Hegedüs. — „Ilyen taknyosak és más is..." Antónia tiltakozott. „Ne sértegessen bennünket, Hegedüs úr!" „Kidobom magukat. Azonnal kidobom". Antónia gúnyosan mosolygott: „Tessék". A vége az lett, hogy Hegedüs úr meggondolta a dolgot. Először elhatározta tehát, hogy a két lányt elküldi. Azután elhatározta, hogy ezt mégsem teszi, mert egyelőre nem tudná őket nélkülözni. Végre beleegyezett a túlórabérbe, de csak kettőjüknek ígérte meg. Antónia szilárd maradt, ha nem kap mindenki túlórabért, akkor ő kilép. Hegedüsnek fejébe szállt a vér, olyan düh lepte meg, hogy azt hitte, mindjárt megüti a guta. Csak hápogott és indult ki a műhelyből. Az aítóból szólt vissza: „Csak dolgozzanak tovább". Ez beleegyezésnek látszott.

Félóra mulva beszólt Hegedüs úr Irénkéért. Bevezette a lakásba. Leültette magával szemben és igyekezett a lelkére beszélni. „Egészen meg vagyok lepve, Irénke. Hát maga is? Nagyon rossz útra tévedt, higgye el. Ha tovább halad ezen az úton, ez még a vesztét okozhatja. Ugye, Antónia csavarta el a fejét? Már régen észrevettem, hogy barátkoznak egymással. Az olyan barátnő, mint Antónia, nem méltó magához. Antónia műveletlen parasztlány. De a maga szülei, ha most szegények is, úriemberek. Egy úrilány nem lehet szocialista. A szocializmus butaság. Az egy tévtan. Gonosztevők és munkakerülők találták ki. Ellenkezik a világ rendjével. A világot Isten teremtetten és úgy alkotta meg, hogy legyen benne szegény és gazdag. Ez örökké is így lesz, ezen nem lehet változtatni. Az életben arra kell törekedni, hogy az ember gazdag legyen, hogy kiemelkedjék a szegények közül. Ezt pedig szorgalommal és becsülettel lehet elérni, de nem szocializmussal. Ha most szegények is maguk odahaza, még magából is lehet gazdag asszony. Maga nagyon csinos kislány, Irénke, maga egyszer férjhez megy és ki tudja, milyen karriert fut majd be az életben. És akkor majd szégyenkezni fog amiatt, hogy ilyen szemét népesség közé keveredett“.

Irénke hallgatott, irult-pirult és az volt az érzése, hogy mégis csak jó ember ez a Hegedüs úr. Hegedüs látta, hogy a lány meghatódott, hogy nem falrahányt borsó az ő tanítása. Már ott tartott, hogy majdnem felajánlotta Irénkének a bér-emelést, neki külön, elismerésül, ezt azonban mégsem tette meg.

Irénke visszament a műhely-szobába. Csak kusza kép maradt benne arról, hogy milyen gyönyörű szép az a szoba, amelyben Hegedüs leültette. Este nehezére esett elmondania Antóniának, mit beszélt Hegedüs úr. Tele volt kétséggel és otthon sokáig nem tudott elaludni... Szombat este nem kaptak túlórabért. Sőt Antóniát elbocsátotta Hegedüs úr. „Hétfőn már nem kell bejönnie“, — mondta neki. Ennek persze nagy családi tanács volt az előzménye. Hegedüsné, a fiatal asszony valósággal őrzöngött a „piszok ringyók“ miatt. Visongott, föl-alá szaladgált a lakásban, a férjét mamlasznak, száárnak mondta és követelte, hogy mind a két hálátlan kígyót azonnal dobja ki. Még ha máshol lenne a műhely, nem törődne vele ennyire, de így, itt a lakásban... nem is tudna többé rájuk nézni. Nemes mama csak a fejét csóválta: „Istenem, milyen gono-

szak. Ilyen fiatalok és máris olyan gonoszak". A hét végéig azonban, mivel hogy sok volt a sürgős rendelés, várni kellett.

Szombat este, mint ezen a napon rendesen, Irénke elment a szakegyletbe. Ott, a többi munkáslány körében, igen jól érezte magát. Vidám volt, egészen felüdült. Még azon az estén azután egészen elemébe került, mert énekelt a dalárda is. Irénke úgy fujta a nótákat, mint egy pacsirta. Másnap kirándulásra mentek és ott egy okos lány előadást tartott. Irénke Hegedüs úrra gondolt és valóságos ördögnek érezte őt.

Már a következő hét közepén vissza kellett hívni Antóniát. A munkával elmaradtak és egyszerű számvetés megmutatta, hogy mennyi az elmaradt haszon. Még Hegedüs is engedett, csupán azt tette, hogy Antónia köszönését nem fogadta; az előszobán ment éppen át, mikor Antónia reggel megérkezett, az asszonyon megint új ruha csillogott.

E hét szombatján még nem, de Antónia kitartó követelésére a következő szombaton a lányok megkapták a túlórábért. Keveset persze, Irénke két korona hatvan fillért kapott. Ez a kis pénz is boldoggá tette. Egyedül ment este hazafelé, elég korán, Antóniának valami dolga akadt. Még télies volt az idő, a nagykörút egyik sarkán főtt virslit árultak. Irénke meglátta a virslit, egyszerre majd elepedt, hogy virslit egyen. De nem, nem lehet, gondolta, mert egy pár ára húsz fillér, sok, annyi pénzt nem költhet el, nem rövidítheti meg a családot. Hiszen otthon, amikor virsli van vacsorára, mindenkinek, a szülőknek is, egy-egy darab jut csak, ment tehát tovább. De ez rendkívüli nap, vélte, váratlanul jutott két korona hatvanhoz. Megállt, visszafordult és elsétált a virsliárus emberig. És... tovább ment. Mert nem lehet, nem szabad. Mit szólnának otthon, ha látnák, ha valahogy megtudnák? Megfordult, hogy most már megállás nélkül siet hazafelé. A virslisnél megint habozott. Ha azt mondja otthon, hogy kettőnegyvenet kapott, akkor is örülnek és nem lesz semmi baj. Hanem húsz fillér, az mégis csak sok pénz, tizenegy korona hatvan fillér meg igen kevés pénz, mikor olyan nagy a család. Legyőzte hát kínzó vágyát és most már futva ment hazáig. Meg volt elégedve önmagával, legalább ő ezt hitte. Lilike, az egyik kis húga, mihelyt benyitott a lakásba, hozzászaladt és belekapaszkodott a szoknyájába. Ingerültség öntötte el Irénkét s mivel hiába próbálta lerázni Lilikét, néhányszor alaposan hátbavágta. A kislány elkezdett

bőgni. Irénke nyomban megsajnálta, nagyon megbánta, hogy bántotta, lehajolt hozzá és csókolgatni kezdte. És megígérte neki, hogy másnap ruhát varr a babájának... — „Mi az már megint?“ — kérdezte a konyhából besiető anya. „Mit csináltok már megint, miért sír ez a kislány?“ Irénke gyorsan elővette a pénzt és letette az asztalra, hogy haragos anyját leszerelje. „Tizenegy hatvan“ — mondta —, hogy ez is rögtön kiderüljön.

ÖREG EMBER

AZ ÖREG EMBER valamikor régen kisiú volt, szép és egészséges. Apja, anyja jól bánt vele, miként testvéreivel is, nem verték, jutott neki ennivaló. Játszott, vidáman élt, a betegségek elkerülték. Ennek a gondtalan életnek azonban korán vége szakadt, mert munkára fogták. Segített a ház körül, vizet hordott a kútról, libát terelt, disznót őrzött. Földes szobában, sárfalak közt lakott, de sokat csatangolt a friss levegőn. Néha elfáradt, néha furcsa bánat lepte meg, de egy-egy görcsös alma, egy marék sápadt barack, új kiscsizma, vagy disznótor mámoros boldogságot keltett benne. Borongásaiban senki sem látta és így nem csoda, ha azt mondogatták róla a felnőttek: „Ez a Janika mindig nevet“. Egy szúrósszemű, kajlabajszú ember tanácsot is adott erre vonatkozólag: „Meg kéne egyszer verni“.

Az apjának volt egy kis vagyona, azt kocsmában rossz nőkkel elmulatta, az anyja sirdogált, Janika komoly képpel nézte az anyját és elábrándozott. Egyszer a beretvafenő nadrágszíjjal nagyon kikapott az apjától, a fejére is csapott néhány irgalmatlant, az eset azonban még kínos emlékül sem maradt meg benne, lerázta magáról, mint kutya a vizet. Az apja még aznap megkínálta félpohár borral, a bor nem ízlett neki, savanyúnak érezte.

A családi vagyonka, föld, ház, kert, néhány év alatt elűszott, az apa tanyára került cselédnek. A tanyán is lehetett olykor, télen, hólabdával dobálózni, nyáron pedig szépen süttött a nap, a fehér kis felhők csodálatosan úsztak az égen, útjukat, foszlásukat sokáig el lehetett nézni, az esti teliholdról meg azt mondták, hogy látható rajta „Krisztus urunk számárháton“.

A testvérek, Janikával együtt, fölseperedtek, szolgálatba kellett menniök. Régi álma volt Janikának, hogy parádés ko-

csis lesz. Akkor eredt ez az álmodozás, amikor először látott négylovas hintót; a bakon ült egy hegyesbajszú ember, kalapjának pántlikáját lobogtatta a szél; a hintóban is ült valaki, az úr, de az csak úgy elterült ott, álmosan, a kocsis volt az, aki büszkén magasodott az úr előtt, ő tartotta a gyeplőt és a salangos ostort, parancsolt a négy lónak.

Jani kocsis lett, benn a faluban, a szolgabírónál. „Kicsit még fiatal, de szép szál legény lesz“ — mondta róla a szolgabíró, mikor felfogadta. Két szép lovat gondozott, megszerette őket. Az istállóban aludt, kis asztala is volt itt, a magas ablak alatt. A falat, az asztal fölött beragasztotta színes képecskéikkel, már régen látta, hogy ezt így csinálják, az asztalra kerek, pléhkeretű tükröt tett. Vasárnaponként ellátogatott haza, akkor mosdott meg gatyaráncig, tisztát is váltott.

Hogy az úrnak mi a hivatalos dolga, arról semmit sem tudott, vele jól bánt, tegezte, Jani öcsémnek szólította, a szelíd urak közül való volt; az asszony „fínom úri nő“ és igen szép, hát még az is megszólította néha. Ebédjét, vacsoráját a szolgáló vitte ki az istállóba, az is begyes lány volt, el lehetett vele cicázni. Szép legény volt Jani, nem is tudta megállni, nem a szolgáló, hanem a szakácsnő, hogy ki ne osonjon hozzá éjszákánként. Kosztból aztán olyan finom és még több járt ki neki, mint az uraknak. Jani simogatta, pödörgetni próbálta serkedő bajuszát. Parádés kocsisruhát is kapott a gazdájától, csikorgó volt a csizmája; feszített, mikor az utcán ment, a lányok, az asszonyok megnézték és beszéltek róla. Borsné úgy bámult utána, mintha még sohasem látta volna. Tamásné hitt Borsnénak és fölvilágosította: „A Jani. A Ferke Jani. A szolgabíró úrnál szolgál“. „Ferke Jani?“ „Az hát. A Ferke Mihály fia, aki kiment a Róth-tanyára béresnek. Jó pipa volt“. Borsné csak kerülgetve merte megmondani, hogy tetszik neki Jani: „Szép szál katona lesz belőle“.

A sorozáson „tauglich“ lett Jani, ez tavasszal történt, ősszel bevonult Kecskemétre huszárnak, ott megtetszett egy főhadnagynak, aki gazdag úr volt, magához vette tisztiszolgának. Ez megint csak szép élet volt, szolgálni, emberséges jó urat, úgy látszott, hogy az urak mind jók és igen barátságosak a szegényemberhez.

Az ezredet elvezényelték Bécsbe, ott azután éppenséggel úgy élt Jani, mint hal a vízben. Gazdája, a főhadnagy úr, éj-

szakánként járt haza, napközben nőkhez küldözgette Janit levelekkel, valami borralaló is hullott itt-ott. A főhadnagy úr néha vendégeket hívott meg vacsorára, ilyen alkalmakra szakácsot fogadott. Jani is eljárt vásárolni, egy papírlapra írta fel neki a szakács, hogy mit hozzon; azokat a boltokat válogatta ki, ahol nők árusítottak, ott mindig kapott a csinos ungarischer Husar egy kis ráadást. Szerelemben gördült Jani azon a vágányon, amelyen már előbb oly kényelmesen elhelyezkedett s valóságos szakácsnő-szakértővé vált. Nem ajánlkozott, nem udvarolt, ő csak hagyta magát, különben sem ragadt rá a német szóból tíznél több, azokat is úgy mondta ki, hogy az külön gyönyörűséget okozott a nőknek. Észrevette, hogy a szakácsnőknek legfőbb szenvedélye szerelmesek etetése; gyakran nem is kínálkozott alkalom a szerelmeskedésre, de a szakácsnő kielégült azzal a boldogsággal, hogy Janit falatozni látta, s Jani evésben nem hozott szégyent a magyarokra.

Gyöngyélet volt a katonaélet és Jani, ha nagyrítván öszszekerült bajtársakkal, nem is értette a nótázásukat, föl nem foghatta, mit jelent az olyan kesergés, hogy: „Magas a kaszárnnya, száz szoba van benne, De az én bánatom mégse fér el benne“.

A gyöngyéletnek egyszer csak vége lett, Jani hazakerült. Apja már nem élt, anyja nagyon szegény volt, munkához kellett tehát látnia. Megtetszett egy csinos lánynak, elvette feleségül, kapott vele három hold földet, ketten jártak nap-számba, reggeltől estig dolgoztak, úgy takarékoskodtak, hogy alig ettek és valami kis földet időnként hozzászereztek a három holdjukhoz. Gyerekek született, az meghalt, másik született, azt nevelték; az asszony zsír nélkül főzött, estére ragaccsá állt össze a megmaradt gombóc; amikor arattak, a kis pólyás egy bokor árnyékában feküdt a búzatábla végében, amikor az ember, azaz János, a kaszát fente, az alatt a pólyáshoz szaladt az asszony, hogy a legyeket őrzi róla. Panaszkodtak, káromkodtak, pörlekedtek egymással, de dolgoztak, mint a barmok, fáradtak és szenvedtek, egyetlen cél vezette őket: a szerzés.

Az ember fél az öregségtől. Amíg dolgozik, addig megvan a betevő falatja, de ha kidől, a szemétdombra kerülhet. Akinek gyerekei vannak, azt istápolják ugyan, de csak úgy vetnek oda neki egy-egy falatot, hogy eb vagy kutya, nesze. Ott van az öreg Serák. Annak senkije sincs, éhezik, alig áll már a lábán.

Ami megmarad ebédkor a harmadik szomszédnál, Marsaiéknál, azt kidobják az ebeknek, senkinek eszébe nem jut, hogy legalább egy tányér főzeléket küldjön Seráknak. Az ebek kövérek, mint a hízó disznó, Serák meg sovány, mint a beteg agár. Szerezni, szerezni! Nem a kísértet a félelmetes, aki éjszakánként fehér lepedőben indul el a temetőből, rémíteni az élőket, hanem az öregség. Öregember képében jön az öregség szemközt az utcán, rogyadozik a lába, a háta hajlott, a szemhéja kifordult és izzik, mint a pipacs. A kalapja szakadt és zsíros, a ruhája egyetlen rongy, poros, rászáradt a multheti sár, rekedt hangja, ha szól, csúnyán gurgulyázik: Jónapot, adjon Isten, könyörgök egy kis alamizsnáért. Oh, elundorítja az embert, az ember dühre lobban, ha meglátja és majd hogy nem káromkodik, mert hát csak eszébe juttatja, hogy mi lesz ötven év múlva, húsz év múlva, tíz év múlva, már kinek mikor. Az ember arra a gondolatra vetemedik, hogy miért is nem ütik az ilyent agyon, hisz az ember úgysem adhat neki, mert magának is kevés van, mit kínozzák hát?... Akik ketten vannak, azok ketten éheznek, a magányos meg egyedül éhez. Ül a viskójában, ha ugyan van neki, aztán ott rohad el valami betegségben. Az ember egyebet sem tehet, mint hogy már húsz éves korában elkezd rettegni az öregségtől.

János robotos életét csak a tizennégyes világháború akasztotta el, akkor megint elvitték katonának. Nem volt már „mai gyerek“, negyvenen túl járt, így újra csak szerencsésen vitézkedett: segédszolgálatos lett, majd azzal a szelíd kék szemével, kisbajszos képével tisztiszolgája lett egy tartalékos századosnak. A százados — hogyan is történhetett volna másképpen? — jó úr volt, finoman bánt Jánossal, kérdezgette a családjáról, hogy s mint él odahaza, szentbizonyos, hogy az urak mind jószágosak és egyéb nem jár a feiükben, mint a népek jóléte. A százados szabadságra is elbocsátotta Jánost, ajándékot küldött a feleségének s menetkor is, jövetkor is kezét fogott vele: „No, János!“

A két katonáskodás János legszebb emlékévé vált. Sohasem tudta meg, hogy mi a katonák gyötrése, mi a feljebbvalók komiszkodása, mi a hadbavonulás, mi a háború. Hallott ugyan történeteket, amiket elbeszéltek a jelenlétében, de a harc vonal, ütközet, gránát úgy tűnt fel neki, mintha más a régi népek csatáiról olvas, vagy nagy utat járt ember mesél távoli népek szokásairól. Családdal, szomszédokkal üldögélt az

esti asztal mellett s ha csend állt be, tekintetét rámeresztette a szemközti falra, mintha átnézne rajta, nagy messzeségbe, vissza az időben a régi jó világba és már előre látszott, hogy mindjárt mosolyra derül az arca s következik: „Éccör Bécsbe azt mondja neköm a főhadnagy úr, akiné szógátam...”

János fia felnőtt, ugyanolyan jóképű legény lett, mint az apja volt egykor, ő is megházasodott, ő is kapott az aszszonnyal néhány hold földet, már a falu jobbmódú lakosai közé számították Ferkéeket, Ferke Jánost és Ferke Pétert. János még mindig dolgozott, törhetetlenül. Megöszült a haja, a bajusza, kissé törődött lett a teste, de bírta a munkát. Bort nem ivott, nem pipázott, csak esténként szívott el egy-egy pipa dohányt, még inkább kísétű lett, egyetlen szenvedélye maradt a munka, neki is, a feleségének is. A feleségéből, az egykori szép menyecskéből, rosszfogú, ráncosodó képű öregedő aszszony lett. Keveset beszéltek egymással, az asszony házsártoskodott s ha szólt, csak úgy ráförmedt az urára; János hallgatott, a megalázó nagy szidalmaknál, hogy „maga vén marha, hova szállt már megint az a csöpp esze, ilyen mulya embert még nem is láttam, hogy az isten veszejtené már el, hogy az Isten döglesztette volna meg, amikor akkorka volt, mint egy mákszem“, az ilyen szavakra János elpirult, szaporán pislogott. „Hát ilyen privadiner volt“, — mondta egyszer róla Kóla Péter, aki egy ilyen családi jelenet fültanúja volt.

Jó ember volt János, mintha nem is ő lett volna, aki egyszer egy idegen macskát elcsípett a kamrában és úgy megkínzott a kolbász miatt, mint macska szokta az egeret. Politikával nem foglalkozott, a közügyek nem érdekelték, ismeretei jóformán csak saját magára vonatkoztak és gondolatai nem keringtek túl a maga kis körén. Mindegy volt neki, hogy a negyedik szomszéd a Ferke-háztól, a haragos Farkas Pál, kibukott a bírói hivatalból és helyébe a Szabó Vendelt választották. Hát ilyen öreg ember volt János, jól mondhatta róla ugyancsak Kóla Péter, már mint róla, meg a feleségéről, hogy „megúnták azok régen egymást, nem kívánja egymást sem testük, sem lelkük.“

Farkas Pál ellátogatott Jánoshoz, egykorúak voltak, beszélgettek, még néhány pohár bort is ittak. Bukásáról csak azt mondta Farkas Pál, hogy: „Az emberek hálátlanok“. Igen, az örök hálátlanság — lépten-nyomon tapasztalja ezt az ember — és Farkas Pál haragosan nézett körül, mert a bort János kérte,

a fiatalasszony föl is hozta a pincéből, de olyan morcos képpel tette le a kancsót az asztalra, hogy szinte odacsapta. Nem mondhatta meg az apcsának a vendég előtt, hogy: „Magának meg mi jutott eszébe, tatus? Már bort is iszik? És mit kínálhat mást a mi borunkból, aki már nem is bíró?”

Délután volt, a fiatalasszony kiment a nyári konyhába, kettesben maradt a két öreg. Farkas Pál megint körülnézett, maga mögé is óvatosan, aztán halkán kezdte, éppen ideje volt, mivel már unoka is volt Ferkééknél s az kezdett legényesedni: „Aztán... nehogy befonjanak! Nehogy rá hadd magad venni, hogy a vagyont rájuk írasd. A házat, meg a földet. Mert úgy szokták, tudod jól. Látom ám én, hogy milyen szívvel vannak hozzád. Megérezem én itt az ájert az orrommal. A Geréné is megjárta a fiával, meg a menyével. Rájuk íratta a vagyont, házat, földet, szőlőt, hogy majd eltartják holtáig. Most aztán nézheti az eget. Ha éhes, szívhatja a levegőt. Koplaltatják, mint cigány a lovát. És lesik a halálát. Hát ezért mondom.”

János csak bólintgatott. Farkas Pál rámordult: „No, hallod?”

János felelt: „Nekem még nem szóltak ilyesmiről. De nem is íratnék rájuk semmit. Minek? Dolgozok én még eleget.”

Jött a háború, jöttek a németek, jöttek a nyilasok, mintha mégis messze viharzott volna a világ Jánostól, ő csak a sok adót szidta, meg a szakadatlan drágulást. „Tönkreteszik az embert!” Csak azt számolta, hogy a só, a dohány ára, azé a kis dohányé, egyre nő, már duplája. már háromszorosa a réGINEK; a bor árára, mivelhogy a bort ők adják el, nem is gondolt... Repülőgépek vonultak el a falu felett. János benn heverészett a konyhában a vackán és majdhogynem nevetett az asszonyok jajongásán. Jöttek az oroszok. János soron kívül rágyújtott a pipára és arról emlékezett, hogy milyen szép huszárruhája volt neki Kecskeméten, meg Bécsben, kék dolmánv, piros nadrág, de nem ám seszínű, meg földszínű... Télfelé járt az idő, az ég borús volt és szemerkézett az eső, akkor meg süttött a nap a bécsi utcán, gyönyörű sok nép sétált a flaszteren, a boltban meg rámosolyogtak a szép szőke kisasszonyok. Talán sohasem is bukkann már fel János elméjében, hogy egyszer főhadnagy gazdája pofonvágtá. Hej, romlik a világ egyre, vélte János, igen, a világ romlik, mert... róla lekopott a gúnya, nincs ünneplője, vasárnap, ha majd kitavaszodik, nem is mozdulhat ki a házból.

Ereje fogy, a dolgot már alig bírja. És földet osztanak! Elveszik az uraktól a szép birtokokat, léhűtőknek adják, ingyen kapja a sok aljanép a földet. Micsoda istentelenség! Hej, régen!... Az unoka már nagy legény, őt is Péternek hívják, az apja után. Az ifjabb Péter csak nevetett a nagyapján: „Hát aztán mi baja van öregapának a szegényekkel? „Az, hogy dologkerülők, lusták, részegesek, ingyen kapják, ami nem jár nekik, amiért mink keservesen megdolgoztunk.“ Rég nem tört ki Jánosból ekkora indulat. Hol, hogyan, mi által gyúlt fel benne? Az ifjabb Péter magyaráztatni kezdett neki. János szembeszállt vele, de aztán elhallgatott és csak sóhajtott.

Könnyű volt sóhajtania, a lábát gyakran sanyargatta a reuma, nemrég kisebb szélütés is érte és a balkarjával csak gyengén tudott fogni. A szeme megromlott, hétről-hétre nehezebben látott. Még kevesebbet evett, mint azelőtt, félt a családtól, röstelte, hogy csak gyenge munkával tud már elpizsmogni. A felesége, az még bírja, de az is mintha a fiatalabbak cinkosa lenne ő ellene. A fiatalasszony mérte ki a porciót Jánosnak, kis porciót, másodszor nem járt neki, kérjen, ha még akar, de ne akarjon. János felesége néha vett magának másodszor is az ételből, hisz eredetileg is övé volt a ház s ő hozta a házzal a három hold földet. János ellen mintha mindnyájan összeesküdtek volna, éppen csak az unoka nem, annak azonban hallgass volt a neve. Egyszer János, mintha elhagyta volna az esze, sonkát kért, csak így szerényen: „De megennék most egy kis sonkát.“ A fia felpattant: „Hát még mit nem? Hízni akar az én zsiromon?“ Nem kellett hát, hogy a vagyont magára írassa Péter, úr volt ő a háznál. Meg is hallotta egyszer János, hogy beszélnek róla: „Eszik, azt’ nem dolgozik.“ Ezt a fia mondta. A menyé meg éppen haragos kedvében volt, kiszaladt hát belőle: „Még-dögölhetne már. Csak nyűg az ember nyakán.“ És ehhez nem volt Péternek egy szava sem.

Ez délben történt. Jánost oly nagy keserűség öntötte el, amilyent még soha nem érzett. Alig bírt magával. Ült, járt, csak sóhajtozott. A két asszony néha kiment a konyhából, néha bejött, János és a felesége közt néhány szó esett, az asszony azt mondta Jánosnak: „Bolond likbúl, bolond szél fúj.“ János olyan vörös lett, mint a paprika, arcába, nyakába, fülébe tódult a vér, még a ritkás ősz haja is szinte égnek meredt, ráripakodott a feleségére: „Kimegyek a kamrába, felkapom a baltát és azzal vágom szét a fejed, az anyád istenit!“ Az asszony elsá-

padt és úgy elcsodálkozott, hogy szó nélkül tántorgott ki az udvarra.

Később meg János, minthogy az asszonyok elmentek vízért az artézi kútra, előkereste a kancsót és lelopózott a pincébe. Az járt az eszében, hogy megiszik vagy két kancsó bort, aztán este majd, ha mindnyájan együtt lesznek, megmondja a magáét a hálátlan gonosznak. Lám, mihelyt kiszólt a kalap alól, még a száját sem merte kinyitni a felesége... Alig látott a lépcsőn, tapogatózva botorkált le. Teleeresztette a kancsót, kiitta, majd megint ivott. Sietnie kellett, nehogy rajtakapják. Elindult felfelé. Talán már mámoros is lett, alig tudott felvergődni a napvilágra, nem látta a lépcsőfokokat. Amikor a homályból felkerült a fényre, éppenséggel elborult előtte minden. Akkor látott megint, amikor visszaért a konyhába. A kancsót visszavette a helyére és leült egy székre. „No, maga meg talán már a vacsorát várja?” — kérdezte gúnyosan a menyé, amint belépett. „Ennek hát röstelte elmondani a vénasszony, miképpen járt” — vélte János és rá sem nézett a menyére, nem felelt neki. Buzgott benne a nagy szándék, hogy este vacsora után, kirukkol valamennyi ellen. Hadd halljanak olyant, amilyent még nem hallottak, a bitangok.

Bejöttek nemsokára a többiek is, Péter és az ifjabb Péter, munkából érkezve. Megvacsoráztak, krumplifőzeléket ettek, János nem akart az ételhez nyúlni, aztán mégis megette a maga kevesét, mert... majd csak később kezd el. Az unoka azt mondta, hogy ő nem szereti a krumplit savanyún és a magából akart adni a nagyapjának. „Csak te ne rendezkedj itt!” — intette le a legényt az anyja. János pislogott. Már kóválygott körülötte a világ az újra fellángoló indulattól, de meg a bortól is. Már nyílt a szája, de nem akadt szava. Még vár. Az asztalra könyökölt és tenyerébe hajtotta a fejét. A többiek is szótlanul ültek. Egyszer csak, a nagy csendre, felemelte János a fejét, belenézett a levegőbe és — elkezdte az ő igazi mondókáját: „Micsoda húsokat lehetett Bécsben kapni! Valami Mayernek hívták a mészáros, odaküldött a főhadnagy úr mindig...” „Majd lesz itt is hús” — szólt közbe az unoka. Pétert azonban, már mint a János fiát, elöntötte a méreg, amiatt is, mert hogy a taknyos kölyök azt mondta, hogy lesz itt is hús, rátámadt az öregre: „Hagyja már abba azt a Bécset, meg Kecskemétet, meg a huszárkodását, mit szélhámoskodik vele örökké?” János most nagyot lélekzett és — elszégyelte magát, elakadt, összeomlott.

Később kiment az udvarra, túl a hátsó léckerítésen, a szalmaboglya mögé, kisszükségre. Visszajövet kicsit megállt, mielőtt az ajtóig ért, megtörülte verejtékező homlokát az ingujjával. Azután nem mozdult, mert hallotta belülről a beszédet, az unokája mondta éppen: „Hisz nem lát. Alig lát már valamit.“ A menyé nagy hangon cáfolta: „Dejszen meglátja az, amit nem kell!“ A felesége csak úgy határozatlankodott: „A fene tudja, lát-e, nem lát-e.“ A menyé nyújtta tovább: „A keze se béna ám. Tudna az fogni, csak nem akar dolgozni. Ingyen akar élni a mi nyakunkon.“ Az unoka heveskedett: „Ugyan édesanyám...“ „Te csak fogd be a szád. Nagyon a prókátora lettél.“

János belépett, nem ment az asztalhoz, a vackára ült. Az unoka felállt, hogy indul, el hazulról. „Te meg hova még ilyenkor?“ — kérdezte az anyja. „A pártba. Értekezlet lesz.“ „Micsoda lesz?“ „Ertekezlet!“

János odafigyelt. És elmosolyodott, gúnyosan, keserűen, ezen a mai elaljasult, betyár világon. Csak úgy magától kérdezgette, bódult ésszel: „Micsoda? Erte... érte...?“ Az unoka felelt neki, szelíden: „Ertekezlet, öregapa.“ János az unokája szavától mindig megenyhült. Onnan, abból a gyerekből árad valami jószág. Eltűnődött: „Ertekezlet. Hát az meg mi a csoda?“

Az unoka elment, a többiek, a cinkosok, szótlanul néztek maguk elé az asztalra. Egyszer csak János halk nótát kezdett dalolni: „A szerelem egyszer elszáll...“ A felesége, mintha darázs csípte volna meg, megrándult és így fortyant föl: „Vén bolond, a szakácsnékről álmodozik.“ A fiatalabb asszony nem állhatta meg, hogy ne nevéssen az anyósa rovására. János, felbátorodva a sikeren, megint szólt és — visszaadta feleségének a délutáni kölcsönt: „Bolond libkúl bolond szél fúj.“

„No, feküdjön már le, atyus“, — ajánlotta megszelídülve a fiatalabb asszony. János úgy, ahogy volt, elterült az ágyazatlan vackon. Még egy utolsót próbált: „Egyszer mindenkire rákerül a sor. Kire előbb, kire később.“ Egy-két perc múlva már aludt, mert horkolni kezdett.

„Részeg ám, mint a disznó“, — magyarázta a helyzetet a felesége. A másik kettőnek máson járt az esze. Az asszony ki is mondta: „Elél ez még tíz esztendeig is.“

A GOROMBA KISFIÚ

AZ ÖREGÚR magas közhatalmi állást töltött be, amíg nem nyugdíjazták. Egy egész életen át csak parancsolt, pontosabban: fölfelé engedelmeskedett, lefelé parancsolt, de keveseknek, úgyszólván csak személytelen parancsoknak engedelmeskedett és sokaknak parancsolt. Bokáikat összeverve állottak előtte az alárendeltek, szó nélkül hallgatták meg a parancsait, soha ellent nem mondhattak. Hogy azután ennek a már-már unalmas hatalmaskodásnak vége lett, szóval amikor az öregúr nyugalomba került, vett egy kis kertes házat Pest környékén, ott berendezkedett hátralevő esztendeire és idejét rózsáinak ápolásával töltötte.

Volt egy özvegyember házmestere. Ez megbetegedett s kórházba szállították. Új házmestert kellett tehát fölfogadnia. Hirdetést tett közzé az újságban és várta a jelentkezőket. Erre a hirdetésre indult el az öregurat felkeresni a Guzmicska házaspár, már mint Guzmicska Antal és a felesége. Magukkal vitték, mivel hogy otthon nem volt kire hagyniok, a kisfiúkat is, Jancsikát. Amikor megérkeztek a hirdetésben megjelölt házhoz, Guzmicska kinn maradt a kisfiúval, Guzmicskáné pedig bement, hogy az ura nevében is ajánlkozzék.

Rövid beszélgetés folyt az öregúr és Guzmicskáné közt. Minden rendben lett volna, de a beszélgetés végén jött a baj, az öregúr ezt kérdezte:

— Gyerekük van?

— Igen, — felelte Guzmicskáné, — egy fiacskánk van, nemrég múlt hároméves.

Az öregúr csak a fejével intett nemet. Hogy köszöni az ajánlkozást, de hát így tárgyaltan. És még hozzáfűzte szóval:

— Nem veszek gyereket a házamba. Csendet akarok. Meg

a virágjaimat is félttem. Nagyon sajnálom, különben megfeleltek volna.

És már föl is állt s Guzmicskánét kegyelemben elbocsátotta.

Guzmicskáné illedelmesen köszönt. Egy kicsit el is pirult és sietett ki a házból, végig a rózsák közt a kerti úton és ott ki a kapun.

— No? — kérdezte türelmetlenül Guzmicska.

— Nem kellünk. A gyerek miatt. Nem akar gyereket a háznál.

Jancsika hallotta és értette ezt s szinte büntudattal nézett szüleiére, hol az apjára, hol az anyjára. Mert hát most ő az oka valami káruknak, valami bajuknak.

Guzmicska megvetően legyintett és így intézte el a ház gazdáját:

— Vén gonosztevő!

Egy percig még álltak, haragosan és bánatosan néztek végig a kapun, a kerten s a házon, milyen szép lenne itt lakni, Jancsika is eljátszhatna a szabadban — és éppen indulni akartak.

Ekkor lépett ki a házból az öregúr és sietve közeledett feléjük. Őszhajú, nyirott bajuszú ember volt az öregúr, jó termetes és kissé kövér.

— Várjanak csak! — kiáltotta az öregúr, mielőtt még elért a kapuhoz. Majd kilépett a kapun, végignézte a kis családot, mint aki meggondolta magát. Ebben a pillanatban megszólalt Jancsika:

— Ez a vén gonosztevő?

Szentisten! Guzmicskáék, apa és anya, majd hogy el nem süllyedtek. Ez a haszontalan kölyök! Guzmicskáné szinte megnémult, csak az apa kapott szóhoz:

— Te! Nem fogod be a szád!

A gyerekre néztek, csak hogy ne kelljen tekintetüket az öregúrra emelniök, amihez nem lett volna bátorságuk. Csak Jancsika látta, hogy az öregúr arcán valami mosolygós derű jelent meg. Hiszen új hang ütötte meg a fülét, amilyent ő még sohasem hallott. Szelid érdeklődéssel kérdezte a kisfiútól:

— Hogyan mondtad, fiacskám? Ki vagyok én?

És várta a választ.

Jancsika dacosan nézett az öregúr szemébe, a száját összeszorította és nem felelt. Az öregúr tovább faggatta:

— No mondd csak még egyszer, fiacskám. Hallani szeretném.

Jancsika nem felelt. De mivel nem volt biztos, hogy nem fog-e felelni, az apja fölemelte a kezét, mutatóujjával megfenyegette s szigorúan csak ennyit mondott:

— Te!

Az öregúr nem tágitott. Barátságosan nézett Jancsikára — most lehetett csak látni, hogy milyen szelíd a tekintete s nyájas az arca — megcirógatta a Jancsika állát s így biztatta:

— Mondd csak szépen, úgy ahogy mondtad. No? Hadd halljam.

Jancsika engedelmeskedett. Nem olyan határozottan ugyan, mint az előbb, hanem kissé akadozva kibökte:

— Azt mondtam, hogy te vén gonosztevő vagy.

Az öregúr nagyot kacagott. Hallatlan! Nagyszerű! Úgy megörült annak, amit hallott, mintha hatvan évvel ezelőtt ezt mondta volna neki valaki: Te egy édes kis pubi vagy!

Megragadta Jancsikát, fölemelte a magasba és a karjára ültetve, egészen közel vonta magához:

— Aztán miért vagyok én vén gonosztevő? — kérdezte nevetve.

Jancsika csak nézett az öregúr szemébe és megint nem felelt.

— No hát mondd meg! Kíváncsi vagyok rá. Ki vele!

Jancsika felelt:

— Mert nem szeretsz engem.

— É-én? Miért nem szeretnélek én téged?

— Apukát sem szereted, mert engem sem szeretsz.

Az öregúr szerette volna összecsókolni Jancsikát. Ez az ő embere! És nem győzte csitítani, nyugtatni a szülőket. Megpaskolta gyöngéden Jancsikát, letette a földre s így szólt a Guzmicska-házaspárhoz:

— Jöjjenek vissza. Nem baj a gyerek.

AZ ÖREGÚR, amint már mondtam, egész nap a rózsáival foglalatzkodott. Öntözte, nyeste, ápolta, simogatta, nézte, szagolta a virágait. És ezenfelül most már Jancsikával pajtáskodott. A pajtáskodás abból állt, hogy bosszantotta Jancsikát, addig bosszantotta, míg az valami gorombaságot nem mondott neki. Ekkor azután végtelen öröm, boldogság öntötte el az

öregurat. Micsoda gyönyörűség is ez, annyi esztendő után, most már a nyugalom végső éveiben.

Az öregúr ül a kerti padon és így, mintegy elvonulva közülük, bizonyos kis távolságból nézegeti a rózsáit. Jancsika nem messze tőle a földön motoz. Az öregúr odaszól Jancsikának:

— János úr! — ő így nevezi Jancsikát. — Erigy csak oda hátra a kerítéshez. Éppen most mászik be rajta egy rossz fiú, hogy letépje a rózsáinkat. Erigy oda és zavad el.

Jancsika zsebredugott kézzel elballag hátra, azután mogorva képpel jön vissza:

— Nincs ott senki.

— De bizony, hogy ott van. Csak te nem nézted meg jól.

Jancsika megint elindul hátrafelé, de útközben visszavisszapislog, nem neveti-e ki a vén gonosztevő.

Amikor másodszor is visszajön, már piros a képe a dühtől:

— Nincs ott senki rossz fiú!

Az öregúr most szünetet tart. Nem szól, csak a bajsza alatt mosolyog gúnyosan s a rózsáit nézegeti. Nagyon szépek azok s egész mámorba ejtően illatosak.

Jancsika ezt mondja az öregúrnak:

— Szomjas vagyok, hozz egy pohár vizet.

Az öregúr elsiet és meghozza a vizet.

— De buta vagy! — zsémbelődik Jancsika. — Azt sem tudod, hogy kisfiúnak nem szabad hideg vizet inni?

— Mit mondtál? — akarja hallani mégegyszer az öregúr.

— Mondtam, amit mondtam.

— Neveletlen vagy, János úr. Meg ügyetlen is. Nem veszed észre, amikor a rossz fiú átmászik a kerítésen és megtépdesi a rózsákat. Hallom is, amint tépdesi. Szaladj csak most oda és kergesd el!

Jancsika harmadszor is elmegy a kert végébe. Útközben megáll, mintha tépelődnék, hogy menjen-e?

És haragosan morog, ahogy visszaérkezik:

— Ha mégegyszer elküld ez a vén gonosztevő, úgy kupán vágom, hogy elege lesz neki.

— Mit mondtál, kisfiam? — kap örömmel a szón az öregúr.

Jancsika megint csak így felel:

— Mondtam, amit mondtam.

— Mondd mégegyszer. Kapsz cukrot.

— Kell is nekem a te cukrod.

— Kapsz pénzt, — s az öregúr megcsörgeti aprópénzét a zsebében.

Jancsika habozik, majd rászánja magát:

— Azt mondtam, hogy ha még egyszer elküldesz a kert végébe, úgy kupán ütlek, hogy elegend lesz.

Az öregúr most boldog. Minél gorombább Jancsika, ő annál boldogabb.

— Hol a pénz, amit ígértél?

Az öregúr benyúl a zsebébe s egy fillérest vesz ki belőle.

— Ez rossz pénz. Apukám mondta. Ezért nem adnak semmit.

— Hát nesze jó pénz, — az öregúr egy kétfillérest nyújt Jancsika felé.

— Ez sem nem jó.

— Hát ez? — tízfilléres csillog az öregúr tenyerén.

— Ez? ... jó, csak kicsi.

Az öregúr kimarkolja az egész aprópénzt s Jancsika elé tartja:

— Hát melyik a jó pénz, János úr?

Jancsika tétovázás nélkül nyúl a kétpengős után.

— Hohó! — kiáltja az öregúr. — Az nem gyereknek való pénz.

Jancsika csalódottan adja vissza a kétpengőt.

Az öregúr most a két ujja közé vesz egy húszfillérest s ezt mondja:

— János úr, ezt neked adom, ha valami nagy, nagy gorombaságot mondasz.

Jancsika gondolkodik, erősen töri a fejét. Végre harsogó kacaj közt kivágja:

— Te pocok! Te pólyás!

EGY KISFIŰT ETETNEK

GYUSZI a korához képest kistermetű, vézna és sápadt gyerek. A szülei azt szeretnék, ha Gyuszi sokat enne, annyit, hogy elkezdené rohamosan nőni és erősödni. Etetik tehát minden áron, azaz, hogy etetnék, de Gyuszi nem eszik. Kínálják a szülei, kérlelik, könyörögnek neki, majd fenygetik, néha meg is verik, de hiába. Gyuszinak nem kell az étel. A szülők erre kétségbeesnek, Gyuszi látja ezt és kegyetlen könnyel viseli a szülők kétségbeesését. A szülők Gyuszi esetében hárman vannak, apán, anyán kívül a nagymama is, az apának az anyja, ő is a családdal él.

Valamikor, egészen kicsi korában, még evett Gyuszi, a szülei azonban erre már nem emlékeznek. Egyáltalában nem tudnának tehát arra a kérdésre felelni, hogy mikor és miért hagyta abba Gyuszi az evést. Gyuszi maga pedig semmiféle kérdésre nem tud felelni, már ami az evéssel, nemevéssel összefügg. Kérdezték már, faggatták már nemcsak a szülei, hanem idegeinek is, de ő csak állt konokul a kérdező előtt, riadtan bámult rá, ráncolta kicsiny homlokát, azután gondokkal tehetetlenül küszködve sötételte le szemét.

Orvosnál is jártak már Gyuszival. Azt meg kell adni, hogy az orvos jó volt Gyuszihoz, mert nem kérdezett tőle semmit. Beszélt ugyan hozzá, kedvesen és jóakarattal, de kérdést csak a szülőkhöz intézett. Azután szigorú is volt az orvos, de megint csak a szülőkhöz. Azt mondta, hogy tulajdonképpen őket kellene kezelésbe venni. Mert nem tudnak bánni a gyerekkel.

Gyuszi mintha mindent értett volna, végtelen hálát érzett az orvos iránt. De azután az orvosra is gyanakodni kezdett, mert végeredményben az is etetni akarta őt, amikor így rendelkezett:

— Sohasem szabad a gyermeket kínálni. Hagyni kell őt. Ha majd megéhezik és különösen, ha látja, hogy nem törődnek vele, akkor majd szépen elkezd enni magától.

Ó, tehát az orvos bácsi is rosszat akar! Mert valamit kiesszelt, aminek folytán neki mégis csak ennie kell majd. Szörnyű!

Az orvos azonban lehetetlent kívánt a szülőktől. Hogyan is tudhatnák azok elviselni, hogy a gyermekük, ott a szemük láttára, lassú éhhalállal pusztuljon el. Hogyan lehetne ezt szó nélkül, a segítség megkísérlése, a kétségbeesés kitörése nélkül túrni! Gyuszit tehát etetik tovább.

Tegnap éppen vasárnap volt s Gyusziéknál finom ebédet készítettek. Gyuszi apja egy órákor érkezett haza, akkor nyomban asztalhoz ült a család. A mama behozta a csirkelevest. Ahogy a tálat letette az asztalra, Gyuszi abban a pillanatban leugrott a székről és kiszaladt a szobából. Még a lakásból is ki akart szökni, az előszobajátóban érte utól a nagymama:

— Gyere vissza, kisfiam.

— Nem megyek! — kiáltotta Gyuszi.

— Gyere vissza, édeském. Egyél egy kis leveskét.

Ha a nagymama csak azt mondta volna, hogy „gyere vissza, kisfiam“, akkor Gyuszi nem ment volna vissza. De mivel azt is mondta, hogy „egyél egy kis leveskét“ és mivel nem úgy mondta, hogy „leves“, hanem „leveskét“, hát Gyuszi nemcsak, hogy nem ment vissza, hanem megragadta a kilincset és erősen belekapaszkodott.

A nagymama megpróbálta Gyuszi kezét lefejtetni a kilincsről, de nem tudta. A nagymama öreg és gyenge már, de meg nincsen is szíve ahhoz, hogy a Gyuszi kezét erősen megrántsa. Megérkezett azonban a segítség: apa és anya. A felnőttek teljes létszámban álltak körül Gyuszit, de — egyelőre az volt a szerencséje — egymás ellen fordultak:

— Te csak menj be, Annus! — mondta a nagymama izgatottan. — Te nem tudsz a gyerekekkel bánni.

Az anya csupán ránézett a nagymamára és elhallgatta, amit hirtelen gondolt.

— Gyere be, kisfiam! — fordult a nagymama Gyuszihoz.

— Ne-em. Nem megyek, — nyöszörögte Gyuszi.

Az apa megfogta a Gyuszi karját:

— Gyere vissza az asztalhoz, fiacskám, mert megverlek.

Ez már határozott beszéd volt. Erre nem is nyöszörgött Gyuszi, hanem dacosan kivágta:

— Nem megyek!

Az anya most bosszút akart állni a nagymamán, mert hogy ő nem tud bánni a gyerekekkel:

— Nem ígérgetni kell neki, hanem húzz rá egy jókorát.

A nagymama értette, hogy ez neki szól. Meg is felelt rá:

— Egyebet sem tudsz, csak verni szegénykét.

Gyuszi mindezt hallgatta örömmel. Egyelőre biztonságban érezte magát, de azért fogta a kilincset. Az anya lángpiros lett az indulattól:

— Engem is megverték gyerekkoromban. Mégis itt vagyok. Nem könyöröghetek órák hosszat egy ilyen haszon-talan kölyöknek.

— Ne vitatkozzatok egymással! — lépett közbe az apa.

— Még csak az hiányzik, hogy ti is összevezzetek.

Még csak az hiányzik, — ez megragadta a Gyuszi figyelmét, meg is értette. És most még erősebben szorította a kilincset. Még az erek is kidagadtak vékonyka nyakán.

Az apa megragadta Gyuszit, a levegőbe emelte — mintha nem is fogta volna a kilincset — s vitte befelé.

Gyuszi sírt, rugdalózott, üvöltött. Az apa lenyomta egy székre:

— Ha moccanni mersz, hát... majd meglátod!

A leves ezalatt langyossá hűlt. Útálattal kanalazták: apa, anya, nagymama. Gyuszi csak ült, nem moccant, de a kanálhoz nem nyúlt.

A nagymama sóhajtott egyet. Nem állta tovább:

— Majd én megetetlek, lelkem.

Egy kanál levest nyújtott a kisfiú felé. Az elfordította a fejét.

— Egyél drágám.

Gyuszi hallgatott. A nagymama megismételte:

— Egyél szívecském.

— Nem eszek!

Az apa ránézett Gyuszira. És egyszerre úgy megsajnálta a sápadt, csontbőr gyereket, a vékony nyakával és apró kezével, hogy kirúgta maga alól a széket s ordítani kezdett:

— Egyél, mert mindjárt összetöröm a csontjaidat!

Gyuszi a kirobbanó haragtól, apjának felegyenesedő nagy természetétől, vérbeboruló arcától s lobogó tekintetétől nagyon

megijedt. Reszketve ereszkedett le a székről s a nagyanyjához húzódott. Felkúszott annak ölébe, szorosan hozzájasimult s úgy pislogott az apjára.

A nagymama is megsajnálta Gyuszit:

— Ne ordíts! — förmedt a fiára. — Idegbajossá teszed ezt a szegény csöppséget. Ugyis egészen hideg már ez a rohadt leves.

Ez anyának szólt, aki a levest főzte. És most Gyuszi fölé hajolt nagymama:

— Majd eszik a Gyuszika húst, meg főzeléket.

Gyuszi csak annyit vett tudomásul, hogy levest most már nem kell ennie. Megkönnyebbült. Halkan rebegte:

— Húst, meg főzeléket.

Az anya behozta a húst és a főzeléket.

— Nem eszek! — mondta Gyuszi, dühvel, elszántan, az első kínálásra.

— A mama rontja el! — jelentette ki nagy határozottsággal az anya.

— Hallgass! — szólt rá az apa.

De már hiába, mert a nagymama megsértődött:

— Majd tőled tanulok gyereket nevelni! Az én gyerekeim mind olyanok voltak, mint a vasgyúrók.

Ránézett a fiára, azaz az apára.

Gyuszi csak tapadt tovább a nagyanyjához, átölelte annak a derekát és arcát is belerejtette a keblébe. És nem evett sem húst, sem főzeléket. Iszonyodott az ételektől, úgy iszonyodott, mint ahogy az éhező vágyakozik rájuk. Gyötrő undor töltötte meg fejbúbjától a talpáig s a gyomra, a szíve remegett. A felnőttek már nem kínálták, komor tekintettel hallgattak. Ők azért ettek gépiesen, megszokásból, ettek húst, főzeléket, süteményt és almát. Gyuszi, amikor úgy látta, hogy megmenekült, nyugodt érdeklődéssel nézegette még az ételeket is, de csak úgy, mint a fákat, felhőket, virágokat.

Ebéd után az anya le akarta fektetni Gyuszit. Azt megint előntötte az izgalom, a védekezés kényszere. Most már semmit, de semmit nem akart, amit kívántak tőle. Végül is kitepte magát anyja keze közül és bemenekült a másik szobába az ágy alá.

A felnőttek, elfáradva a viharban, de meg mert úgysem tudtak volna egymáshoz szólni, lefeküdtek, hogy majd alusznak félórát. Az apa sóhajtott, az anyának titokban kicsordult a

könnye, a nagymama arra gondolt, hogy jobb lenne már meghalni. Azután ebbe is belefáradtak és szépen elaludtak.

Csend volt a kis lakásban. Hosszú csend, olyan hosszú, hogy Gyszi egyszer csak előmászott az ágy alól. Persze előbb csak a fejét dugta ki. Azután hason csúszva közeledett a karosszékhez, amelyiken az apja aludt:

— Apuka!

Apuka nem felelt.

— Apuka alszol?

Apuka aludt. Ezt látni lehetett, a szája nyitva, az arca sárgás fehér és szinte élettelen volt.

Gyszi fölemelkedve az ágyhoz sompolygott:

— Anyuka! És te alszol, anyuka?

Az anya sem felelt.

Gyszi nesztelen léptekkel lopakodott át a másik szobába. A dívánhoz óvakodott. Végig húzta tenyerét a nagymama hátán:

— Alszol, nagymama?

Semmi válasz.

Gyszi egy-két percig nézte a nagymamát, kissé csodálkozva is, majd elfordult, ráncba futott a homloka, töprengett. Tehetetlenül töprengett, sovány arcán az izgalom pírja ömlött el. Csak állt, maga elé bámult, szabadnak érezte magát és nem tudta, mit kezdjen a szabadságával.

És akkor a nagy tanácstalanságban, mintha egy láthatatlan kéz, valamely vidám Dionizosz keze megfogta volna az ő kezét s nevetve vezette volna, hirtelen megindult és oda sietett az ebédlőszekrényhez. Ütközben azért még hátra tekintett a nagyanyjára.

A szekrényen ott állott a süteményes tál. Gyszi levett róla egy darab rétest, megevett egy darabot, azután egy másikat, majd harmadikat.

Jóllakott. Elégedetten felsóhajtott. A nagymama aludt. Gyszi kisétált a szobából. A másik szobában apa és anya is aludtak. Gyszi szépen visszamászott az ágy alá. Ő is lefeküdt, de nem aludt el, mert nem volt álmos. Semmit sem csinált, semmire sem gondolt, csak úgy kellemesen elszórakozott.

EBÉD UTÁN

MARSALÁÉK szegények, de jól élnek. Hogy miből, csak a jó Isten tudja. Az igaz, hogy kis kétszobás lakásban laknak öten, Marsala, Marsaláné, az asszony anyja és a két gyerek; de miből telhetik nekik öltözködésre, kosztra, a két gyerek iskoláztatására, meg még színházra, mozira? Tegnap például kacsasült volt náluk vacsorára. Kacsasült uborkasalátával, túróslepeny, szőlő és feketekávé.

Már tegnap ebéd után, amikor egy negyedóra az espressóban találkozott Marsaláné és Kovácsné, Marsaláné eldicsekedett a kacsával.

Kovácsné, így szemben a Rózsival, már mint Marsalánéval, igyekezett leplezni a csodálkozását. Persze hasztalanul, mert talán még el is sápadt. Marsaláné aztán még zúdíttotta tovább: „Az ember vesz egy rongyot magának, itt van rajtam ez a blúz, hatvanhét pengő. Nem győzi az ember, hidd el. Én nem is tudom, mi lesz.”

Kovácsné ennyit kénytelen volt mondani:

— Miért vettél blúzt? Van elég blúzod.

— Ugyan kérlek. Blúz kell az embernek. Nem járhatok ingben.

Kovácsné ámult a Rózsín. És valami düh forrt fel benne. Általában különös érzelmeket érzett iránta. Haragudott rá, néha csaknem gyűlölte, máskor meg szerette, vágyakozott arra, hogy vele együtt lehessen, azután váltogatva, hol megvetette, hol irigyelte. Esztelenül költekezik, az bizonyos, vesztébe rohan az egész család. Kacsa, huszonnyolc pengőért! Ők tegnap is, ő és Kovács, krumplipaprikást vacsoráztak. Semmi mást. Pedig Kovács is keres annyit, mint amennyi a Marsala fizetése. Ha nem többet. És nekik mégsem telik többre és jobbra. Ruhafélét

már egy éve nem vásároltak. Így is, szerényen, elmegy minden pénz. Az igaz, hogy Rózsi is hivatalba jár, de az nem sokat számít, kétszáznegyven a havi fizetése.

Mivel úgy volt, hogy hideget vacsoráznak Kovácsék, este-felé Kovácsné hát csak elszaladt Marsaláékhoz. Egy kis csevegésre.

Egyedül Marsaláné anyja volt otthon. Sültött-főzött éppen, készítette a kacsát. A konyhából ment ajtót nyitni, a konyhaajtót nyitva hagyta s a betoppanó Kovácsné láthatta a konyhasztalon kibontva heverő kacsát.

— Postán kaptuk ma délelőtt, Tivadar bátyja küldte — rebegte.

Kovácsné ráhagyta. Nem árulta el, hogy már tud a kacsáról.

— Rózsi mindjárt itthon lesz, várja meg — e közben a konyhaajtót becsukta az öregasszony, nehogy valami más is kiderüljön ez előtt az irigykedő Kovácsné előtt.

— Nem, nem, akkor megyek — szabadkozott Kovácsné. — Majd holnap délelőtt benézek Rózsihoz.

— Délelőtt? — csodálkozott zavartan az öregasszony.

— Igen. Holnap vasárnap van.

— Igaz. El is feledkeztem róla.

— A gyerekek?

— A szomszédokban játszanak.

Valószínűleg ez sem igaz, — gondolta Kovácsné — hanem elküldték őket valakivel, a szomszédok nagy lányával, moziba. Az is három pengő.

Este otthon Kovácsné elbeszélte az urának a kacsa-históriát. Kovács hallgatott. Neki is megvolt a véleménye Marsaláékra, csak nem foglalkozott velük annyit, mint a felesége.

— Érted te ezt? — kérdezte az asszony.

— Nem — felelte Kovács.

— Tízszer annyit költenek, mint mi.

— Ha nem is tízszer, de ötször mindenesetre.

— Miből?

— Fogalmam sincs róla.

— Panamázik az a Marsala?

— Lehet. Bár nem tudom elképzelni, hogy hogyan.

— Vagy... ez a Rózsi hülyének néz engem?

— Nyilván.

— Engem csak ez az egy bosszant az egész dologban. Bár azt sem értem, hogy hogyan lehet valaki ennyire könnyelmű. Legalább ilyen nyíltan ne csinálnák. Nem tudom, mit nem adnék érte, ha a magyarázatot tudnám.

— Cherchez la femme! Keresd az asszonyt. Más magyarázat nem lehetséges. Rózsi szép és fiatal.

— Én sem tudok mást gondolni. De akkor meg ki, mikor, hol? Nem értem, nem értem. Mindig otthon van, ha nincs a hivatalban. Otthon meg a férjével van. Szeretik egymást, a gyárban meg egy nő a főnöke. Érthetetlen.

Lefekvésig beszéltek Marsaláékról. Már vagy kétszázadszor. Nyútták a dolgaikat. Szerettek volna bizonyosat tudni, márcsak kíváncsiságból is. De nem lehetett. Vagyonuk nincs, összes keresetük hatszáz pengő, költenek legalább ezerötszázat. Ezt is számolgatták. Csak az esti elsötétítés terelte másra gondolataikat.

Ahogy meg Kovácsné eltávozott Marsaláéktól, megérkezett Rózsi. Aztán ők beszéltek Kovácsékról, már mint Rózsi és az anyja.

— Itt volt Kovácsné — kezdte az öregasszony. — Persze rögtön meglátta a kacsát, mert én ostoba nyitva hagytam a konyhaajtót. Azt mondtam neki, hogy Tivadar bátyjától kaptuk ajándékba.

Rózsi nevetett:

— Azt jól mondta, anyus. Tudniillik én már megmondtam neki, hogy vettünk egy kacsát.

— Megmondtad?

— Jó, jó, csak ne csodálkozzon, anyus. Tudja azt ő úgyis, hogy amit mi megeszünk, azt úgy vesszük pénzért.

— De miért kell vele mindent közölni? Úgyis lát eleget. Mindenről kérdezősködik, mindenbe beleüti az orrát. Mi ez, mi az, hol vettük, mibe került? Mint egy ellenőr.

— Éppen azért mondok el neki mindent. Mulatok rajta, amikor elsárgul, szegény.

— Hát nem szereted? Akkor meg miért barátkozol vele?

— Dehogynem szeretem. Kedves, jó nő, nagyon is szeretem. Csak egy kicsit ingerlem, mert olyan számár. Úgy csodálkozik, mint egy kis boriú. Hadd csodálkozzon hát még jobban. Nekem ne legyen valaki olyan angyal. Ha pedig angyal, akkor örüljön a más jódolgán. Nálam az angyal legyen jószívű.

— Nem kellene. Még tudja Isten miket gondol rólad.

Marsaláék azután, jóval az elsötétítés előtt, abbahagyták, hogy Kovácsékkal foglalkozzanak. Már mint Rózsi és az anyja, mert Marsala még délben elutazott vidékre, úgy, hogy másnap, vasárnap este jön haza.

Másnap úgy állt a dolog, hogy Kovácsék kiskocsmában ebédelnek, majd csak estére főz az asszony. Dél felé, a szép őszi napos időben, elindult férj és feleség sétálni. Séta közben elhatározták, hogy néhány percre bekukkantanak Marsaláékhoz. No, Marsaláék, azaz Marsaláné! Miről is lehetett volna a kis úton másról beszélni, mint róla? Megint és újra arról, hogy milyen költekezően élnek. Hogy miből telhet ez? Hogy únják már a marhahúst? Fenét únják, nem is únhatják, mert csak az elmúlt héten is ettek borjúhúst is, disznóhúst is. A két gyerek minden nap vajat kap a reggelihez. Igen, a két gyerek most kezdett iskolába járni, „egy vagyonba“ kerültek a tankönyvek, az iskolaszerek. A kislányt zongorázni is taníttatják. Még szép, hogy frájlájnt nem tartanak mellettük. Nemrégiben kaptak új cipőt, Rózsi önagysága a nyár elején második ballonkabátot vásárolt. Nem járhat szegény ingben.

— Hát érted te ezt? — kérdezte kétszázegyedszer az asszony az urától.

— Tudod mit? Értem! — vágta rá az ura. — Már megmondtam a nézetemet.

Az asszony elmerengett:

— Ha gazdag lennék, kinyomoztatnám egy detektívvel. Rászánnék néhány száz pengőt. Csupán kíváncsiságból. Mert mégis csak borzasztó, hogy valami az ember orra előtt folyik s nem tudja a nyitját. Ez már dühít, megvallom.

— Látom. Engem is bosszant, hogy az embernek muszáj hülyének lennie.

De mosolyogva állítottak be Marsaláékhoz.

Rózsi nyitott ajtót, a két fiatalasszony megcsókolta egymást. Szervusz, szervusz, jaj milyen jó, hogy benéztetek. Tivadar nincs itthon. Okosan tettétek. Igen, de csak egy percre jöttek, már mennek is. Rózsi is iöhetne egy kicsit sétálni. De nem lehet, mert már féltizenkettő s mindjárt ebédelnek. Ugyanis kimegy Rózsi a gyerekekkel a strandra. No tessék, a strandra! Gyerekekkel a strandra. Szemtelenség. Gyalázat! De csak maradjatok, öt perc alatt megebédelünk.

Az öregasszony már terített is. Itt maradnak, kapnak egy kis levest. Kóstolják meg. Vesepecsenyéből készült, igen jó. Az öregasszony ugyanis híres, jó főző. Szereti, ha másokat is megkínálhat s dicsérik a főztjét. Nem, nem, azt nem lehet, ők is mennek ebédelni. No csak egy kis levest. És egy kis kirántott húst. Vesepecsenye kirántva olyan, mint a legpuhább disznóhús.

Kovácsék asztalhoz ültek, jött a leves. Finom volt. Zsíros, barna, benne daragaluska. A vesepecsenye is pompás volt. Hozzá krumpli és angolosan készült zöldbab. Szilvágombóc. És körte. Bort is kaptak. Különösen Kovácsnak ízlett minden.

Ebéd után rögtön indulni kellett. Kovácsék a sarkon elváltak Rózsitól és a két gyerektől. Egy ideig hallgattak. Az asszony szólalt meg először:

— Hogy ez az öregasszony remekül főz, azt meg kell neki adni.

— Remekül. Rég nem ettem ilyen jó ebédet.

— Minden kitűnő volt. A hús is.

— A hús is? Hát a szilvágombóc! Csak úgy omlott. Volt azon zsír, prézli, minden, ami kell.

— Telik nekik.

— Hát telik... De hát... istenem... jól teszik.

— Miért ne?

— Azt tartom én is. Hogy miből? Törődik vele a fene.

— Az ebédet most már úgyis megspóroltuk, bemehetnének a B-be egy-egy török kávéra.

— Nem bánom.

A ROSSZ GYEREKEK

EGYELŐRE négyen ültek a szobában, négy nő. Közös ismerőseikről beszélgettek, sok jót senkiről sem mondtak. Petire is rá került a sor, aki négyesztendős kisfiú. Jaj, a Peti! Hogy az milyen bájos gyermek, valóságos angyal. Ezt Mária sóhajtottá el. Közben jobb kezét a szívére tette és felnézett a mennyezetre. Vegyes hatása lett ennek a sóhajnak. Sebestyénné meglepődve és szinte segítséget várva, nézett egyszer Évára, másszor Kissnére, a háziasszonyra. Éva azonban nem ismerte Petit, a háziasszony meg egyformán udvarias akart lenni mindenik vendégéhez, hallgatott tehát, nem bánta, ha meg is dicsérik a gonosz gyereket. Miért ne? Végre is Mária szakértője a gyerekeknek, tanárnő és külön buzgalommal foglalkozik gyermeklélektannal.

Mária tovább áradozott Petiről, legutóbb is látta az uszodában, hogy milyen gyönyörű volt a fürtös fejével és a formás kis meztelen testével. Mindenkit elbűvölt. Sebestyénné nem állhatta tovább:

— Már, hogy a Peti? Annál komiszabb kölyköt életemben nem láttam.

Most Márián volt a sor, hogy meglepődjék. Éva szeme felcsillant, kezdett az ismeretlen Peti iránt érdeklődni. Nem csoda, neki is szakmája a gyermek, ő is tanárnő és mivel még nincs állása, mostanában egy napközi otthont vezet. A háziasszony gúnyosan mosolygott, Mária meg szinte sebzetten szólt:

— Ugyan! Hogy lehet ilyent mondani?

Sebestyénnéből aztán áradt a szó. Elbeszélte Peti viselt dolgait, melyeket akkor követett el, amikor a szüleivel náluk volt vendégségben. Jaj, el nem lehet mondani. Megpróbálta pontokba foglalni, amiket a gyerek művelt. Először is nem

köszönt. A barátságos közeledésre nem nyújtotta a kezét. A kérdésre, hogy hogyan vagy Petikém, nem felelt; a homlokát ráncolta és mogorván nézett le a padlóra. Amint meglátta a tűpárnát, felkapta, odament a nyitott ablakhoz és mielőtt szándékát sejtették volna, kidobta, az apjának kellett érte lemenni az utcára. Megkezdődött az ebéd, asztalhoz ültették Petit, ő felállt a székre, előrehajolt és beleköpött a tál levesbe. Ki kellett önteni a finom levest és a hússal kezdték az ebédet. Peti semmihez sem nyúlt. Nem evett egy falatot sem és még azt sem mondta, hogy nem kell, vagy nem eszem. Kínálgatták, konokul hallgatott. Ebéd után mászkált a lakásban, kezébe kaparintotta az egyik vendég vadonatúj kalapját, kiment vele a konyhába és mielőtt bárki megakadályozhatta, a hokellin lévő vízzel telt tálban megmártogatta, de ez még semmi, hanem miután már ronggyá áztatta, behozta a szobába, végigcsurgatva a vizet az előszobán, szobán, padlón, szőnyegen; még csak nem is nevetett diadalmasan, hanem nyugodtan végezte munkáját, mint egy kis hóhér. Ő, nem is lehet valamennyi gaztettét felsorolni, mert már elfelejtette Sebestyénné a kisebbeket, de emlékszik, hogy akkor frissiben megszámlolta őket és huszonöt volt az eredmény.

Persze ez a felsorolás nem ment símán. Sebestyénné beszélt, a többiek eleinte hallgattak, majd ki-kitört belőlük egy-egy indulatszó: Hallatlan, ne mondd, bámulatos, hihetetlen és így tovább. Mária is közbeszólt néha, hitetlenkedett, majd kisebbítette a csínyeket, de elszántan védte Petit:

— Istenem, ártatlan kis gyerek, legfeljebb a szülei hibásak, rosszul nevelik.

Sebestyénnét elöntötte az izgalom:

— Akkor a szüleire kellene huszonöt botot vágni! Ártatlan kisgyerek? Akkor is ártatlan, ha a harmadikemeleti lakásuk ablakán kidob egy virágcserepet és az valakinek a fejére esik?

— Azt nem teszi, — próbálta a szelíd Mária csitítani a kedélyeket, de nyugodt arca meg-megvonaglott.

— De megteheti! — állította most a háziasszony, bele-szólva a vitába.

— De még mennyire megteheti! — erősítette meg Sebestyénné. — Csak azért nem tette még meg, mert nem jutott eszébe.

— Ugyan, ugyan, — és Mária szánakozva nézett végig a

két gyerekgyűlölőn. És Évához fordult segítségért, hiszen ő kolléga, talán egyetértenek: — Nincs rossz gyerek, csak tudni kell őket nevelni.

Éva azonban cserbenhagyta őt.

— Te mondd, hogy nincs rossz gyerek? Csodálom. Csakis komisz kölykök vannak mostanában. Ezt meg én mondom. Tizenhét kisgyerek van nálam a nevelőotthonban. Valóságos ördögök. Még rosszabbak, gyilkosok!

Ezt szinte visította Éva. Erre a szelíd Mária is visított:

— Hogyan mondhat ilyent egy pedagógus?

Most aztán Éva tartott nagy előadást. Az ő csemetéiről beszélt. Hát elmondhatatlan, hogy miket csinálnak. Verekszenek, ez még semmi. Egy poronty, alig látszik ki a földből, bele-szúrta a tollát a másikba. A másik hozzávágta a tele tinta-tartót. „Most sétálni megyünk“ — mondta a gyerekeknek minap. Erre az egyik belekapaszkodott a padba és nem lehetett elmozdítani a helyéről, ő nem sétál, ő most ülni akar. Egy olyan kis alamuszi elvette a pajtása játékát és nem akarta vissza-adni. A szép szó nem használt, Éva ki akarta tehát venni a játékot a gyerek kezéből, erre az mit csinált? Ráütött az ő kezére... Ahogy ezt elmondta Éva, egyszerre kiabálni kezdett:

— És ezek az ostobák, ezek a modern pszichológusok, még azt követelik, hogy a gyereket ne lehessen megverni, se meg-dorgálni, se büntetni. Hát nem örültek ezek?

A kis társaság, Máriát kivéve, mintha mindegyiküket most ütötte volna meg egy kis rossz gyerek, óriási izgalomban tört ki: — Abszurdum! Ilyen örültség! Hát mit csináljon az ember, egy olyan elvetemült csibésszel? Hülyék ezek a modern pszichológusok, tisztára hülyék!

Mária arca, teste, hangja vonaglott:

— Isten ments! A gyerekhez nem szabad egy ujjal sem hozzányúlni. Hogyan képzeltek ilyesmit? Maradna tovább a régi durva világ...

— De hát, mit csinálsz velük? — Mit csinálsz egy olyan gyilkosjelölttel, aki téged megüt? — Igen. És ha tebeléd szúrja a tollát? — Még vérmérgezést is kaphatsz. — Ezt mind kiabál-ták, sziszegték, visították a nők, öklüket összeszorítva, majd, hogy nem nekiesve a sápadtan és kétségbeesve szelíd Máriának.

Indulatokban Mária sem maradt adós a három gonosz nő-

nek, szeretne volna őket egyenként megfojtani, de csak gépies ismétléssel magyarázta álláspontját:

— Semmi terror. Semmi büntetés. Nevelni kell a gyerekeket.

— De hogyan neveled, te hülye?

— Szép szóval.

— Mit csinálsz vele, ha a szép szóra nem hajlik?

Megint kitört a visító kórus:

— Ha például leköp. — Ha például nem eszik, hanem az asztalra borítja az ételt! — Ha tűt rejt a székedbe. Mit csinálsz vele, te szent?

Eppen jött haza Kis úr, a háziasszony férje, szóval a házigazda. Már az előszobában hallotta a nagy lármát. Belépett:

— Mi az, asszonyaim? Talán ölik egymást? Mi történt?

Egymást túllícitálva, egyidejűleg adták elő neki a nők, hogy tudományos vita folyik a gyermeknevelésről. Kis úr már meg is hozta az ítéletet:

— A gyereket szép szóval kell rávezetni a jóra, illetve eltéríteni a rossztól. Ha ez nem használ, akkor következik a szigorú intelem. És ha az sem használ, akkor le kell neki kenni egy pofont.

Jú-új, pofont! Egetverő visítás keletkezett. A pofonpártiak helyeslése a hip-hip-hurrá erejéig fokozódott, a szelíd Mária meg jajveszékelte:

— Nem és nem. Tévedés. Barbárság. Egészen helytelen fel fogás, tökéletes tudatlanság!

— No de asszonyom, hogyan akarja akkor a kérdést megoldani? — kérdezte Kis úr remegő nyugalommal.

— Csakis szép szóval. Semmi büntetés, semmi fenyegetés, semmi testi fenyték.

Kis úr a dühtől elvörösödött és hápogni kezdett. Már csukta, nyitotta a kezét, ökölbe szorította, megint kitárta, élénken elképzelve egy szemtelen gyereket, aki őt megsértette s azért nyomban pofon fogja vágni:

— Engedje meg, asszonyom, ez nem magának szól, hanem azoknak, akik ezt a nevelési elvet kitalálták, hogy ez tiszta hülyeség. Hogyan gondolják ezt a gyakorlatban? Mi értelme van ennek a...

Nem folytathatta. Mária lefogta Kis úr meg-megránduló kezét — és milyen erősen fogta meg, valóságos terrorral! — és a szavába vágott:

— A gyermeket nem szabad megalázni.

— De kérem, hiszen ő aláz meg engem, ha nekem túrni kell, hogy bocsánat, akkor tegyen a fejemre, amikor neki tetszik.

— A gyerekeknek ki kell élnie az ösztöneit...

Kis úr felordított:

— De a teremtsit, én is ki akarom élni az ösztöneimet! Az én ösztönöm meg az, hogy ha az a betyár kölyök, az anyja istenit, a szemembe köp, akkor én gondolkodás nélkül, csak úgy ösztönösen, úgy vágom képen, hogy...

— Ez az! ez az! — lelkesedtek a pofonpárti nők. — Mi is ki akarjuk élni az ösztöneinket!

A vita még folyt egy ideig. Mindenki nagyon izgatott volt. Mindenki szerette volna kiélni az ösztöneit, pontosabban: szerettek volna egymásnak ugrani és megverni egymást, egy kis karmolás, egy kis hajtépés sem ártott volna; a legyőzötteken aztán kellemesen el lehetett volna sajnálkozni. Erre persze nem került sor. Lassan elcsitultak, ebben még a külső körülmények is segítettek őket. Új vendég jött, aki csak mosolygott rajtuk és röviden így intézte el a témát: — Nem érdekel, nekem nincs gyerelem. — A háziasszony meg kiment a szobából, jótékonyan bejelentve, hogy feketekávé fűz. Hamarosan másról kezdtek csevegni, csupán Mária hallgatott, ő még sokáig vágott Genovéa-arcot és elborult tekintettel nézett maga elé.

Este lett, mire szétoszoltak, Mária hazament egy kisebb bérházban levő lakására. Valami keveset evett, majd lefeküdt és rendes szokása szerint olvasni kezdett. Tíz óra felé járt az idő. A lépcsőn lábdobogás hallatszott, akkor jöttek haza a Sábán-gyerekek, hárman. Az anyjuk nemrégiben trombitát vásárolt nekik, mert ez volt az óhajuk. A trombitával kijártak a Ligetbe, ott trombitáltak, már amennyire tudtak, de este hazatéréskor a kapu alatt, meg a lépcsőházban felharsant a hangszerük egy-egy idétlen elbődülése, olyan gikszerral, mintha a trombita élőlény lett volna s mindannyiszor leszúrta volna valaki. Fel is szólalt már egy-két lakó a csendháborítás ellen, de a Sábán mama gögösen vágta ki, hogy ő bizony a gyerekeinek nem tilt meg semmit, azt csinálnak, amit akarnak; az ő gyerekein nem csendőrösködhetik senki. Weigl nyomdász, aki legjobban háborgott, azt kérdezte: — És mi lesz, ha az úrfiak — ezt kellő gúnnyal mondta — éjjel kettőkor kezdenek trom-

bitálni? — Ez volt a mama válasza: — Éjjel nem trombitálnak, mert akkor alusznak.

A gyerekeknek különös kedvtelésük volt, hogy az elsőemeleti lépcsőházi lakás előtt fújjanak bele egy éktelent a trombitába. Ott lakott ugyanis Mária, akit jól kinéztek erre a mulattatásra; az a szenvedően nyugodt arc és a szelíd tekintet ellenállhatatlanul csábította őket. Most is megfújták a trombitát, háromszor is. És birkóztak a kitörni készülő nevetésükkel.

Mária először megriadt. Másodszor olyan düh lepte meg, amilyent még sohasem érzett. Harmadszorra kiugrott az ágyból, feltárta az ajtót, ott álltak a gyerekek és vigyorogtak a szemébe; Mária úgy érezte, hogy elvesztette az eszét és rettentő erővel, már amennyi tőle tellett, képen vágta Sanyit, a legidősebb Sábían fiút, akinek kezében volt a trombita. Sanyi pipacsvörös lett, a képéhez kapott, valamit mondani akart, de beléje akadt a szó. A másik két gyerek már loholt fölfelé a lépcsőn, Sanyi utánuk kullogott.

Mária visszament a szobájába és — elkezdett sírni. A sírásba hamar belefáradt és mély álomba merült. A villanyt sem csavarta le.

JULI NÉNI

EGY NŐ beteg. Már három hete fekszik. Náthával és lázzal kezdődött a betegsége, úgy látszott, hogy egyszerű influenza. A láza néhány nap után csökkent, de nem múlt el. Harminchét és harmincnyolc fok közt ingadozva makacsul tart tovább. Az orvos szemmeláthatólag csodálkozik az eseten, vizsgálgatja a beteget, már másik orvost is hívtak hozzá, nem tudják, mi baja. A nő eleinte nyugtalanul feküdt, de valami hetyke, vidám nyugtalanság hányorgatta, olyan én-bizonyfelkelek-féle. Később beletörődött abba, hogy ágyban kell maradnia s álmos, fáradt nyugalommal aludt éjjel-nappal. Most már aggodalmak kezdik ki s azok gyötrik. Alig ismernének rá, akik egészséges állapotában látták. Mert egészségesen mindig mosolygó arccal járt a világban. Jókat nevetett a tréfákon és nagy kedvvel csúfolt másokat. Csak kevesen és ritkán kaphatták rajta, ha valahol magánosan várakozott, hogy gondterhes arccal, révült tekintettel nézett maga elé a semmibe.

A beteg nő csak nemrégiben is a mindennapi tények világában élt. Újságot és frissen megjelent könyveket olvasott, beszélt politikáról és világeseményekről. Háztartással is foglalkozott, kihallgatta a takarítónőjét a hozzá hasonlóak életkörülményeiről, érdeklődött az élelmiszerek ára iránt. Gyűjtötte a pletykákat, egy-egy furcsa eseten csodálkozott; megbotránkozott, vagy kacagott rajta. Érzékenyen reagált az időjárásra, túlságosan szerette a derús időt és irtózott a hidegtől s az esőtől.

Azt hiszem, hogy ez a nő az illúziók világában élt.

Most, hogy beteg, jóformán egyebet sem tesz, mint emlékszik. Régebben is emlékezett, de csak néha. Akkor derús történeteket mesélt el. Hogy milyen mulatságos volt, amikor P. egy

faluban tartózkodott néhány napig, ott a kocsmában lumpolt valamelyik helyi potentáttal, mind a ketten részegre itták magukat s korán reggel P. a potentátot egy talicskán tolta végig a falu főutcáján. És hogy milyen kacagtató volt, amikor Sz., hogy egy képet tartó szöveget megerősítsen a falban, fölállt a plüss karosszékre s úgy kezdett piszmogni a szöggel; a felesége rászólt, hogy miért álltál arra a székre, még beszakad ilyen nagy ember alatt; akkor Sz. tréfa nélkül úgy próbálta megnyugtatni az asszonyt: csak az egyik lábammal állok rajta.

Mostanában az emlékek valósággal gyötrik a beteg nőt. Négy fal közt, a csillársugárzás homályában, végtelen csendben. Komoly és komor képek elevenednek meg a lelkében s törnek az értelmére. A láz, a kimerültség, a tehetetlen unalom, a jogos aggodás, az alkut nem ismerő szorongás sötétre festi e történetfoslányokat, talán sötétebbre, mint amilyen a valóságos tónusuk lehetett. Mivel azonban betegség és halál amúgy is elkerülhetetlen, azt kell hinnem, hogy előrevetett árnyékukban most találkozunk a nő a múltjával. Mindazzal, ami a lelkébe íródott s ami, legalább is a hatásában, örökre él benne.

Amikor magánosan fekszik a beteg, ébren vagy álomban, tehetetlenül viaskodik az emlékeivel. Amikor látogatója akad, mesélnie kell. El kell mondania embereket, eseteket, közönyösnek látszó tárgyakról is beszélni kell.

Ó, A HÁZ, az szörnyű volt, amelyben kislány koromban éltünk. A falai vedlettek. Az ajtókon repedések húzódtak végig. Ha betört egy ablak, pedig sok tört be, hónapokon át nem csináltatták meg. De még ha nem is tört be, a gitt málladozott, lehullott az ablaküvegek széléről. A lompos asszonyok kint álltak a gangon és civakodtak, a gyerekek sivalkodtak, asszonyok és gyerekek mintha szándékosan jelentek volna meg mocsok-jelmezben. A házmesterné, egy rút kövér asszony, szakadatlanul pörlekedett velük. A lépcsőház korlátja mozgott, a falára ocsmányságokat firkáltak, a lépcsőfokok kicsorbultak. Éjjel persze egészen másmilyen volt a ház. Mert akkor nem látiam, csupán elképzeltem. A ház már éberálmomban is megszépült. A falai rózsaszínben tündököltek, az ablakai tisztán csillogtak. A folyosókon ezüst-csipkés ruhákba öltöztetett gyerekek libegtek végig. És... volt egy Anna nevű barátnőm,

olyankor, éjjel, az sem volt púpos. Mert nappal púpos volt. Én szerettem Annát. Illetve... azt nem tudom, hogy szerettem-e, mert haragudtam rá. A púpja miatt. Néha veszekedtem vele, elkergettem, meglöktem, meg is ütöttem. De ezt nem haragomban tehettem. Talán inkább azért, mert szerettem. Hogyan is? Haragudtam rá, mert sajnálnom kellett őt. Igen, ez a minden szolgálatra kész, nyájas, hízelgő Anna, púpos volt, a szemtelen Margit pedig, a fűszeres kislánya, egyeneshátú, széparcú gyerekek... És szerettem Juli nénit is, a Kremnitzerék cselédjét, a félbolond öreg lányt, aki mindig piszkos volt, ételmaradékokat koldult a szomszédoktól és szidta Kremnitzernét, az asszonyát, hogy éheztesse. Meg hogy nem adja ki a bérét. Húsz éve szolgált már Kremnitzeréknél és még egyszer sem kapott fizetést... Miért nem hagyja itt ezeket? — kérdeztem Juli nénit s a szobaajtó felé bökte a fejemmel. Mert a konyhában ültem, a Kremnitzerék konyhájában, a szenesládán. Juli néni mosogatott. Mindig mosogatott, súrolt, mosott, mégis minden mocskos volt Kremnitzeréknél, Juli néniből áradt a piszok. Én az orromat fintorgattam, s mikor a piszokra gondoltam, megharagudtam Juli nénire s bosszantani akartam. Nem mehetek én el innen, lelkem kisasszonykám — felelt Juli néni a kérdésemre. Mert az asszony vállalta, hogy kiházásit. Hat párna, két dunyha, huzatok, ingek, törülők, törülközők, két öltözet ruha, koszorú és fátyol jár nekem az asszonyomtól! A jegyző úr előtt vállalta, amikor a falumból elhozott... Izgatott lettem. Fölingerelt, amit Juli néni mondott. Kremnitzerné... talán őrá nem mertem haragudni, nem volt szabad; úgy éreztem, hogy én, hogy mi, az egész családom, a Kremnitzerékhez tartozunk, hogy ha én haragszom, csak a Juli nénire haragudhatok. De zavarban voltam. Zavaromban elkezdtem kínosan nevetni. Görcsös hahotával nevettem, bele a Juli néni arcába. Becsapta magát a Kremnitzer néni, becsapta magát a Kremnitzer néni, maga bolond!... Juli néni elmerengett. Becsapott? Hiszen a jegyző úr előtt vállalta! Ingattam a fejem. Vállalta hát. Mert tudta, hogy magát úgysem veszi el feleségül senki. És fitymálva néztem végig Juli nénit. Nem-e? Már miért ne venne? És Juli néni szorongó kíváncsisággal nézett rám. Még izgatottabb lettem. Jaj, de buta ez a Juli néni, Istenem, milyen buta. És milyen csúnya. A két bennülő szúrós szemével, lapos homlokával. Kócos. A körme piszkos és repedezett. A ruhája

cafatokban lóg le róla. A lába, a mezítelen lába fekete, talán nem is szokta megmosni. Még hogy mért ne vennék el! Mert a férfiak csak szép és fiatal nőket vesznek el feleségül — feleltem Juli néninek. Juli néni keze megrándult. A mosogatódézsát meglökte. Az megbillent, a szennyes lé kicsapott belőle és az arcomba fröcskölt. A fehér kötényem is foltos lett. Ostoba, nem tud vigyázni! — förmedtem Juli nénire. Nem sértődött meg. Hozzá volt szokva, hogy goronrbáskodjanak vele. Talán engem is a példa csábított. Valamit motyogott, arról, hogy majd kimossa a kötényemet. És csak állt meredten, kezében a zsíros létől csöpögő ronggyal. Állt, talán öt percig is, akkor szembe fordult velem. A kisasszonyka hát azt mondja, hogy becsapott engem az asszony? Csak azért ígért mindeneckét, mert tudta, hogy sohasem megyek férjhez? Azért, azért, Juli néni, maga nagy számár.

JULI NÉNI amúgy is hiába várta volna az ígért mindeneckét. Kremnitzerné csak dolgoztatta éjjel-nappal, enni sem adott neki, szidta, még verte is... Egyszer, mikor hazamentem, Juli néni a kapuban várt rám. Színházba megy este az asszony — súgta a fülembe. Jöjjön be hozzánk, kisasszonykám, mutatok majd valamit. Ezt megelőzőleg heteken át nem láttam Juli nénit. Csak hallottam, amint beszélnek róla. Hogy egész nap a lakásban motoz. Takarít, súrol, kilincseket fényesít. Még a küszöb szegőpántját is kismirglizte fényesragyogóra és a hüvelykujjával pontokat nyomkodott bele. A Juli néni valamire készül — nevetett anyánk... Este, mivelhogy hívott, bementem Juli nénihez. A konyhától elrekesztett ablaktalan sötét zug volt a szobája. Este sem mert villanyt gyujtani, Kremnitzerné megtiltotta neki, hogy az áramot pazarolja. Jó neki úgyis, a vén bolondnak. Üljön le, kisasszonykám — kínált helyet Juli néni. Valami rossz érzés fogott el. Kedvetlenül, mintegy tehetetlen engedelmeséggel ereszkedtem le a ládára. Egy vaságy az egyik sarokban, egy pántos láda a másikban — ez volt a kuckó egész bútorzata. Várjon csak, lelkem, — nyugtatott Juli néni — rögtön meglesz minden! Én féltem, bár még nem nagyon. Meg a kíváncsiság is hevített. Sötét volt odabenn, csak a lépcsőházból szűrődött befelé csekélyke hitvány világosság. Csak annyi, hogy a tárgyak valami bizonytalan alakúra éledtek

tőle. Én már megyek — rebegtem és fölálltam. Maradjon nyugton, kisasszonykám!... Juli néni a konyhából behozott egy széket. A székre egy mécsest állított, amilyeneket halottak napján a temetőben égetnek a sírokon. Megyek, — ismételttem — de már mozdulni sem mertem. Juli néni meggyújtotta a mécsest. Azután egy nagy, a mécs világosságában élesen megvillanó kést vett elő az ágyból, a párnája alól. Felugrottam, ki a kuckóból s a konyhaajtóhoz rohantam. Rángatni kezdtem a kilincset, de hasztalanul, az ajtó be volt zárva. Jaj, Istenem! Juli néni, Juli néni, nyissa ki az ajtót, Juli néni-i-i! — sikoltottam. Ne féljen, lelkem, magát én nem bántom. Maga nem csalt meg ehgem. No, üljön vissza már, kisasszonykám, a ládára. Csak álltam az ajtóban és szorítottam a kilincset, mintegy beléje kapaszkodva védelemért. Juli néni visszament a kuckóba. Az ajtóból is láthattam. Lehajolt s az ágya alól egy rongyokba öltöztetett seprőt húzott elő. Ez az asszony, kisasszonykám! Újra rángatni kezdtem a kilincset, de sikoltani már nem tudtam. Elszorult a torkom, talán el is állt a szívverésem. Juli néni most már felém sem nézett, nem törődött velem. Fölkapta a kést és dühös erővel a seprő rongyai közé szúrta vele. Halj meg, átkozott! Kínok halálával halj meg. Halj meg, halj meg, kénköves tűzben égj a pokolban, amiért megcsaltál engem, a szegény árvát. Juli néni most már szaporán, lihegve és fel-felhördülve, vijjogva szurkált a seprő rongyai közé. És néha eszelősen fölnevetett. A szeme lobogva égett, az arca átszellemült, elsimultak rajta a ráncok. Mikor megpihent, egyet sóhajtott, megkönnyebbülten. Egy ideig megvetően nézte a seprőt, majd fölkapta és bedobta az ágy alá. Megöltem az asszonyt! — és újra elégedetten sóhajtott. Még mindig rám sem tekintve, a köténye alól kulcsot vett ki és az ajtózárhoz dugta. Most már elmehet, kisasszonykám. A babona csak úgy érvényes, ha szűzlány nézi végig. Isten áldja meg, kisasszonykám... Az anyám az ebédlőben harisnyát stoppolt. Rámtekintett, amikor bebuktam az ajtón. Valami bajod van talán? — kérdezte aggódva. Ne-em, nincs. Hogy olyan fura vagy! Fájd a fejem. Már megint fáj? Hát igen, fáj, tehetek én róla? Jól van, no! Feküdj le szépen és ha majd kialuszod magad, elmúlik. A seprőnyél rongyai közt a piros olyan volt, mintha vér folyt volna... Másnap délben a lépcsőházban találkoztam Kremnitzernével. Megrémültem, amikor megláttam. Úgy bámultam rá, mint egy kísértetre. Nem is köszöntem neki.

JAJ, de únom már ezt a fekvést! — sóhajtott a nő, amikor a történet befejezése után egy kicsit elmerengett. És utána mosolygott. Tudja mit? Hozza ide a kis asztalt, állítson melléje egy széket, üljön le és kártyázzunk. Tud römizni? . . . Hát akkor majd csak kaszinózzunk. Jó?

AZ ELSZABADULT OROSZLÁN

AZ ÁLLATSEREGLET elhagyni készült a várost, hogy tovább menjen más városba, hogy új terepen rakják sorba a vasrácsos ketrecekbe s az állatok szagával telített levegőben új bámészkodóknak magyarázza a nádpálcás mutogató: Itt látható a jaguár, a február, a március... és az összes ragadozó vadállatok.

A teherpályaudvaron egymásután rakták fel a ketrecekbe a vasúti kocsikra. Ment minden szép rendjén, csak az oroszlán-nal történt baj. Ketrecének egyik széle már rajta nyugodott a teherkocsi párkányán, éppen a másik szélét emelték, hogy aztán az egész súlyos szerkezetet rálökjék a kocsira, amikor a ketrec visszazuhant s ahogy a kövezetre vágódott, kinyílott az ajtaja. De nemcsak az ajtó nyílott ki, hanem az ajtón az oroszlán is kizuhant a szekrényből.

— Hohó! — gondolta az oroszlán, azzal a pillanatnyi dühvel, amit minden élő lény érez, amikor elvágódik.

— Hohó! — gondolta az oroszlán még egyszer, ahogy elszállt hirtelen ingerültsége. És egyszerre félelem szorította meg a szívét, azt a szívét, amelyről az arabok és négerék azt tartják, hogy aki eszik belőle, az nem ismeri többé a félelem érzését.

— Szent Isten, ebből baj lesz, sőt alighanem végem van! — állapította meg az oroszlán.

Mert a szekrény felborult, mégpedig úgy, hogy az ajtó a fenekére került. Az oroszlánnak visszamennie a szekrénybe nem lehetett. Az oroszlán elszabadult.

Az oroszlán állt, reszketni kezdett s irgalomért esdve nézett körül. Irgalom azonban nem volt sehol, mert a vele foglalatoskodó munkások máris eszeveszetten rohantak a szélrózsa minden irányában. Innen-onnan fenyegetően ijedt kiáltá-

sok hallatszottak. Vigyázat! Mindenki meneküljön! Be kell a kijáratokat zárni. Héj, ne menj arra! Jesszusom, Dóri!

Az oroszlán állt és nézett és reszketett. Ezt a helyzetet aligha lehet élve megúszni! Mégis, mit lehetne csinálni? Mert a végveszedelemben az oroszlánember mindent megpróbál, illetve a vízbefuló oroszlán még a szalmaszálba is belekapaszkodik. Mégegyszer szemügyre vette a felborult ketrecet. Hiába, oda visszamenni már nem lehet. Azután arra gondolt, hogy lefekszik, behúnyja a szemét, úgy marad mozdulatlanul. De hát ez is céltalan lenne. Hirtelen eszébe jutott egy bútorkereskedés, amelyet egyszer valahol látott, amikor egy városon keresztül szállították, természetesen ketrecben. Milyen jó lenne egy ilyenbe menekülni s a kirakatban szőnyeg gyanánt leheveredni.

De nem lehetett tovább morfondálnia, mert néhány száz lépésnyire emberek jelentek meg, kezükben kést, revolvért, puskát tartottak. Megnyílt egy emeleti ablak is, valaki fegyvert süttött el, hatalmas durranás, látni lehetett az elszálló lőporfüstöt.

Fele sem tréfa a dolognak, innen menekülni kell. Hirtelen megfordult s elkezdett a nyílt pályán kifelé cammogni. De még egyszer visszanézett, nem gondolták-e meg magukat az emberek, nem lobogtat-e valaki fehér zászlót. Nem bizony. Sőt ellenkezőleg. Már futva közeledtek feléje, hajrá utána, nem szabad kiengedni, agyon kell ütni — ordítottak s újabb lövések dördültek el. Az oroszlán óriási ugrásokkal futni kezdett. A pályaház külső területén dolgozó munkások riadtan ugráltak föl az üresen álló vagonokra, volt, aki a kerekek közé bújt, volt, aki a tetőre mászott, aki bezárta maga után a fülke ajtaját. De volt, aki, mihelyt biztonságban érezte magát, azonnal támadólag lépett fel: a vagonok ablakaiból kalapács, széndarab, nyitott bicska röpült az oroszlán felé s valami úgy az oldalába vágódott, hogy fájdalmában felordított:

— Hohoho-hó-ó-ó!

De csak egyet, egy rövidet, hangja hirtelen elhalt, mintha azt is megbánta volna, amit mondott s szeretett volna letérdelni az emberek előtt, a fejét a földre hajtva, biztosítani őket legbékésebb szándékairól. De hát hiába, ez tiszta öngyilkosság lett volna. Összeszedte tehát magát, egy óriásit ugrott előre s megint száguldani akart, egyenes irányban, ismeretlen cél felé. De szemközt magával újabb embercsoportot látott, dorongokkal, puskákkal fölfegyverkezve. Oldalt fordult hát, átugrott a

deszkakerítésen. Egy népes utcára zuhant, majdnem elgázolta a villamos, de a kalauznak az utolsó percben mégis sikerült fékeznie, elég ügyetlenül persze; nem fog fizetésemelést kapni.

Lett erre az utcán óriási rémület (a délutáni lapok úgy írták, hogy: pánik). Az elszabadult oroszlán most már nem is tudott volna egyhelyben megállni, futnia kellett. Jobbra fusson, balra fusson? — ha már benn volt a végső szerencsétlenségben, mi sem természetesebb, mint hogy elkezdett cél nélkül vágatni a város belseje felé. Emberek, járművek, menekülés, ordítás és vészes sikolyok mindenfelé. Az oroszlán félelme észbontó izgalommá fokozódott, már nem látott semmit, csak valami zűrzavaros mozgó tarka masszát. Életösztönének még egy utolsó megnyilvánulásául egy nehézkesen kacszázó kövér aszszonyságot a végső érvvel akart meggyőzni arról, hogy senkit nem akar bántani, csupán élni szeretne, nem kell tehát tőle félni, nem kell menekülni, nem kell az ijedtséget fokozni és terjesztetni, — rávetette tehát magát, a földre teperte s két első mancsával erősen lefogta, hogy maradjon már békében, ne is mozduljon.

De még ezzel az utolsó manőverrel sem volt szerencséje, mert az anyóka, szegény, szörnyethalt, — az ijedtségtől is, no meg hát a tapintatlan érintések okozta halálos sérülésektől.

Éppen jókor érkezett a kétségbeesett oroszlánhoz két biciklista rendőr, akik revolverlövésekkel megölték. Utolsó fantáziája az volt, hogy egy szép, új, nyitott ajtajú ketrec áll előtte, ő beugrik a ketrecbe s valami ügyes és kedves ember gyorsan becsapja s bezárja utána az ajtót.

A KAPU

MAJUS ELSEJÉN az egyemeletes mellékutcai háznak csak egy lakója költözött el. Ennek a helyére, elsőemeleti kétszobás lakásba, egy nőtlen százados jött, még elsején délután. Ő maga ugyan elsején még nem jelent meg, de megjöttek a bútorai, a tisztiszolgája és a költözést intéző nőrokona.

A százados az elseji nap éjszakáját szállodában töltötte. Másodikán délután hazaérkezett, a nőrokonnak köszönetet mondott a segítségért, a szolga fejéhez néhány gorombaságot vágott, azután elcsörtetett.

A háziak kíváncsian és félelemmel elegyes tisztelettel bámulták meg a századost, amint az eltávozván lakásáról, végiglépkedett a gangon és lent az udvarra nyíló keskeny lépcsőről bekanyarodott a kapu alá. A bámészkodó lakók minden érzése közül leginkább a félelem járt ki méltán a századosnak és ők mintha valamely csodálatos intuícióval megsejtették volna ezt. Mert intuíció kellett ahhoz, hogy a századost valaki csak úgy látásra félelmesnek tartsa; sem a tekintete nem volt ijesztő, sem a teste nem volt módfelett robosztus, sem a járása döngő, egyszerűen erőt, egészséget és kemény akaratot mutatott a külseje, mit sem árulván el abból a dühből, melynek egy paránya a százados lelkében, mintegy öröktűzként égett s amely mindannyiszor vészes haraglángba borította őt, valahányszor összeütközése akadt valakivel, bármily csekély is.

A százados az estéket vendéglőben és kávéházban töltötte, állandóan éjjel félegy körül járt haza. Másodikán is, tehát az első éjszakán, amelyet új lakásán szándékozott tölteni, ilyen időtájt ballagott a kis mellékutcán hazafelé. Jól mondom úgy, hogy ballagott. A járása egyébkor inkább csörtetésnek illett be, de ilyenkor éjjel hazafelé csak ballagott. Ilyenkor már álmos

volt és fáradt, ilyenkor már, amint ő maga mondta, átadta magát a csendes elbutulás kellemes állapotának, amely állapotból azután már könnyű volt az alvás tudattalanságába merülnie.

A százados ballagott, szép lomha és imbolygó járással, sőt az álmoságtól meg-megroggyanó lépésekkel. Csak úgy fél-szemmel pislantott fel néha a májusi égre és fölplisantisai nyomán csak úgy töredékesen gondolta, hogy: szép, szép ég, május, éjszaka... Azután ásított és csaknem hangosan sóhajtott el még azt a gondolatát, hogy jó volna már aludni.

A kapuhoz érkezett. Megnyomta a csengőt és újra ásított. És várt. Mikor úgy érezte, hogy a házmester, ha sietett volna, már kinyithatta volna a kaput, vagy legalább is már hallatszanék belülről a csoszogása, másodszor is megnyomta a csengő gombját és hogy várakozásának második verse könnyebben teljék, rövid sétát tett a kaputól el és vissza. Mikor visszatért a kapuhoz, ismét megnyomta a csengőt és hirtelen előntötte a harag. Most már dühös türelmetlenséggel várt, álmosága elszállt és a vére mintegy morajlón meghullámozott. Gyors egymásutánban többször csöngetett, szörnyű dühében már a fogát csikorgatta; ujját rányomta a csengő gombjára és le nem vette róla.

Egyszer csak jött a házmester, hallatszott a papucsok csoszogása. A százados egyet sóhajtott, ez a sóhaj azt jelentette, hogy még azt a néhány pillanatot is szenvedés kívánnia, amíg a kapu megnyílik, addig is szörnyű kín testének bilincseibe fékeznie haragját.

A kapu megnyílt. A százados ráordított a házmesterre. Az ijedtében megremegett. Pedig a százados még csak ordított, gombba vagy fenyegető szavakat még nem mondott, már pedig az ő szavai még üvöltő hangjánál is félelmetesebbek voltak. A százados mondom, csupán csak ordított, körülbelül erre a szövegre:

— Ez hallatlan! Ez hihetetlen!

Vészes fenyegetést csak egyet mondott, legvégül:

— Ha ez még egyszer megtörténik, én magát kettévágom. Megértette?

Odafönt azután félórai olvasásába került a századosnak a kapuelőtti bosszúság; olvasnia kellett, hogy lecsillapodjék. Persze detektívregényt.

A házmester másnap aggodalmaskodva beszélt el felesé-

gének a történetet és csaknem a századosával felérő szigorúsággal parancsolta meg az asszonynak, hogy ő azonnal keltse fel, mihelyt megszólal az éjjeli csengő, mert különben megfojtja. (Egy sokkal alacsonyabb rendű halálnemet szánt a feleségének, mint amilyenre neki magának volt kilátása.)

Ennek a napnak éjszakáján a százados ismét nyugodtan és álmosan ballagott hazafelé a rendes időben, félegy tájban. Amint a kapuhoz ért, egy pillanatra ingerlően lengett meg elméjében a tegnapi eset emléke, mint bika előtt a vörös posztó, de aztán higgadtan csengetett. Várt. Amikor fél percet várt, már elfogta a gyanú, hogy hátha most megismétlődik a tegnapi „hallatlan és hihetetlen” eset.

Persze, hogy megismétlődött. A házmesterék — házmester is, házmesterné is, meg a tizenkét éves leánykájuk is — mind igen mélyalvású emberek voltak, a szülők a fáradtság miatt, a gyerek meg mert még gyerek volt — és mindig csak nagysokára hallották meg a csengő türelmetlen berregését. Most, amikor a házmester csengetést hallott és feltápáskodott és elindult a nagy kulccsal és a lámpással a kapu felé, odakint már vagy tizedszer dülleszkedett neki a százados az ártatlan kis gombnak. A házmester most álmos fővel nem gondolt a múlt éjszakára, nem sejtette, hogy odakint a százados vár rá.

Amint a kapu megnyílt, a százados rettenetesen ordított:

— Hallatlan gazság!

A házmester — mást nem tehetett — megint csaknem elájult az ijedtségtől. Úgy lóbálta ijedtében a kézilámpát, hogy az majdnem elaludt. A százados most halkán szólt, de a hangjának rekedt, rejtelmes suttogása még rémesebb volt, mint amikor üvöltött. Ezt suttogta tagolva:

— Hi-he-tet-len!

A házmester sápadt félelemmel, szinte könyörgően pislogott rá. De a százados kegyetlen volt:

— Nem megmondtam magának, hogy kettéhasítom, mint egy komisz bakát! Nem megmondtam? Mi?

És kérdésére feleletet parancsolva tűzte rémes tekintetét a házmesterre, aki ezt nyöszörögte:

— Igenis, tetszett mondani.

A százados úr pillanatra zavarba jött, hogy szavát kell-e most már állnia. Azután így szólt:

— Ha ez még egyszer meg-tör-té-nik:...

És megindult, otthagyván a házmestert a haláltól szabadulás tétova örömének. Öt-hat lépés után visszafordult és ridegen parancsolta:

— Holnap csináltasson a számomra egy külön kulcsot, az én költségemen.

Felment a lakásába. Fent még kiabált a szolgájával, fenyegetődött, azután olvasott az ágyban, jóideig. Izgalma lassan-lassan lecsendesült; egyszer még eszébe jutott a két kapumizéria, ekkor a fejét ingatta és fennhangon mondta:

— Hi-he-tet-len!

De végleg megnyugodott, elaludt.

A házmesterék, mester és mesterné, most már kétségbe voltak esve. Az ember, ha már nem vágta ketté a százados, hát ő sem fojtotta meg az asszonyt, de minden baj okának őt állította. Másnap egész nap cívódtak és azon tanakodtak, vajjon mit is kell csinálni addig is, míg a kulcs készen lesz, hogy elkerüljék a halálos veszedelmet. Az ember most már, távol lévén a százados, még haragudni is mert:

— Én nem nyitok neki kaput; ha csönget, erigy ki te! — mondta az asszonymnak.

Végre megállapodtak abban, hogy az ember nem fekszik le, hanem virraszt addig, míg a százados haza nem jön.

Este tízkor neki is ült a házmester a virrasztásnak, saját és egyetlen könyvét, azaz a házmesterkönyvet olvasgatta, de éjfél tájban elnyomta az álmot, az asztalra borulva elaludt. Így ülve nagyon mélyen nem alhatott ugyan, de a veszedelmet a balsors mégis gondosan előkészítette, mert miután úgyis virrasztani szándékozott, az ajtót jól becsukta, már pedig a csengő a konyhában szólt.

A százados ezen az éjjelen, már akkor, amikor a kis utcában sétált hazafelé, el volt rá készülve, hogy megint sokáig kell várnia a zárt kapu előtt és sokszor kell csöngetnie, de most nem nagyon törődött a bajjal, mert remélte, hogy másnapra már kulcsa lesz; megszűnik a mindenéjjeli bosszúsága.

Nyugodtan csöngetett és várt. Azután másodszor is csöngetett és ekkor minden szándéka ellenére is hirtelen düh öntötte el, mert hát mégis „hihetetlen pimaszság az, hogy most már harmadszor is, a szigorú fenyegetés után is, késni merészel az a hallatlan ember!” És dühösen nyomkodta a csengőt, rövid szüneteket tartva, kényszerű-cifrázván annak kellemetlen zené-

jét. Majd az öklével, bódult indulatban, a kapura csapott. És döngötni kezdte a kaput, éktelen zajjal, sőt kirántotta a kardját és annak markolatával verte a kapu tompa fatestét és a csatogó zárat. (Belül az egész ház zúgott a csapásoktól.)

A házmesterék fölébredtek, az asszony is, az ember is. Egyszeriben megtudták, hogy most igazi veszedelemben vannak, odakint a százados veri a kaput, hosszas elkeseredett haszontalan csöngetés után immár embervérre szomjazó dühvel. Riadtan nézdeltek egymásra, egymásról a tehetetlen, mit sem segítő tárgyakra és alig tudták, mitévők legyenek. Végre a férfi megszólalt:

— Erigy ki te, asszony, mert engem kettévág.

— Dehogy megyek. Isten ments! Ha elaludtál, most már csak erigy ki te, bár agyoncsapna.

Hirtelenében vitáztak, biztatták egymást, mialatt szünetlenül döngött a kapu. Az asszonynak támadt mentő ötlete: Rózsikát, a kislányt kell kiküldeni, ő is ki tudja nyitni a kaput és őt csak nem bántja az az istentelen ember.

Felköltötték a leányt, ráadták a szoknyácskáját, kezébe nyomták a nagy kulcsot és elindították kaput nyitni s az ajtóból biztatgatták, hogy csak menjen, ne féljen, bolondságból zörög valamelyik lakó.

Odakint a százados indulatában már kész volt az egész ház kiirtására. Abbahagyta a kapu döngetését és szinte könnyörgő tekintetet vetett az égre, hogy már csak vezéreljen elébe valakit, akit egy csapással kettémetszhessen. Egyszerre csak neszt hallott, sunyin közeledő mezítlábak topogását; lélekzetfojtott kajánsággal várt. Zörgött a zár és megnyílt a kapu. A százados belépett rajta olyan állapotban, hogy szinte minden egyes idegszála ugrani készült. És ekkor egyszerre azt érezte, hogy valamely orvul rátámadó erő minden indulatát gúzsba kötötte. Mert a nyurga kis Rózsika állt előtte és nagy szemét gyanútlan ámulattal csillogtatta rá.

A százados megsemmisülten nézte a kislányt, aki sápadt volt — miként a házmesterlányok, sötét oduk lakói igen gyakran — még egészen gyermek volt, balkezeiben gyengén himbálva tartotta a kézilámpást. A százados csak nézte a leányt és hirtelenében, minthogy alig is tehetett valamit, azon tűnődött, hogy hogyan tudta ez a kis teremtes kinyitni a kaput, hogyan ért föl a zárig. Azután, mivel már szégyenkezett is kissé dühe

és dörömbölése miatt, gyorsan kapupénzt fizetett a kislánynak és sietett a lépcsőhöz.

Elfojtott dühe fölfelé haladtában meg-megvonaglott benne és keserűen gondolt „azokra a gazemberekre“.

A szolgájára várt a jótékony feladat, hogy indulatát, mint valamely elektromos feszültséget, elvezesse; a szolga ezt a feladatot, mint mindenkor, most is kitűnően elvégezte, a százados szidta őt, ő pedig teljes nyugalommal hallgatta a szidást. Ezúttal a rendesnél keményebb és cifrább jelenet várt a szolgára, de azért derekasan megfelelt a „jővezető“ szerepének, csupán azon csodálkozott, hogy miért kell a százados parancsoló kérdésére minduntalan igenis-sel erősíthetnie, hogy „gyáva alattomos és bujkáló férgek vagytok mindannyian“. És sehogy sem tudta kieszelni, hogy vajjon kikkel kell a gyáva, alattomos és bujkáló férgek szerepét megosztania és mely rettenetes bűn miatt.

SZŐLŐVÁSÁR

NAGY LADÁKBAN, kosarakban hordják a szőlőt a Fazekas Dániel udvarára, ott gyűjti „exportra” a kofa. Wurm úr a kofa. Ő jobb árat fizet, mint Lax, a nyavalyás, aki csak Pestre szállít szőlőt. Igaz, hogy Wurm úr kidobálja a sérült szemeket. Mert külföldre nem szabad akármilyen szőlőt kiküldeni. A minisztériumtól is szigorú utasítást kaptak az engedélyesek, de meg a külföldi bizományos amúgy sem venné át a selejtes árut, nagyon válogatott már tavaly is.

Révi Sándorék három métermázsa szőlőt szedtek ma. Kocsin vitték a Fazekas-portára. Az asszony hajtott a lovakat. Már meg is mérték a szőlőt és egy napszámos nő, a Wurm úr alkalmazottja, ollóval szaporán csipegeti vissza a hibás szemeket. Itt-ott kivág ép szemeket is, ha kinyúlnak a fűrtből. Révi Sándor nézi a munkát, eleinte szótlanul, azután méltatlankodik:

— Nem pusztítaná úgy, ha maga dolgozott volna vele!

Az asszony közönyösen szól:

— Muszáj.

És csak folytatja a csipegetést. Valami igaza is van, hogy a szőlőszemek közt sok a rothadó, a hosszú esőzés miatt.

— Négyyszer kapáltam, ötször permeteztem — dohog Révi Sándor. — No meg a metszés, kapocskázás, tetejezés, kötözés. Meg a kékkő milyen drága. Hát csak csinálják, csak nyomorítsák, jövőre úgyis kiszántom az utolsó tőkét is. Még hírmondója se maradjon annak a nyavalyás szőlőnek.

Az asszony most már hallgat. Magában talán a gazdának ad igazat. Hozzá húz. De csak nyiszegeti tovább az ollót irgalmatlanul, hisz' azért fizeti Wurm úr.

A kivágott szemeket a napszámosnő egy kosárba dobálja:

— Ezt mérésse vissza! — így mondja és nyújtja a kosarat a szőlőszemekkel Révi Sándornak.

A mérlegnél a Wurm úr öccse működik. Ő méri meg a kosarat. A mázsa nyolc kilót mutat. A kosár félkilóba számít. Révi Sándor tehát visszakapott hét és félkiló rossz szőlőt. Ennek az árát levonják a három mázsa árából. Rá is írják mindjárt az utalványra — csak utalvány van még, mert kifizetés nincs mindennap, csupán kétszer egy héten.

Révi Sándor áll, tündöklik, nem tudja, mit csináljon. Sokallja igen a hét és félkilót. Ennyit elpocsékolni! Gyanakszik is, mert ezek a vásárlók iszonyú könnyen, sebesen csinálják a dolgukat. Kegyetlenül. Meg fél a feleségétől is, mert az meg majd olyan pörlekedést csap, úgy szitkozódik egy hétig is, hogy nem lehet állni.

De hát mit csináljon? Elindul hazafelé. Útközben csóválja a fejét és dohog. Kétkézzel viszi a szőlőszemekkel csaknem teli kosarat.

Réviné a nyári konyhában éppen krumplit főz a két hízónak, ő is dohog, mérges, mert szél fúj és a kéményből visszaverődő füst marja a szemét. No, így jön össze mindenféle baj. Még az is, hogy a lányunoka az eresz alatt ül és horgol, éppen most tévesztette el a mintát s bánatában csendesen sírdogál.

Révi Sándor egyenest a kamrába megy. Áthúz egy spárgát a szőlőszemekkel teli kosár fölé és a húzós mérleg megméri a kosarat. Káromkodni kezd éktelenül. Mert a mérleg csak öt kilót mutat és nem nyolcat, nem úgy, mint az ifjabb Wurmé.

A káromkodásra előbúvik a konyhából Réviné. Nem is hederítene az urára, ha nem sejtene rögtön, hogy a szőlővel történt valami baj.

— No mi az? — kérdezi aggódva.

— Semmi! — feleli Révi, mert még úgy gondolja, hogy a békesség kedvéért jobb, ha nem szól.

Pedig rosszul gondolja, mert hiszen a cédulából, meg ha előbb nem, hát a pénzfelvételkor, úgy is ki kell mindennek derülnie.

És hiába is, az asszony már tud mindent:

— Tudtam, hogy becsapja magát, ha egyedül marad ott.

— Te is ott maradhattál volna.

Az asszony szeme ráesik a kosárra:

— Ajnye, hogy a tűz égesse meg, mennyinek mérte?

— Nyolc kilónak.
— Aztán mennyi?
— Öt kiló.
— Hogy a nyúvek... mit csinált az a csaló? Nézte maga, mikor mérte?

— Néztem hát. Nyolc kilót mutatott.

— Mert csal. Rossz a mázsája.

A lányunoka közbeszól:

— De nagymama, ha rossz a mázsa és többet mutat, akkor többet mutatott előbb is, amikor az egész szőlőt mérték vele.

Nekitámadtak ám mind a ketten a kislánynak:

— Fogd be a szád!

— Te csak pizsmogj a horgolásoddal.

Aztán nyomban az ura ellen fordul Révi Sándorné:

— No, maga vén szamárr! Ugye, csak itthon tudja jártatni a száját? Mért nem szólt ott mindjárt? Mégis csak istentelenség.

— Mit szoltam vona? Csak most, itthon mértem meg.

— Látnivaló volt az. Csak rá kell nézni a kosárra, minden józaneszű ember láthatja, hogy nincs az nyolc kiló. Persze, az ilyen mulyával azt tesznek, amit akarnak... Megyek is én magam, visszaviszem, de még a szemét is kikaparom annak a bitangnak.

— Majd én visszaviszem.

Réviné csak szidja tovább az urát, az hallgat, egyszer csak dühre gyullad, valami szörnyűt akar mondani, de ahelyett felkapja a kosarat és indul vele vissza a Fazekas-udvarra.

Mind a két Wurm másokkal foglalatoskodik. Révi csak áll és várja, hogy szóhoz jusson. Megúnja, odalép az ifjabb Wurmhoz. Már nem is haragos. Igen nyugodt, de azért határozott:

— Nézze, Wurm úr, én nem harangozok, én nem akarom, hogy a falu összeszaladjon, de ezt igazítsa ki.

— Mit? — kérdezi Wurm úr óriási csodálkozással, pedig már ő is tud mindent, tudja, hogy a gazda utánamérte a kislejtezett szőlőt.

— Ez nem nyolc kiló.

— Ne-em? No, majd mindjárt megmérjük.

Wurm úr megragadja a kosarat. Rádobja a mázsára. Négy kiló.

— Na, adja ide a cédulát! Tévedés történt, majd kijavítom. Okosan tette, hogy visszajött.

Három és félkiló rosszat ír most Wurm úr a cédulára, ennyinek az árát vonják csak le a három mázsából.

Révi Sándor nyugodtan ballag hazafelé. Talán még mosolyog is, mert az arcán keresztben, hosszában mozognak a ráncok. Az asszony éppen megy keresztül az udvaron, amikor a gazda belép a kiskapun. Megáll, kérdező tekintettel néz az urára.

A lányunoka már a macskával játszik.

A gazda odamegy az ólhoz, a szőlőszemeket beleönti a malacok vályujába.

— No? — türelmetlenkedik az asszony.

— Ne jártasd máskor a szádat.

— Nem igazította ki?

— Kiigazította. Nem ő, hanem én.

— Mennyi?

— Négy kiló.

Az asszony egyszerre megnyugszik, de azért firtatja:

— Az előbb maga ötöt mért.

— Ötöt ám, mert volt az nyolc is. Szóval sok volt.

— Hát akkor?

— Odamenet kiszórtam a felét.

HIVATAL

EGY NAGY VÁLLALATNÁL dolgozunk körülbelül százan, illetve pontosan megmondom: százheten, tisztviselők. A keresetünk a szokásos fokozati különbségeket mutatja: három-négy magasabb állásúnak nagyobb a fizetése, jónéháynak közepes, a legtöbben pedig kisebb, úgynevezett szerény jövedelemért végezzük munkánkat. A vezérigazgatóknak, aki a legfőbb főnökünk, nem is tudná közülnk senki megmondani a jövedelmét, a fizetése maga tízszer annyi, mint például az enyém. Az igaz, hogy nem mindnyájan tudnánk betölteni az ő hivatalát. Valóban vezéregyéniség, olyanféle ő a százhet hivatalnok közt, mint — bocsánat a hasonlatért — a vezérürü a nyájban. Testes, nagyfejű, erősakaratú férfi, szinte harcos egyéniség, ha az őcsorda életét élnénk, biztosan ő vezetne bennünket időnként támadásra más vállalatok... akarom mondani, csordák ellen. (Semmiesetre sem Keléz, aki sovány, vértelen, neuraszténiás ember, finom érzékenységgel, helyesebben félénkséggel oly magábavonult, oly szerényen és gyámoltalanul a háttérben maradó, hogy onnan már igazán csak a légynek nem árt. Nehogy félreértsenek, nem tévesztettem el a szót, csak a légynek nem árt, másnak mindenkinek az egész vállalatban, talán még a vezérnek is.)

A közelmultban vezérigazgatónk, aki önző ember ugyan, legalább olyan önző, mint az előbb említett Keléz, vagy a hivatali portásunk, de tud más emberre is gondolni, némi fizetés-emelésre szánta el magát. Talán nem érzelmi szempontokból, — mert akkor gyenge vezér lenne — hanem, mert a vállalat tűrhetően megy. Nem sokról, csupán havi húsz-harminc pengőkről volt szó. És nem mindenkinek, hanem csak kevesünk-

nek, legfeljebb húsz-huszonöt embernek, mert ennyinek mutatkozott az az összeg, amit ilyen célra lehetett fordítani.

Na már most: az egész dolog úgy kezdődött, hogy ilyen fizetésemelési eszméje támadt a vezérnek. Azután foglalkozni kezdett az eszme megvalósításával. Hogy s mint, főleg kiknek igen és kiknek nem. Egy alkalommal például behívatta magához a személyzeti igazgatót s érdeklődött a teljesítményeink és anyagi viszonyaink iránt.

Hát nagy érzelmi hullámvázok indultak meg a keblekben, az bizonyos. Mikor az eszméről először hallottunk — pedig ha nem csalódom, már előbb hallottunk róla, mint az a vezér agyában megszületett — úgy elöntött bennünket az általános, nyílt, fejenkénti vidámság, mint mikor hosszú téli ború után először süt ki a tavaszi nap. Amikor meg arról értesültünk — legalább két nappal előbb, mint a vezér elhatározta —, hogy nem mindenki kap emelést, olyanféle szorongás lepett meg bennünket, mint fogfájást a fogorvos előszobájában.

Mi lesz, ha én nem kapok emelést! — ez a rémület izzott minden elmében.

Igen, az egész hivatalban, a szobákban, a folyosókon állandóan százhet rémület lángja lobogott és reszketett.

És a rémületek csakhamar megsziporodtak: szörnyű lesz, ha a Schwarz kap, én meg nem kapok!

Helyben vagyunk: ez volt az igazi szorongás, amely mindenkit elöntött a fejetetejétől a talpáig. A gyengébb idegzetűek féléljszakákon át nem aludtak, a hivatalban pedig, jómagamat sem véve ki, ilyen munkát végeztünk: kettő meg öt, az kilenc; kétszer négy az tizennégy. Sőt! Sárvári, akit rossz munkája miatt szüntelenül el akartak bocsátani, aki egy sort nem tudott leírni, egy összeadást nem tudott elvégezni hiba nélkül, izgalomában megtette azt, hogy így írta: 3 meg 5 az 8, szóval jól adott össze. De meg más példát is felhozhatok, valaki e helyett: Kis, azt írta, hogy Gogolák. És mindezt — magamat most már kiveszem — nem a miatt csinálta valamennyi, hogy mi lesz, ha ő nem kap emelést, hanem hogy mi lesz, ha Schwarz vagy Kuszka kap.

Válságos helyzetben az oktan állat is védi magát. A róka lyukba bújik, a nyúl elfut, a sün összekuporodik és felborzolja töviseit. Mit csináljon egy hivatalnok? Természetes, hogy kollégáim mindent elkövettek, hogy elhárítsák fejük felől a

fenyegető veszedelmet. Akadt olyan is, aki elkezdett korán bejárni és későn távozni. Aki a szokottnál is jobban és többször dicsérte önmagát. Az igazi buzgalom azonban — hogyan is fejezzem ki?! — nem arra irányult, hogy én kapjak, hanem: a legkörmönfontabb módokon tudtára adni a vezérigazgatónak, hogy a Kuszka délelőttönként dohos kis irattárokba zárkózik, ott órákon át alszik; hogy Schwarz, ami pedig zsidónál ritkaság — így, hogy jobban el lehessen hinni! — veri a feleségét; hogy Baksai naponta megiszik fél liter rumot, attól piros az orra, ami látható, de még a lábüvelykujja is piros, ami nem látható, mert kínos gonddal leplezi.

Végre megtörtént a fizetésemelés. Húszan részesültünk benne. Húszan örültünk. Persze, nem nagyon, inkább csak egy kicsit, csak éppen, hogy nem bosszankodtunk, mert „már rég en esedékes volt“, meg „mert sokkal nagyobb emelés kellene, mi ez, a vak is látja, hogy semmi“. Szóval húszan nem örültünk, nyolcvanheten pedig tajtékozottak a dühtől.

A vezérnek tudomására jutott, hogy cselekedete nem kellett közmegnyugvást. Máskor soha nem törődött a mi érzelmeinkkel, — hiszen vezér volt — de most úgy látszik, ellágyult, mert dühbe jött.

Berendelt magához minden osztályról egy-egy embert, olyant, aki kapott, főnököt, kishivatalnokot vegyest, én is a megtiszteltetek közt szerepeltem.

— De hát önök szerint mit kellett volna tennem? — csapott az asztalra s szigorúan, de várakozón nézett ránk.

Valaki úgy látszik mély lélekzetet vett, ezzel szíttá be a túlnagy adag bátorságot:

— Mindenkinek emelést kellett volna adni.

A vezér ezt gondolkodás nélkül, ahogy mondják, kézből megkontrázta:

— Több pénz nem állt rendelkezésünkre. Annak meg semmi értelme nem lenne, hogy öt-öt pengővel emeljem a fizetésüket.

Keléz is megszólalt, akiről már említettem, hogy csak a légynek nem árt:

— Akkor is dohogtak volna, mert olyanok, kérem, mindenki csak a másikkal törődik, hogy annak ne legyen több.

A vezér kínosan felcacagott:

— Ugy látszik, hogy a legokosabb lett volna...

Schwarz szemtelenül közbevágott:

— ...ha senkinek sem ad a vezérigazgató úr emelést.

— Igen. Éppen ezt akartam mondani. Hát így vagyunk, uraim. Gratulálok.

Es ekkor megszólalt egy angyali hang. No, nem az égből, hanem csak ott a földi és prózai szobában, ha nem is egészen angyal, de egy gyermekded szőke kis leány, aki mindössze két hónap óta verte az írógépet, mikor a vezér diktált valamit:

— Sőt még egy jobbat is tudtam volna ajánlani, vezérigazgató úr.

— Ugyan mit? — kérdezte a vezér hangos szóval, de szótlan várakozásunkkal mi is mindnyájan ezt kérdeztük, pedig a felelet annyira világos, annyira kézenfekvő volt, hogy mindnyájan előre tudtuk:

— Ha mindenkinek kivétel nélkül le tetszett volna szállítani a fizetését.

Igy az angyal, kislányos ártatlan, lágy fuvolahangon.

Mi persze, kollektíve, különféle mozdulatokkal, mosolyokkal és hangokkal tiltakoztunk az ilyen tréfás ötlet ellen s már oszoltunk is.

A folyosón azonban szótlanul haladtunk s meggyőződéseim szerint mindannyiunk tudta, titkosan és egyénileg, hogy ha egy ilyen stikli megtörtént volna, már mint egy általános, mindenkire kiterjedő fizetésleszállítás, hát eltekintve attól a kis bosszúságtól, melyet mindenki maga miatt érzett volna, a háttérben annyi röhej esett volna meg, annyi meglegedett kézösszedörzsölés történt volna, annyi „nem adom egy vak lóért, hogy a Schwarznak is“ hangzott volna el, szóval annyi kielégülés töltötte volna meg a kebleket, hogy azóta már bankettet is tartottunk volna az általános fizetésleszállítás örömére.

PESTI VENDEGEK

VENDEGEK érkeztek Pestről. A háziasszony, a kisasszonylány, Julis, a vézna gyerekcseléd, mind nagy munkában vannak.

— Szaladj el Kopáékhoz, kérdezd meg az Esztit (Esztit a Kopáné), hogy adhat-e nyolc gömölye túrót és három verdung tejfelt. Onnan ugorj át Gálékhoz, hozzá egy rakás sós-kát. Mondd meg annak a Gálnénak, ne fukarkodjon azzal a semmi sós-kával, egy hónap múlva, ha utánam dobná se kellene, nemhogy pénzt adnék érte, de ezek a pestiek szeretik a mártást.

Julis szalad a Kopáékhoz. Onnan átugrik a Gálékhoz. Elég tekintélyes ugrás ez az út ilyen csenevész lánynak, mert jó egy kilométer.

A mészároshoz a házigazda személyesen ballag át. Mert hát ő ért a húsokhoz, ugyanis szakács volt katonáéknál.

— Abból a kövérkésből adjál egy kiló húst, — mutat a gazda egy óriási darab vastagszegyre. — Zsírja ne legyen ám rajta. Aztán keresztbe vágd, sógor, vendégek jöttek Pestről, ne mondiák, hogy hitványat ettek nálunk.

— Kevés lesz egy kiló hús, ha vendégek is vannak — véli a mészáros.

— Csakhogynem marhahústól ízesedik ám a leves! Fő abban egy tyúkocska is — somolyog a gazda.

A mészáros csettint a nyelvével.

— Egy picike gyömbért is tegyen a sógorasszony a levesbe, úgy az igazi — szól bele a beszélgetésbe a mészárosné.

— Gyenge galamb húsa adja meg a teljes jó zamatját a húslevesnek — így az egyik vásárló asszony.

— Gombát meg kapni a kertésznél. Egy-két gomba dukál

az ünnepi levesbe — ezt egy kövérkés nő mondja. Híres főző-asszony. Szakácsnő volt Pesten, vagy legalább is mindenek.

— A sárgarépát egy kis zsírban kell megpirítani, olyan színe lesz tőle a levesnek, mint a csurrantott arany.

— Én sáfrányt is teszek a szűrőbe.

— Az ártalmas.

— Mit árthatna egy csipet sáfrány?

— Én mindent, ami levesbevaló, belekötök egy tiszta molldarabba. Ha elkészült az étel, egyszerre kiemelem a fűszert, zöldséget, de nem is zavaros az a leves, amit én főzök, olyan kristálytiszta az, hogy a király is megehetné. Mondja is az uram: Lassan kell enni ezt a levest, hogy sokáig élvezhesse az ember.

— A levest első forralás után le kell hűteni. Lehabozni, zsírját lemerni és azután lassú tűzön három óra hosszat főzni. Ez az egyetlen módja a levesfőzésnek.

— Én meg azt mondom, hogy legokoszerűbb a levest cserépfazékban sütés után bedugni a kemencébe, ott nem is főzni, hanem csak párolni. Borsot, fűszert, hagymát, zöldséget, mindent belerakni, aztán be vele a kemencébe.

— No csak, vágd le sógor azt a húst, lehet ötnegyedkiló is.

— Kakast ne főzzenek ám levesnek. Csak tyúkot — tanácsolja a pesti exszakácsnő.

— Tyúkot. És kövér legyen az a tyúk. A sovány csak ront a levesen.

A mészáros levágja a húst. Persze, hogy másfél kiló.

— Nem baj, — véli a gazda. — Legalább jóllaknak a pesti vendégek.

A mészárosné:

— Aztán milyen tésztát főz a levesbe a sógornéni?

— Ünnepi levesbe csiga dukál.

— De bizony én jobban szeretem a hosszú metéltet.

— A gyúszútészta, az az igazi.

— Hát a csurgatott?

— Hát a grízhaluska?

— Egyik se! Csak zsemlyegombóc. Én már csak a zsemlyegombóc mellett szavazok.

— Azzal sok a dolog. És megtömi az embert. Hová egye a peccsenyét, a meleg tésztát, a kirántott csibét, a tortát, apró süteményt, aki már a levessel megtömté magát?

Amelyik asszony a zsemlyegombócot ajánlotta, hevesen védi a maga igazát:

— Hiszen nem mondtam, hogy akkora gombócokat kell csinálni, mint egy napszámosököl. És nem kell hatot megenni egynek-egynek.

— Ünnepi levesbe csiga dukál. Már a nagyanyáink is csigát főztek a levesbe lakodalmakkor is. Csak ne akarjunk jobbak lenni az eleinknél.

— De oda vannak azzal a csigával! Nem mondom, a formája valami. De a hosszúmetélt ízesebb.

— A grízhaluska, ha jól kikeverik és egy diónyi vajadnak hozzá, hát úgy elolvad az ember szájában, mint a fagylalt.

Az asszonyok már nem is hallgatnak egymásra. Mind-egyik védi a saját álláspontját. Az arcok kipirulnak, a szemek csillognak. A mézáros is előkerül a pult mögül, kezében a húsvágóbárd.

Nyílik az ajtó. A gazda felesége áll a nyitott ajtóban.

— Hozod már azt a húst, te ember? Harmadikat harangoznak már, pedig a marhahúsnak idő kell, hogy megfőljön, — magyarázza az asszony.

A gazda fölmarkolja a papirosba csomagolt húst:

— Megyek, már megyek, — mondja.

Még be sem csukódott mögötte az ajtó, mikor az exszakácsnő fitymálkodva megszólal:

— Ezek a falusi népek azt hiszik, minél több húst raknak a fazékba, annál jobb lesz a leves.

Déli tizenkettőt harangoznak. Az asztalon porcellántálban ott párolog a leves. Csiga és csurgatott tészta van belefőzve vegyesen.

A pesti vendégeket az asztalhoz tessékelik a háziak. Ők maguk is leülnek a helyükre.

A háziasszony a pesti nő elé tartja a csurig tele tálat.

— Merjél, drágám.

A pesti nő belemártja a levesmerő kanalat a tálba. Gondosan vigyáz arra, hogy tészta ne kerüljön a kanálba. Kimer egy féldeci levest és udvariasan eltolja a háziasszony kezét:

— Csak a te kedvedért eszem ennyit is, — magyarázza a háziasszony kínálására a pesti nő. — Mit gondolsz? Nem szabad nekem levest ennem. Így is hajlamos vagyok a hízásra.

A vendég gyerek nem kér levest.

— Otthon sem eszik soha, — mentegeti az anyja.

A vendég férfi karimájáig teli meri a tányérját arany-színű, illatos levessel. A háziasszony hálás tekintettel jutalmazza.

— Méreg ez nekem! — jegyzi meg a vendég.

— Nekem ne nyögj aztán éjjel, mert én nem hallgatlak, — hangoskodik a pesti nő. — Tudod, hogy a vesédnek micsoda munkát ad ennyi leves?

— Kultúrember nem eszik levest! — szemtelenkedik a vendéggyerek.

A háziak tányérja már színültig tele levessel.

Pesti nő irigységtől kidülledt szemmel nézi a szürcsölőket. Így gyötrődik végig az egész ebédet, mert egy kis főtt húst eszik csak, egyéb semmit, fél az elhízástól. Mellékesen: ötvenegy kiló.

A vendég férfi ösztönember, nem tud ellentállni a sok kitűnő étel csábításának s egykettőre elrontja a gyomrát úgy, hogy em lehet tovább.

Vendéggyerek ebéd előtt jóllakott a konyhában, nem eszik semmit, azonban előadást tart arról, hogy a vidékiek milyen civilizálatlanok.

A háziak verejtékezve kínálgatják a sok finom ennivalóval a vendégeket s nagyon elszomorodnak, hogy minden igyekezetük kárbavész. Ezért aztán vésztjósító hangon ígérgetik:

— Ha mi felmegyünk Pestre, koldussá eszünk benneteket! Minket nem kell majd biztatni.

EGYSZERŰ UDVARLÁS

UTCA, nyár, egy nyitott másodikemeleti ablakon át kiáltás hasít az éjszakai csöndbe:

— Segítség! Segítség!

Női hang, meglöbög, hozzá verődik a házak falához, darabokra törik, töredékei más nyitott ablakokon át behullanak a szemközti és szomszédos szobákba. Bozontos és kopasz fejek bújnak ki az ablakokból, ide-oda hajlonganak, tanácstalanul és kérdezősködve átszólnak egymáshoz.

Újra hangzik a kiáltás, kétségbeesett könyörgéssel, dermedtön. Bizonyos, hogy valami gonosztett, talán gyilkosság. De most már hárman is megállapítják, hogy honnan jött a hang. Fiatal nő csengő hangja, melyet csupán a rémület fojt itt-ott rekedtessé, szinte kisleányos a hang, igen, ez ő, a huszonhetes számban lakó szép nő, az a félvilági kisasszony, ismert és csodált látványosság ezen a szürke vidéken. Igen, ő az — ezt holtbizonyosan tudja már a szemközti vékonypénzű, de lobogó-vágyú szobaúr.

Újabb kiáltás nem hallatszik, szent Isten, talán már el is metszette legifjabb Jack Angliából, vagy valami hozzá hasonló, a leány szép nyakát.

— Rendőrért kell menni! Hol egy rendőr? — a zsivajból és tehetetlen tanácskozásból ez az egy határozott eszme emelkedik ki.

Eddig ablakból és utcáról egymással váltottak szavakat és jeleket az emberek, de egy fiatalember lenn az utcán már lohol is a sarok felé, ott kellene rendőrnek lenni. Záró akkordul egy komor férj és családapa, nagy fekete bajusszal — bár mit lehet tudni az éjszakában, hogy csakugyan fekete-e, vastag hangon még ezt bögözi:

— Bár elmetszenék a gégéjét!

Aztán vár mindenki. Jön a rendőr. Nem egyedül, hanem az imént loholó fiatalemberrel. Gyors lépésben jön, meglepte az ügybúzgalom. Persze, mert a tényállást már hallotta s rögtön tudta, hogy kiről lehet szó, arról, aki miatt ő már — nap-pali szolgálat alkalmával — többször rántott egyet-egyet a derékszíján. Különben magas, derék szál ember ez a rendőr.

Megállnak a huszonhetes szám előtt. Hangok hallatszanak, hogy miről van szó, viszi fel magával a házmestert, megy a loholó fiatalember is. Csöngetnek, többször. Jó sokára kinyitja az öregasszony a lakást, csodálkozik, riadt, pár szó felvilágosítás, nem érti, hogy mi ez, de mennek előre, be a kisasszony szobájába. Az öregasszony felkattintja a villanyt.

Benn állnak az egyablakos szobában, a rendőr, a háziasszony — papucsban, vállára terítve egy hosszú kendő, — a házmester s a fiatalember. A szoba bérlője, Eta kisasszony, mozdulatlanul és sápadtan alszik az ágyában. A szája nyitva. Rászólnak, de nem mozdul.

— Rázza csak meg! — dirigál a rendőr.

A háziasszony megfogja a leány karját s az abban a pillanatban felébred. Mozdul, szeme nyílik, bámul a levegőbe, végre észreveszi az ágya körül állókat s megriad:

— Mi az? Mi történt?

Egy villanásnyira a részletesekre gondol, akiknek már hetek óta nem fizetett. A rendőr ad választ. Elmondja, hogy segélykiáltások hallatszottak az utcára. A fél utca talpon van s azon aggódnak, hogy valami baj történt.

Eta kisasszony újra megriad, de hamarosan észbe kap:

— Ó, ó! Álmodtam. Jaj, milyen rémeset álmodtam.

— Mindjárt gondoltam! — mondja a rendőr. — Ugyan mit?

— Ja-aj kérem, hát sötét volt, koromsötét, csak a kulcslyukon villant be egy kis fény és akkor már nem is kulcslyuk volt, hanem egy égő cigaretta és egy betörő ült a sarokban, szájában a cigaretta és mozdulatlanul nézett rám. De oly mozdulatlanul és mereven, hogy én rettenetesen féltem, jaj ki se tudom mondani.

— Na-há-át! — így könnyebbült meg a háziasszony.

A fiatalember mosolyog. A rendőr gondolkodik.

— Tessék már leülni, — szól Eta.

A rendőr leül egy székre. A leány cigarettát vesz elő az éjjeliszekrény fiókjából, megkínálja a rendőrt és a fiatalembert — az köszöni, nem dohányzik — s ő maga is rágyújt.

— Jaj, de rémes volt. Nem csodálom, hogy kiabáltam. Még most is érzem a szívem.

A rendőr fürkészve néz körül, különösen az éjjeliszekrény márványlapján heverő tárgyak közt:

— Hát akkor rendben volnánk, nincs semmi baj. De ha megengedi, kisasszony, még egy kicsit maradok, mert hátha még sincs minden rendben.

— Csak tessék! ... De ...

A mondatot nem tudja befejezni a leány. Mindnyájan csodálkozva néznek, hogy vajjon mi lehet még, ami nincs rendben.

— Igen, mert hátha kegyed mégis valami rosszat tett, például bevett valami ártalmas szert.

— Ó, én? Dehogy vettem. Igazán nincs eszemben.

— Nincs forrósága?

— Nincs nekem. Egészen jól érzem magam.

A rendőr hallgat. A háziasszony kisompolyog a szobából. A fiatalember zavartan áll. A rendőr ülteti le:

— Csak tessék leülni. Majd együtt megyünk le mindjárt.

A rendőr szíja a cigarettát s nézi a leányt, annak szép fehér nyakát és karját. Nagyon is tetszik neki. Hm. Kicsit még szeretne beszélgetni, de nem tud mibe kezdeni:

— Há-át, megyek ám rögtön — ajánlja fel, vagy inkább segítséget vár.

— Csak tessék még maradni, egy-két cigarettát még szívjon el.

Csend, a rendőr a falra néz, a fiatalember a földre, de titkon a rendőrt kémleli, a leány kacéran lehúnyja a szemét s mintha túlságosan melege lenne, lejjebb csúsztatja a paplant. A rendőr homlokát ráncolva gondolkodik s mikor megvan a téma, felmosolyog az arca és a szeme:

— Én is szokok ám rosszakat álmodni. Tetszik tudni, nemrégiben közlekedési rendőr voltam és a karommal irányítottam a járműveket, ahogy szokás. Éjjel aztán mindig a közlekedésről álmodtam. És álmomban csak irányítottam a járműveket a karommal. Másnap aztán igen-igen szidott a feleségem, hogy a fene essen a maga kezébe, olyanokat vág álmában a fejemre meg a mellemre, hogy csak úgy zuhog, egyszer még agyonvág!

NAGYAPA

MÁR MEGINT valami nyilatkozatot olvastunk a hosszú élet titkáról. Egy öregember dicsekedett el vele, hogy ő sohasem ivott bort és a dohányzást is igen mértékletesen üzte. Erről a kérdésről beszélgettünk azután, családi körben, és rátértünk, mint már annyiszor, a megboldogult nagyapára. Nagyapa született ezernyolcszáznyolcban és meghalt ezerkilencszázötben. Élt kilencvenhét évet. Mindennap megivott félliter bort s a pipa sohasem esett ki a szájából. Az igaz viszont, hogy évtizedeken át este nyolckor feküdt és reggel félötkor kelt. Volt egy kis boltja a tiszántúli faluban, meg hetven hold földje. A boltot a nagyanya vezette, aki huszonöt évvel volt fiatalabb a nagyapánál, a földeken meg a kocsis és a béres gazdálkodott. Nagyapa csak afféle irányító munkát végzett, ami abból állt, hogy naponta egyszer-kétszer be ment a boltba és ott pipázott, néha meg kiállt a ház elé, leste a kocsist és amikor látta, azt kérdezte tőle:

— Na?

A kocsis válaszolt valamit, olykor nem is válaszolt s ezzel a nagyapa egy napi termelő munkája végétért.

A kis falunak körülbelül hétezer lakosa volt. A lakosok élete abból állt, hogy nappal dolgoztak és táplálkoztak, éjjel pedig aludtak. A szórakozást alig ismerték, talán nem is lehetett volna a vályogházak, poros-sáros faluban semmivel és sehol sem szórakozniok. Mivel az a kis ácsorgás a boltban, meg a gazdaságnak napi egvetlen na?-val való irányítása nem igen telt többé félóránál, feltehető, hogy nagyapa unatkozott. Egy mai igényekkel megvert ember az ő helyében valóban unatkozott volna, ő azonban pompásan eltöltötte az időt.

Felkelés után felöltözött s ez a művelet eltartott legalább félóráig. Akkor megtömte a pipáját, rágyujtott és odaállt az ablakhoz. Ablak, ezen a szón persze egy félméter magas és ugyanolyan széles, szóval alacsony és keskeny lyukat kell érteni. Nagyapa állt az ablaknál, pipázott és nézett ki az utcára. Nézte, figyelte a falu ébredő életét. És mindenre, amit észlelt, valami megjegyzést tett. Ha volt valaki a szobában, nagyanya vagy valamelyik gyermekük a kilenc közül, esetleg egy kis unoka, akkor ahhoz intézte szavait, de ha egyedül volt, akkor bizony csak úgy magában beszélt. Megjegyzéseinek lényege mindig egy és ugyanaz volt: a fene etye mek. Nagyapa már nagyon öreg volt, hiányoztak a fogai, a mássalhangzókat nem tudta tisztán kimondani.

Szóval nagyapa állt az ablaknál, mondjuk téli sötét reggelen, és ezt mondta:

— A fene etye mek. Milyen későn világosodik!

Két óra alatt azután kivirradt. Az orvosék kis cselédje jött a tejért. Sietett, csaknem futott.

— A fene etye mek, — dohogott nagyapa. — Hoty szalat! Milyen sürkős neki!

Ha más valaki jött a boltba s az lassan lépdelt, akkor nagyapa azon akadt fenn:

— A fene etye mek. Hoty mászik! Sok ráérő ideje van.

Nyolc óra felé a gyerekek mentek az iskolába. Egy kisfiú haladt el az utca közepén, nagyapa nem állhatta meg szó nélkül:

— A fene etye mek. Hoty pe fan patyulálva. Mintha Szibériában lennénk. Amikor én ilyen kis tyerek voltam, télen is kiskabátban jártam.

Amikor aztán nyáron ment el ugyanaz a gyerek az ablak előtt, nagyapának megint csak nem tetszett:

— A fene etye mek. Csak ety trikó fan rajta. Pucéran mety az oskolápa. Amikor én ilyen tyerek foltam, nyáron is kapátpan jártam.

Az utca életében való gyönyörködés volt a nagyapa reggeli szórakozása. Ez eltartott vagy kilencig. Kilenc után előkészületeket tett arra, hogy benézzon a boltba. A készülődés persze csak abból állt, hogy a boltba való benézés eszméjével foglalkozott. Hogy már benézzon-e, vagy még ne nézzon be? — ez volt a kérdés. Tizenegy óra felé már döntött is nagyapa. Győzött a kötelelességtudás: igenis, ő benéz. Ekkor kezébe vette

a botját és arra támaszkodva betotyogott a boltba. Megállt a pult mögött és nézelődött. Ha jóideig nem jött vevő, akkor egyszer csak megfordult és haragosan kiment:

— A fene etye mek.

Ha meg jött vevő, akkor figyelte, hogy mit vásárol és mennyiért. Úgy figyelte, hogy még a pipát is kivette a szájából. Virágné jött például s vett egy darab mosószappant.

— A fene etye mek! — kicsinylette nagyapa az üzletet és visszatopogott a szobába.

Ha Háringásné jött és két kiló cukrot vásárolt, nagyapa megint csak megharagudott:

— A fene etye mek!

Mert nagynak találta a koldus Háringásék költekezését.

Tizenkét órakor ebédelt a család. Néha csak nagyapa és nagyanya, máskor meg a kilenc felnőtt gyerek közül valamelyik, aki éppen látogatóba jött a faluba, vagy a számtalan unoka közül kettő-három. Nagyapa megkérdezte nagyanyát:

— Mondd csak! Hoty is hívják a Borcsa legkisebb gyerekét?

— Péternek hívják.

— Péternek? Hiszen az a Sándor gyereke.

— Nem, a Borcsáé.

— Na, már egészen összekeverem őket. Annyian vannak.

Ebéd után egy-két órát aludt nagyapa. Egyszer, amikor felkelt, ezt kérdezte nagyanyától:

— Neked meg mi bajod? Úgy ülsz itt, mint akit kiraboltak.

— Fáj a derekam, — nyöszörögte nagyanya, várva a sajnálkozást.

— Fáj a derekad? Amikor én olyan fiatal voltam, mint te, hát azt sem tudtam, hogy derekam van.

Félóra múlva nagyapa kinézett a konyhába. Nagyanya ott hajladozott a tűzhely előtt, venyigét rakott rá. Nagyapa diadalmasan kiáltotta:

— És még azt montya, hogy fáj a tereka!

Azután kiállt a pitvarajtóba. Jött a szolgálólány az istállóból, kezében a sajtárral.

— Megetetted a jószágot? — kérdezte nagyapa.

— Meg, tekintetes úr, kérem.

— Te-e! Nekem ne pocsékolj a takarmányt. A fene etye mek.

— Miért pocsékolnám?

— Még feleselsz? Te haszontalan!

Nagyapa felemelte botját és megfenyegette a lányt.

Már alkonyodott, amikor megérkezett Pestről az ujság. Nagyapa benn ült a szobában s már egy órája azzal foglalkozott, hogy várta az ujságot. Olvasni már régóta nem tudott, mert rossz volt a szeme. Annuska, a kis lányunoka, olvasott fel neki esténként az ujságból.

Nagyapa hallja ám, hogy odakünn pusmognak. Nagyanya és Annuska. Miért is nem jön be az a haszontalan gyerek?

Ezernyolcszázkilencvennégyet írnak. Nem régen halt meg Kossuth Lajos. Nagyanya, mint már hetek óta, inti Annuskát:

— Te! El ne áruld ám nagyapádnak, hogy az a Kossuth meghalt.

— Jó, jó, már tudom — mondja a kislány. — De mégis, nagymama kérem, nem bűn az, hogy én becsapom a nagyapát, hogy hazudok neki?

— Hát bűn, Annuskám, de ha muszáj. Nagyon fájna nagyapának, ha megtudná. Talán túl sem élné, szegény.

— Ó, nagyapa azt hiszi, hogy hazajött Kossuth és mindég fel kell olvasnom neki, hogy mit mondott, mit csinált.

— Gyere már, te lány! — kiabál odabenn nagyapa. — Talán könyörögjek neked?

Annuska belép a szobába, kezében az ujsággal:

— Kezít csókolom.

— Jó, jó. Halljam csak, mit hazudnak azok a pesti firkászok? A fene etye mek.

— Rögtön, nagyapa.

— A vezércikket olvasd fel nekem.

— Igenis.

— Kossuth írta?

— Ne-em. Azaz... lehet, de nincs aláírva.

— Azért csak olvasd. De ne most. Előbb azt olvasd, amit Kossuth mondott az ország házában.

Annuska izgatott, reszket a keze. Lapoz, keresgél az ujságban.

— Talán sorba olvasom nagyapa, kérem szépen.

— Nekem te ne olvass sorban... Én csak arra vagyok kíváncsi, amit Kossuth apánk mondott az ország házában.

Nagyapa most előveszi lepedőnagyságú tarka zsebkendőjét s megtörli a szemét.

Annuska kétségbeesve mered az ujságba. Jaj, de borzasztó makacs ember is ez a nagyapa!

— Olvass már! Megnémultál?

Annuska szeme kutatva fut végig a sorokon. A tekintete megakad egy ellenzéki képviselő beszédén. Nagyon okos kislány Annuska. Annyit hallott már a felnőttektől, hogy kitalálja, mit kell tennie. Kezdi olvasni a beszédet:

— Kossuth Lajos emelkedett szólásra ...

Kossuth Lajost olvas az ellenzéki képviselő neve helyett. A többit már olvassa úgy, ahogyan a lapban áll.

Nagyapa álmot hallgatja. És elkezd hangtalanul sírni. Szaporán törli a szemét a zsebkendőjével.

— Ez az! — suttogja. — Ez Kossuth Lajos! Senki más nem tud így beszélni.

AZ EMBER, A MACSKA ÉS A TISZAVIRÁG

EL KELL PUSZTULNI! — halljuk néha, bizonyára mindnyájan, elkeseredett emberektől.

Ezt nem lehet tovább bírni! — gondoljuk néha magunk is. Talán ki is mondjuk ezt a szentenciát, s abban a percben, amikor kitört belőlünk, meg is vagyunk győződve annak igazságáról.

Tisztázzuk azonban, hogy miről van szó, mi az az ez, amit nem lehet tovább bírni. Hát: *minden*. Minden, ami a világon folyik, ami történik velünk és másokkal. Ami Alaskától Tas-mániáig szárazon és vizen folyik, ami Oviedótól Verhojanszkig történik. Oviedo! — erről mindnyájan olvastunk. Verhojanszk! — hát ott semmi egyéb nem történik, minthogy télen 55 fok Celsius hideg szokott lenni. De hát ki lehet bírni, azt is?

Vannak emberek az Alföldön, akik dolgoznak és alig esznek. Ki lehet ezt bírni? Vannak, akik puskával a kezükben a földön fekszenek, porban, sárban, hidegben, melegben, étlen és szomjan, napokon, heteken át, mialatt gránátok robbannak körülöttük. Ki lehet ezt bírni?

Vannak emberek Pesten, akiknek soha sincs pénzüik, akiknek a nap bármely szakában szüntelenül egy pengőnél, esetleg tíz fillérnél kevesebb arról cincog a zsebükben. Ki lehet ezt bírni? Akkor, amikor minden pénzbe kerül! Amikor még ahhoz is pénz kell, hogy az ember egy ligeti padon ingyen üljön.

— Hogyhogy? — kérdezte egyszer tőlem egy értelmetlen, amikor ezt állítottam.

— Hát úgyúgy, hogy csak az ülhet, aki evett. Mert, aki például már húsz nap óta nem evett, azt ha le is ültetik, eldől. Az evéshez pedig pénz kell. Tehát: ahhoz, hogy valaki ingyen üljön egy ligeti padon, pénz kell. Quod erat demonstrandum.

És most beléphet a kis történetbe, vagy talán elmélkedésbe, dr. Kis.

Ez a dr. Kis jóismerősöm, foglalkozására nézve akármilyen egyszerűség kedvéért mondjuk, hogy ügyvéd. Régebben gyakran találkoztam vele és akkor mindig megbeszéltük a világ sorát. Elégedetlenek voltunk a világgal, nyomorúságot, pusztulást láttunk mindenfelé és sötét közeljövőt jósolgattunk. Szinte kéjes borzongással mondogattuk: Mi lesz még itt! Ojjé! — legyintettünk. Huhuhúú!

Ez történt körülbelül tíz esztendővel ezelőtt. Később ritkábban akadtunk össze, de ha találkoztunk, utcán, kávéházban, rövid eszmecserénk mindig egyformán zajlott le:

— Hogy' van?

— Képzelteri.

— Hát még én!

— Mit szól az ügyekhez?

— Ré-é-émesek!

— Legyen nyugodt, lesznek még rémesebbek is.

— Ha megérjük.

— Ha! Én azonban már nem sokáig bírom.

— Én sem. A magam részéről a végsőket lélekzem.

— Nem csodálom.

Jó. A közelmúltban, két-három esztendőn át, nem láttam dr. Kis. A napokban azután újra találkoztam vele a Körúton. Mosolygott, amikor meglátott és hozzám sietett:

— Hogy' van?

— Köszönöm, köszönöm.

Hirtelenében nem tudtam, mihez kell hozzászólnom.

— Mit szól a világhoz?

— Gyönyörű.

Ekkor dr. Kis, akinek az arca különben is szokatlanul derűs volt, váratlanul új hangot ütött meg:

— Na látja!

Körülnéztem, de nem láttam semmit.

— Még mindig megvagyunk!

— Ez igaz, — hagytam rá.

— Ugye, mindig mondtam magának, hogy az ember mindent kibír.

Hm, hm. Ezt ugyan még sohasem mondta dr. Kis, de hát ha így emlékszik, akkor nincs helye vitának.

— Az ember erősebb, mint a vas! Éhséget, hideget, álmot-

lanságot, gondokat, mindent, de mindent kibír az ember. Nincs még egy olyan állat, mint az ember. Szívósabb a macskánál. Háború, béke, járványok, gazdasági válság, munkanélküliség, pangás, az ember akárhogy is sanyarog, sóhajtoz, csikorgatja a fogát, de kibírja. Na, nem? Mi mindenben mentünk már mi keresztül és itt vagyunk.

Hát csakugyan ott voltunk. A Teréz-körúton, közel az Oktogonhoz, közvetlenül a villamosmegálló mellett.

Még néhány szó esett mindkettőnk részéről, de jött a hatos, dr. Kis felszállt rá, tehát elváltunk. Én gondolkoztam ezen a... dr. Kisen. Fantasztikus volt. Ugyanazokat a badarságokat mondta el hirtelenében, amiket annyiszor hallunk és olvasunk. Mindnyájan ismerjük, ugyebár, az ilyesmiket, hogy az ember megél a jég hátán is — holott köztudomású, hogy Amundsen és Shackleton, szegények, nem éltek meg a jég hátán, pedig kemény legények voltak. Az ember mindent kibír! — halljuk, holott nemrégiben egy másodikemeleti erkélynek csak a fele esett egy ismerősöm fejére s az meghalt, nem bírta ki.

De tanúkra hivatkozhatnék egy komoly vitában. Idézhetném a holtakat. Ha csend lenne és félhomály és kitisztulna a terep. Elvonulnának a rohanó járművek, eltűnnének az emberek. Síri lenne a csend — és akkor megjelenne egy csontvázember. Utána nyomban egy másik. Tizedik, ezredik. Milliomodik. Mennyi, mennyi meghalt csontvázember! Végezzünk egy kis számítást. Ma él a földön kétmilliárd ember. Száz év előtt is élt mondjuk másfélmilliárd. Ez a másfélmilliárd már mind halott. És így visszamenőleg nem többel, csak hatvanezer évvel, valahogyan próbáljuk felmérni, hogy mi történt. Kiszámíthatatlan, megközelíthetetlen szám, de legalábbis egybillió. Ennyi halott. Billió! Amennyi búzaszem megtöltene egy olyan hombárt, melynek száz méter a hosszúsága, ötven méter a szélessége, tíz méter a magassága. Ennyi ember megtöltené a földgömböt. A halottak, a csontvázbekerek ellepnék a körutat, a várost, az országot, a világot. Mind, mind halottak ők és megszólalnának, eskü alatt vallanák a föltett kérdésre, kórusban válaszolnák:

— Nem lehet kibi-i-írni!

Már most kinek higgyjek? Dr. Kisnek s a hozzá hasonlóknak, akik élőszóval és írásban napról-napra nyilatkoznak, vagy a billió, ezerszer egymilliárd halottnak?

Könnyű a felelet, de nehéz kimondani és helytállani érte. Talán — jobb hallgatni.

Ebben a pillanatban összeütköztem egy emberrel. Dühösen néztünk egymásra, hát Kovács volt ő, dr. Kisnek is jóismerőse.

— Hogy el van merülve! Nem is látja meg a szegény-embert, — rótt meg engem Kovács.

— Bocsásson meg, — rebegtem én.

— Hogy' van, hogy' van?

— Köszönöm.

— Na, akkor jól van. Ebben a nehéz világban.

— Nehéz?

— Még kérdezi? Hát maga ezt bírja?

— Nem nagyon.

— Még ernyi is szép magától. Én azonban már nem bírom.

— Úgy? Éppen most beszéltem dr. Kissel.

— Na és?

— Ó optimista. Azt mondja, hogy az ember mindent kibír. Szívósabb, mint a macska.

— Ugyan, kérem. És maga ennek beugrik?

— Hát... ha ő mondja.

— Mondok magának valamit. Beszéljen vele úgy három nap múlva megint.

— Három nap múlva?

— Igen.

— Egyelőre nem értem önt.

— Tudniillik egy peremet viszi dr. Kis és éppen ma fizetem le neki száz pengő előleget. Most már az a kérdés, mit fog mondani, ha ez a pénz elfogy.

— Úgy.

— És... még valamit ajánlok. Tegye föl neki a kérdést egész konkrétan így: Mi szívósabb, az ember-e, vagy a tiszavirág?

KÁVÉHAZI TÖRTÉNET

EGY ÚRIEMBERNEK a József-körúton volt dolga délután öt órakor. Üriembernek az apróhirdetések szóhasználata szerint nevezem őt. Mi más szóval is illethetném, amikor pénze van, cipőben, vasalt nadrágban jár és nyakkendőt visel.

Ez az úriember egy vendéglőben ebédelt meg a Rákóczi-úton, elég későn, úgy két óra tájban. Hazamenni már nem akart, sétálnia sem lett volna célszerű, mert esett az eső, bement hát egy körüti kávéházba. Hogy majd ott megfeketézik, újságot olvas és elüldögél háromnegyed ötig. Ablakhoz közel eső helyet keresett, mert ott világos van, jól lehet olvasni s olvasás közben ki lehet nézni az utcára, ahol is — miként az köztudomású — a legelésző férfiszemnek gyakran akad látnivalója.

A kávéház azonban tele volt vendéggel. Fekete mellett, cigarettázva, tömegesen nyomorogtak benne a pestiek. A szóbanforgó úriember föl-alá sétált az asztalsorok közt s csak nem látott üres asztalt. A főpincér éppen egy kis asztalnál állt és ötpengősből adott vissza egy fizető öregnek.

A jó főpincér mindent lát és mindent el tud intézni, fél-szemmel látta, hogy egy úriember a homlokát ráncolva kutat helyet, elfordult a fizető vendégtől és halkán odaszólt az úriemberhez:

— Rögtön üres lesz az asztal.

Erre azonnal dühre gyúlt az úriember. Legyintett, de szóval is leintette a főpincért:

— Nekem mesél maga?

A főpincér erősködött, s ellépve az asztaltól, még mindig halkán mondta:

— De kérem, az az úr most fizetett, már megy is el.

Az öregúr persze, aki fizetett, meg sem mozdult. Sőt! Mozdult, csak nem eléggé: elővette a cigarettatárcáját, iszonyú lassú pizsmogással kivett belőle egy cigarettát és rágyújtott:

— Na látja! — tört ki dühös diadallal az úriemberből. — Nekem akar maga magyarázni? Jobban értek én az emberekhez, mint száz főpincér. Nekem is az ember a szakmám.

A főpincér fanyar mosollyal mentegetőzött:

— Meghallotta.

— Meg hát! Láta, hogy pályázom az asztalra, most aztán ott marad, ha kell, estig is.

A főpincérnek dolga akadt, az úriember föl-alá sétált tovább, haragosan, türelmetlenül. De nem állhatta meg, hogy néhányszor oda ne tekintsen a helyén maradó öregúrra. Ugyan miféle alak? Na hát... egy tipikus pesti ember. Hetven év körüli sunyi, rosszindulatú vén trotty.

Az öregúr ült tovább a kis asztalnál és szíta a cigarettáját.

Az úriember kinyújtotta kezét az üres asztalhoz a kávéház mélyén; az asztal homályban állt, de még rajta volt a tábla: „Foglalt”. Csak úgy felöltöstül ült le az úriember a pincérhez, aki rendelésért jelentkezett, így szólt:

— Majd később.

És várt tovább, vajjon lesz-e már rendes asztal.

Szerencséje volt, egy asztal, közel az ablakhoz, megürült. Odasietett az úriember, letette a kalapját és a felöltőjét, leült, megrendelte a feketekávé, meg is kapta; feketézni kezdett s ő is rágyújtott egy cigarettára.

E közben egyszer-kétszer önkénytelenül a még mindig egyhelyben ülő öregúr felé pislantott. Csak úgy tárgyilagosan. Tanulmányozta az öregurat. Mondhatni lélektanilag érdekelte az eset, hogy vajjon szabály szerint történt és történik-e tovább minden. Mert szabály szerint most már föl kell állnia az öregúrnak, tárgyalanná válván további makacs maradása.

A főpincérnek akadt egy szabad perce, odaállt az úriember mellé s megint eszmecserébe kezdtek:

— Csakugyan igaza volt a nagyságos úrnak.

— Nekem mondja?! Tudja, hogy ismerem én az embereket? Lélektanból egyes! Egy ilyen alak képes akkor is ülni maradni, amikor sürgős dolga van, ha látja, hogy valakinek

kellene a helye. Képes például, mit mondjak, el nem menni pénzt fölvenni. Hogy hadd pukkadjon a másik ember.

— Ez igaz! — bölintott a főpincér, de úgy, hogy ezzel a bölintással s az azt kísérő mosollyal az egész lélektanban, annak minden egyes pontjában megegyeztek.

— Nna! Ahogy mondtam! — kiáltott fel az úriember.

Mert az öregúr, miután az úriember már feketézett és cigarettazott, fölállt, magára vette a felöltőjét és indult kifelé.

— Tipikus eset, könyvbe lehetne betenni. De még csak el sem hinné, aki olvasná.

Az öregúr pedig kiment a kávéházból. Odakünn megállt az ajtó előtt és várt. A felöltője gallérját felhajtotta, mert hűvös volt az idő, esett az eső és a terraszt védő ernyő alá is bepermetezett. Ott állt az öregúr, a falhoz húzódva és várt. Egy óra hosszat várt.

Ekkor megérkezett egy üde, fiatal leány:

— Jaj, papa, miért állsz itt künn?

Az öregúr nyugodtan felelt:

— Tele van a kávéház s valósággal harcolnak az asztalokért. Véletlenül már egy jó órával előbb fizettem, mert a főpincér éppen az asztalom körül forgolódott, s azóta egy fiatalember olyan gyilkos pillantásokat vetett felém, hogy már nem bírtam tovább, inkább kijöttem.

— Ugyan, papa!

— Kijöttem én. Mert az még csak hagyján, hogy addig fel akart nyársalni a tekintetével, amíg helyet nem kapott. De azután is szüntelenül keresztül akart szűrni. Én már egváltalán nem értem az embereket. Minden tudományom cserben hagyott.

— Ó, ó, gyáva papa. Attól nem féltél, hogy meghülhetsz?

— Nem. Az ember talán már nem is bánja ilyenkor... ha meghül.

VACSORA 1941-BEN

A KEREKES TESTVÉREK, András, Pista és Ilonka, együtt laknak ugyan, de vendéglőből hozatják a kosztot, Ilonka lenézi a háztartási munkát. A Györgyi-házaspár hol az asszony anyjánál, hol otthon, hol kisebb kocsmában étkezik. Kovácsék meg egész kalandosan intézik el a táplálkozást, sem időben, sem helyben nem kell nekik rendszer, hanem büffé, halászcserda, rokon család, vásárlás a hentesnél, a sajtosnál, mindez össze-vissza követi egymást.

Egy rosszul sikerült vacsora után Kovács elborultan emlegette a társaságnak a régi nagy lakomákat, mire a beszélgetés az evésre terelődött. A vendéglőkben kicsiny az adag, az ételek ízetlenek, — így elégedetlenkedtek. A nők az otthoni főzés, vagyis a bevásárlás nehézségeiről panaszkodtak. De ott ült köztük maga az intő példa, Györgyi, aki nemrégén halmérgezésben betegedett meg, hetekig nyavalygott s nyolc kilót fogyott. Végeredmény: kellene már egyszer egy jó vacsorát enni! Persze nem valami elsőrendű étteremben, mert ott drága. Hanem csakis otthon. Így állapodtak meg azután abban, hogy a legközelebbi szerdán Kerekeséknél vacsoráznak, heten: a három Kerekes-testvér, Györgyiék és Kovácsék. Egyszerű legyen a vacsora, olcsók legyenek az ételek, nem kell sokféle, mert az a mai világban nem is lenne illő. Kovácsné, aki kitűnően főz, majd korán elmegy Kerekesékhez és Ilonkával elkészítik a vacsorát. Györgyiék kávét visznek, Kovács meg bort. Ennél többet nem is beszéltek a dologról, mert a kocsmában, ahol a vacsorát kitervezték, megjelent a rikkanca a legkezdőbbi estilappal és elkezdődött némi enyhe fecsegés.

Kovácsné és Ilonka már másnap találkoztak, hogy meg-

tárgyalják a részleteket. Először is tisztázták, hogy mi mindent kell kizárni. Cifra étel ne legyen, mert azzal sok a bíbelődés. Nem lehet tehát torta, rétes, sem holmi sült à la Napoleon, sem vargabéles, kürtőskalács, általában semmi olyan, amihez az anyagot sem lehet könnyen beszerezni. Halászlé, töltött paprika, nyúlgerinc, még vagy százféle étel került sorra, végül is ez lett a műsor: marhagulyás, túrócsusza, gyümölcs és feketekávé. Akinek kevés, az ennyit sem érdemel. Nem tobzódás lesz, hanem egyszerű vacsora; fő, hogy az anyag elsőrendű legyen, kell pedig hús, krumpli, paprika, zsír, hagyma, kenyér, csuszatészta, túró, tejföl, vaj, töpörtyű aligha lesz, de az nem végzetes baj.

Elérkezett a szerda, a nagy nap, mindenki előre fente a fogát a vacsorára. Azaz talán nem is mindenki, mert Ilonka kísétű; Györgyiék aggódtak, mivelhogy ők válogatóság; András meg Pista fiatalok, az ő eszük az élet más gyönyörein jár, az evéssel nem sokat törődnek. Szóval csak Kovácsot és Kovácsnéét töltötte el az izgalmas várakozás. Kovács tud enni, Kovácsné meg abban leli örömét, ha másokat táplálhat, gyermeke nincs, ő az egész világot szeretné szakadatlanul etetni.

Kovácsné elkésve állított be Ilonkához. Nem baj, vigasztalgatták egymást, kicsit majd várakoznak a kosztosok, annál jobb lesz az étvágyuk. Húst Ilonka vásárolt, csont és mócsing nélküli finom húst; a tésztát Kovácsné vitte, szép sárgát, nullás-lisztből; volt zsír, krumpli, minden, semmiről sem feledkeztek meg, csupán a túró hiányzott, nem egészen frisset árult a kofa, ezért tehát liptóis lesz a csusza, az is jó. Hozzáláttak a munkához.

Közeledett a félnyolc. A két Kerekes fivér egyszerre érkezett haza, majd sorra jöttek a többiek, Györgyiék a kávéval, Kovács két liter borral, rendben van, a vacsora rögtön kész lesz. Vártak. Eleinte csak úgy egyszerűen vártak, csevegtek, később türelmesen vártak. Elégedetlenkedni csak Kovácsnak volt szabad, az ő felesége a szakácsnő, a többiek udvariasan csititgatták. Nevetséges, zsémbelődött Kovács, már negyedik kilenc! És hogy ő nem érti, dohogta tovább, hogyan késhet így el két nő, akiknek semmi dolguk, akik már délben elkezdhatték volna a kotyvasztást.

Váratlan vendég is érkezett közben, Szemesné, a Kerekesék nagynénja. Kár, mert a társalgás már nem lehet oly bizalmas.

de haszon is, mert rengeteg az ennivaló, jó egy kis segítség. Nagy vacsora lesz, éppen jókor jött, — mondták a néninek. A néni kedvesen mosolygott, sajnálta, hogy ilyen rosszkor jött, mert ő bizony egy falatot sem eszik, rá ne számítsanak, ő csak egy kis malátakávét szokott este inni, így is napról-napra hízik.

Félkilenc! Kovács rosszalón csóválta a fejét. András kinézett a konyhába s azzal a jelentéssel tért vissza, hogy no, még két perc. Kovácsné is bekukkantott a szobába, izzott az arca, talán a tűztől, talán az izgalomtól. Öt perc! — mondta csitítólág. Kovács magyarázattal szolgált: az ő percei rosszabbak, mint a borbélypercek, ha ötöt mond, az legalább félóra! Mind-egy, végre mégis csak kitárult az ajtó, Ilonka nyitotta ki, s Kovácsné hozta a gulyást és letette az asztalra. Hála Istennek! Nagy táiban ott párolgott a barnáspiros lé, kiemelkedő hús- és krumplidarabokkal. Kis zavar keletkezett, mert a legtöbben meglepődve, némi idegenkedéssel, sőt ellenségesen nézték az ételt. Kovácsné érzékeny lélek, már tisztában volt a helyzettel s megjegyezte: Andrásnak csakugyan kicsit paprikás lesz. — Nem, nem, szabadkozott András, én szeretem a paprikásat, csak az a baj, hogy most hurutos vagyok s attól félek, hogy majd köhögök tőle. — Majd csak óvatosan eszegetünk belőle — csatlakozott Andráshoz István —, mert én meg savas vagyok. Kovácsné még pirosabb lett: Ha csak eszegetünk, még hozzá óvatosan, akkor megmarad a fele!

Tessék, tessék! — kínálgatták egymást az asztalnál ülők, mindenki a másikat küldte maga előtt a tűzbe. Kovácsné zavara dühre fordult. Felkapta az ura tányérját és tele merte. Végre a többiek is vettek a gulyásból, Pista az első kanál után mentegetőzve vonult vissza: nagyszerű, csak nekem kicsit erős. Kovács segített a feleségének: Ja, öcsém, ez nem tejleves! A vendég néniére is rá lehetett erőszakolni egy-két kanálnyit. Megkóstolta s a szüntelen kedves mosolyával közölte, hogy ő a francia konyha híve. Györgyi udvarias volt, ő evett, de csak szívességből, tehát lassan, folyton beszélve s a kanalat le-letéve. Kovácsné bánatosan nézte a főztjét, tudta, hogy a gulyás remek, hogy ízletes a levé, hogy finom húsból készült, jó krumpli van benne, mi más kellene? Másodszor is tele merte az ura tányérját, de aztán meg attól aggódott, hogy a nagyétű Kovács túlságosan sokat eszik majd.

A bor is jóformán csak Kovácsnak ízlett. A többieknek savanyú volt. Ilonka csak az édes bort szereti, András egyáltalában nem iszik szeszes italt, Pista már megint savas, a néni szörpivó, hát ők éppen csak az ajkukhoz érintették a poharat. Györgyi ivott, elszántan, de eltorzult arccal... Következett a liptóis csusza. Abból a jó sárgás tésztából, melyből nem takarékoskodták el a tojást. De hát... Ilonka máris sokat evett, Györgyi nyögött az udvariasságtól, a néni mosolygott s tudatta mindenkivel, akit illet, hogy ő él-hal az édességekért. Nesze! — kiáltotta Kovácsné elkomorodva, mikor az ura tányérját harmadszor rakta tele. Csak aztán meg ne fájduljon a fejed!

A bor valóban savanyú volt. Hát így van az idén, a szőlő nem olyan, mint máskor, kevés volt a napsütés. Most már nem is lesz többé nyár — mondta Kovácsné. Hogy miért nem lesz? Mert az emberek nem érdemlik meg, hogy a nap rájuk süssön. Györgyit, szegényt, annyira elöntötte a részvét, hogy megtörten jelentkezett: Kérek még egy kis csuszát.

A feketekávé ízlett mindenkinek. Cigaretára gyujtottak, Györgyiné csak parafásvégű cigarettát szív, ilyen senkinél sem volt, Györgyinek le kellett mennie a trafikba mirjamért... Sokáig maradtak együtt, beszélgettek, amikor pedig szétoszlott a társaság, András és Pista befőttet emeltek ki az éléskamrából, Györgyiék az úton betértek egy büffébe, maguknak való „pótot“ enni, Kovácsék külön mentek haza; Kovácsné szidta a kákabélűeket, a válogatóságokat, Kovács meg volt mindennel elégedve; ő sokat evett, rengeteget, a felesége aggódott miatta...

És másnap reggel, amikor fölkeltek, csakugyan fájt a feje — Kovácsnénak.

TÖRZSASZTAL AZ ABLAK MELLETT

A TÖRZSASZTALNÁL már hárman ültek. Negyediknek Szélike érkezett meg. Szélikének azért hívták a társaság tagjai, mert a rendes neve Széll volt és mert kistermetű volt és mert mindig mosolygott, szinte lányosan mosolygott, még akkor is, ha panaszkodott. Ahogy belépett, lerázta magáról az esőt, átadta a kalapját, kabátját a ruhatárosnak, mosolyogva üdvözölte az asztaltársakat és leült a törzsasztalhoz, közvetlenül az ablak mellé.

— Nagyon esik? — kérdezte Szélikét dr. Lovas.

— Ne-em ... csak úgy csöpörész.

— Fenét csöpörész, lelkem. Nézze, hogy esik!

Ezt Avi bácsi mondta ... Avi, az annyi, mint aviatikus. Ez a név pedig az ő eszejárásuk szerint azért illette meg Avi bácsit, mert a rendes neve Székely Mihály volt és így névrokona volt az ismert magyar aviatikusnak. Bácsinak meg bácsi volt, mert ő volt a társaságban a legidősebb, ötvenen felül járó, őszhajú úr.

Avi bácsi tehát megcáfolta Szélikét, aki azt állította, hogy nem nagyon esik, csak úgy csöpörész. És mutatott kifelé a tekintetével, hogy ni, milyen derekasan esik. Ez a megállapítás aztán hiteles volt, mert Avi bácsi egészen az ablak mellett ült, most szemben Szélikével és eddig azzal szórakozott, hogy nézegette a tipegő női lábakat. Esős időben ez tagadhatatlanul kellemes szórakozás.

Mindnyájan kitekintettek most, dr. Lovas föl is állt és megállapították, hogy csakugyan nagyon tisztességesen esik. És csaknem egyszerre kezdtek kacagni Szélikén, mert ő az utcáról jött és mégsem tudta, hogy nagyon esik.

Szélike komoran nézett maga elé, ami ritka dolog volt

nála és nem hagyta magát zavartatni, hanem kezdte rendelni a vacsoráját:

— Hát kérem, először hozzon egy adag libamáját. És mi-féle savanyú van?... Helyes, hozzon két ecetes paprikát hozzá. De, tudja, tetessen a májhoz pár szem libatöpörtyűt is. Ne legyen égett, se vörös a töpörtyű, mert visszaküldöm. Megértette?

— Ej-ej, Szélike, már megint a kávéházban vacsorázik? Mért nem jött el a „Hollányi“-ba?

— Ugyan, csak nem megyek még külön vendéglőbe is ebben a cudar esőben! — védekezett Szélike.

— Hamisság, hamisság! Hiszen nem is tudta, hogy esik. Maga azt hitte, hogy süt a nap.

Ismét kacagtak mindnyájan, most már Szélike is nevetett. Ávi bácsi kritizálta:

— Hogy' lehet valaki fiatalember létére ennyire szórakozott?

— Először is tiltakozom az ellen, hogy fiatalember vagyok, — mondta Szélike. — Öreg, összetöpörödött ember vagyok. Csak a születési anyakönyv szerint vagyok huszonnyolc éves, igazában százéves vagyok.

Ezt mosolyogva, szinte nagyon vidáman mondta Szélike, de belül kissé elszontyolodott, mert egy kevéssel több igazság volt állításaiban, mint amennyi még kedélyesen tűrhető lett volna. Komolyra is fordította rögtön az arcát, amely ritka tünemény folytán társai őszintén is, meg ingerkedő szándékkal is, némán néztek rá.

— Hát... csakugyan szórakozott voltam, ami nálam, mondom, öreg embernél nem is csoda. Szórakozott voltam és beismerem: nem vettem észre, hogy nagyon esik. Azt hittem, hogy csak gyöngén csöpörész, úgy, mint öt perccel előbb, mert öt perccel előbb még csak gyöngén csöpörészett és bennem mindenestől megrögződött az öt perccel korábbi állapot... A Gyár-utcán jöttem hazulról, öt perccel az ideérkezésem előtt a Dávid-utca táján tarthattam. Néptelen volt az utca, csak előttem baktatott lassú, fáradt mozgással két napszámos-féle ember. Nem tudom, talán mert egész délután otthon unatkoztam és kellemetlen dolgok kóvályogtak bennem, — utálatosak ezek a vasárnap délutánok! — annyira unatkoztam, hogy zon-

gorázni sem volt kedvem, szóval valahogy nagyon rajta felejtettem a szememet ezen a két szegény emberen. Olyan alakok voltak, olyan Gorkij-alakok, hogy az embert valami aggódó sajnálkozás fogta el, amint rájuk nézett. Nagykabátjuk nincs, ebben a hideg, nedves időben. A ruhájuk rongyos, a nyakuk meztelen, vörös, szélről kifújt és piszkos. Amint lassan lépkedtek, olyanoknak tűntek föl, mintha óriás lenne a testsúlyuk, mintha minden lépésükkel szörnyűségesen megnyomnák a földet és mégis... olyanoknak is érezte az ember őket, mintha csak csalóka látszat lenne az, hogy a földet nyomják, mintha igazában valami láthatatlan kötélén lógnának és minden lépésük, minden mozdulatuk csak bábszínházi figurák mozgása lenne... Lassan mentek, beértem őket és... én bolond fejem! — még oldalvást is beléjük néztem és néhány szavukat is meghallottam. Azután siettem, ők elmaradtak. De, komolyan mondom, nagyon kellemetlen dolog volt. Mindkettőnek sötét és mogorva volt az arca, olyan, mint az elkeseredett haramiáké. És annál rémesebb volt az a furcsa disszonancia, amint az egyiknek, meglett férfinak, marcona, szőrös, megtaposott arcából, a fekete szájüregéből szinte gyerekesen siránkozó, gyönges és rekedt hang vánszorgott elő és így beszélt a másiknak és én csak ennyit hallottam: „Volt nekem há-árom ingem is és ké-ét gatyám“.

— Uraim! Rettenetes perspektívája egy nyomorúságos életnek! Három ing és két gatyá! Amelyekre, mint javakra hivatkozik egy ember. És hallani, hogy milyen síró, gyerekes hangon nyöszörögte ezt, milyen fájdalmasan panaszkodott! Mondhatom, egyszerre nagyon rosszul éreztem magamat. Elkezdtem sietni, hogy csak minél előbb elhagyjam őket. Alig vártam, hogy ideérjek. Szinte vissza se mertem nézni, mert hátha utánam jönnek, hasonló súlyos dolgokat mondanak és nekem azt meg kell hallanom. És folyton, amíg csak ide nem értem, a fülemben csengett annak az embernek, annak a torzborzónak, annak a rálépettnak a gyermekes nyöszörgése...

Egy percig mindnyájan hallgattak. Legelőször Avi bácsi szólalt meg:

— Túlságos érzékeny maga ma, Szélike. Ez szép magától. Ámbár csak annyira volt érzékeny, hogy megfutamodott a nyomorúság elől! De ne felejtse el vacsorázni!

A hideg libamáj és a két savanyú paprika már régen ott

állt az asztalon, Szélike előtt. Az, mielőtt reflektált volna a megjegyzésre, elkezdett enni.

Ebben a percben egy kis utcai gyerek, egy ázott, fázós, maszatos kis jószág, a járdáról odament az ablakhoz, egészen hozzáállt, úgy, hogy az orrahegye fehéren ellapult a párás üvegen. És bámult be a nagy csillogásba. A társaság minden tagja a fiúra nézett és nevetni kezdett, mert kómikus volt a fiú, amint nagyon piszkos két kezével maszatolni kezdett az üvegen. A fiú csak most vette őket észre, egy kicsit zavarba jött, azután ő is elkezdett nevetni. Amint ráesett tekintete a libamájra, nevetve, tréfás és szemtelen mozdulatokkal az evést utánozta. De csakhamar, ahogy nézte a finom libamáját és a csillogó ecetes paprikát, elment a kedve a komédiázástól elkomolyodott és szomorú csodálkozással bámult a falatozó úrra, Szélikére. Steinberger, a társaság negyedik tagja, nevetve mondta Szélikének:

— No, gyengédlelkű Szélike! A kis csibész éhes. És nagyon megkívánta a libamáját, amelynek adagja csekély két korona.

Avi bácsi:

— Ugyan csak... Szélike nem olyan ember. Ő elfut, ha nagyon elérzékenyül.

Dr. Lovas:

— Bizony elfut. Pedig megérthette volna: annak a nap-számosnak vagy minek, csak volt három inge és két gatyája, ellenben most már nincs. Bizonyára — ha már úgy panaszkodott — egy jó inge és egy jó gatyája sincs... Lássa, Szélike, magának meg kellett volna állnia, beszédbe ereszkedni velük és szépen visszamenni a lakására és megajándékozni a két szegény embert, mindegyiket két-két inggel és gatyával, olyanokkal, amelyek még elég jók, de amelyeket maga már nem visel.

— Igen, igen — mondták mind nevetve.

Szélike kissé zavarba jött:

— Jól van. Csak ugrassanak!... Ki a fene tud ilyesmit megcsinálni? Azt hiszik, hogy én nem szívesen adnék nekik ruhát? Mondhatom, igaz boldogság volna, ha megajándékozhattam volna... például azt a szegény embert. Még némi pénzt is adtam volna neki, pedig most magamnak is csak tíz egynéhány koronám van. De hát nincs az ilyesmire, kérem, mód. Nincs rá forma,

— Nincs. Az ilyesmi elől el kell szaladni.

Óriási kacagás.

Steinberger:

— Urak, van egy eszmém. Ki kell próbálni Szélikét! Sőt, alkalmat kell neki adnunk, hogy boldog lehessen. Ime, még megvan több mint a fele a libamájnak. Ajándékozza meg vele ezt a kis csirkefogót.

A kisfiú még mindig ott állt az ablakban, de már háttal feléljük, mert nem figyelték rá.

Szélike haragosan kitört:

— Azt hiszi, nem adnám oda neki? Azt hiszi?

Aztán hirtelen hozzátoldta:

— Ha bizonyos lennék benne, hogy éhes, hogy... nincs neki otthon mit ennie.

Dr. Lovas közbevágott:

— Hát, Szélike, én kimegyek hozzá és megkérdezem tőle, hogy éhes-e?

— Helyes, helyes — mondták ketten: Dr. Lovas és Steinberger.

Szélike most már kezdte mulatságosnak találni a dolgot, örült és nevetett. Tréfás jókedvében a villája nyelével megkopogtatta az ablakot a kisfiú füle mögött. A fiú hirtelen megfordult és benézett. Szélike mosolyogva egy kézmozdulattal fölkinálta neki a még meglévő ételt. A fiú úgy látta, hogy komédiáznak vele, de azért mégis vágyakozva és tréfásan is kérni kezdte, a kezét széttárva, furcsa grimásszal, a libamáját. Szép fekete szeme pajzánul is, éhesen is csillogott. Kedves, sajnáltnivaló gyermek volt, nem nagyon sovány, de túlságosan sápadt, meztelen nyaka csak mérsékelten maszatos. Csupán az volt benne a csúnya, hogy amikor nevetett, látszottak elől a fogai, amelyek nagyon töredezetek voltak.

— No, Szélike! — biztatta barátját dr. Lovas.

Szélike egész komolyan kijelentette, hogy rendelni fog még egy adag libamáját és azt, ami még megvan az első adagból, a fiúnak adja.

Dr. Lovas:

— Tehát kimegyek és megkérdezem a fiút, hogy éhes-e? JÓ?

— Menjen ki, kérdezze meg! — mondta Szélike.

Avi bácsi:

— Ugyan... majd elfut. Azt hiszi, hogy el akarja kergetni az ablakból.

— Az igaz.

— Be kell hívni.

— Menjen csak ki érte, doktor. Én állom a szavam.

— Be kell hívni. Leültetjük a Szélike mellé és megvacso-
ráztatjuk. Ha Szélike vállalja a vacsorát, én meg egy spriccert
fizetek neki.

Ezt Steinberger mondta.

— Na hát be kell hívni! — jelentette ki Szélike elszántan
és ismét megkopogtatta az ablakot. Intett a fiúnak, hogy jö-
jön be.

A fiú zavartan mosolygott. Pislogott az ételre. De nem
indult. Dr. Lovas is intett a gyermeknek, tagoltan, hogy az a
szája mozgásáról leolvassa, mondta:

— No gyere, gyere már, te csacsi.

Most Avi bácsi, aki a legkomolyabb és legtekintélyesebb
volt köztük, rájuk förmedt:

— No, elég már, nem kell komédiázni. Hogy a fenébe le-
hetne ezt a gyereket behívni és ide ültetni az asztalhoz. Hisz
ide nézne a egész kávéház. Nem lehet feltűnést csinálni. Azt
hinnék, hogy megbolondultunk.

De dr. Lovas még makacsul integetett a fiúnak, hogy jö-
jön be.

Erre Avi bácsi haragosan intett a fiúnak és morgott:

— Menj már a fenébe.

A fiú maradt és zavartan, gúnyosan nézett. Ezen már
dühbejött Avi bácsi, kiabált és öklével fenyegette a fiút:

— Nem takarodsz!

A fiú félszegen megmozdult, de csak azért is állt még egy
darabig, dacosan nézte a társaságot, aztán némi melankólikus
útálkozással megindult és elsomfordált.

A VACSORA ELMARAD

KOMÁRÉK és Bókáék közt a nagy barátság úgy kezdődött, hogy az első véletlen találkozásukkor, szóval a megismerkedésükkor, Komárék keservesen panaszkodtak Bókáéknak, a Pista fiúk miatt. Már, hogy Pista milyen jó, milyen kiváló fiatalember, két év óta megvan a diplomája — és nem jut álláshoz. Bókáék hirtelen felbuzdultak, vagy csak éppen meg akarták vigasztalni a szülőket, előálltak hát vele, hogy ők tudnak valakit, aki igen befolyásos ember, magas méltóságot tölt be, még most nem akarják megnevezni, de szólnak neki a Komár-fiú érdekében.

Komárék megörültek a váratlan szerencsének, milyen kedves emberek is ezek a Bókáék, öröm velük együtt lenni, mindjárt meghívták hát őket vacsorára. Azután sűrűn megisméltődtek a vacsorák, eleinte csaknem minden nap. Komárné híres gazdasszony, remekül főz, mestere sok különleges ételnek, Bóka pedig, ha Bókáné nem is, szereti az evést, ivást, nem vall vele szégyent a vendéglátó.

Csak később csitult a vacsorázások tempója s akkor aztán megmaradt mintegy hallgatóságos megállapodásként, hogy Bókáék hetenként kétszer hivatalosak Komárékhoz... A Komár István kineveztetése azonban gyanúsán húzódott. Meg-megújuló ígéretekben bőven részesültek Komárék, de eredmény sehogy sem mutatkozott. Persze, az eredménytelenségnek megvolt a maga oka. A nehézségek, az akadályok, ugyebár, amelyek a mai világban mindenütt és mindig mutatkoznak, amelyek elől azonban nem szabad meghátrálni, sőt küzdeni kell és türelmesen várni. Olyasmik történtek például, hogy egyszer a pártfogó felesége megbetegedett. Másszor a pártfogó maga külföldre utazott — s ez még igaz is volt, hiszen benne állt a lapokban.

Később a pártfogók száma kettőre szaporodott, annyit lehetett csak róluk tudni, hogy mind a kettő miniszter, — ezek a leg-határozottabban megígérték az ügy elintézését, de — kijelentették, hogy várni kell addig, amíg a zavarossá vált politikai viszonyok tisztázódnak. Félév múlva aztán megbukott az egyik miniszter, a másikat pedig egyelőre a saját ügyei foglalták el különösképpen.

Amíg mindez lepergett, eltelt legalább két esztendő. Komárek már régóta bizalmatlanokká váltak, sőt újabban már, tiszta percekben, meg is állapították, hogy a pártfogásból nem lesz semmi, a Bókáékkal való barátkozásnak azonban nem tudtak véget vetni. Sehogy sem jutottak kétségtelen bizonyossághoz, hogy Bókáék csak az orruknál fogva vezetik őket. Meg talán... meg is kedvelték Bókáékat, akiket maguk közt már csak szélhámosoknak neveztek, de mosolyogva, jeléül annak, hogyha szélhámosok is, akkor is kedves szélhámosok. Barátkoztak velük tovább, tömték őket, azaz a nagyevő Bókát, a vacsoráikon, úgy tettek, mint a veszítő kártyások: futottak a pénzük után, annál is inkább, mert a játék nyereség nélkül is szórakoztató volt. Legföljebb annyi változás történt, hogy az étlap egyszerűsödött s a meghívások egy kicsit megritkultak.

Bókáéknak eszük ágában sem volt, hogy megsértődjenek. Nem bánták ők a vacsorák egyszerűsödését, le egészen a hideg felvágottig, holmi olyan kifogással, hogy jaj ne haragudjanak, elromlott a tűzhely; azt is mintha észre sem vették volna, hogy Komár a vacsorát követő csevegések közben szaporán ásított, meg hogy István már csak héba-hóba jelent meg a vacsorákon s akkor is hamarosan távozott.

Bókáék azonban egyszer akkorát füllentettek, hogy ezt már Komárek is megsokallták. Még hogy az egyik befolyásos férfiú — V. miniszter, akinek nevét borozgatás közben Bóka kibökte, — jobbkezét a szívére téve megesküdött, hogy most már rövidesen elintézi a Komár-fíú ügyét. Ezt azután, már mint a jobbkéznek a szívre való tevését, mégsem lehetett elhinni. Bókáék távozása után így fakadt ki Komárné:

— Nekem ebből a bandából elég volt.

Komár türelmesebbnek mutatkozott:

— Azért nem kell ízléstelenül eljárunk. Majd szép lassan leégetjük őket. Most csütörtökön azért csak még jöjjenek el.

Igen ám, de éppen szerdán politikai válság tört ki s meg-

bukott V. miniszter is. Komárné úgy érezte, hogy még egy barátságos vacsorát nem bír ki. Így szólt tehát a fiának, Istvánnak:

— Pista! Telefonálj a szélhámosoknak, hogy beteg vagyok, ágyban fekszem, ma este nem lesz meg a vacsora. Én bizony nem traktálom őket tovább. Éppen eleget dolgoztam már rájuk, eleget faltak nálam, itták a borunkat, szívták a cigarettáinkat, két és fél év alatt legalább ezer pengőnkbe kerültek... Még hogy ebben a hőségben én odaálljak főzni, sütni, ott szenvedjek a konyhában, hát azt már nem teszem.

— Ilyen hirtelen kiadni az útjukat, éppen ma, ez nagyon is átlátszó — vélte Komár.

De Komárné szembeszállt az urával:

— Ó, te! A te birkatürelmeddel is torkig vagyok már. Nem veszed észre, hogy kinevetnek bennünket? Nem látod, hogy röhögve mondják el esetről-esetre a kifogásaikat? Beteg vagyok, fekszem, és az ügy el van intézve. Pista, menj telefonálni!

Pista nem vonakodott. Még örült is, hogy estére nem kell otthon maradnia, mert éppen találkája volt:

— Mit mondjak, ha kérdezik, hogy mi az anyus baja?

— Akármit. Mondd, hogy haldoklom. Legalább akkor megértik, hogy kifogásról van szó.

— Jó, majd azt mondom, hogy meghűltél.

— Meghűltem. Ebben a harminckétfokos hőségben. Éppen jó lesz... Torokgyulladásom van, lázam van. Fő, hogy fekszem, azt ne felejtse el... Azután, hogy egyszer már jól is szórakozzunk, elmegyünk a Hádeszbe és megnézzük „Az ördög menyasszonyá“-t, igen jó film.

— Én akkor inkább... — így dadogott Pista.

— Jó, te inkább. Szóval nem jössz velünk. Csak siess telefonálni. Legyünk túl rajta mielőbb.

Pista eltűnt, tíz perc múlva került vissza.

— Baj van.

— Talán már nincsenek otthon?

— De igen. Az asszonnyal beszéltem. El fog jönni. Azt mondja, hogy a torokgyulladás most járványos betegség, jó lesz, ha nem hanyagolod el; ő mindenestre eljön, hátha segítségedre lehet.

— Szent Isten!

— Magam is ezt gondoltam.

— Miért nem mondtad neki, hogy...

— No, mit mondtam volna?

Komárné nem tehetett mást, le kellett feküdnie. Kétségbe volt esve. Még az a reménye sem lehetett, hogy majd elalszik, mert ebéd után két órát aludt a hőség miatt. Lefeküdt, de olvasni nem tudott. Szemét behúnyta és arról ábrándozott, hogy hirtelen földrengés támad, a föld megnyílik és ha Bókáék nem is sülyednek el, de a túlsó parton maradnak.

— Van lázad? — ezzel a kérdéssel toppant be Bókáné egy jó óra múlva.

— Van.

— Mekkora?

— Nem tudom. Mindegy. Délután harmincnyolc fok volt.

— És mit mondott az orvos?

— Az orvos? Igen... hogy öblögessem a torkom.

— Mivel?

— Mivel is szokták?... Kamillateával.

— Na és hol a kamillatea?

— Mindjárt megkeresi a lány... Valahol kell lennie.

— Csak öblögetést rendelt? Borogatást nem? Lehetetlen. Hisz ilyenkor a torkot be kell kötni. Valami meleggel, jó vastag ruhával... Hol egy törülköző?

Bókáné szaporán bekötötte barátnője torkát.

— Ilyen könnyelműség! Hát miért nem öblögeted máris a torkod?... Látod, tudtam, hogy el kell hozzád jönnöm. Ismerlek. Oly könnyelmű vagy, mint egy gyerek... Nem látom a hőmérőt sem.

— Pista visszatette. Hová is? Pista!

Nagynehezen került elő a hőmérő, a harmadik szobából. Bókáné a fejét csóválta:

— No lássuk csak.

Bókáné megmérte Komárné lázát. Harminchat és felet mutatott a hőmérő.

— Érthetetlen! — csodálkozott Bókáné. — Talán rosszul helyezted el.

— Valószínű... Bár az orvos mondta, hogy estére csökkenni fog a lázam.

— Ezt mondta? Miféle orvos az? Kit hivatsz te ilyenkor?... Bár tudod mit, ez sem lehetetlen. Csakhogy akkor a betegség annál veszélyesebb. A lázra szükség van, az gyó-

gyít... Nagyon kell magadra vigyáznod. És nehogy idő előtt felkelj!... Isten ments. A betegséget ki kell feküdni... Ettél valamit? Mert semmit sem szabad enned, csak folyékonyat. Csak tejet. Van itthon tej?

Komárné utálja a tejet. De volt a háznál tej. A lány behozott egy csészével. Még hozzá, az ostoba, a legnagyobb csészét hozta be, valóságos fazekat, csordultig tejjel.

— Idd ki, mint a vizet! — diktálta Bókáné.

Komárné most már valóban csaknem haldokolt. Gyötrődve sziszegte:

— Köszönöm, drágám, köszönöm a jószágodat, jaj, milyen undorító volt ez a tej! De nem akarlak tovább igénybe venni, hiszen gondoskodnod kell otthon a vacsoráról.

— Ó, én miattam ne aggódj, kedvesem. Bóka ma nem vacsorázik otthon. Vacsorára hivatalos. Ugyanis amikor Pista telefonált, éppen én akartalak titeket felhívni, hogy lemondjam a mai vacsorát. V. miniszterékhez voltunk az urammal hivatalosak és ugyebár, éppen a ti ügyetek miatt, az lett volna a fontosabb... Gondoltam, hogy most majd nekem is személyesen lesz alkalmam a Pista érdekében néhány szót szólni. Mert ha V. meg is bukott, azért még ma is befolyásos egvén... De ahogy megtudtam, hogy beteg vagy, természetesen ide rohantam. Az uram egyedül ment el. Majd kiment engem valamivel.

Kis szünet következett. A két barátnő egymás tekintetét kerülve a levegőbe nézett. Bókáné így fejezte be:

— Kiment. Majd azt mondja, hogy beteg vagyok, fekszem... Tudod, te adtad a jó tipet: majd azt hazudja, hogy torokgyulladásom van.

A GYERMEK

NAPOS nyári délután van, csökkenőben már a nap ereje, de a gazdasági épületek déli és nyugati falai még csaknem izzanak. A sugarak csak a kastélyt kímélik meg valamennyire, nem mintha a természet rendje tenne kivételt az úri kastéllyal, hanem mert a kastélyt árnyékontó gyönyörű fák övezik mind a négy égtáj felől.

A kastély nyugati oldala különben pompás verandával egy nagy kertre nyílik, melyet fás-bokros részletekre szürke, tört-köves utak osztanak. A kert melletti széles úton most ökrös szekerek vonulnak, üresen, az imént hagyták el a magtárt és megkerülve a gazdasági épületek csoportját s a kastélyt, új magszállítmányért iparkodnak a közeli „Nagykút“ pusztára, ahol méhes sürgéssel folyik a cséplés, — alkony felé ide hallatszík a hatalmas cséplőgép el-elhaló, majd neki-nekilendülő bűgása. A szekereken béresek ülnek, bússzeműek, az arcuk naptól barna, a hátuk görnyedt.

A parkbeli sűrű fák árnyékában fiatal, tizenöt-tizenhatéves leány ül egy padon, mellette egy négyesztendős fiúcska. A leány — Olga a neve — egy angol képeslapot olvasott, most a fiúnak — Pali öccsének — mutatja a képeket — úr, hölgy, agár, rakett stb., — azután más képeslap is előkerül, benne más és más ábrázolt tárgyak.

— Egy ágyú — mondja a leány.

— Ló — folytatja a fiú és kezével megböki a lovat.

— Ezek itt katonák, tüzérek. A lovak húzzák az ágyút. Egy, kettő, három, négy, öt — hat ló, egy ágyút hat ló húz, mert az ágyú nagyon nehéz, rézből van. (A leány tehát nem tudja, hogy az ágyú miből van.)

A kisfiú bámulja a képet, látja a lovakat és a katonákat,

az ágyún nem igen tud eligazodni, nem érti a formáját, nem tudja a célját, de mint élettelen és értelmetlen tárgygyal, nem is törődik vele. A lovakat nézi nagy figyelemmel. Az ágyút dombnak fel húzzák a lovak, erősen nekidülleszkednek a hámnak. A fiúcska valahogy megsejti az erőfeszítést, ezt kérdezi:

— Nem fáj a lovaknak?

A leány közönyösen felel:

— Nem.

Azután, hogy hamis ne legyen a válasza, mégis azt mondja:

— Egy kicsit, de az nem baj.

A leány lapoz, új kép következik.

Nem messzire tőle még kisebb gyermeket, egy kétéves leánykát hordoz a karján egy igen csinos, fiatal cselédleány. Nagy fenyőfa lehajló ága alatt áll a gyermekkel és mivel a gyermek két kezét tárogatva értelmetlen szavak gügyögésével kéri a kis gallyat, letört neki egyet. A gyermek a gallyal szertőn simogatja a cselédleány puha képét, az néha mosolyogva el-elkapja a túlevelek csiklandozása elől az arcát, ezen az apróság igen jókat kacag. A vidám nevetésre a fiúcska felüti a fejét és figyel, majd, látván, hogy itt több a mulatság, ott-hagyja nővérét és a cselédhez fut. Ő is gallyat kér, kap is, játszik a cseléddel, sompolyog és ágál körülötte, nevet a még kisebb testvérré, átfogja a cselédlány lábát és valóságos gyermeki erotikával csüng rajta, gyakran mondogatja a nevét, Böske, Böske...

A leány is elúnta az olvasást, feláll, odasétál a többihez és mosolyogva nézi őket, aztán elveszi a csöppséget a cselédétől, karján tartja és megcsókolgatja. Így szórakoznak, mulatnak, gondtalanul várják az idő múlását, a meleg enyhülését.

Később a kastélynak, kertnek, földnek és köröskörül mindennek az ura délutáni heveréséről lesétál a kertbe, megkeresi a gyermekeit. Messziről meglátja a kis színes csoportot a fenyők zöld díszletének alján és a szemét gyanakvólag, sőt már rosszalólag hunyorítva kémleli, hogy melyik is hordozza karján a legkisebbet. És bólogat a fejével. Odasiet a gyerekekhez, a padnál megnézi, hogy mivel foglalkozott az Olga kisasszony, mosolyog, amikor látja, hogy vidámak a kisebbek. sandán pillant a lógósan álló cselédlányra és már azt is látja,

hogy mennyire szereti a négyéves fia a kellemes, tiszta és szelíd parasztleányt. De rászól Olgára:

— Nehéz talán a leányka, add „neki“.

Olga engedelmeskedik, a cseléd ismét karjára veszi a legkisebbet, szinte felőrül, amikor emelheti, cipelheti, örömeiben enyhén meg is lóbálja és nevet. Kellemetlenül, furcsán érzi már magát a megszokott teher nélkül és így a többiek előtt álldogálni a nélkül, hogy bármit is csinálna, ezt szinte röstelli és csak félszegen, bajjal tűri.

Olga és apja diskurálnak, Palika figyel rájuk, a cselédleány indul, hogy fel és alá járkáljon terhével, a kis leánykával. Pali úgy néz e pillanatban a cselédleány után, mintha kiáltani akarna neki:

— Böske, ne menjen el, maradjon itt...

Még ez a kis távolodása a leánynak, még ez is kedve ellére való... De az apa, mivel ezt már a Böske nem hallhatja, megfeddi Olgát:

— Miért emeled, hordozod, fiam, mindig a kis húgodat? Szép, hogy nagyon szereted, örülök is, ha ezt látom, de... már sokszor láttam, hogy a karodra veszed és cipeled, sokáig, mint egy cselédleány...

— Csak egy keveset tartottam a karomon. Hiszen olyan édes...

— Igen, leányom, de én már máskor is intettelek, hogy ezt ne tedd. Most már meg fogom neked magyarázni, hogy miért nem szabad a gyermeket oly gyakran hordoznod...

Az apa itt gondolkodott egy kicsit, töprengett, hogy vajon hogyan is kezdje, hogyan is értesse meg a leányával a dolgot, de aztán, mivel nem tudta hirtelen megtalálni a bevezető magyarázatot, kivágta:

— Még féloldalas leszel, ha sokat cipeled!... Árt ám az ilyen folytonos féloldalú teher a testnek, megrontja a formáját... Arra való a cseléd, hogy hordja ő. Még görbe leszel, ha folyton cipeled a kicsikét.

Palika a homlokát ráncolva figyelt. Nagyon nem értette, hogy miről van szó, azaz nem értett minden szót és a részleteket, de azt felfogta, hogy Olga görbe lesz, ha cipeli a kis testvérkéjét. Ezen elcsodálkozott, de rögtön Böskére gondolt és a szíve fájdalmasan összeszorult. Megszólalt:

— Apus, az Olga görbe lesz, ha viszi az Irénkét?

— Bizony, íám — felelte az apa, anélkül, hogy a feleletet meggondolta volna.

Pali kétségbeesetten firtatta tovább ezt a dolgot:

— De akkor a Böske is görbe lesz! Neki se szabad az Irénkét hordani...

— A Böske nem lesz görbe.

— De igen. És én nem engedem, hogy a Böske görbe legyen.

Az apa és lánya összenéztek. Az apa megütődött, de hirtelen feltalálta magát:

— A Böske parasztleány, neki lehet gyermeket hordozni, ő nem lesz attól görbe.

Palika nem mert ellenkezni, de a hazugság, bár egy kissé megnyugtatta, nem elégítette ki. És kutatva, aggódva nézett Böske után és elindult és lassan somfordált feléje...

Már akkor késő délután volt, a kis társaság kivonult a fenyők alól és elkerült a kerítéshez; a szekerek most jöttek a kert mellett, most már megrakodva teli zsákokkal. A kisfiú Olgához és apjához futott és kiabált, hogy: ökrök, ökrök — és ez az új és kellemes látvány elverte az aggodalmait és felvidította őt... A zsákok tetejében görnyedthátú béresek ültek, akik egész eddigi és eljövendő életük fáradsága miatt igen lassú, paraszti mozdulattal emelték meg a kalapjukat és félelemmel vegyest tisztelték a gazdájukat.

NAGYAPA NEM ALSZIK

NAGYAPA már túl járt a hetvenen és vasgyúrónak nem volt mondható. Kicsit összement szegény, bár nem igen volt neki honnan összemennie, mert java férfikorában is alacsony termetű, sovány és kissé hajlotthátú ember volt. Mostanában már betegeskedett is. Például gyakran elromlott a gyomra. Az orvos szigorú diétát rendelt nagyapának, minek következtében valahányszor töltöttkáposztát vagy paprikás gulyást evett vacsorára, előbb mindig mély meggyőződéssel jelentette ki:

— Méreg ez nekem.

Azután jóízűen megette a töltöttkáposztát és — csakugyan megfájdult tőle a gyomra.

— A szemem is romlik. Már olvasni sem látok. Ha egy oldalt elolvasok az újságból, megfájdul a fejem.

Így panaszkodott nagyapa s miután panaszát meghallgattuk és szegény nagyapa, szegény nagyapa, mondogattuk, elővett egy apróbetűs könyvet, bibliát vagy lexikont, vagy effélét, fél éjszakán át olvasott belőle, még hozzá ágyban hanyatt fekve s gyenge világításnál — és reggelre csakugyan megfájdult a feje.

— Maholnap már járni sem tudok, — rémüldözött nagyapa a fenyegető tehetetlenségtől, mire oly nyugtalanság fogta el, hogy nekivágott az utcáknak, bebarangolt vagy hat-hét kilométert, útjából visszaérkezve gyalog ment fel a Márga-tér két-tőben lévő negyedik emeleti lakásba, akkor leült egy karosszékbe és — csakugyan lihegett vagy tíz percig.

A leggyakoribb, mondhatnám szakadatlan panasza volt azonban nagyapának, hogy nem tud aludni. Nem arról panaszkodott, hogy nehezen alszik el, arról sem, hogy túlságos korán ébred, sem arról, hogy rosszul alszik, gyakori ébredésekkel,

esetleg felriadásokkal, hanem egész egyszerűen azt állította, hogy ő egyáltalában nem alszik.

Emiatt aztán már komolyan sajnáltuk őt, segíteni szerettünk volna rajta. Felhívtuk álmatlanságára az orvosa figyelmét, bár esztendőik óta minden alkalommal panaszkodott erről is az orvosnak, a maga jószántából. Vigyáztunk az életrendjére, gondoskodtunk róla, hogy esténként langyos vízben megfürödjön; elhívtunk hozzá egy idegen orvost, beleegyeztünk abba, sőt kértük az idegen orvost, hogy enyhe altatót írjon a nagyapának.

Semmi sem használt. Váltig hajtogatta, hogy nem aludt egy percet sem.

Kétségbe estünk. Mi magunk is átéltük szegény nagyapa panaszai nyomán az álmatlanság minden kínját, persze csak képzeletben. Milyen szörnyű is lehet ott fetrengeni az ágyban, álmosan és kimerülten, úgy vágyva az alvásra, mint egy pohár vízért vágyódhatik, aki nagy melegben már napok óta nem ivott — és csak nem jön álom az ember szemére. Az ember álmos, fáradt, elgyötört, aludni még sem tud s álom helyett ébren gondolkodik. Estétől reggelig, sok-sok órán át gondolkodni, szüntelenül gondolkodni, azután pihenés nélkül felkelni — irtózatossá lehet.

De hát hiába minden, nagyapán semmi sem segített. Éjszakákon át, napokon, heteken, sőt éveken át nem aludt. Nem aludt és keservesen panaszkodott arról, hogy nem tud aludni. Már úgy álltunk, hogy mi sem alszunk, felőrli idegeinket a gond, nagyapa miatt.

A család engem küldött el egyik lehiresebb ideggyógyász tanárunkhoz: látogassa meg és vizsgálja meg szerencsétlen nagyapát. A tanár másnap reggelre ígérte, hogy eljön nagyapához a Márga-tér kettőbe. Ezen az éjszakán azonban nagy eset zajlott le a Márga-téren. Szemben a kettős számú házzal, a tér túlsó oldalán kigyúlt a Zsuzsánna-gőzmalom, s az egész hatemeletes óriási épület leégett. A tűz még éjjél előtt kezdődött és „lapzártakor“, amint reggel az ujságokban olvastuk, még nem oltották el. A főváros egész tűzörsege kivonult a tűzhöz, gőzfecskendőkkel és tolólétrákkal, a tüzet többezernyi tömeg nézte végig, három szakasz gyalogos és két szakasz lovasrendőr tartotta fenn a rendet.

Reggel beállítottunk nagyapához, én és Feri öcsém, hogy ott legyünk, mielőtt a tanár megérkezik. Nagyapához nem nyitottunk be, hadd maradjon békében, hátha így is pihen, ha nem

is alszik. Nagymamával és Giza nénémme, aki nagyapáéknál aludt, a tűzről beszélgettünk. Óriási volt! A felhőkig lobogtak a lángok. Néha egy-egy gerenda, vagy fal robbanásszerű zajjal zuhant le, illetve omlott össze. A tűzoltók egész éjjel dolgoztak. Már tizenkét órakor megérkezett az első szerelvény és attól kezdve egy órán át érkeztek az újabb és újabb autók, szüntelenül bőgték a szirénák. A tömeg zajlott, a lovasrendőrök lovainak patái csattogtak a kövezeten, kiáltások, vezényszavak harsogtak.

— Gyönyörű szép volt! — kiáltott Giza néném önfeledt elragadtatással.

De megérkezett a tanár. Na, hol a beteg? — kérdezte, de mielőtt bement volna hozzá, odalépett a nyitott ablakhoz s egy pillantást vetett a malom üszkös romjaira. Egy percig elnézte a romokat és csak ennyit mondott:

— Nagy tűz lehetett. Érdekes lehetett. Persze végignézték?

Azután bementünk a nagyapához. Nagyapa sárgán és töpörödötten ott feküdt az ágyban és pislogott. A tanár bemutatkozott neki, székbeült az ágyához, s leült a székbe. Az első kérdése ez volt:

— Na, mit szól a tűzhöz, öregúr?

Nagyapa nem értette a kérdést. Riadtan pislogott, azt hitte valami elmebaj miatt vizsgálják:

— Micsoda tűzhöz?

A tanár elmosolyodott:

— Hát a malomégéshez. Az éjszaka, mialatt ön aludt, mint a bunda, még hozzá, amint látom, nyitott ablak mellett, leégett szemben az a nagy malom. A Zsuzsánna gőzmalom. Persze ön nem látott, nem hallott semmit.

Nagyapa meg volt rémülve. Egy mukkot sem értett abból, amit a tanár mondott. Láthatóan szentül meg volt győződve róla, hogy őt örültnek tartják, azért a különös kérdés és értelmetlen beszél valami tűzről. Elkezdett nyöszörögni:

— Jaj kérem, nem tudok én semmiről. Nem aludtam én, kérem, egész éjszaka egy szemhúnyást sem. Úgy vergődök itt, kérem, ahogy tegnap este lefeküdtem. Írjon fel, kedves professzor úr, valami erős altatószert. De nagyon erőset.

RABLÓK

KIS JÁNOS fiatal költő. Jó fiú, egyelőre rossz verseket ír, de azért azt hiszem, hogy tehetséges. Még megesik vele, hogy megél, ha kigyógyul az írásból. Sovány, gyenge, ideges és gondolkodásában kissé csapongó — nézeteiért nem vállalom a felelősséget. Tavaly vérzett a tüdeje, ezért az idén Hidegkúton lakik. Köznapi, de ránézve tanulságos eset történt vele, melyet elmondok.

Éppen verset írt, itt benn a városban, egy kávéházban. Már éjfélre járt az idő, de ő nyugodtan pöcögtette csucsorodó ajkait a tollszárral, mert a szomszéd asztalnál ült két kollégája, dr. B. S. úr társaságában, aki bankügysz. Két kollégája és egy bankügysz, ez három felnőtt ember, majd csak kikerül belőlük három pengő, ennyiből pedig futja az éj folyamán még egy kávé, reggel pedig a gőzfürdő; reggelig megír három verset, két cikket s egy novellát, ami — ha már úgysem tud valaki jól írni — nem is lehetetlenség; a gőzfürdőben alszik majd pár órát, holnap elhelyezi a kész műveket, — nem lesz nehéz, hiszen rosszak lesznek — lesz pénz s kora este megy haza Hidegkútra a feleségéhez, akinek is elmaradását előre bejelentette.

Az első számú verset éppen befejezte. „Autó, repülőgép, telehór és telefon, Modern technikával ez a világ tele van.“ Így. Ez a két sor annyira megtetszett neki, hogy felfüggesztette a további munkát s átült a háromtagú társasághoz versét felolvasni. Mosolygott, tartotta kezében a papirost és várta az alkalmas pillanatot. De nem juthatott szóhoz. Mert a társaság tagjai heves vitát folytattak s szüntelenül legalább kettő beszélt közülök. Kis János várt. Hol a versét nézegette, hol felfigyelt a papirosról s eközben akaratlanul is hallotta, miről van szó.

Hát igen, a bankrablásról volt szó. A két kolléga, Büky és

Balambér, azt vitatták, hogy a rabló cselekedete nem ellenszenves. Dr. B. S. ezt a nézetet ostobaságnak tartotta. Amit a törvény tilt, az bűn, a bűn pedig csak ellenszenves lehet, magyarázta. Balambér szerint a bankrablás praktikus szempontból büntetendő, és mint ilyen, ostobaság, de valójában nem gonosztett. Büky szerint csak akkor ostobaság, ha nem sikerül, ellenben mindenképpen gonosztett; viszont vannak esztétikus és unesztétikus gónosztettek, s a bankrablás semmiesetre sem unesztétikus. Dr. B. S. meg ezt a ferde gondolkodást mondta unesztétikusnak. Hohó! — gondolta Kis János, — ez az én témám. És érezte, hogy bele kell elegyednie a vitába. Zsebre-gyűrte tehát a verset s szinte ugrásra készen fülelt. A legelső véletlen szélsendet megragadta:

— Uraim és Büky! Nem akarom ezt a vitát komplikálni s nem is számítok rá, hogy önök egy véleményen legyenek velem, de elárulom, hogy a rablók nekem mindig nagyon szimpátikusok voltak. Ne értsük félre egymást, nem a rablógyilkosok. Mert a a gyilkost megvetem és irtózom tőle. De a rabló, az egyszerű, szerény, humanista rabló, — aki nem gyilkolna a világért sem! — akinek nincs szegénynek pénze, holott szüksége és jogos igénye van rá, mint minden embernek, a szegény rabló mit tehet egyebet, elébetoppan jobbmódú felebarátjának s csak ennyit mond: Ide a pénzt! Az ilyen rabló valamit a legszükségesebb kiadásokra meg is hagy az áldozatnál, a többit zsebre-vágja, udvariasan köszön, talán kezét is nyújt és odébb áll. Hát nem különb ember az ilyen annál a gyáva kutyánál, aki odaáll potom napszámért zsákot hordani?

A többiek nevettek. Kis János folytatta:

— A gonosz ember gyűlöletre méltó. De a rabló nem gonosz. Miben is különbözne mástól? Teszem attól, aki... gyarmatosít, hogy közelebbi példát ne is mondjak. És ugyebár feltételezhető a rablóról is, hogy ha vagyont örökölt volna a papájától, vagy lenne valami jólfizetett állása, hát akkor nem rabolna. Nem jobb ember-e a rabló, mint aki törvényes keretek közt rossz az embertársaihoz? Hiszen a rabló mindig abban a feltevésben dolgozik, hogy ahonnan valamit elvesz, ott még éppen elég marad. A rablásnak, szerintem, etikája van. Nem szebb istenteremténye-e a rabló, mint a koldus? Nem szebb-e, ha már nincs más út, azt mondani: ide a pénzt, mint azt, hogy: könyörgöm, alázatosan. Vagy azt kiáltani: mehet! mintsem azt tremolózni, hogy: a jóisten fizesse meg.

Büky ásitott, Balambér ellenvetéseket forgatott a fejében, B. S. dr. bosszúsan legyintett, de Kis János egészen belemelegedett:

— Legalábbis azt nem veheti tőlem senki rossznéven, hogy a rablók imponálnak nekem. Imponál a bátorságuk, a határozottságuk. Lehet, hogy csak azért, mert én csak a számat tudom jártatni, különben gyáva kutya vagyok és minden váratlan akadály zavarba ejt. Igen, a koldust, ha nagyon nyomorult, sajnálom, de még akkor is utálom. A tolvaj és zsebmetező dicsőségét nem akarom zengeni, de azt már állítom, hogy külön ember a koldusnál. A betörő külön a tolvajnál, a rabló pedig a betörőnél. A rabló még dzsentimen is lehet. Sőt, ha nem gyilkos, egészen biztosan dzsentimen. Így van, tegye bárki a kezét a szívére; ezt nyilvánosan hirdetni nem lehet, de én bizony nem dőlök be a konvencióknak.

Hogy mit felelt minderre Balambér és hogyan toporzékolt dr. B. S., az nem fontos. Fontos csak az, hogy dr. B. S. egyszerre dühösen felugrott, felkapta a kalapját és elrohant, mégpedig három pengő hátrahagyása nélkül. Kis János, amikor ráeszmélt, hogy mi történik vele, kirohant a kávéházból.

— Doktor úr, doktor úr! — ordította.

De dr. B. S. már belevágta magát egy taxiba s elhajtatott.

— Lám, mennyivel megvetésre méltóbb vagyok én, mint egy rabló! — sóhajtott Kis János, a két kolléga meg betegre nevette magát még csak a feltevésen is, hogy esetleg nekik volna akár közösen is három pengőjük.

— Szent Isten! Akkor haza kell mennem. Hidegkútra, gyalog, most éjjel. Négyórai gyaloglás!

Hát nem volt más hátra. Elmaradt a további két vers, a két cikk és az egy novella. Kis János búcsúzott és nekivágott a nagy útnak. És mielőtt hazaért, találkozott két rablóval. Éppen amikor már lekanyarodott a Hidegkúti-útról s egy erdős részleten baktatott keresztül, félholtra fáradtan, hirtelen két alakot vett észre, akik egy fa mellett álltak, kissé távolabb a gyalogúttól. Öt-hat lépésnyire előttük haladt volna el, de az egyik alak megindult, úgyhogy útjuknak éppen kereszteződni kellett.

— Hová tetszik? — kérdezte Kis Jánost ez az alak.

Furcsa. Még csak nem is azt kérdezte, hogy hány óra van. És így sem kiáltott fel: pénzt vagy életet.

Kis János, amíg egyedül jött, némi szorongást érzett, de amikor megpillantotta a két rablót, egyszerre jól érezte magát. Megkönnyebbült, mivel hogy már nem volt egyedül. A kérdésre, hogy hová tetszik, szinte vidáman felelt:

— Hazafelé.

De az eszével már tudta, hogy valami furcsa szándék él a két emberben. Hiszen mehetett volna tovább, amikor vagy utána iramodtak volna a rablók, vagy ráparancsoltak volna, hogy álljon meg, de ő önként megállt. Szinte kíváncsi volt. Baj nem történhetik. Az a rabló, aki hozzája közeledett, most elébe kanyarodott s előtte két lépéssel megállt. A másik is megindult lomhán, zsebetett kezekkel. Kis János nem is vette észre, hogy hogyan és mikor, de érezte, hogy az előtte álló rabló már teljes szemlét tartott fölötte. De az csak állt, várta a lomha másikat s mintha habozott volna, mert még ezt kérdezte:

— Messze lakik?

— Igen... Illetve nem.

A másik már határozottabb volt:

— Van valami magánál?

Kis János a kezével tett egy félig kedélyes mozdulatot s zavartan mosolygott.

— Na! Óra, pénz, vagy valami egyéb!

— Kérem... én egy szegény ember vagyok. Pénztelen költő, nincs nekem semmim. A pénzem mindössze... nem is tudom, hat vagy nyolc fillér.

Az első rabló most egészen az orra elé tolta magát. És nem volt hajlandó mosolyogni. Nemcsak megvetéssel, hanem egészen ellenséges indulattal, valóságos dühvel nézett a szemébe. Kis János egyszerre valami olyanfajta kérlelhetetlenséget érzett az előtte égő szempárban, amilyen a kéjgyilkosé lehet s amit sem érvel, sem könyörgéssel nem lehet már leszerelni. A második rabló hirtelen mögéje lépett s hátulról megragadta a két karját. Erre az első rabló villámgyors mozdulattal pofonvágtá, de úgy, hogy szinte lottyant az agyveleje s majd hogy sírva nem fakadt. És a zsebeit kezdte kutatni. Noteszét, papírszeleteit, zsebkését, egy gyűrött újságot, ceruzáját és hat fillérjét, mindenét kiszedte s a földre hajigálta. Még egyszer a szemébe nézett s félig elfordulva, rekedten szólt, nem is neki, hanem a társának:

— Mehet a fenébe!

A társ eleresztette a karját. Kis János egy kissé fellélek-
zett s oldalt akart lépni. Amikor a mögötte álló rabló hátról
fejbevágta. Az előtte álló pedig, mintha csak zuhantában akarta
volna megakasztani, még egy újabb pofont adott neki. Kis
János jajveszékelné kezdett. Jaj, jaj, az Isten szerelmére, ne
bántsák, ő szegény ember, neki nincs semmije. Egy mellbe-
vágástól aztán elterült a földön. A rablók ott hagyták. Egy
ideig féküdt, majd feltápászkodott, keserves érzéssel kezdte
összeszedgetni a holmijait. Aztán elvánszorgott haza.

Két nappal halasztódott el a további két vers, a két cikk
és a két novella megírása. A kávéházban ott találta kollégáit
és dr. B. .-et, el kellett, hogy mondja kalandját. Így kezdte:

— Doktor úr, meg kell jegyeznem, hogy tegnapelőtt óta
nézeteim a rablókról s általában az úgynevezett bűntevőkről
némi eltolódást szenvedtek.

És belekezdett a történetbe, melyet majdnem úgy adott
elő, ahogyan az megesett, bár a jajveszékelésről megfeledkezett.
Néha-néha szünetet tartott és dühösen szitkozódott.

No, de ahogy Kis János nézeteiért nem vállaltam a felelős-
séget, úgy a némi eltolódás tekintetében is — mosom kezemet.

A MI GYERMEKÜNK

MARINAK gyermeke született, Mari mindenislány volt nálunk. A gyermek a kis cselédszobában született meg, a keresztségben a Ferenc nevet kapta. Én és a feleségem azt mondtuk Marinak, hogy a gyermek maradjon nálunk, legyen a hármunk közös gyermeke; egy család vagyunk, a fiúcskának lesz majd egy mamája, egy nagynénje és egy bácsija. Én arra is gondoltam, de erről még a leánynak nem szóltam, hogy a gyermeket később majd örökbe fogadom s fölveheti az én nevemet. Mari sírva hálálkodott, nem is akarta elfogadni a mi nagy jószágunkat, — ahogy ő mondta. Sok baj van az ilyen kisinnel, mi majd megbánjuk a dolgot s rá is megharagszunk; hadd nevelkedjék csak föl a gyermek valami jó falusi asszony-nál, vannak jó falusi asszonyok. Megmagyaráztam Marinak, hogy mi ugyan nem vagyunk rossz emberek, de azért most az önzés is vezet bennünket, amikor a gyereket akarjuk. Tízéves házasságunk alatt nem született gyermekünk, a gyerekeket pedig nagyon szeretjük, minél inkább múlik a fiatalságunk, annál vágyakozóbban, hadd legyen hát nálunk a kis jószág, közös gondra és közös mulatságra.

A gyerek egészséges volt és szép; Marinak nem mondtuk, de itt elárulom, hogy mennyire vitatható a mi „jószágunk“, mert ha a gyerek rút lett volna vagy beteg, bizony nem is vállaltuk volna el. A gyereket sajnáltuk volna, Marit segítettük volna, de a fiát nem akartuk volna közös gyermeknek. De hát, hála Istennek, a kis Feri kifogástalan teremtés volt, erős, temperamentumos emberke, gyakran nevetett és ritkán sírt; vídamsága megtöltötte az egész házat, sírni csak komoly okkal sírt, de akkor aztán erősen és kiadósan.

Persze, az ő uralma nem szorítkozott a cselédszobára és a

konyhára, hanem az egész lakás az övé volt. Mikor már ülni tudott, a mi asztalunknál evett, amikor már járni tudott, mindenhol megfordult, a hálószobánkban, ebédlőnkben s az én dolgozószobámban. Mindenünk, amink csak volt, közös tulajdon volt vele, igen jelentéktelen korlátozással, olyasfélékkel, hogy hát az én könyveimet nem volt szabad eltépnie, a tintásüveget nem volt szabad földhöz vágnia s a néni cipőjét nem volt szabad a szájába vennie. Ezek a tilalmak erősen korlátozták a kis ember szabadságát s ezek vagy hasonlók miatt néha föl is lázadt. Ha bejött a szobámba s kézfogás és nagy barátkozás után az író tollamat akarta eltörni s én a tollat kivettem görcsösen szorító kezéből, dühös lett, dacos pózba vágta magát, a mellét kifeszítette, jobbkeze öklét kivágta, a fejét hátravetette, a jobblábával dobantott és szinte elbődülve így kiáltotta: ó-ó-áhh! Igen korai megnyilatkozása volt ez a póz, amely a gyermek nöttével és fejlődésével egyre tökéletesebb lett, mintha valóságos tragikus színész lett volna s folyton gyakorolta volna a szerepét. Dacosságát eleinte nehezen lehetett leszerelni, de amikor már kétesztendő volt s igen értelmes, minden esetben megmagyaráztam neki, hogy mire való a tilalom, hogy miért nem szabad például a tollat eltörni, a gyufát nyalogatni s az ujját másnak a szemébe bökni. Fejtegetéseimet megértette és meggyőződött arról is, hogy ami neki nem szabad, az nekem sem szabad, nem szabad a mamának, nem a néninek, egyáltalában senkinek sem, bele is nyugodott a tilalmakba. Dacos kitörése azonban megmaradt s azt mindenkor megcsinálta, ha mindent-akarása valami új akadályba ütközött.

A kis Feri szeretett bennünket, engem is, a feleségemet is: a mama és a néni közt semmi különbséget nem tett, mosolyát és karjainak kitárását s mindenféle kegyét egyformán osztotta a két nőnek; mondhatni, hogy két mamája volt. Úgy szeretett bennünket, engem és a feleségemet, mintha hálás lett volna nekünk a szép és nagy lakásért, a jó életért, a védelemért, mintha tudta volna, hogy ezekkel mi nem tartozunk neki, már a jog és emberi szokások szerint, de mégis adjuk, hadd legyen neki. Ezen a ponton valóban vita is kerekedhetne és nem lenne indokolatlan olyan vélemény, hogy igenis, a gyermek tudott mindent. Mert a kicsinyek sokkal többet tudnak, mint amennyit a nagyok föltételeznek róluk, sőt a tudatalatti

világuk is sokkal több tudomást rejt kincsül és átkul, mint amennyit ők maguk eszeeskéjükkel gondolnának. Hisz' az állatok is, egy okos kutya vagy egy kedves macska, végtelenül sokat tudnak. Másrészt amellet is lehetne érvelni, hogy helyzetéről semmit sem tudott a gyermek, mert zavartalan volt a hajlandósága irántunk.

A kis ember értelme pompásan fejlődött s mi ismerőseinknek az igazi szülők módjára dicsekedtünk szenzációs viselt dolgaival és mondásaival. Egyszer például köhécselni kezdett s a mamája azt mondta, hogy alighanem számárköhögése lesz. Ő bepanaszolta a néninél s hogyan, hogyan nem mondta, elég az hozzá, hogy a mi fogalmazásunk szerint így vádaskodott: Ugyan, hogy' mondhatja egy anya a saját gyerekéről, hogy *számár*-köhögése lesz! Mellékesen: Ferikének nem lett számárköhögése.

Harminchéthónapos volt a kis Feri, amikor én hivatalomat s a vele járó lakást, — állami épületben — elvesztettem. A lakásviszonyok miatt — mostanában! — új lakást nem kaptam, kénytelen voltam feleségemmel hónapos szobába költözni. Még örültünk, hogy egy nagy, alkófos szobát szerezhetünk. Háztartásom megszűnt, Marinak el kellett tőlünk menni, hisz' alvóhelyet sem adhatnánk neki. Vidéken, egy baranyai kisvárosban, ottani bérlőnél kapott helyet, magával vitte a gyermekét. Feleségem alig tudott a gyerektől elszakadni.

Fájt nélkülöznünk a mi kis gyermekünket. Nem is tudtunk sehogyan se belenyugodni abba, hogy elvesztettük. Mari írt néha megnyugtató leveleket, persze nem volt olyan jó sora, mint nálunk. Mindene megvolt ugyan az új helyen, bőségben pedig mi sem éltünk, sőt szerényen, de hát a barátság és a lelkek jó viszonya, ezt ő is nehezen nélkülözte. Ferike különben nő, szépen beszél már és jól van.

De nekünk ez nem volt elég. Meg akartuk szerezni Ferit, biztosabbnak tudtuk az ő jövőjét, emberré válását, ha nálunk van és mindig mi gondoskodunk róla. Kaptam tehát magam s leutaztam Marihoz, minden előzetes levelezés nélkül, hogy élőszóval, egyszerre intézzem el vele a dolgot. Megmondtam neki, hogy a gyermeket elviszem tőle, felhozom hozzánk Pestre. Jobb úgy, mintha vele marad idegen helyen, ott, ahol ő szolgál, ahol ő mégis csak cseléd. Rövidesen lakáshoz jutunk s akkor ő is visszajön hozzánk. Az anya sírt a válás fájdalmá-

ban, meg a boldogságtól is. Feri bátran, sőt örömmel jött velem. Az alatt a rövid idő alatt, amíg távol volt, — körülbelül két hónap alatt — szépen fejlődött, eszesedett s ez kitűnt, amint a vasúton hosszasan barátkoztam vele. Velem szemben fesztelen, nyílt, bátor és intelligens volt. De amikor idegenek jöttek a kupéba, férfiak és nők, egy anya a kisfiával, akkor láttam, hogy Feri félénkebb lett. Már nem olyan büszke és mindenható, mint amikor nálunk volt. Hozzám húzódott, mint egy védelemért ismeretlen támadások ellen, a pillantásából aggodalom csillant ki, idegen tekintetek előtt a szemét lesütötte. Két hónapig volt oly emberek közt, akiknél szolgásgorban élt az ő anyja — s már ez meglátszott rajta. Most kaptam csak észbe, most tűnt föl nekem, hogy a két nap alatt, amíg az anyja falujában időztem s vele gyakran együtt voltam, sem ott, sem a hosszú kocsiuúton, sem az állomáson s a vendéglőben, sem a vonaton még egyszer sem láttam Feritől a dacos pózt s nem hallottam az ellenszegülő kiáltást, hogy: ó-ó-áhh!

Már egy hete itthon van Ferike nálunk, de még egyszer sem mondta, hogy ó-ó-áhh! Vajjon magához tér-e majd a lelke? Vajjon felszabadul-e közöttünk s elfelejti-e a szolgaság két hónapját? Aggódva várom.

ÉNEK

EGY ISMERŐS hölgyet látogattam meg. Julis nyitott ajtót, kis csenevész parasztlány, keskeny csípőjű, hajlott hátú, de a szeme gyerekes vidámsággal ragyog, a képe piros és szája rúzs nélkül is olyan, mint egy eperszem.

A háziasszony örült, helyet kínált meg, leültünk s beszélgetni kezdtünk. Félóra alatt minden korszerű témát kimerítettünk. Reformpolitika, bőséges regényáradat hazai irodalmunkban, szeszélyes időjárás. Valami érdekfeszítőbe kellett volna most már kezdenünk, mondjuk az istállók célszerű szellőztetéséről. De én ehelyett ásítottam. Bár hangtalanul ásítottam, a háziasszony mégis megkérdezte:

— Szereti a zenét?

Erre a kérdésre sohasem tudok mit válaszolni. Éppen olyan, mintha azt kérdeznék tőlem, szeretem-e az embereket. Brátkait szeretem, Darnait utálok, így van. A zenével meg éppen bonyolult a dolog.

— Az éneket? — egészítette ki a kérdést a háziasszony.

— Há-át szeretem — feleltem kissé határozatlanul.

— Ne ijedjen meg, nem én akarok énekelni...

— Ó, kérem.

— ...hanem van grammofonom s tegnap kaptam néhány jó lemezt.

— Így, ecetben, akarom mondani gépben eltéve az énekhangot kevésbé szeretem, de hát attól függ...

A háziasszony már kezdte is új lemezeit felsorolni: Caruso, Saljapin, Titta Ruffo, Gigli, Lauri Volpi, Galli-Curci, Toti dal Monte.

— Szóval a legkitűnőbbek — jegyeztem meg.

— Igen.

— Hát, — tört ki belőlem — ez a grammofón és a rádió átka. Már rám nézve. Eppen a legjobbakat úntam meg. Ugyanis egy énekrajongó veszett el bennem. Énekrajongó vagyok, vagy voltam, vagy talán még leszek valaha, s éppen mert rengeteget jártam az operába, hangversenyekre, hallgattam a rádiót, bel-földet és külföldet, magamnak is van grammofónom, a legjobb énekesek már a könyökömön nőnek ki. Évtizedeken át faltam az éneket, a természetes éneket és a lemezen konzerváltat s a rádiókészüléken átszűrtet, hallottam még az ősidők Tamagnoját is, az utána következőket mind, a cavatinát a Szevillaiból Titta Ruffotól, az apa áriáját a Traviatából Stracciaritól, az Ördög Róbert basszusáriáját Didurtól, a Trubadur sztrrettáját Gilio Mariontól, az Elj uchnyemet, az Oj Mari-t, a Sole mio-t, a Nincs cserepes tanyámat, Takács Mihályt, Pini Corsit, Farrart, Schmedest, mindent és mindenkit hallottam már. Egyszer, kétszer, százszor, sokszor. És ami még súlyosabbá teszi a helyzetet, magam is tanultam és tudok énekelni s értek az énekhez. Tudom, nemcsak elméletileg, hanem pontos megérzéssel, mi az „anzatz“, mi a nyitás, fedés, préselés, méltatni tudom minden énekesnek az erényeit és ismerem a fogyatékosságait. Tudom, hogy mikor kell a magas bé-nél Slezáknak megváltoztatni a szöveget, hogy az „a“ hangzó helyett „é“ hangzót énekelhessen, mert így jobban sikerül neki. Tudom, hogy hol kell Carusónak, a tökéletesnek, egy hatalmas realistico-naturalistico astmatikusnak nyögni. Kicsinyben, mondjuk miniatűrben, valamennyi éneknagyságot leutánzom, még a nőket is és minél tökéletesebb valamelyiknek a produkciója, annál inkább holtunalom a számomra.

Igen, így jár a telhetetlen rajongó, mondom most még hozzá ahhoz, amit a háziasszonynak sebtiben elhadartam. Mert tessék elképzelni, — így június végén inkább elképzelhető, mint bármely más hónapban — tessék csak elképzelni, hogy valaki kimondhatatlanul szereti a zöldborsót és az epret, erre elkezd énni mind a kettőt, énni, falni, más egyebet nem is eszik, zöldborsót reggelizik eperrel, epert ebédel zöldborsóval, az uzsonnája zöldborsó, a vacsorája eper, másnap eper és zöldborsó, azután megint újra és ismét és így az egész éven át, az egész életen keresztül, még szerencse, hogy rövid életen keresztül, mert ebbe hamarosan bele kell halni. És most zenére áttéve ugyanezt, tessék elképzelni, hogy valaki reggel azzal költeti föl magát, hogy Caruso éneklie a Tosca levéláriáját, eléneklie

egyszer, tízszer, délben is, este is, másnap is, ezerszer, ötezszer, mi lesz ebből?

— Tehát nem kíváncsi egyik lemezemre sem? — kérdezte a háziasszony.

— Nem bánom, egyet meghallgathatunk, — próbáltam megenyhülni.

— Saljapint? Rondó a Faustból.

— Carusot!

A háziasszony föltette a lemezt, a gépet fölcsavarta és megindította. Caruso elkezdett énekelni. Igen, a Tosca levéláriáját énekelte.

És most: nem szolgálhatok a meglepetéssel, hogy remek volt. Nem. Remek volt, jó volt, isteni volt, tökéletes volt, — de hát hiába, nekem ez már nem való.

Lemondóan legyintettem. Nem kell több lemez.

Hallgattunk.

Egyszer csak fölcsendült egy hang. Julis, a cselédlány zendített rá odakünn. „Jaj annak, jaj, aki nagyon szeret.“ És énekelte. Érdekesen, mulatságosan, istenien. Olyan rosszul, hogy minden lehetséges hibát elkövetett. Lent fődött, fönt nyitott, kiabált, búgott, torokhangon epedt, fél-fél hangokat csúszott, hol le, hol föl: ha magasan kezdte a nótát, akkor a végén, ahol föl kellett volna vinnie a dallam vonalát, egy oktávval mélyebbre ereszkedett. Néha valami eszményi gombóc került a Julis torkába s a keservesből „kásárvás“ lett.

És azok a nóták! Az a szöveg! A frazirozás! „Jaj annak, jaj, aki nagyon szeret. Énis tenem vetki a szívemet. Vetki, vetki a szívemet, tégyegy köve toda-a-a-a, hogy ne fájjon, ne sajogjon bánatában sc-ó-ó-ó-óha.“

A háziasszony rám nézett. Kissé zavartan mosolygott és tekintetével fölkínálta, hogy kimegy és leinti Julist.

— Nem, nem, az istenért nem! Nagyszerű, gyönyörű. Ez az, ami nekem való. Órákig elhallgatnám Julist. Máskor is eljövök, ha megengedi és énekeltetjük Julist. Csak a Julist és nem Carusot!

BECSÜLETSZÓ

POLLÁK ÚR nem egyéniség, hanem típus. Például kövéres, pohos, kopasz, az arca beretvált. Még a nyakán is megvan az a szinte kötelező zsírdaganat, amely olyan undortkeltően ömlik ki a gallérból. Azután sem nem magas, sem nem túlságosan alacsony, hanem középtermetű, olyan, amilyenből a legtöbb van. A testiségén túl pedig: gyorseszű és szapora beszédű, a tekintete gyanakvó és fürkésző.

Valaha jól keresett Pollák úr, jövedelme az utóbbi években csökkent, de még ma is derekasan eltartja a családját. A család — ez Pollák úrnak mindene: asszony és gyerek — értük nyúzza le, ha kell, akár más ötven embernek is a bőrét. No, de nyúzásról Pollák úrnál csak képletes értelemben lehet szó, ő nem nyúz, ő csak „keres“. Keres, szerzi a pénzt, természetesen fáradsággal, arcának véres verejtékével, de nem munkával. Mert még nem volt olyan búzaszem vagy kockacukor, amelyet Pollák úr termelt volna ki a földből és a nyers természetből s nincs olyan téglá a világ falaiba beépítve, amelyet Pollák úr készített volna.

Pollák úr üzletember. Mint ilyen, úgy hazudik, mintha könyvből olvasná a szöveget, még véletlenül sem tud igazat mondani, még abban sem, ha például azt kérdezik tőle, hogy odakinn esik-e az eső, vagy nem esik, úgy hazudik, hogy néha már az is megesik, hogy valami úgy van, ahogy mondja.

Általánosságban üzletnek nevezik, amivel Pollák úr foglalkozik. Mindegy, hogy másodpercmutatót vesz és ad-e el vagónszámra, vagy dugóhúzókat szállít afrikai bennszülötteknek, hogy a holdat parcellázza-e föl, vagy gyermekeknek kedves játékgyúkat gyárt-e valamely pinceműhelyben, amelynek gyár a neve, amelynek ő az aligazgatója, avagy hogy nagy

államférfiaink életrajzát árusítja-e repülő ügynökök útján, pofabőrökötben, részletre, ártatlan szegény embereknek. Mindegy.

Pollák úr üzletember s mint ilyen, korán kel, későn fekszik, egész nap számol, öthöz hozzácsal kettőt, lesz belőle nyolc, kilencből letagad hármat, lesz belőle négy, reggeltől estig lőt-fut, tárgyal, ajánl, rábeszél, meggyőz, kér, követel, behajt, könyörög és fenyeget, ígér és esküszik s ezalatt szüntelenül ömlik belőle a hazugság árja. Hazudik egyszerűen, hazudik rövid és határozott kijelentésekkel, hazudik súgva, mintha valami mély titkot közölné, hazudik rekedt hangon, ordítva, mint valami diktátor. Hazudik úgy, hogy állítását becsületszóval erősíti. Így mondja: becsületszavamra. Így is: becsületemre, becsületszentségemre, becsületistenemre. Itt vakuljak meg. Itt folyjon ki a két szemem. Ne nyugodjon az anyám a sírjában, ha nem igaz. A kislányom boldogságára esküszöm, hogy így van.

A kislány! Négyéves szőke kis gyermek. Szebb, mint a mamája, Pollákné öngysága és okosabb, mint az apja, Pollák úr. Jucika. Pojják Jucita. Kétséges, hogy vajjon megérdemli-e őt Pollák úr. Egészséges, vidám, pajkos. Iskola még nem nyúlt hozzá, a társadalom még nem fonta körül, a szülőknek még nem sikerült végleg ráirányítaniok arra az útra, amelyen haladva, mire felnő, éppen olyan ostoba lesz, mint ők. Jucika értelmes, tiszta lélek, hazudni nem szokott. Olyan őszinte, hogy hisz az embereknek, még azt is elhiszi, amit a papája mond neki. Olyan őszinte lélek Jucika, hogy neki még Pollák úr is igazat mond. Megfeledkezik magáról, elolvad, átalakul, igazat mond, de csak neki, egyetlenegynek e kerek földön.

Milyen fölháborító azután, ha egy ilyen kisgyereknek nem hisznek! Pedig ez megesett Jucikával. Vendégség volt náluk, Pollákéknál s a szülők bemutatták, hogy Jucika milyen kedves, milyen okos. Ezt mondd meg, Jucika, azt mondd meg, ezt meséld el, azt meséld el. Jucika beszélt, mesélt. Azt is elmesélte, hogyan játszott kis pajtásával, Bandival:

— És akkor a Bandi akkorát ugrott, mint egy ló.

— Mint egy ló? Azt már nem hiszem — jelentette ki egy okvetetlenkedő felnőtt.

Jucika megzavarodott. El is pirult:

— De igen, ha mondom!

— Mint egy ló? Ezt nem hiszem, ez nem igaz, Jucika.

Mindenki kíváncsian nézett Jucikára. Ő körülhordozta tekintetét a várakozó arcokon, nem akarta magát hagyni, bizonyítani akart. Igen ám, de hogyan, mivel? Egyszerre fölragyogott a szeme. Megvan, olyant mond, hogy a kételkedőket elnémítja:

— De igen, a Bandi akkorát ugrott, mint egy ló. Apukám becsületszavára mondom.

Mind a felnőttek elkezdtek nevetni, kacagni, sőt röhögni. Egymásnak dőltek a röhögéstől. De Jucika győzött, senki nem kételkedett tovább abban, hogy igazat mondott.

Diadalt aratott. A diadal azután még csak kiteljesedett. Heteken át mesélték a rokonok és ismerősök, hogy milyen okos kislány Jucika. Pollák úr szája már az első percben fülig nyílt szét a boldogság mosolyától. És még harminc év múlva is büszkén emlékszik majd arra, — ha ugyan élél addig — hogy volt egyszer egy, egyetlenegy eset, amikor az ő becsületszava, kétségbevonható állítás esetén, döntő módon esett a latba.

SZÜLŐFÖLDEM SZÉP HATÁRA

SZÜLETTEM Harpacs-kószajudáron, 1883-ban. Apám földműves napszámos volt, anyám a napszámos felesége. Tisztes-séges, bár nem előkelő családból származom.

A harpacs-kószajudári elemi iskolának én voltam a legjobb tanulója. Derék és szeretett tanítóm egyre hajtogatta, hogy bá-á-ámulatosan okos gyerek vagyok és Isten ellen való véték lenne, ha nem taníttatnának. Szüleimnek azonban nem volt meg az anyagi lehetőségük, hogy ezt az Isten ellen való véték el ne kövessék. Nem baj, erős, egészséges gyerek, majd jó dolgos ember lesz belőle — mondták a sorsba, különösen a mások rossz sorsába könnyen belenyugvók. A harpacs-kószajudári tanító azonban úgy vélte, hogy a haza és a társadalom iránt való kötelesség engem taníttatni, pappá, tanárrá, tudóssá, vagy művésszé kiképeztetni. Addig buzgólkodott tehát, míg egy való-ságos kis konzorciumot létesített a „Jancsi gyerek“ iskolázta-tására. A dolog sikerült, mert a véletlen szerencse is kezünkre játszott: anyámnak egy húga élt Pesten, aki „jól ment férj-hez“; bátyám huszonhat éves korában megnősült s talán mert csinos legény volt, meg mert Pesten katonáskodott és a katonaságnál őrmesterségig vitte, nem egészen csinos feleségével tíz hold szőlőt kapott; no meg a református pap is, a mi papunk, hajlandó volt némi „részvénnyegyzésre“.

Talán még mindez nem lett volna elég, de elég lett mégis a kellő kiegészítéssel: egy idős úriasszony is csatlakozott a kitaníttatási akcióhoz. Ez az úriasszony egy gazdag földbirtokos gyermektelen özvegye volt s engem nagyon megszeretett. Nem azért ugyan, mert jól tanultam s bá-á-ámulatosan okos gyerek voltam, hanem mert egyszer megpofoztam egy pajtásomat, aki az özvegy kedves macskáját kínoztatta — áldott jószívű

gyermek lettem az özvegy szemében és sajnos, ebben volt is valami igazság — másrészt meg, mert énekelgettem az özvegynek, tréfás kis dalokat, amiket itt-ott tanultam és amikben nagy volt a tudományom. Máig is emlékszem néhányra, például csak eggyel dicsekszem el:

*Kis pacsirta, kis madár,
De sok kislány megcsalt már,
Ha ez az egy is megcsal,
Megátkozom, hogy meghal.*

A negyedik elemi után, a vakáció elteltével, mehettem Pestre a nénihez, anyám húgához, sőt mennem kellett. Persze bölgve mentem. Anyám kísért és ő is sírt. Én bölgtem, mert el kellett hagynom Harpacskószajudárt, a szüleimet, a bátyámat, a pajtásokat, a mezőt, a Dunát (Szajudár a Duna mellett fekszik), a horgászást, a játékot, a semmittevést. (Nem is tanultam én soha, csak éppen, hogy „jól tanultam“.) És bölgtem, mert féltem az ismeretlen várostól, az idegen emberektől s a rám váró, nehéznek sejtett feladatoktól. (A poloskáktól nem féltem, ez a veszély még ismeretlen volt számomra.)

Pesti diák lettem. Jártam az iskolába, tornáztam, unatkoztam, csavarogtam, talán még tanultam is. Kitaníttatásom csak félig sikerült. „Jól tanultam“ a gimnáziumban (azért arra a Balugyánszky tanár úrra még ma is pikkelek!), jeles érett lettem, csupán abból a tantárgyból, a mennyiségtanból kaptam kettést, amit legjobban tudtam — de az egyetemre már nem kerülhettem. Mert a konzorcium még az érettségi előtt felbomlott. Az öreg úrnő meghalt, örökségét a rokonok szállták meg, a pap családja megnövekedett, ő a támogatást „a maga részéről“ felmondta, pontosabban: felmondás nélkül megszüntette. Nyolcadikos koromban már leckeadásból éltem. (Hej, Szedlacsek, Szedlacsek! Tízszer kellett neki valamit elmagyaráznom, amikor még egyszer sem ment a fejébe.)

Be kellett tehát lépnem egy bankba, még szerencse, hogy beléphettem, azaz hogy fölvettek. A bank ugyanis ösztöndíjat alapított a gimnázium számára, amelybe én jártam, s ezt az ösztöndíjat, évi száz forintot, én nyertem el. (Miután az igazgató úr kitűnő osztálytársamnak szánta, akinek a papája háztulajdonos volt; a papa azonban — lám, ilyen emberek is voltak még akkor! — eljött az iskolába és bejelentette, hogy az

ő fia nem fogadhat el ösztöndíjat, főleg amikor az osztályban szegény tanuló is van, aki ezt ugyanúgy megérdemli, például a fia pajtása, Kara János.)

Benn voltam a bankban. A pénzügyi tudományokat azonban, sajnos, nem kedveltem. Csak természetes, hogy nem juthattam el az igazgatói állásig. Csak lassan lépegettem fölfelé a ranglétrán. Haj, hogy szerettem volna földrajzzal, természetrajzzal foglalkozni! Szerettem a földet, az eget, a természetet, a növényeket és az állatokat. Istenkém, tudósnak, utazónak (de nem kereskedelminek!), vagy tanárnak kellett volna lennem. Jaj, jaj, ha még egyszer tizennyolc éves lehetnék! A lábamat lejárnam leckék után, még Balugyánszky tanár úr előtt se restelnék tanítványért könnyörögni, hogy elvégezhessem az egyetemet és tanárrá válhassak. Kereskedelem, pénzügy és bank! — ha való is harpacsószajudári embernek, nekem nem való.

Vakációban már az első gimnáziumtól kezdve lejárтам Szajudárra. Boldogság volt mindig a nyári két hónap. És mindannyiszor bögtém, amikor vissza kellett mennem Pestre. Eleinte nyiltan, később, felsőosztályos koromban, titkosan, de általánosan, mondhatnám községenként, mert az egész úton, tehát minden egyes állomáson külön-külön bögtém.

Azonban már felsőosztályos koromban kissé félszeg lelki kalandokká váltak ezek a falusi vakációk. Holmi úr vagy úrféle voltam már s a családomnak egy kicsit idegen. A kis mezítlábas parasztgyerekek, akik nem ismertek, amikor el-sétáltam előttük az utcán cipőben és rövid nadrágban, sunyi tekintettel néztek rám s amikor már tíz lépésnyire haladtam, elkezdték kiabálni: Zsidó, zsidó, zsidó! A falusi uraknak meg a Kara Péter földműves napszámos gyereke maradtam. Mind-ezen eleinte kissé csodálkoztam, később ingerült lettem, bár — megvallo — ingerültségembe némi mélabú is vegyült. Pesten úrifíú barátaim is akadtak, némelyik meg is hívott néha a családjához — sohasem felejttem el, mikor Horváthék az asztalhoz ültettek, őszibarackkal kínáltak meg, nekem az őszibarackot meg kellett volna hámoznom, mivel ők meghámozták, s az őszibarack sikamlós gömbje kínos szorításomból úgy kiugrott, hogy a mennyezetig repült — Szajudáron éppen csak hogy fogadták a köszöntésemet, csak megkérdezték, hogy vagyok, meddig maradok, milyen pályára készülök,

s máris elbúcsúztak tőlem. (A tanító, aki kisgyerek koromban úgy szeretett, már nem Szajudáron működött.)

Mindig valami különös érzés, valami mementó volt számomra Szajudáron lenni, bankhivatalnok koromban aztán esztendőig nem is mentem haza. És ha mentem is, legfőljebb egy vagy két napra.

Tíz évvel ezelőtt áldozatául estem az úgynevezett „leépítés“-nek. Nyugdíjaztak, mégpedig nem valami veszélyesen nagy nyugdíjjal. Eddig az ideig, azaz nyugdíjazásomig, vidám és szomorú dolgok vegyesen történtek velem. A háborúban résztvettem, de csak fél esztendeig. Megnősültem, a feleségemnek nem született gyermeke, a feleségem, szegény, meghalt. Jóval később új házasságot akartam kötni, de — ahogy Pesten mondják — a párti visszament. Szüleim meghaltak. Bátyám él. Néhány rokonom is él még Szajudáron.

Ezelőtt öt esztendővel negyvennyolc éves voltam, de már öregedő legénynek éreztem magam. Nyugdíjaztatásom után néhány évig a fővárosban éltem. Ennyi ideig tartott, amíg végleg elhatároztam, hogy falun telepszem meg, azaz leköltözöm Harpacszkószajudárra. Némi szorongással érkeztem meg, jót és rosszat várással. De hát miért éppen ide? Úgylátszik, az ember provokálni akarja a sorsát. A kérdés többek közt ez volt: Na, milyen lesz számomra a szajudári élet? Különösen a „társadalmi“ élet. Eh, valamilyen majd csak lesz. Nem bánom, ha önkéntes száműzetésben élek is. Sőt az lesz a jobb. Van erőm a magányhoz. Nem mintha különös lelkierejű férfiú lennék, hanem... nem vagyok már húszéves. Az ember, amikor már benne jár a hatodik ikszben, — ahogy oly elmésen mondják — néhány jó szomszéd közt és egy derék cseléddel egyedül is megvan.

Há-át, csuda nagy magányban éltem szeretett szülőfalumban. Télen tizennégyórás napi sötétségben, esti petróleumvilágítás mellett, nyáron az égető napban, porral, léggel, szunyoggal harcolva. A rokonaim és családom számára végleg idegenné váltam. Ja, így jár az, aki megtanulja, hogy a krumplit *solanum tuberosum*-nak hívják s hogy a kukorica növénytani neve *zea mays*. Családom és rokonaim becsültek is, szerettek is, de feszélyezte őket a hosszabb jelenlétem. Nekik végleg és visszavonhatatlanul „úr“ lettem és az is maradtam. Hiába kapáltam magam a kertemben, hiába lúztam télen csizmát, hiába létesítettem afféle kisfarmot s ter-

meltem növényi termékeket és tenyésztettem állatokat, illetve csalamádét is termeltem s disznót is hizlaltam. (Bár kettőn áll a vásár s úgy kézen-közön az is a fülembbe jutott, hogy a bátyám felesége engem tart büszkének és szótlannak!)

Az urakkal, a helybeli előkelőségekkel, magam sem tudom, hogyan álltam. Az bizonyos, hogy a helybeli tanító egyszer azt mondta az inségesekről, hogy nem segély kell azoknak, hanem golyó a hasukba, amire többé nem álltam vele szóba. Az sincs tehát kizárva, hogy én kezdtem, no de mindegy, csak az eredmény a fontos: nem vettünk egymásról tudomást, én és az előkelőségek. (Talán mégis más faluban kellett volna letelepednem!)

Dacos lettem. A dac eleinte nehezen ment, bocsásson meg bárki is, de hát mégis csak kellett volna néha egy-egy sakk-partner vagy mi. Dacommal eleinte nem törődtek a helybeliek, később azonban nagyon is törődtek. Tudniillik — hogy értelmesen beszéljek — néhai feleségem, illetve annak egy angliai nővére után, jelentékeny vagyont örököltem. Váratlanul, annyira váratlanul, hogy erről nem is álmodtam. A „társadalmi“ harcban egyszerre én lettem az erősebb fél. Bár talán nem is jól mondom, talán elsiettem a dolgot, no de majd a végén, mindjárt, kiki megcsinálhatja a mérleget. Annyi bizonyos, hogy az erőviszonyok egyszerre megváltoztak. Sőt nem is egyszerre, hanem apránként, — bár gyors tempóban — ahogy fokozatosan megtudták, látták, megbizonyosodtak felőle, hogy Kara János tulajdonképpen nagy úr, nagyobb, mint ők, — már az ő értékelésük szerint — mert gazdagabb, mint ők együttvéve.

Szinte fáj lemondanom róla, hogy erről az új, kellemesen furcsa helyzetről hosszasan beszéljek. Hej, micsoda komédia is volt az! Micsoda hecceket műveltem! Csak az egy típusba tartozókat mondom el hirtelenében, mutatóul. Felajánlottam a községnek, hogy hajlandó vagyok a civilizálódását nagyobb összeggel előmozdítani. Legyen vízvezeték, legyen terméskővel kirakott járda és legyen villanyvilágítás. Lőn persze kitörő öröm és hálaanyilvánítás. Majdnem hogy lovaszobor a Piac-téren, lőn hódolat és békülési hajlam. Hogy hát én „fatálisan“ félreértettem őket eddig is. Hogy az orvos úr például csak azt leste, mikor akad már egy kis könnyű betegségem, s akkor ő lett volna az első, aki megragadva az alkalmat, a többiek nevében is szóba hozta volna, hogy hát mégsem helyes ez így meg úgy.

Jó. Lett artézi kút — a cigánynegyedben. Ott furattam. Lett köves járda — a laponon, ahol a zsellérek laktak. Lett villany — az erdőalján, már mint a szegénynegyedben.

Következtek azután sorra a mókák, komédiák, heccek — de következtek az ellenfél részéről is a komiszkodások, az ellenséges tettek és sok-sok kevésbbé könnyed és vidám, sőt kínos ügy.

Száz szónak is egy a vége, nem szégyenlem megmondani a végeredményt. Előállott a helyzet, amelyben érvényesülnie kellett az elvnek: az okosabb enged! De úgy ám.

Mert végre is meg kellett magamat adnom. (Sok lúd disznót győz — illetve a hasonlatot visszavonom: sok disznó legyőzi még a ludat is.) Egymagam bosszantottam vagy húsz-harminc embert. De engem egymagamat húsz-harminc ember bosszantott vissza. Tessék számítást csinálni. Én csináltam — és kibékültem Harpacs-kószajudárral. Mert — ha még mindig kellene mentegetőznöm — az eszközöket is megnézhetjük, amelyekkel én élhettem s amelyek az ő rendelkezésükre állottak. Egy kis névtelen följelentés például a csendőrségre, hogy liliomot tiprok, s néhány tanú is mingyárt, őt, vagy tíz zsellérasszony személyében, elővezetve mingyárt a liliomokat is, hiába, nem hatástalan.

De még ha ezt s az ilyenféléket el is lehetett volna viselni, meg kellett hódolnom — a hódolat előtt. Mondhatnám, döntő csapást a fiatal, szép jegyzőné mért rám, amikor erőszakkal mellém furakodott egy vacsorán, megsimogatta villanygömbkopasz fejemet s így szólt:

— Milyen szép, dús haja lehetett magának!

No és most itt élek, amíg meg nem halok, Szajudáron. Nem is rosszul. Csendes békeességben. (Muszáj.) A helyzet nem túlságosan kellemes, de — még mindig mulatságos.

Az emberekkel volt baj, sok baj, van is, lesz is. De a növényeim, az állataim pompásan viselkedtek mindmáig. Még pedig kezdettől fogva változatlanul. Külön dicsőségüket zengem. Szép a Duna, a Dunának túlsó dombos partja, szép a füzes és jó horgászni. És micsoda erkölcsi magaslat egy duzzadó, zöld káposztafej! Sűrűn pedig, az egyik hízó kocám, valóságos angyal.

AZ ESERNYŐ

A HELYZETET már az maga jellemzi, hogy Balázs, a férj, az egyik délben azt mondta:

— Ez a leves sós!

És erre Balázsne, a feleség, nem szólt semmit, de megsózta a levest.

Az is megesett már Balázsékkal, hogy azon vitatkoztak, vajjon kék-e vagy zöld-e a tenger. Balázs azt állította, hogy zöld, az asszony meg azt, hogy kék. Költői művekből vett részletekkel, jelzőkkel igyekezett mindkét fél bizonyítani a maga igazát. Végre a férj ravasz fordulattal akart győzni. Ráhagyta a feleségére, hogy a tenger csakugyan kék. Az asszonyt meglepte ez az engedékenységek. Hirtelen meg is ijedt, hogy talán beteg ez a szegény Balázs. De azután észbe kapott és nem hagyta magát:

— Igen, a tenger kék, csak hogy nem úgy kék, ahogy te gondolod.

Vagy még egy példa. Valamire, mindegy hogy mire, a férj végül is ezt mondta:

— Igazad van, fiacskám.

Erre az asszony dühösen pattant föl:

— Dehogy is van igazam!

Mindezt, mivel Balázsék a vitatkozáson, a megsértődésen s a beszédes viszonyoknak félórákra való megszüntetésén túl nem jutottak s mivel alapjában véve mégis csak szerették egymást, békés családi egyetértésnek is nevezhetjük.

És most tekintsük át az esernyőnek, már mint az esernyő nevű használati tárgynak történetét, különös tekintettel Balázsnerára. Eleinte az esernyő egy rudacskára igen ügyes, mondhatnám körmönfont módon felerősített holmi vászon, bőr vagy

Isten tudja miféle anyag volt, amit kerekre kifeszítve azért tartott maga fölé az ember, persze csak esőben, hogy a testét vagy inkább a ruháját, megóvjja a nedvességtől. Ez a szerkezet nem volt valami kicsiny, de az idők folyamán, pontosan a legújabb évtizedben, mindinkább összezsugorodott s egyéb változásokon is átment, így színesedett is. Használták eső ellen akkor is, ha a nap sütött. És használták nap ellen akkor is, amikor az eső esett. Később a nap ellen a hölgyek már csak úgy használták, hogy kezükben lógatva sétapálcaként hordták, mert nemcsak hogy nem akartak a nap ellen védekezni, hanem lehetőleg kifeküdtek a napra, hogy magukat cigánnyá, arabná, esetleg négerré süttessék. Eső ellen pedig nem azért használták, hogy a ruhájuk vizes ne legyen, mert ebből az okból gumiköpenyt öltöttek, hanem, hogy az eső le ne mossza arcukról a festéket. Legújabban pedig még mindig tartanak a hölgyek esernyőt, az még mindig használati tárgy, de kizárólag arra használják, hogy megvegyék, a szekrénybe beállítsák s ott, zárt ajtón belül, dísz tárgyként alkalmazzák. (A férfiak és az esernyő egymáshoz való viszonyáról külön beszélni fölösleges, mert az mindössze ennyi: a férfi megveszi az esernyőt, az első borús napon magával viszi s anélkül tér haza, mert valahol, leginkább kávéházban, elhagyja.)

Balásznénak megtetszett a kirakatban egy esernyő. Egy rövidnyelű, hatszínben pompázó kis görcs. Milyen szép is lenne az a ruhaszekrényben, ahol öt-hat évig elállhatna észrevétlenül, anélkül, hogy valaha valaki is láthatná. Jó lenne, nagyon jó lenne megvenni!

Hő vágyát közli férjével. Balázs ellentmond. Fölsőlegesnek, céltalannak tartja az esernyőt, ostobaságnak mondja, hogy azt megvegyék. Folyik a vita és végződik a beszédes viszony felfüggesztésével.

A legközelebbi sétájuk alkalmával Balázs csakugyan megveszi feleségének az ernyőt. Azután sétálnak tovább. Balászné a karján lógatja az alkalmatlanságot s néhány percig nagy szeretettel gondol arra, hogy mégis csak milyen derék ember, milyen jó lélek az ő ura, talán még a tenger is zöld, ahogy ő állította.

— Ülünk le egy kicsit a terraszon s együnk meg egy-egy fagyaltot.

— Dehogyan ülünk! — tiltakozik Balászné. — Csak nem

pocsékolom ilyen esztelenül a pénzt! Úljunk le inkább ott a parkban egy padra.

Balázs morog, de azért besétálnak a parkba s leülnek egymás mellé. Az asszony leakasztja karjáról az esernyőt, leteszi a földre, odatámasztva a padhoz. Balázs ezt mondja:

— Persze az én szórakozásom neked esztelen pénzpocsékolás. De ez a vacak esernyő nem pénzpocsékolás.

— Még ezt a rongyot is sajnálod tőlem? — szisszen föl az asszony. — És felugrik s elrohan.

Balázs utána kiáltja:

— Vidd magaddal az ernyődet! Mert arról ne is ábrándozz, hogy én cipeljem.

Az asszony csak rohan tovább.

Balázs is megdühösödik, föláll, elsiet az ellenkező irányban, az ernyő pedig ott marad.

A park egyik szélén megáll az asszony, a másikon a férj. Egyik sem a másik miatt, hanem az esernyő miatt. Visszafordulnak. Egyszerre érnek a padhoz. Esernyő nincs, már eltűnt. Ha nem magától ment el, akkor elvitte valaki.

— Ellopták! — sírja el magát az asszony.

— Talán valaki bevitte a rendőrségre, mint talált tárgyat — vigasztalja a férj.

Csodálatosképpen nem vitatkoznak, hanem békés egyetértésben mennek az őrszemes rendőrhöz. Az nem tud az ernyőről. Mennek az őrszobára. Ott sincs az ernyő. Elmennek a főkapitánysága. Ernő van, de nem az övék.

Hazamennek és békés egyetértésben élnek másnapig. Gyászolják az ernyőt, gyászban mégsem lenne szép a civakodás, de még a heves vita sem.

A férj, hálája és elismerése jeléül, titokban hirdetést tesz közzé egy lapban „... A megtaláló illő jutalomban részesül.” Hozza haza az ernyőt ide és ide!

A hirdetés megjelenésének napján beállít Balázsékhoz egy ember. Hozza az esernyőt. Éppen vita közben érkezett.

— Hála Istennek, sóhajt fel a férj, amint az ernyőt meglátja. És már nyúl is a zsebébe.

Az asszony ránéz az esernyőre, villan a szeme, nyilatkozik és győz:

— Ez nem az én ernyőm! — mondja csaknem kiáltva s a rongyos embert az ernyővel együtt kituszkolja az előszobából és bezárja utána az ajtót.

HARPACSKÓSZAJUDÁRI IDILL

D. BÁCSI bizony gyámoltalan ember volt. A rőföskereskedést, mely Harpacskószajudár piacterén állott, az apjától örökölte. Ugyszintén a nyolcvan hold földet is. Ő maga az örökölt vagyont egy fillérrel sem tudta gyarapítani. A gazdálkodáshoz nem értett, az üzlet pedig nem érdekelte. A felesége, Sára asszony, ült reggeltől estig a boltban, ő adta el a parasztasszonyoknak a köténynek, réklinek való „kékbelit“. A földet pedig a béres, meg a kocsis művelték, a saját eszük szerint.

De azért ment a bolt is, valamit jövedelmezett a föld is, D. bácsi megélt a vagyonból nyugodtan és — kinek milyen az ízlése — szépen. A napjait pipázással töltötte. Reggel későn kelt, este korán feküdt le, az ébrenlét ideje alatt rendületlenül pipázott, sőt talán még éjszaka is, mert lefekvéskor még egy utolsó pipa dohányt elszívott s égő pipával a szájában aludt el. A pipa azután hol kiesett a szájából és lezuhant a földre, hol kiesett a szájából és becsúszott a dunna alá, ilyenkor kiégette a huzatot, a lepedőt s másnap lángrollobbantotta Sára néni, — hol meg nem esett ki a szájából és ott szorult egész reggelig az agyarái közt.

— A fene enné meg azt az embert is, aki a pipát kitalálta!
— mondogatta Sára néni egy egész hosszú életen át.

A pipázás mellett azért művelt egyebet is D. bácsi, olyasmit, ami nem esett a pipázás rovására. Benézett olykor a boltba. Sőt megállt a boltban és állt, akár egy órahosszat is, mindaddig, amíg vevő nem jött. Akkor kifordult a boltból. Azután elnézett a gazdaságba is. Kisétált a tanyájára s órákon át figyelte, hogyan nő a búza. Vagy hallgatta a legelőn, hogyan nő a fű. Mert a fű biztosan nem folyamatosan, hanem végtelelenül kicsi ugrásokkal nő s a millió és billió kis ugrásnak kell,

hogyan legyen valami sercegésszerű zaja, lehetetlen, hogy ezt a zajt meg ne hallja, aki nagyon figyel.

Nézelődését, hallgatóságát leginkább akkor hagyta abba D. bácsi, amikor felbukkant közelében a béres. Mert félt, hogy az rászól s még valami gorombaságot mond neki. Különben nem szeretne hallgatni a bérest, mert az káromkodós ember volt s D. bácsi sok egyéb közt a káromkodást is utálta. A káromkodó ember dühös, esztelen dühében szembeszáll még az égi hatalmakkal is, könnyen megeshetik hát, hogy egyszer csak az álldogáló, pislogó, fülelő D. bácsi ellen fordul s rámordul: az úr megint itt lopja a napot?!

Igazában tehát félt D. bácsi a bérestől, no meg a kocsistól, vagy akár a boltban vásárló, alkudozó, az árak miatt méltatlankodó vevőktől, félt a tolvajoktól, a vándorló legényektől, a cigányoktól, a mérges kutyáktól, a bikától, a rókától, a széltől, a hidegtől, a nap tüzétől, Sára nénitől, röviden és összefoglalva, mindenkitől és mindentől. Mert hát igen-igen békés természetű ember volt D. bácsi.

Egyszer, nyári estén, a bolt bezárása után, sétára indult D. bácsi, az élete párjával, Sára nénivel. A nap már lement, a hold még nem kelt föl, szürkület borult Harpacskószajudárra s D. bácsi és Sára néni egymás mellett totyogva, taposták a poros utcát, a hűvösödő légben, milliárd szúnyog közt. Csendben, szótlanul egész a falu végéig elandalogtak. Ott azután megtorpantak s rövid, hallgatag habozás után visszafordultak. Mert a hold még mindig késett, különben is felhők terpeszkedtek az égen s a szürkület mindinkább sötétséggé sűrűsödött.

Csend, séta és hallgatás mindeddig ment, mint a karika-csapás, de most hirtelen a faluból kifelé tartó, valami garázda ember bukkant föl. Nem is igen bukkant föl, mert még nem volt látható, csupán a hangja, valami elkeseredett nótát bőgő hangja hallatszott, mind közelebből és közelebből, tehát mindjobban erősödve. D. bácsi az út közepére kormányozta Sára nénit, hogy onnan majd jobbra vagy balra a lehető legcélszerűbben kerülhesse ki a veszedelmet. A veszedelem elhallgatott, de ugyanakkor láthatóvá vált, persze csak homályosan, éppen csak valamely mozgó, ingatag emberi alak gyanánt. Még csak fél perc és már elkerülték, már túljutottak rajta. De az izgága ember hirtelen megállt s valami éktelen nótába kezdett, csúnya és goromba szöveggel, le nem írhatóval, ott a D. bácsi

előtt, Sára asszony jelenlétében, mintegy hozzájuk intézve, amit a nóta mond. Pillanatok alatt történt s hogy hogyan kezdődött és hogyan folytatódott, az már így utólag meg nem szerkeszthető, csak a végét lehet tudni: D. bácsi úgy vágta po-fon az izgága embert, hogy az menten belefordult az útmenti árokba.

Most azután az andalgást, hogy úgy mondjam, félretéve, gyors tempóban iparkodott hazafelé D. bácsi és Sára asszony. Lehet, hogy D. bácsi egészen nekibátorodott, lehet, hogy anynyira megijedt, hogy már nem is tudott félni, de nem félt, hanem otthon még nyugodtan lefeküdt, elszíтта az utolsó pipa dohányt s mint aki egésznapit dolgát jól végezte, csöndes álomba szenderült.

Másnap reggel már ott várta a kocsis D. bácsit a ház előtt.

— Tekintetes úr! — kezdte a kocsis, amikor D. bácsi előbújt a szobából.

A kocsis hangja rekedtté torzult a haragtól. Az arca dúlt volt, a szemében fekete fény lobogott. Hatalmas öklével a hájába kapott, mintha csak szántsándékkal akarná magát szörnyeteggé borzolni.

— Tekintetes úr! Az este rettentő csúfság esett meg rajtam!

És a kocsis elmondta, hogy őt az este valaki, valami betyár, nyilván falubeli, éktelenül megsértette. Megütötte. Őt! Már pedig ez így nem maradhat. Ez bosszúért kiált.

A kocsis elővette a bicskáját. Kinyitotta, a jobbmarkába fogta s megmutatta D. bácsinak:

— Ezt döföm markolatig a szívébe, ha megtudom, ki volt az a zsvány!

D. bácsi dermedten bámult a kocsisra. Ereje elhagyta, nyilván el is sápadt, s hirtelen leült egy nádszékbe ott a tornácon.

— Tekintetes úr! — hörögte a kocsis, mialatt újra és újra megnézte csillogó pengéjű nyitott bicskáját. — A Jóisten is megáldja a tekintetes urat, ha megsegít engem ebben a dologban.

D. bácsi csak dermedezett tovább és hallgatott.

— Ha valahogy kitudja és megmondja nekem, ki volt tegnap este az az istentelen gazember, aki engem meg mert ütni!

AZ ELŐKRŐL VAGY JÓT, VAGY SEMMIT

Ő KÖZÉPISKOLÁT végzett, egyetemre is járt, de mielőtt tanulmányait befejezte, hivatalba lépett. A munkáját rendszeren végezte, fizetéséből szerényen megélt. Három idegen nyelvet tudott s jól zongorázott. De már régóta írt néha egy-egy verset s egyszer csak elhatározta, hogy életét az irodalomnak szenteli. Pontosabban meghatározni, hogy mit akart, aligha lehetséges. Ki akarta magát fejezni? Ugyan mit jelent ez a frázis? Pénzt akart? És azt hitte, hogy míg a hivatal biztosítja a szegényes életet, addig az irodalom ezt nem teszi ugyan, de reményt ad a nagy pénzre? Vagy nem akart dolgozni? Talán nehezebb esett naponta idejében lefeküdni s idejében kelni?

Mindegy, hogy miért, tény, hogy elkezdett szorgalmasan írni. Kiért és mi ellen, — ezt megint magukból az írásokból sem lehetett kisillabizálni.

Hogy az írásai nyomtatásban megjelenjenek, ezért hajlandó volt minden lehetségeset elkövetni. Kereste elismert írók barátságát. Olvasta a műveiket s mikor nem kínálkozott rá semmi alkalom, akkor is bókot mondott nekik. „Kedves mester, a mai krokija igazán nagyon szellemes volt“, hódolt a kedves mesternek. Családokhoz járt, kedves mesterek feleségeinek mondott szépeket, szolgálatokat tett a társaságok minden tagjának. Ha kellett, éjjel leszaladt a gyógyszerárba, hogy valamely szenvedőnek kombinált fejport vigyen föl. Könyvet adott kölcsön az olvasni vágyónak, elutazó családtagot kísért ki a pályaudvarra, elment az előjáróságra holmi közigazgatási ügyet elintézni, beült kártyapartikba, melyekben kedves mesterek játszottak s ha jól járt neki a lap és nyert, hát megtette azt is, hogy azután készakarva vesztett. Modorában olyan finom és előzékeny volt mindenkihez, hogy vele mindenki gorombásko-

dott; ha azt mondták neki, hogy maga marha, akkor ő szelíden mosolygott s csak annyit rebegett: nagyon kedves.

Végre megjelent egy verse nyomtatásban. És a vers nem is volt rossz. Csak éppen hogy a költőjét fejezte ki, azaz nem tartalmazott semmit. Ő azonban, amint az ilyen esetekben történni szokott, már másnap kilépett a hivatalából.

Persze, ahogy ezt mondani szokták, keserves napok virradtak rája. Az elhelyezés nem ment olyan könnyen, a honoráriumok nem ömlöttek olyan bőven, hogy megélhetett volna. Már pedig egy ilyen írónak, egy ilyen költőnek, meg kell élnie, ügyebár, ha semmi másért, de azért az egyért, hogy ír hasson, még szebben mondva: hogy alkothasson.

A cél szentesíti az eszközöket, különösen a szent cél. Ha nincs is pénz, azért az ember igyekszik fenntartani életének folytonosságát. Igyekszik megteremteni a munka lehetőségét. Ha nincs pénz, kér az ember attól, akinek van. Kölcsön kér az ember, s ha lesz pénze, úgylis megadja majd. Ha nincs pénze, ad pár pengőt a mester. Miért ne adna? Hiszen jó ember a mester és ő annyiszor megdicsérte már még a selejtes műveit is. „Jobb, mintha Anatole France írta volna”, — jelentette ki egyszer az egyik mesternek egy novellájára. És van elsőszámú, második- és harmadik-, sőt többedikszámú mester. „Ady elbujhatna e mellett”, — bókolt egy alkalommal egy sokadikszámú mesternek. „Mesteri volt!” — kiáltott másszor egy egészen másféle mester, a gazdag bankár felé, mikor az a bakkszobában a poentőr nyolcasával szemben kilencet vágott ki s egy halom pénzt lapátolt be számára a krupié.

Nehéz napok, nehéz napok. Nehéz hónapok és nehéz évek. De az irodalom gyönyörű. Milyen más lenne persze az egész angol nyelven. Saját kis háza lenne London közelében, mint Wellsnek. És sokkal többet írhatna. Ha nem is jobbat, mert az már szinte lehetetlen, de többet. Hősi eposzban írná meg az életét. Angolul. De így magyarul még cigarettája sincs, ami pedig az íráshoz elengedhetetlenül szükséges. Még jó, hogy közeledik — a klubban — a hetesszámú kedves mester. Föláll, eléje sompolyog és alázattal rebegi: „Egyet se?” Mire a mester ad egyet, egy pengőt. Megvan a kávé és a cigaretta. Milyen jó, hogy a mester, habár utálja őt, nem haragszik rá. Milyen jó, hogy haragra nem is adott okot, mert soha eszébe nem jutott a mesterről rosszat mondani.

És ez az! Nem szabad senkiről rosszat mondani! Senkiről

senkinek. Nem lehet például egy író szemébe mondani, hogy a regénye rossz. De még az sem célszerű, ha az ember éjszakai sétán a külső Ferencvárosban közli Filótással, hogy Halva Mihály legújabb verse szép ugyan, de nem jobb a Csárda rom-jainál. Mert Halva Mihály ezt már másnap megtudja. És az ember örökre kiesik Halva Mihály kegyeiből. Vigyázni kell. Nem szabad azt mondani H. D.-ről, hogy úgy hazudik, mint az időjóslás. Nem szabad azt mondani S. R.-ről, hogy kopasz. Ellenkezőleg, még a háta mögött is azt kell róla mondani, hogy intelligens homloka van.

Ez az igazság. Ő semmit sem tesz és semmit nem mond, amit tenni, vagy amit mondani nem helyes és mindent elkövet, amit elkövetni célszerű. Nem is felismerés és értelmi célkitűzés alapján, hanem ösztönszerűen. Östehetség a maga szakmájában és ez az ő szakmája. Már a természet is ilyen magatartásra szánta. Alakja középmagasságú és keskeny, izmai fejletlenek. Testsúlya csekély, melle lapos, lábszárai vékonyak. Arca ráncos, képe süppedt, alsó ajka lötytyedt, vállai lejtősek. Járása lassú, az utcán ő nem siet, nem is megy, nem is sétál, hanem vonul, húzódik, oldalog, oson, sompolyog. Ő a klub termébe nem belép, nem betör, beront, betoppan, hanem ő megjelenik a teremben. Lassan, csendben, mintha az ajtó sem nyílt és csukódott volna, hanem csak úgy a levegő egy bizonyos helyen megsűrűsödne, valami vánnyadt ember alakját venné fel s ott állana ő. A beszéde lassú, a hangja halk, a felelete habozó, a szava el-elakad, a kérdése majd hogy nem esdeklés. Ha kettesben ül valakivel, bárkivel, a helyzet az, hogy a másik beszél, ő pedig helyesel. Helyesel, jóváhagy, bólint, igazat ad. Ki volt nagyobb regényíró, Jókai vagy Kemény? Ha a másik azt mondja, hogy Kemény, akkor ő is azt mondja, hogy Kemény.

De az még semmi, hogy mondja. Ez túlságosan egyszerű lenne, bár megcsinálni, mindig ezt csinálni, így lenne nehezebb. Hanem ő hiszi is, hogy Kemény. Egy óra múlva más vélemény sodrába kerülve, meg van róla győződve, hogy Jókai volt a nagyobb. Ő mindig meg van róla győződve, hogy akivel együtt ül, annak igaza van s az különben is kedves, okos és jó ember. Ő valóságos kuriózum, ő Isten csodája, neki akkor is jó ember a másik ember, ha attól pénzt kér s az nem ad neki. Menti ön-maga előtt is: most véletlenül nem volt nála, most nem volt jó-kedve, most nem volt diszponálva.

Óvatossága és célszerűsége felfoghatatlan, végeláthatatlan,

valami, ami még nem volt és nem lesz többé soha. Ő arról is jót mond, aki éppen eltávozott a társaságból. Jót is gondol róla, jót is érez iránta. Ő a minap társaságban ült, ahol történelemről beszéltek. Éppen Timur Lenk került szóba. A világ legkegyetlenebb hódítója. Aki milliókat öletett le. Aki, ha elfoglalt egy várost, annak minden lakosát levágatta, férfit, asszonyt és gyereket egyaránt. Aki hatvan- és nyolcvanezer levágott fejekből emeltetett piramisokat. Aki sánta volt és félszemű. Aki halállal büntette a könyörületet. Aki Bajazid szultán több-százezernyi seregét elpusztította, őt magát egy kalitkába zárva, teve hátán hordatta, maga után, mindaddig, amíg az gyalázataiba és szenvedéseibe belepesztult. Szörnyeteg ember volt, aki-nek nevehallatára boruljon le minden hívő lélek és imádkozzon a maga urához, gondolván holtakra, élőkre és eljövendőkre, hogy: szabadíts meg minket a gonosztól!

Két mondat közt egy kis szünet állt be s ekkor ő is hozzá-szólt a témához. Valamire emlékezett, valami történelemkönyv-ben olvasta Timur Lenknek a katonáihoz intézett hadparancsát. És most ezt mondta Timur Lenkről:

— Nagyon okos ember volt. És igen kiváló hadvezér!

Ha történnének még csodák, akkor meg kellett volna jelen-nie villámlás és égzengés közben egy ködgomolyagból Timur Lenknek s adnia neki egy pengőt, kölcsön, holnapig, becsszóra.

PESTI EMBER EGY NAPJA

NYOLCKOR kellene valahol lennie, tehát legkésőbb fél-nyolckor kellene fölkelnie. Alszik. Már háromnegyed nyolc. Kis ezüstórája ott ketyeg az éjjeli szekrényen s egynegyedkilencet mutat. Előre van igazítva félórával. Így ha félnyolckor kell fölkelnie, mégis csak inkább fölkel nyolckor, amikor is az órája már félkilencet mutat.

Nyolckor csakugyan fölkel. Nem a maga jószántából, hanem mert fölkeltek. A felesége kelti föl. Félóráig keltegeti, mindjárt szemrehányással kezdi, így:

— Hát te ma egyáltalában nem akarsz fölkelni?

A tizedik szemrehányásnál a pesti ember kinyitja a szemét, ásít, mocorog. Valószínűleg azért, mert a tizedik szemrehányás így hangzik:

— Én nem bánom, tőlem alhatsz estig.

Erre kel föl a pesti ember. *Azért is fölkel.*

PESTI EMBER elindul hazulról. Tehát nyolcra kellene egy budai kávéházban lennie, ott van találkozása S.-sel. Üzlet. Fontos, mert ha sikerül, szépen keres. Induláskor még csak egy-negyed kilenc. Mindenesetre előbb bemegy a legközelebbi kávéházba, hogy megreggelizzen. Kávét rendel, meleget, félbarnát, szűrve, habbal, csészében. *Csészében*, — ezt aláhúzza, megnyomja, fenyegetően elnyújtja. Mert pohárból nem tudná meginni a kávét. Nem volna rá képes.

Cigarettát vesz. Ha lenne húsz pengője, vett volna a trafikban egy kis csomag nikotexes levantét, húsz darab ötvennégy

fillér. De mivel csak három pengője van, vesz hát a kávéházi trafikostól négy sztambult negyven fillérért. (Igen, amúgy ötvennégy fillér a készkiadás, így meg csak negyven!) Rágyújt egy sztambulra. A cigaretta finom. Az az érzése, majd hogy így is nem gondolja: mégis csak jó néha, ha kevés az embernek a pénze.

Kilencre jár az idő, mikor a pesti ember fizet, kísétál a kávéház elé, s megáll az autobuszmegállónál. Nyolcra kell a budai kávéházban lennie, most már igazán sietni kell. Szemöldökét ráncolva dühös tekintetet vet abba az irányba, amerről az autobusz várható. Az autobusz ebben a pillanatban éppen nem jön. A pesti ember a fejét csóválja, s hangosan beszél magában:

— Micsoda közlekedés! Micsoda hitvány közlekedés!

Majd elfordítja a tekintetét, s a másik irányba néz. Még látszik az autobusz, amely az imént robogott el a megállótól. A pesti ember újra beszél:

— Na persze. Ha nekem sürgős dolgom van.

Ezt még kétszer elmondja, s már ott a következő autobusz. Tele van utassal. De még hogyan van tele! Minden ülőhelyen ülnek, s ő az egyedüli álló utas. Szigorúan végignézi hát az utasokon, sorra valamennyin. Föl van háborodva. Olvasni lehet tekintetéből a szemrehányást: Miért nem mennek gyalog? Vagy villamoson. Muszáj maguknak autobuszon járni?

A kalauz útjából félre kell húzódnia a pesti embernek. Félrehúzódik, de ezt a kis műveletet hosszabb elmélkedés követi nyomon. „Micsoda intézmény ez a kalauz! Először nem lehet miatta fölszálni, mert elállja az ajtót. És nem keskeny ember. Nem, ilyent elvből nem alkalmaz a vállalat kalauznak. Vastag ember, egy méter széles. Ahol megáll, ott betölti a teret. Teret? Nem, a világúrt. Mert egy méter széles ugyan, de csak nyáron. Télen van rajta egy posztókabát, amitől másfélméter szélessé dagad. Kívül, a veséje táján, a nyakába akasztva lóg egy duzzadó táska, amitől két méter szélessé egészül ki. Amikor azután így fölszerelve, a kocsiban szabad kérem-et kiáltva elvonul az ember mellett, hát persze, hogy az álló utasnak egy percre bele kell ülnie az ülő utas ölébe.“

Budára érnek, az autobusz megáll, a pesti ember le akar szállni. De nem lehet a kalauz miatt, mert az már megint az ajtóban áll.

— Szabad? — kérdezi a pesti ember.

De úgy, hogy a kérdés állításnak, tehát becstelen és értetlennek is beváljik.

A kalauz mozdul. Nehezen, alig, nem szívesen. Mintha tudná, mit gondol róla a pesti ember. A pesti ember akkor ugrik le az autobusról, mikor már elindult. Majdnem elvágódik. Utána is kiált a kocsinak. A kalauz kihajol és visszanéz a pesti emberre, a szája mozog, de hogy mitől, azt már nem hallani, mert az autobusz zúg, zakatol és elrobog.

A pesti ember belép a budai kávéházba. Kilenc óra hét perc. Az az alak biztosan nincs még ott! Vagy már ott volt és elment. Vagy egyáltalában nem is jön. Miért jönne? Hiszen megígérte, hogy ott lesz.

Hát ott ül közel az ajtóhoz. Ül és vár. Nem pesti ember, hanem vidéki. A pesti ember ránéz, találkozik a tekintetük. A vidéki ember arca kissé pirosas, nyugodt, a tekintete derűs. A pesti ember azt gondolja: „Itt van! Micsoda minden hájjal megkent ember lehet ez! Pontosan megjelent. Jóságos Isten, hogy kell erre vigyázni, hogy be ne csapjon!”

De odalép a vidéki emberhez, mosolyog rá s vidáman köszönti:

— Jó reggelt, S. úr!

A PESTI EMBER egész nap lótfut azután. Újabb üzleti találkákat kap és ígéreteket tesz, bekasszál jónéhány „most nem aktuális”-t, „talán majd a jövő hónapban, esetleg a jövő évben, lehet, hogy 1945-ben”. Pénzt is kér kölcsön, nem kap, tőle kérnek, nem ad. Este fáradtan megy hazafelé, útközben gyakorolja a kétféle összeadást: 1. „Öt meg hat az tizenhét, tehát kapok tizenhetet”. 2. „Hét meg kilenc az tizenkettő, tehát tartozom tizenkettővel”.

Hazafelé menet az utcán sok-sok embert lát. Sétálnak, vánszorognak, sietnek, loholnak, vágtatnak. Lehetőleg a földre néznek, vagy fel az égre. De kiáll ám a kültelki ember a sarokra, s letesz a járdára egy kis kutyát, hogy eladja. Egy olyan kutyust, legföljebb háromheteset. Az emberek mind megállnak. És nézik a kutyust. És mosolyognak. De úgy mosolyognak, hogy a szájuk a fülüikig kinyúlik. És hajolnak a kutyus felé, nyujtják a kezüket, megérintik, simogatják, némelyik negyed-

óraig is előrvend s amikor távozik, még vissza-visszatekint, integet a kutyusnak és halkán, érzéssel leheli feléje:

— Pá, pá!

A pesti ember is elsóhajtja a kutyus felé, hogy pá, pá, — mire egy másik ember magára veszi és a kalapját ijedten megemelve visszaköszön.

— Nem magának mondtam! — kiált rá dühösen a pesti ember.

Otthon ujságot olvas a pesti ember. „Borzalmas gyilkosság a Kőfaragó-utcában“, — ezzel kezdődik a lap. És egy második gyilkossággal folytatódik. És az Indiában történt harmadikkal végződik. Pesti ember kifog az ujságon. Egyetlenegy gyilkosságot sem olvas el, mert már ott tart, hogy csakis ilyeneket olvas: „Akadémia össziülése f. hó 7-én, d. u. 5 órakor.“

Két perc alatt végez tehát a lappal. Azután megvacsorázik s elmegy a klubba. Ott kártyázik. Ha nyer, szótlanul bosszankodik, mert keveset nyert. Ha veszít, akkor kiabál és izgatottan csapkodja az asztalt.

— Hát maga nem a szórakozásért játszik? — kérdezi a partnere, csak azért, hogy ingerelje.

— De igen, — feleli a pesti ember. — Csakis a szórakozásért játszom, de engem csak az szórakoztat, ha nyerek.

Éjjel egy klubtársával megy hazafelé a pesti ember. A klubtárs nem kártyás, ő olvasni jár a klubba. A klubtárs, mivel hogy ő még könyveket is olvas és állandóan nézegeti a képeslapokat is, ezt kérdezi a pesti embertől:

— Tudja ön, hogy melyik az a fényes, nagy csillag ott a Boráros-tér felett?

A pesti ember ámulva néz klubtársára. És csak kényszeredetten felel:

— Fogalmam sincs róla.

— A Jupiter.

A pesti ember felnéz a Jupiterre, ránéz a klubtársára és gúnyosan kérdezi:

— Mondja már. Mit kereshetnék én azon, ha tudom, hogy az a csillag a Jupiter?

A pesti ember éjjel félkettőkor érkezik haza. Megáll a hálószobájában. Egyedül van. Áll és mereng. Mielőtt levetkőzne, odasétál a kályha közelében álló automatához. Az automata

egy bajuszos-szakállas embert ábrázol, aki a jobbkezét kiterjesztett tenyérrel előre nyújtja.

Hej, haj, az élet nehéz. Az élet küzdelem. Az emberek harcolnak egymás ellen. Kiméletlen ez a harc. Az emberek a harcban sebeket osztnak és sebeket kapnak. Reggeltől késő estig harcol az ember — és egy jó szót nem kap senkitől. Rideg dolog ez, sivár, nehéz, könyörtelen sors. Mit lehet ez ellen tenni?

Még szerencse, hogy föltalálták ezt az automatát s már kezd is elterjedni. Pesti ember odamegy az automatához, annak a kinyújtott keze alá áll, a nyílásba dob egy húszfillérest, mire az automata gyengéden megsímogatja a pesti ember fejét és reszketeg emberi hangon ezt mondja:

— Sze-e-gény ember! Szegény, jó, kedves, finom ember! Erre a pesti embernek két könnyecsepp hull ki a szeméből, de gyorsan levetkőzik, belebújik az ágyába s megnyugodva elalszik. Illetve általában el szokott aludni. Három hete, hogy vette ezt az automatát, három hét alatt mindig elaludt. Ma azonban sokáig nem jött álom a szemére. Hiába volt a simogatás, hiába hangzottak el a részvétteljes szavak, ma nyugtalan a pesti ember, aggályai vannak, szorongás gyötri.

Mert a klubban a főpincér egy hamis húszfillérest szózott rá, ő későn vette észre s már vissza sem adhatta — és most azt dobta be a Józsv-automatába.

Ó, ó, szegény, becsületes gép! Még talán jobb lett volna, ha a gép simogatás helyett rácsap egyet a fejére s így mordul fel:

— Te csaló! Engem akarsz te becsapni?

PESTI ASSZONY EGY NAPJA

KILENC ÓRA. Pesti asszony felébred. De nem kel föl. Neki hajnali kilenckor semmi dolga nincs. A takarítónő úgyis csak tíz órakor jön. Pesti asszony ugyanis takarítónőt tart, nem cselédet. Az ebédet társas konyháról hozatja. A reggelit eltakarékoskodja, mert fogyni akar. Ugyebár, nem kell fölkelnie, mert semmi keresnivalója ágyon kívül?

De kilenc után már nem alszik. Kilencről féltizenegyig gondolkodik. Dolga nincs, gyermeke nincs, de gondja, az van. Csak úgy kapásra: 1. Miből telik Micinek, a legjobb barátnőjének, minden szezonban új bundára? Csak nincsen barátja? Illetve, csak nincsenek barátai? És különben is a mai barátok! 2. Pesti asszony szerint igenis barátai vannak Micinek és akkor hogyan lehet az, hogy barátai vannak, amikor nem szép? Mici nem szép, nem fiatal és csámpás. Már persze, Pesti asszony szerint. 3. Hogy őt, Pesti asszonyt az ura már nem szereti. Igaz, ő sem szereti az urát, de hát ő sohasem is szerette. Viszont az ura szerette őt. Édesem! — oly meggyőződéssel mondta ezt a férj, még két évvel ezelőtt is. Ő pedig már házasságuk első napján csak így szólt hozzá: mondja, Keve! 4. Mit adnak a moziban? 5. Részt vesz-e este Lili (Lilly) a brídvspártiban? És ha igen, fizet-e?

Pesti asszony féltizenegykor fölkel, azaz: a sok gond kiveti az ágyból.

Azután megfürdik. Déli egy órára már útra készen, kesztyűsen, kalaposan, kabátosan, a végső utasításokkal látja el Skaveráknét, a takarítónőt. — Ha meghozták az ebédet, adja be a nagyságos úrnak. Az én részemet tegye be a főzőládába, hogy ki ne hűljön. A nagyságos úrnak csak a menü felét tálalja be, a másik felét majd megeszi vacsorára. Nem mintha sajnálnám tőle az ételt, de nem akarom, hogy elhízzon. Ha befejezte a takarítást, Skaverákné, tisztítsa meg az ablakokat,

fényesítse ki a kilincseket. Ne haragudjon, de úgy néz ki a lakás, mint egy sertésól. — (Disznóól, — ez csúf naturalizmus lenne!) — Minden ragad a piszoktól. Én jó asszony vagyok, nem szeretek veszékedni, de ami sok, az sok. Ha marad még rá-érő ideje, Skaverákné, akkor stoppoljon a nagyságos úrnak a harisnyáiból. De ne húzza össze a harisnyákat, hanem apró öltésekkel stoppoljon, Skaverákné. És mosson ki nekem pár darab kombinét. Nem kell mindent a nagymosásra összegyűjteni. A fürdőszobában is lehetne már egyszer nagytakarítást csinálni. Ne várja, hogy én dolgozzak maga helyett. Befűteni a szobában nem kell. Ha Keve... illetve a nagyságos úr le akar feküdni ebéd után, takarózzon be. Figyelmeztesse, hogy vesse le a kabátját, ne gyűrje nekem, mert nem fogok minden másnap egy pengőt fizetni vasaltatásért. Ha szivarozni akar, menjen ki a mellékhelyiségbe, ne füstölje be nekem a függönyöket. Az ablakokról és a kilincsekről ne feledkezzen meg, kedvesem, Isten áldja!

— Kezit csó-ó-ókolom! — énekli Skaverákné.

Azután megveti Skaverákné az ágyakat és söpör. A portör-
lést másnapra hagyja. Az ebédet a nagyságos úrnak beadja és
— slussz! Elkezd olvasni a Fekete banditák-at.

Pesti asszony meglátogatja a mamáját. A mama húsz évvel
idősebb, mint a lánya, de csak tízzel látszik fiatalabbnak. Illetve,
amikor felöltözik, hogy Pesti asszonnyal kommissziózni indul-
jon, akkor éppen olyan öreg, vagyis fiatal, mint az. A haja
vörös, a szájaszéle még vörösebb. A szemöldöke vékonyan ívelt.
A fogai fehérek, könnyű nekik! A körme manikürözött.
A cipője kisebb, mint a lába. Férje nincs. Elvált tőle. Nem a
Pesti asszony papájától, hanem a harmadiktól.

Pesti asszony panaszkodik a mamájának, hogy Keve már
nem szereti őt.

A mama meglepőt mond:

— Vegyél magadnak egy másik férjet.

— Ugyan, mama, — rója meg mamáját Pesti asszony —
hogyan mondatsz ilyen gyerekséget! — Még ha a nagymama
mondaná, megérteném.

Pesti asszony fáradtan tér haza, este húsz óra. harminchat
perckor. Kevé nincs otthon. Leszökött a kávéházba.

— Hát érdemes tisztességesnek lenni? — sóhajt fel Pesti
asszony.

Azután a főzőládából előszedi az ebédjét. Óh, ezzel a szerkezettel is baj van. Mert nem igaz, hogy a ládában meleg az étel. Pesti asszony tehát nem is sejti, hogy Skaverákné megfélemedezett az ebédről és estefelé tette be a főzőládába. De miért? Mert oly érdekes volt a „Fekete banditák“, hogy nem tudta az olvasást abbahagyni.

De még szörnyűbb: az ebédlő asztalán kis cédula, melyet Skaverákné írt: „Kedves Nagyságos Asszony! Holnap nem jöhetek el, mert influenzás leszek“.

Pesti asszonynak is van egy automatája. Ott áll a tükör mellett. Embernagyságú figura, fiatal, borotvált, fess, elegáns gépember. Úgy hívják: Szívember. Pesti asszony húsz fillért dob beléje minden este, mire a Szívember lágy, fuvolázó hangon ezt mondja neki:

— Ah, hercegnőm, mily szép vagy ma! Legszebb vagy a világon. Lerakom lábacskáid elé a birtokomat, a palotámat, a bányáimat, az autómát, csak hallgass meg engem.

Pesti asszony felkacag és gúnyos, bocsánat, kissé nyerítő hangon ezt vágja a Szívember arcába:

— Mit képzelsz maga rólam?

Erre levetkőzik, bebújik az ágyba és mosolyogva hamar elalszik.

Ma este azonban Pesti asszony egy hamis húszfillérest dobott a Szívemberbe. (Lilly fizetett vele a bridzsnél.) De megjárta. Az automata tökéletes gép, az esetleges hamis pénzre is berendezve. Harsányan felkacag és ezt mondja Pesti asszonynak:

— Vén szipirtyó! Tegnap óta tíz évvel öregedtél.

Pesti asszony sokáig sír az ágyában és nem tud elaludni.

PESTI GYERMEK EGY NAPJA

REGGEL hét órakor fölkelte Mari Pesti gyermeket. A Mari és nem a mama, mert a mama alszik, ágyban, párnák közt, a fejét befúrva a puha, rózsaszínű, habos ágynemű közé.

Pesti gyermek papája a fürdőszobában zuhanyoz. Ő is szeretne még aludni, de nem lehet, neki dolgoznia kell. Pesti gyermeknek iskolába kell sietnie. A fürdőszobában találkoznak. Pesti gyermek hátbavágja papáját, aki előrelódul kicsit s alaposan megvágja a képét.

— Pardon, öregem, — mondja a gyermek — nem láttam, hogy borotválkozol.

— Nincs baj — így, vidáman az apa. — Örülök, hogy jókedved van.

— Mondd, apám, aláírtad azt a kis izé... rovást?

Az apa bólint:

— Majd az úton odaadom.

Pesti gyermek fürkészve néz az apára:

— Remélem, a mama nem tud róla. Őt kímélnünk kell. Meg a nők olyan különösek. Mi férfiak jobban megértjük egymást. A nők csak sirni tudnak. Panaszkodni. Mi már tudjuk, hogy nem dül össze a világ, ha az embert egyszer-kétszer megróják az iskolában. Petőfi is rossz tanuló volt. Az még semmi, attól az ember bankigazgató is lehet a konjunkturában, ha matematikából... hiszen értjük egymást, öregem.

Az apa megint bólint. A tus alá áll és percekig zuhanyoz, mert kóvályog a feje az álmoságtól.

Az utcán Pesti gyermek elkéri az apjától az intőt. Zsebre vágja.

— Adj egy pengőt is, papám, tartozom az osztálykasszának. Tudod, az a piszok fráter, az a Steinhübel, a hetes, rám-

fogta, hogy én törtem be az ablakot, pedig hárman törtük be s a Steinhübel rámfogta.

— Nincs pénzem — mormog az apa.

Pesti gyermek szigorúan tekint az apjára:

— Már megint kártyázol!

Az apa nem felel. A mellényzsebéből kikotor egy pengőt, átnyújtja Pesti gyermeknek.

— Na látod, ezt rögtön ideadhattad volna. De ti felnőttek, szeretitek a cirkuszt. És nekünk gyermekeknek folyton prédikáltok. Mit szólna a Hungáriához? Hogy ott most micsoda heccetek folynak. Ha lenne benned jóindulat egyetlen fiacskád iránt, vasárnap kijönnél velem a meccsre. A többi gyerek a papájával, az egészen szerencsések meg a mamájukkal mennek a meccsre. Csak én lézengek ott egyedül, mintha egy árvaház szült volna a világra. Már unom ezt a folytonos egyedüllétet. Család után vágyom.

— Én is, — csúszik ki az apa száján akaratlanul — én is... gondoltam rá, hogy vasárnap kimegyek a meccsre.

— Szervusz, öregem, — ezt már az iskola kapujából kiáltja vissza az apjának Pesti gyermek.

TÖRTÉNELEMŐRA. Bihacsek tanár úr magyaráz. Pesti gyermek nem figyel. Ujságot olvas a pad alatt. Bihacsek tanár úr a tatárjárás borzalmait sorolja fel. Pesti gyermek rosszalólag csóválja a fejét, de nem a tatárok kegyetlensége miatt, mert ő a kínai—japán háborút olvassa s éppen ott tart, hogy dum-dum lövedéket is használnak. De nem emiatt csóválja a fejét, hanem amiatt, mert azt az ujságban valaki kifogásolja. Na.

Bihacsek tanár úr, ha Pesti gyermek nem is figyel az ő magyarázatára, figyel Pesti gyermekre. Pesti gyermek nem tudja meg soha, hogy miket műveltek Batu kán csapatai, de Bihacsek tanár úr pontosan tudja, hogy Pesti gyermek ujságot olvas. Óvatosan, mint egy felderítő, közeledik a tanár úr Pesti gyermek felé. Meg-megáll, tovább magyaráz. És már ott is áll Pesti gyermek előtt:

— Mi érdekeset olvasol, fiacskám?

— Én é-é-én figyelek, tanár úr kérem. Csak fölvettem ezt a papírost a földről. Csak úgy fölvettem. Megláttam és fölvet-

tem, tanár úr kérem. De én le is dobhatom, ha parancsolni tesszik, tanár úr kérem. Úgy sincs benne semmi érdekes.

A fiúk vihognak. Bihacsek tanár úr jó ember. Szomorkás mosollyal csak ennyit mond:

— Figyelj jobban, fiacskám. A történelem nagyon fontos tárgy. A történelem az élet iskolája.

— Igenis, tanár úr kérem. — Pesti gyermek összehajtja az ujságot és elhatározza, hogy fizikaórán olvassa majd el, a fizika nem az élet iskolája s a fizika-tanár nem is olyan jó ember, mint a Bihacsek, aki valósággal agyonnyomja a Pesti gyermeket a nagy jóságával.

PESTI GYERMEK egyedül ebédel. A papája telefonált, hogy nem jöhet haza. A mamája soványító kúrát tart, egy csésze teát iszik meg valahol a városban, cukor nélkül, citrommal.

Ebéd után Pesti gyermek leszökik a térre. Vágyódva nézi a futballozó fiúkat, de nem keveredik közéjük. Azok be sem fogadnák az „úri“ csemetét.

Sokáig sütkérezik a napon. Azután kisétál a ligetbe. Akkor rémül meg, amikor látja, hogy már alkonyodni kezd.

— Hű, hogyan tanulom meg a holnapi leckémet — ijedezik. — És talán már anya is otthon van. Vár rám. Sírni fog, hogy milyen rossz fia vagyok.

Szerencséje van Pesti gyermeknek, csak a Mari van otthon. A Mari örül, hogy Pesti gyermek korábban érkezett, mint a nagyságos asszony. Kávéval kínálja Pesti gyermeket.

— Kávé nem kell — jelenti ki Pesti gyermek határozottan.

— Hát mit enne a fiatalúr?

— Szalonnát és csövespaprát — gúnyolja a falusi Marit Pesti gyermek.

— Igyon kávé, az sokkal jobb.

— Az eszetokja — gorombáskodik Marival Pesti gyermek. És megissza a kávé.

PESTI GYERMEKNEK is van automatája. De csak képzeletbeli. Mikor a Pesti gyermek lefekszik, a képzeletbeli automata odaül az ágya szélére. Megsimogatja a fejét. A képzelet-

beli automata hasonlít Pesti gyermek mamájára, csak nincs kifestve. Pesti gyermek félálomban hallja, hogy az automata ezt suttogja:

— Aludjál jól, kis fiam, drága gyermekem.

A Pesti gyermek elalszik. Édesdeden alszik, mint a tej, mélyen, mint a bunda és szeliden, mint egy bárány. De azért csak hamar azt álmodja, hogy a Steinhübelt pofonvágja. Kétszer is. Egyszer a történelemóra után ken le neki egy akkorát, mint egy magyar egy tatárnak, másodszor a fizikaóra után akkorát, hogy a Steinhübel szilárd halmazállapotából menten cseppfolyóssá válik.

További pofon ezáltal tárgytalan lévén, nyugodtan alszik reggelig.

A NŐ SZERELMES EGY ÍRÓBA

A NŐ kisvárosból jött fel Budapestre. Nem bírta tovább a vidéket. Mindig is Pestre vágyott, kiváló emberekkel akart megismerkedni. Nem éppen tudósokkal, tehát holmi olyan emberrel, aki éppen nem régen találta fel a rák gyógy módját, nem is mészárosmesterrel, aki semmiből csinált egy kis üzletet, azt jól vezette és ma már hatalmas üzeme van huszonnégy fiókkal, nem, hanem érdekes emberekkel, szóval művészekkel és írókkal.

A nőnek még a kis városban megkérte a kezét egy csinos fiatalember, közhivatalnok és atléta, országos híró vívó, de azt elutasította. Itt Pesten többen kezdtek neki udvarolni, például egy Valentino külsejű egészséges, erős férfi, de sajnos, az illető csupán egyszerű bankigazgató volt.

Megismerkedett azonban a nő D.-vel. Ez a D. ismert ujságíró és író, no meg költő is, már annyiban, hogy egy verskötetete is megjelent „Igazat mondok” címmel. Nem tehetségtelen ember ez a D., nem is csúnya, csak egy kicsit beteges, a kelleténél is halványabb s kisebb jellemhibákban szenvednek tőle az ismerősei. A nőnek elég volt, hogy D. egy-két írását elolvasta, hogy őt személyesen megismerte s hogy az mingyárt az első ígérte meg szegte — s máris szerelmes lett belé. Ebből a nagy érzésből fakadt azután, hogy a nő szemében D. lett a legkiválóbb magyar publicista, a legzseniálisabb író és a legreményteljesebb költő, az igazság legfőbb bajnoka, a jobb jövő legelszántabb harcosa, a vezérlő elme és sötét éjszakán át vezető utunkon a lángoszlop.

Mindennapi találkozásuk színhelye a D. törzskávéháza volt. D. a kávéházban szokott esténként vacsorázni és feketézni, néhány barátjának körében, akik ugyancsak mindannyian

tehetségesek, érdekesek és művészek, esetleg alvezérelmék és fióklángoszlopok.

Esténként ragyogó kedvvel rontott be a nő a kávéházba, leült a fiúk közé, beszélgetett velük és kacagott köztük, de leginkább D.-t nézte áhítattal és az ő szavait hallgatta mohó szomjúsággal. Micsoda mélység is volt abban, amikor mignon és szülő közt D. csak úgy odavetette, hogy: zűrzavaros időkét élünk!

Egy este a barátnőjével kísértette el magát a nő a kávéházig. Már az utcáról izgatottan lesett be a kávéház óriási ablakain át, de D.-t nem látta. Az ajtó előtt tehát csak így búcsúzott el a barátnőjétől:

— Szervusz. Kérlek, várj itt egy percig. Mert ha nincs itt, akkor kijövök és én kísérlek tovább.

A nő belépett a kávéházba. A kávéház, amint azt már az utcáról látta, tömve volt emberekkel. Valami különös nap, vagy alkalom lehetett, mert mintha mind kicserélték volna a kávéház napi vendégeit. Szerteszét az asztaloknál, kisebb-nagyobb csoportokban csupa olyan ember ült, mint Heine, Napoleon, Voltaire, Darwin, Newton, Dosztojevszkij. Ott voltak még: Mózes, Dzsingisz kán, Dante, Marx, Paracelsus, Galilei és mások.

A nő izgatottan rohant végig a kávéházon, az asztalsorok közt, hátra, a D. törzsasztala felé. D.-t nem látta. Megállt a kávéház közepén, tekintetét köröskörül jártatta, hasztalanul. Nemcsak D. nem volt sehol, de a fióklángoszlopok közül sem látott senkit, hogy legalább megkérdezhetné volna, hol van D., miért nincs a kávéházban s vajjon bejön-e még aznap.

Közben persze látta a vendégsereget, föl is ismert a vendégek közül jónéhányat, mert hiszen művelt, úgynevezett kultúrnő volt, aki számtalanszor látott már Goethét, Flaubert-t, Cromwellt ábrázoló képeket. Látta és hallotta most például Luthert, Calvint és Mohammedet, akik egy kis asztalnál ültek és hangosan vitatkoztak.

A nő megszólította a főurat:

- Mondja, nincs itt D. úr?
- Még nincs, kérem alássan.
- Nem is volt itt?
- Még nem, kérem alássan.
- Borzasztó! És a többiek?

— Az urak még nem voltak itt, kérem alássan.
Erre a nő sarkon fordult és kisietett a kávéházból.

— Na? — kérdezte a barátnője.

A nő felelt:

— Nincs itt senki! Mehetünk.

SZEGÉNY PALI BÁCSI

CSALÁDUNKBAN több... izé, eset fordult elő. Például a szegény nagymama sem volt egészen normális. A nagymama, a dédapa, a nagymama mostohatestvére, akik így hamarjában eszembe jutnak. A nagymamáról, aki gazdag asszony volt, azt mesélik, hogy nem evett. Még kenyeret sem mert enni, mert attól félt, hogy elszegényedik. A dédapa pedig, szegény, nevetnem kell rajta, minden nap kora hajnalban kiment az udvarra, felállt a szemétdombra, kettőt-hármat vert a karjaival, mintha azok szárnyak lettek volna, egyet kukorékolt s visszatért a szobájába.

Idegen emberek nem is tudtak családuknak ezekről a szépséghibáiról. Ha valaki hallott is az egyes furcsaságokról, nem hitt a mende-mondának. Aki pedig a tényeket már nem tagadhatta, nem hitt a jelentőségükben. A nagymamáról azt tartották az ilyen titoktudók, hogy csak komédiázik, csak bosszantani akarja a családját, különben szalonnát, sajtot és gyümölcsöt tart a szekrényében, dugva jóízűeket falatozik s még jobbízűeket nevet hozzá. A dédapa kukorékolásában sem hitt komolyan senki. Azt gondolták, hogy viccel, a szomszédokat akarja megtréfálni. Sőt, magát a kukorékolást senki nem látta, illetve nem hallotta, mert az állítólag éjszakánként két és három óra közt szokott megtörténni, ilyen korán nem kel föl senki, ilyen sokáig fennmaradni meg éppen képtelenség volt a mi kis városunkban, ahol a tyúkokkal feküdtek le az emberek.

A nagymama mostohatestvéréről pedig gyakran hallottam ezt:

— Azért az sem ül meztelenül a tüzes kályhára!

Meztelenül ülni a tüzes kályhára, — ez a kép élénken foglalkoztatta a képzeletemet. Brrr, micsoda rémséges is lehet!

Valakinek, szegény szerencsétlen embernek, egészen elmegy az esze, ott áll, sétál a szobájában, künn hideg van, benn fűtenek, pattog a fa, a kis vaskályha pirosan izzik, s akkor a szegény szerencsétlen ember, akinek, mondom, egészen elment az esze, hirtelen ledobja magáról ruháit s ráül a tüzes kályhára. Csak eddig tart a fantázia, a többit már elképzelni sem lehet. Megriad a képzelet, nem működik tovább, fölmondja a szolgálatot.

De itt csak egy bizonyos kiszólásról van szó s holmi képzelődésről. Nem tudtam azonban semmi bizonyosat afelől, valóban megtörténhetik-e, hogy valaki ráül a tüzes kályhára. Úgy gondoltam, hogy aki nem ül rá a tüzes kályhára, sőt semmikép sem ülne rá, bármily alkalmat is adnak neki arra, annak nincs komoly baja. Az, ha egy kicsit kótyagos is, még mindig megvan neki a magához való esze. Semmi különös baj nem volt tehát dédapával, az a kis kukorékolás, az semmi, nem volt baj a nagymamával, az a kis dugevés, az merő komédia, rendben volt minden a nagymama mostohatestvérével is, akiről nem is tudom, hogy mi volt az ártatlan bolondériája. Úgy gondoltam, hogy az igazi, nagy, gyógyíthatatlan baj csak az, ha valaki igenis meztelenül ráül a tüzes kályhára.

Egyszer csak azt hallottam, hogy családunk tagjai sügni-búgni kezdenek Pali bácsiról s minduntalan úgy emlegetik, hogy szegény Pali, szegény Pali bátyám, szegény Pali öcsém. Valami olyasmiről beszéltek, hogy szegény Pali bácsinak világ-megváltó eszméje támadt. Egy éjszaka át kell helyezni valamennyi utcában a hirdetőoszlopokat a másik oldalra s már másnapra megváltozik minden, — ennek a tervnek igyekezett megnyerni családunk tagjait s ismerőseit. Nem értettem ugyan ezt az eszmét, de azt sem értettem, miért baj, ha Pali bácsi így gondolkodik.

Családunk tagjai csak sügtak-búgtak tovább, tanárról, intézetről, végrendeletéről, örökségről rebegtek, sajnálkoztak szegény Pali bácsin, szegény feleségén és szegény gyerekein.

Megjött a tanár. Ünnepestes komolysággal fogadták. Mindnyájan jelen voltunk a fogadásnál, csak Pali bácsi nem. Ő a szobájában tartózkodott. A családtagok megint sügtak-búgtak, a tanár bólogatott, azután határozott léptekkel elindult Pali bácsi szobája felé, mi többiek meg sompolyogtunk utána. A tanár elnyitotta az ajtót, hogy belépjen Pali bácsihoz, mi dermedten megálltunk, hogy kinn maradva várjuk meg a döntést.

A tanár, mondom, felnyitotta az ajtót, mi álltunk és a tanár is, mi is mindnyájan, betekintettünk a szobába.

Csakis úgy mondhatom, ahogy szokták: vérfagyasztó látvány tárult elénk. Anyám felsikoltott, a tanár megdöbbenve lépett vissza. Baj volt, a legnagyobb baj! Nyomban értesültem róla magam is, hogy ez az eset a minden esetek csúcspontja, az értelem elvesztésének a legmagasabb foka, itt már nincs gyógyulás, itt már nincs remény.

Nem enyhítette az eset végzetes súlyosságát az sem, hogy rekkenő nyári hőség volt.

Amit láttunk, röviden csak ez:

Szegény Pali bácsi meztelenül ült a *hideg* kályhán.

AZ EZERMESTER

UPÁKÉKNÁL elfogyott az aprófa s mivel ezt este vették észre, — akkor akartak begyujtani, — így szólt az asszony:

— Szólni kell a Pistának, majd ő szerez a föld alól is.

És lett aprófa.

Máskor nem égett a villany.

— Majd a Pista megjavítja, — mondta nyugodtan az úr.

És tíz perc múlva világos volt a lakás.

Pista kifutó volt az Upákék vállalatánál, mellékesen a ház körül is alkalmazták afféle ezermesternek. Ő ültette át Upákék házában tavasszal az udvart és az erkélyeket díszítő virágokat. Ő meszelte ki a pincéket. Az udvart burkoló keramitot csak ő tudta rendesen felmosni. És a szobákat is ő kefélt tükörfényesre.

Lassanként a háztartásban és a vállalatnál nélkülözhetlenné vált Pista. Egyszer az üzembn elromlott a villamosbegyújtó, a szerelő késett, már pedig péküzemben nem lehet késlekedni, mert kell a friss zsemlye, Pista reparálta meg a hibát. De fölösleges is tovább felsorolni az ügyeskedéseit.

Upák úr szerette is Pistát. Mint végső jutalmat meglöbegtatta előtte azt a tervét, hogy ő lesz a házmaster valamelyik bérházában, abban, amelyikben legelőször ad okot a házmaster az elbocsátásra.

Pista ettől fogva még inkább igyekezett. Valóságos csodákat művelt, nemcsak mert mindenhez értett, hanem mert oly nagy volt a buzgalma. Ha a szakácsné felmondás nélkül távozott, — mivelhogy megsértődött, — Pista mosogatott, törülgetett, tűzhelyet kormozott... Upákné maga járt a piacra bevásárolni, nehogy a cselédek kosárpénzt csináljanak maguknak, s gyakran nehéz teherrel indult a villamosmegálló felé, —

egyszerre csak elébe toppant Pista, a mentőangyal, jött a terhet cipelni; így az asszony nemcsak hogy kényelmesen sétálhatott haza, hanem megtakaríthatta a villamosjegy árát is. (Talán ez volt a legfontosabb Upáknénak.)

Pista lassanként apró ravaszkodásokkal így hát a nagyságos asszonynak is kegyeltje lett. Mert alaposan értett a hízelgéshez. Úgy be tudta magát lopni az emberek kegyébe, hogy ezzel a művészetével akár názasságshedelgő, sőt diplomata is lehetett volna. Már persze, ha nem kúnparaszt fiúként kerül erre a világra.

Upáknénak néha néhány fillérrel többet vitt vissza a hentesről, fűszerestől, ahová éppen elszalajtották. És így mesterkedett:

— Megint tévedett az az ostoba hentesné!

És Pista hunyorgott, amikor a filléreket átnyujtotta. Azt persze már nem közölte, hogy öt dekával kevesebb húst vásárolt és a konyhai mérleget előre kitönte a súlyok serpenyője alatt, ha netalán megmérné a nagyságos asszony a húst.

— Csak vigye vissza a pénzt, — rendelkezett Upákné, kissé bizonytalan hangon.

— Már miért vinném vissza, kezít csókolom, nagyságos asszony? — így szavalt Pista. — Nekünk véletlenül többet adott vissza, mást meg annál jobban becsap. Így van az, kérem.

— Akkor tartsa meg a pénzt magának.

Pista csak a fejét rázta:

— Köszönöm, nem illet az engem. Mert nem a magam pénzével fizettem. Akié a jószág, azé a haszna.

UPÁK ÚR elfelejtette a feleségének megmondani, hogy este fontos ügyben el kell mennie hazulról. Meleg nyári nap volt. Upák úr fehér köpenyben tengett-lengett az irodája és a lakása közt. Félnyelkor jutott eszébe, hogy már régen a találkán kellene lennie.

— Annus, készítse ki a ruhámat, addig én megborotválkozom.

A szobalány furcsa képet vágott:

— A nagyságos asszony a korzóra ment és a szekrénykulcsok nála vannak.

— Ejnye, de ha mondom, hogy nekem el kell mennem.

Annus csak a vállán rántott egyet, hogy hát ő arról nem tehet.

— Hívja be a Pistát, — parancsolta Upák úr.

És jött a Pista.

— Mondja Pista, ki tudja maga nyitni ezt a szekrényt?

Pista nevetett. Fölényesen, magabízón:

— Az is valami?

És szaladt a szerszámaiért. Álkulcsai nem voltak, de kerített egy vastag drótot és azt harapófogóval kulcsformájúra görbítette. Hátha sikerül egy jó álkulcsot szerkesztenie. Mindenesetre megpróbálja. Talán egyszerű az a zár, a kinyitásához nem kell különös tudomány.

Sietett föl a lakásba, pár perc múlva, nagy öröme és nem kis csodálkozására, kinyitotta a szekrényt.

— Jól van. Derék ember. Maradjon csak. Ha felöltöztem, zárja is be a szekrényt.

Upák úr felöltözött. Pista bezárta a szekrényt.

Este Upákné megkérdezte az urát:

— Hát te hogyan jutottál a ruhádhoz? Hisz' be volt zárva.

— Pista kinyitotta a szekrényt.

— Úgy?

Upákné csak ennyit mondott, de elgondolkozva szorította össze az ajkait.

— Ügyes ember ez a Pista, — vélte Upák.

— Nagyon is ügyes.

És Upákné ezen a napon nem beszélt többet sem a szekrényről, sem a ruháról, sem Pistáról.

EZT A DARÁZST elküldöm, — jelentette ki Upák úr.

Darázs házmester volt az Upákék egyik házában. Ügyetlen kis ember. Most is szerelőt hivatott egy csőrepedés kijavításához. Persze, egy ilyen Darázsnak meg se kottyán a pénz, azt hiszi, hogy a háziúr lopta a vagyonát. Minden kis hibát szakmunkással javíttat meg.

— A felesége úgy öltözködik, mint egy nagyságos asszony!

— kezdte felsorolni Upákné a Darázsék bűneit. — Pizsamában megý kaput nyitni. Hát nem borzasztó?

— Darázs helyébe felvehetnök ezt a Pistát, — javasolta Upák úr.

Upákné haragosan rázta a fejét.

— Már a Pistával is bajod van? — kérdezte Upák.

Upákné elpirult az indulattól. Méghogy ez a pipogya Upák mit nem beszél! Hiszen, ha ő nem volna, ha ő nem állna mindenütt résen az ura mellett, kifosztanák a vagyonából. Mert olyan vak, hogy mindenkiben bízik.

— Pista egy közönséges betörő! — jelentette ki Upákné ellentmondást nem tűrő hangon.

— Betörő?

— Igen, aki az én szekrényemet kinyitja, az betörő.

— A te szekrényedet?

— Már nem is emlékszel rá? A multkor történt, amikor szükséged volt az utcai ruhádra.

— Ugyan kérlek! Hisz' én nyitattam ki vele a szekrényt!

— Az mindegy. Nekem elég annyi, hogy ki tudta nyitni... Az ilyen embert nem tűröm a ház körül. Éppen jó, hogy most szóba került ez a közveszélyes alak. Kérlek, küldd el. Az én nyugalmam érdekében. Már el sem merek mozdulni hazulról, mert nem tudhatom, hogy mi történik itthon a távollétemben.

Upák úr még próbált vitatkozni. Három napig érvelt a felesége ellen. Upákné a Pista egyre több csinytevését szegezte ellene az urának. Amikor a valóságos eseményekből kifogyott, akkor még ki is talált néhányat s ezek lettek a döntőek.

MIKOR költözködünk? — kérdezte a Pista felesége.

— Semmikor. Nem kellek házmesternek.

— Nem?

— Nem. Az ember nem tud rajtuk eligazodni. Elküldtek. Azt sem tudom miért. Valamit morgott az úr, de az nem érti a saját szavát sem. Most kereshetek állást. A mai időkben!

— Hisz' azt mondtad, hogy meg vannak veled elégedve. Hogy mindig dicsérnek.

— Hát én iparkodtam. Azt sem tudtam már, hogy a fejemen vagy a lábamon járjak-e.

A Pista felesége szipogva sírt. Leült a konyhaszékre s a kötényébe törülgette a szemét. Azután elmerengett. És minden áron meg akarta oldani az élet rejtjelmeit. El is kezdte:

— Nem iparkodtál eléggé. Biztosan valamit el is ügyetlenkedtél.

TORNÁZÓ DIÁKOK

KET FIATAL DIÁK ült a tornaegylet karzatán, gyönyörködve bámulták a nagy terem mozgalmas panorámáját. Már megtörténtek a szabadgyakorlatok és már csapatokra oszolva a szerekhez vonultak a tornászok. Az egyik csapat a korláton, másik a póznákon, harmadik a gyűrűhintán, a lovon, a rohamdeszkán, lebegőfán gyakorlatozott. Volt gyengék csapata, öregek csapata, egy szűkebb baráti kör csapata, tíz-tizenkét csapatot formáltak a tornászok. Egy-egy csapat körülbelül tizenöt emberből állott s előtornászok vezetése, felügyelete és segítsége mellett gyakorlatozott. Tarka dresszbe öltözve dolgoztak va'amennyien, ugráltak, forogtak, lengtek, hintáztak, vagy sorban állva várták, hogy a szerhez jussanak. Fehér, fekete egyszínű, vagy piros és fehér, kék és fehér, kék és sárga sávós trikók feszültek a melleken, a nyak és az izmos karok meztelenül villogtak. Zörgés, dobbanás, a szerek nyikorgása hallatszott mindenfelől, az emberi beszéd zúgó morajja ömlött egybe, melyből kiszakadtak a hangos nevetések, s egy-egy kemény kiáltás. Az öregek közt néhány formátlanul kövér és ügyetlen figura küszködött valami nehéz feladattal, a fiatalabbak úgy pattantak itt-ott, mint a labda. Mindez a barna cser puha és illatos szőnyegén, számtalan gázláng sárga fényében folyt-kavargott a két diák feszülő szeme előtt s ők irigyelték a boldog felnőtteket, akik itt egyleti tagok lehettek s ebben a gyönyörűségben tobzódhattak, szerették volna, ha már ők is közéjük állhatnak és tornázhatnak, szerették volna átugrani a magasra állított ugrómércét, szerettek volna ollózni a korlát támfáin, merész lengéssel magasba szállni, a gyűrűhinta karikaiba fogódzva.

Mindent megnéztek, mindent megláttak. Észrevettek egy tömzsi, erősen pocakos urat, akinek a fejeteteje már egészen

kopasz volt s mégis meg tudta csinálni a szabadkelepet a nyujtón, az pedig nem könnyű gyakorlat. Jót mulattak egy hosszú és vézna alakon, aki számtalanszor nekibátorodott az ugródeszkának, de mindannyiszor megállt újra, valósággal megtorpant, vagy ha tovább is szaladt, ugrani nem volt képes és a mércét, még ha csak húsz-harminc centiméterre volt is állítva, lesodorta. Figyelmük azonban mégis csaknem állandóan az első csapaton függött, ebbe az egylet legjobb tornászai tartoztak, fiatal férfiak, üdék, erősek és ügyesek. Ez érdekelte a két diákot igazán, azért is jöttek el, hogy lássák a széptestű, leányos arcú, de vasizmú Wallensteint, a kissé hajlott hátú, csupasz és merevarcú Horváthot, aki oly szabályos testtartással gyakorlatozik, mintha fából faragottak lennének a tagjai, hogy csodálják a Kovács duzzadó muszkliját, hogy élvezzék és irigyeljék a kis Kempelen bámulatos fürgeségét és vakmerőségét.

Az első csapat közvetlenül a karzat alatt, a terem elején felállított magas nyujtón gyakorlatozott. A csapatot maga az egylet művezetője, az ország leghíresebb tornatanítója, az öreg Maurer vezette. Ő maga nem tornázott, csupán szóval diktálta a gyakorlatokat, hisz a nehezebbeket már valószínűleg nem is tudta volna megcsinálni. Elsőnek mindig Wallenstein oldotta meg a szakszerű szavakkal, pontosan előírt feladatot, utána következtek a többiek, körülbelül a képességeik szerint. A gyakorlatok először egyszerűek és könnyűek voltak: függésbe ugrás, lengés és előre kilendülve leugrás; támaszba lendülés és nyílugrással leugrás; térdfordulat, billenés és effélék, de valamennyit ütemes tempóban, feszes tartással, könnyedén és szépen kellett csinálni. Ha valami nem tetszett a művezetőnek, éles kritikát mondott. Mint egy suszter! — hallatszott egyszer. Másszor meg: Megint pipál a lábával! Vagy: Egy invalidus is különben megcsinálja.

A diákok meglepéssel állapították meg, hogy ezeket a gyakorlatokat ők is meg tudnák csinálni s mindkettő titokban azt hitte magáról, hogy ugyanolyan szabályos testtartással és szép formákkal, szinte művésziesen, mint Wallenstein, de mind a kettő titkon tudta a másiktól, hogy az azért mégsem tud olyan könnyed és friss támaszbalendülést, olyan repülő nyílugrást, mint a legjobbak azok közt, akik odalent brilliroznak.

Később következtek a nehezebb, összetett gyakorlatok, amelyek láttára a két diák gyönyörűségébe fájdalomként saj-

dult bele a sóvárgás, hogy bárha ők is tudnák már azokat, ha olyan erősek és ügyesek lennének, ha még többet tudnának, ha őket bámulnák úgy, mint ahogyan most ők bámulják azokat a boldogokat, ha értük rajongnának és irigyelnék őket. A karzaton rajtuk kívül még néhány vendéglátogató ült, köztük két fiatal leány, akik suttogtak és nevetgéltek, ezekről feltételezték, hogy szintén az ő ideáljaikat bámulják és szerelmesen epednek értük.

Félkilenckor meghúzta a szolga a kis harangot, az jelezte, hogy a rendszeres gyakorlatozás véget ért. Következett még félórai szabad csatangolás a szereken, amit a tornászok bumlizásnak neveznek. A csapatok feloszlottak, egyesek indultak a mosdóba, mások a jó tornászok köré csoportosultak és nézték őket. Horváth könnyed ugrással megkapta a magas nyujtót és néhány óriásforgást csinált, csak úgy hajlott a vasrúd és nyikorgott a két erős faoszlop. A kis Kempelen félkarral húzódott vagy ötször, ami igen nehéz, a felső kar izmainak nagy ereje kell hozzá.

— Kempelen tudja az óriásforgást? — kérdezte az egyik diák, Pál, a másikat, Kalmárt.

— De még hogyan! — felelte Kalmár. Ő volt a tájékoztató, ő már többször ült a karzaton, a bátyja tagja is volt az egyletnek; ő vezette most fel a barátját, hogy megmutassa neki a jeles tornászokat s az erős embereket, hadd lássa a barátja is azt, ami őneki tetszik.

Ezenfelül még más, fontosabb céllal is jöttek. Kalmár már kitapasztalta, hogy kilenc órákor, amikor a tornázásnak vége van s a szolga eloltja a lámpákat, akkor azzal az ürüggyel, hogy a bátyját várja, be lehet menni a tornaterembe és a sötétben tornázni lehet a szereken. Az volt a szándékuk, hogy ketten belopódznak és próbálgatják a korláton a kézállást. Legfőbb vágyuk volt mindenekelőtt a kézállást tudni, valamit, ami nehéz és imponáló, ami már közel jár az artisták káprázatos mutatványaihoz, ami miatt megcsodálja majd őket az egész osztály. Ez nehéz és veszélyes gyakorlat, eleinte kettőnek kell együtt tanulni, úgy, hogy az egyik segít a másiknak, nehogy baja történjék. A kísérletező a korlát végén támaszkodik és egy lendüléssel felhajítja az egész testét annyira, hogy a lábai ég felé merednek, persze szépen egymás mellé szorítva, s akkor, miközben a fejét emeli s a derekát homorítja, izmainak megfe-

szítésével rögzíti magát ebben a tartásban. Ha a kísérlet nem sikerül, szépen oldalt fordulva kell lekanyarodni és talpra esni, miközben a balkézzelem nem szabad elereszteni a korlátot. A tornász társa, aki segít neki, vagy ahogyan a tornászok mondják: asszisztál, erősen fogja a kísérletező bal csuklóját, így a baleset elkerülhető. Különben, ha nem sikerül a kísérlet, különösen hirtelen elbátortalanodás esetén, az ember a fejére eshetik. Ezt a gyakorlatot készültek közös erővel mind a ketten megtanulni.

— Nézd! Látod?! A Kovács fölemelte a nyolcvankilós súlyt!

Kalmár kiáltotta ezt s barátja tekintetét a tulsó sarokba irányította, ahol a különböző formájú és nehézségű súlyzók heverték. A nyolcvankilós volt a legnehezebb súly a tornateremben, egy hosszú vasrúd, a végén két hatalmas gömbbel, a tornászok bivalynak hívták.

— Hányszor tudja kitolni?

— Ötször.

— Óriási. A Wallenstein is tudja?

— Hogyne.

— Ki erősebb? Wallenstein, vagy Kovács?

— Ű-ügy... körülbelül egyformák.

Pál elhallgatott. Jobban szeretne volna azt hallani, hogy Wallenstein az erősebb. Pedig Kalmár úgyis alighanem megkorrigálta már a valóságot, Wallensteinre áradt a szimpátiájuk, benne gyönyörködtek legjobban, szinte erotikusan hatott rájuk ennek a tornásznak szoborszépségű teste, nőiesen fehér bőre, finom, fiatalos arca, a rövid, fekete tornanadrágban feszülő lábszára; hosszú selyem harisnyájában olyan idomot mutattak a lábikrái, mint egy római gyalogosé, amilyennek ábráját a régiségtani könyvükben láttak. Sőt titkon mind a ketten észrevették a fiatal férfi karja alatt — némely gyakorlatnál — a feketéllő szőr bårsonyát is, mivelhogy kamaszkorú diákok voltak, mindig egymással és egymásközt, szinte teljesen elszigetelve a lányoktól... De türelmetlenül lestek a terem nagy faliórájára. Már csak egy-két perc hiányzott a kilencből. Pál volt az izgatottabb, mert ő még járatlan volt itt, vállalkozásuk kellemetlen következményeitől is tartott.

— És mondd, nem fognak szólni? — kérdezte aggodalmasan.

— Áh. A bátyám már beszélt is a szolgálával. Adott neki cigarettát.

- És más nem vesz észre bennünket?
- Nem törődik azzal senki. Ha látnak is a sötétben, nem tudják, hogy kik vagyunk, nem vagyunk-e tagok.
- És a művezető?
- Kilenc előtt el szokott menni. Biztos, hogy már nincs is itt.

Kilenckor újra megszólalt a kis harang. A tornászok nagy része már nem is volt a teremben, akik egészen eddig bumliztak, azok is indultak most a mosdóba, öltözőbe s a szolga egy-kettőre eloltotta a lámpákat. A két diák kiment a karzatról, annak ajtaján közvetlenül a lépcsőházba jutottak, lementek a földszintre, besurrantak a terembe s a korláthoz futottak. Levették a kabátjukat s az egyik korlátra dobták. A kabátjuk alatt tornatrikót viseltek; ha valaki e percben látta volna őket az öltöző és a mosdó felől gyengén feléjük szűrődő világosság félhomályában, meglepődött volna domború mellkasuktól, amint a feszülő fehér trikókban dagadtak az izmaik s még a bimbóik is kiültek, amint gömbölyű, telt karjuk ragyogott és ha az arcuk kissé izgatott és sápadt is volt s talán valamenynyire megviselt a sok tréningtől, mégis a testük fiatal erőben, keménységben, frissességben virult. Mohón, éhesen vetették magukat a korlátra s előbb azokat a gyakorlatokat próbálták végig, amelyeket már tudtak, a billenést, a mérleget, a körözést; más szereken is tornásztak, a súlyzókat emelgették, az ötvenkilóst mindakettlen fel is tudták emelni s a magasba tolni, a nyolcvanast azonban alig tudták megmozdítani.

Újra a korláthoz mentek és próbálták a kézállást. Nem sikerült. Föl-föllendültek kézállásba, de a pózt nem tudták még rögzíteni s egyensúlyukat veszítve, újra és újra lefordultak a korlátról. Tanakodtak, keresték a gyakorlat csínját, magyaráztak egymásnak, egyik a másiknak buzgón segített és feszült idegekkel figyelt, nehogy baja essék. Most már pirosak voltak és forrók, a testük párázott, az arcuk égett, ereikben duzzasztóan rohant a lobogó vér, a szemük lázban ragyogott, a homlokukon verejtékcseppek gyöngyöztek. De fáradságot nem éreztek, szünet nélkül, fújva, zihálva, versengve próbálkoztak. Végre Kalmárnak, aki valamivel ügyesebb és merészebb is volt, sikerült egy parányi ideig, jóformán csak egy-két pillanatig a kezén állnia, Pál egy kicsit zavart lett, egy kicsit szégyelte, hogy a pajtása elhagyta őt, de csakhamar diadalmaskodott

benne az öröm, mert most már érezte, hogy a feladat nem lehetetlen, hogy nemsokára fogják tudni a kunsztot, ő is fogja tudni. Kalmár végtelenül boldog volt, nevetett, beszélt s rögtön, mintegy az önzetlenségét feltárva és élvezve magyarázni kezdte, hogy ő már rájött a dolog nyitjára, már tudja, hogyan kell csinálni s a gyakorlat lényegét igyekezett a pajtása idegzetébe is átvinni.

Féltízkor jött a szolga s barátságosan szólt, hogy tessék már abbahagyni, megyünk mindnyájan s bezárjuk az ajtókat. A diákok fölverték kabátjaikat, lesimították homlokukról az izzadságot, csak egyszerűen a kezükkel, a kezüket a nadrághoz, kabátjukhoz törölték és meleg testtel, szinte még izzón, mentek ki a májusi est hűsébe, nem is gondolva arra, hogy meghűlhetnek, talán akkor még nem is hűlhettek ők meg.

Mentek az esti utcán hazafelé, lelkes örömben, jól végzett munka után, tele gyerekes reménnyel, szünet nélkül a tornáról, nehéz gyakorlatokról és a jeles tornászokról beszélve, mindent meghánytak-vetettek, a legaprólékosabb részleteket is, beszéltek arról, hogy mi a Wallenstein foglalkozása, mi a Horváthé, hány esztendősek, hány centiméter átmérőjű egyiknek és másiknak a karja, hogy ők is lesznek olyan erősek, ha felnőttek lesznek s teljesen kifejlődnek, s ők is tornásznak majd olyan jól, legalább is olyan jól.

A Kerepesi-úton átvágva sötét mellékutcákon jártak, éjjeli leányok hívogatták őket, de ők nem is hallották a suttogó szavakat. Csak egyen akadt meg a figyelmük, ez szép volt és elegáns, színes ruhában szinte tündéri jelenséggént hatott, mint egy színésznő — s ekkor egymásra néztek, megdobbant a szívük s új vágyak ömlöttek bele érzéseik, fantáziáik gáttalanul hullámzó árába.

Pál, amikor elérkeztek arra a pontra, ahol útjaik elválnak, nyugtalan lett arra a gondolatra, hogy most magányosan marad, tehetetlenül, mintegy bezárva a mindennapi kényszer börtönébe: hazamenni, lefeküdni, új szürke napra kelni, amely még nem hoz semmit a várva-várt dicsőségből, a győzelemből a bámultatás mámorából, a teljes erőből. Néhány percig álltak, Pál ezt mondta:

— Kicsit kísérlek.

És elkísérte a barátját egész hazáig. A kapu előtt újra

megálltak, itt ömlött még a beszédük, alig bírta egyik a másikat meghallgatni, hogy szünettelenül ontsa, árássza önmagát.

— Az Erősfi sárgul majd az irigységtől.

— Le fogjuk őt pipálni.

Szákhról, a tornatanárról pedig:

— Hogy fog majd csodálkozni!

— A nyomorult mindig rendgyakorlatoztat.

— Butaságokat beszél, hogy: a fegyelem a fő és az összeműködés.

— Hogy lehet ilyen példátlan baromságokat kitalálni: a jó tornászt a rendszeretet jellemzi!?

— A gazember nem enged a szeren tornászni s ha látja, hogy mi tudunk, akkor meg dicsekszik velünk.

Hirtelen új motívum szólalt fel az emlékeikben:

— Emlékszel, tavaly a tornavizsgán milyen szép lányok voltak?

— Nekem tapsoltak is — mondta Kalmár s az emlékezés boldogságától, meg a vetélytársa fölött való váratlan diadala miatt, nevetett.

— Csak nagyon meglátszott rajtad, hogy drukkolsz. Olyan fehér voltál, mint a fal.

Kalmár öröme zavarrá torzult.

— Kicsit visszakisérlek.

Elindultak visszafelé. Sokáig jártak még, amíg lecsitultak s a magukkal magukban maradásra, a lefekvés elszánására s az álmra képeseknek érezték magukat. Végre Kalmár szólt, ő volt a nyugodtabb:

— Szervusz. Most már megyek haza.

— Szervusz. Tehát holnap délután eljössz hozzám.

Arról beszéltek utoljára, hogy Pál megmutatja barátjának a gyönyörű nőt, aki vele szemközt lakik s ablakában naponta látható. Azt is tervezték már hetek óta, hogy a latint, a görögöt és a németet együtt tanulják, holnap ezt is elkezdik végre, emiatt is feljár majd Kalmár a Pál lakására, de ez úgyszólván csak mellékes, főügy: a szép nő. Egyelőre talán csak a Pál könnyen dobogó szívének ügye, hiszen Kalmár még csak az ő elbeszéléséből tud róla, de ha az övé, akkor a Kalmaré is, ez előre is szentbizonyos.

Másnap az iskolában találkoztak, az első tízperces szünetben, kilenc órakor. Az osztálytársak beszélgettek, némelyek ki-

mentek a folyosóra sétálni, vagy szükségre mentek, mások a következő tantárgy leckéjét futották át; ők most is tornáztak, két padra támaszkodva támaszból leereszkedtek és újra támaszba tolódtak. Sajnos, ezt a gyakorlatot Erősfí tudta legtöbbször, harmincszor megcsinálni, de a két barát azzal vigasztalta magát, hogy Erősfí csal, mert túlságosan gyors tempóban csinálja a gyakorlatot s egy kicsit leng is hozzá, ami által a tolódás hasonlatossá válik a saslengéshez és könnyebb lesz. A nap meglehetősen unalmas volt, görög óra is volt, ezt az osztóbaságot józan érzékkel unták, fizika is volt, ezt unalmas tanár adta elő, aki csaknem szószerint mondta el nekik azt, ami a tankönyvben állott, mégis úgy, hogy megérteni nem lehetett; torna pedig nem volt.

Egy órakor együtt mentek hazafelé, s amikor elváltak, Pál emlékeztette a barátját, hogy délután el kell hozzá mennie, menjen minél előbb, lehetőleg már három órakor legyen nála; előbb tanulnak, később majd láthatják a nőt, öt óra tájban szokott kinézni az ablakon.

Pál az Almássy-téren lakott, a szüleinél. Kétszobás, másodikemeleti lakásuk volt, az udvari szobát az öregek foglalták el, az utcait, egy nagy kétablakosat kiadták albérletbe két egyetemi hallgatónak, de úgy, hogy harmadiknak, lakótársul, velük lakott a fiú is. Ennek a szobának az ablakai egy kis utcára nyíltak, a szép nő a szemközti házban, az első emeleten lakott, egy kis egyablakos szobában.

Amikor hazaérkezett Pál, először is a nyitott ablakhoz sietett és áttekintett a szép nő ablakára. Az is nyitva volt, a szoba egyik felét is lehetett látni a széttárt csipkefüggönyök között, az asztal egy szögletét, a falhoz símuló divánt s a szoba szögletében az ágyat. A nő talán otthon sem volt. Pál állt egy darabig, friss emlékfoszlányok lebegtek meg a lelkében, várt, vágyakozott néhány percig, hátha mégis otthon van a nő és megjelenik az ablakban, azután elhagyta az ablakot, letette könyveit az asztalra, levetette s az ágyra dobta a kabátját, a szoba egyik szögletéből nehéz súlyzókat emelt fel s gyakorlatozni kezdett. Magasra emelte a súlyzókat, gépies szabályossággal, kemény, komoly arccal, sokszor, előre meghatározott szám szerint; majd oldalt lökte azokat, később egykezebe összefogva emelte, lendítette, előbb jobb-, majd balkarral; végül a súlyzókat a melléhez feszítve mélyguggolást végzett, számtalanszor,

fáradhatatlanul, összeszorított szájjal, lihegő mellel, az orrán át fújva a levegőt.

Hosszú gyakorlatozás után föl-alá sétált a szobában, újra kitekintett az ablakon, de most már csaknem lélektelenül, elült vágyakkal, szinte csak a megszokás miatt. Képzeletében már nem jelent meg a szép arc, fekete sűrű hajzat ráamájában, fehéren, a meztelen nyak, az izmos női karok s a párkányon heverő dús mell, a bűvös, vonzó és nyugtalanító erő, csábító és fenyegető, a homorúan hajló hát s a hátra domborodó izmok s tovább égi gyönyörűség ígérte az elfedett vonalakon s a vágy megtörésének, hiába feszülésének, az elbukásnak fenyegető irtózata. Csupán kitekintett most, testileg hevülten és zihálva, de rögtön el is fordult, járt tovább föl-alá, érezte a vére rohanását, izmai kéjes duzzadását, az erőt, a folytonos gyarapodást, a mások, a pajtásai, az ellenségei, a mindenki fölé emelkedés biztos reményét, valami nagy cél elérésének lehetőségét, a felszabadulás elkövetkezését ismeretlen gonosz erők bilincsei alól, az abszolút boldogságot.

Újra felkapta a súlyzókat és újra gyakorlatozott, hévvel, elszántan, akaratának a pattanásig való megfeszülésével, kedvének mind lázasabb lobogásával, csüggedés nélkül. Amikor végre abbahagyta a tornászást s letette a súlyzókat, megállt a szoba közepén, társult szembogarakkal, beesett képpel, ködbeborult lélekkel, boldog mámorban, mély lélegzetet vett, a melle kidomborult, a válla szélesen ívelt, csaknem ronggyá pattant róla az inge, olyan volt, mint óriások gyermeke, duzzadó izmokkal és lüktető erekekkel, kemény és nehéz, szívós és elszánt, rajongó, mindent összeroppantó. Csak ezután ment a szülei szobájába, hogy ebédeljen.

Délután megjött Kalmár, frissen, vidáman, egy könyvvel és néhány zöldtáblás füzetrel a kezében, arcán még a tegnapi eredmény boldogságával.

Pál újra az ablakhoz lépett, ebéd óta már vagy tizedszer tekintett ki és könnyedén mondta:

— Még nem látható. De biztosan kinéz majd, később.

Kalmár is vele sétált:

— Melyik az ablaka?

Pál megmutatta.

— No és jutottál már valamire?

Pál elbeszélt már a barátjának mindent, ami eddig történt.

Ez mindössze annyi volt, hogy egyszer meglátott az ablakban egy szép feketehajú, fehérarcú nőt, nagyon megnézte, a nő többször föltekintett rá, egyszer elmosolyodott, de rögtön elsietett az ablaktól; magányosan lakó nő lehet, albérletes szobában, néha pongyolában is látható, sőt esténként a csipkefüggönyön át látni a vetkőzését, ami izgalmas szép látvány. Most ezt felelte Pál:

— Mire jutottam volna? Azóta nem mosolygott rám, de... talán érdeklődik irántam. Egyszer trikóban kikönyököltem az ablakon, de ő elment.

— Tudod, hogy a nőknek nem tetszenek az erős izmok? Nekem ezt egy leány mondta, aki a tornaversenykor nézte a felvonulást. Azt mondta, jaj de csúnyák voltak azok a muszklík.

— Tudom, — mondta Pál; neki is volt már efféle tapasztalata, de nem hitt benne, meg is jegyezte:

— A nők nem őszinték.

— De-e... én azt hiszem, hogy ez csakugyan így van. Tudod, milyenek tetszenek nekik?... Magas, karcsú, barna férfi, kis nyírott bajusszal.

Pál hallgatott.

Ismét eszébe jutott, amire már többször gondolt, hogy szerencsésebb helyzet lenne, ha ő lakna első emeleten s a nő másodikon, így a nő látná, amikor ő a nehéz vassúlyzókkal, meztelen karokkal tornászik. De erről a képzelődéséről nem szólt a barátjának.

— Gyere tanulni! — indítványozta Kalmár, aki bár gyengébb, de szorgalmasabb tanuló volt.

Az asztalhoz ültek, Kalmár a dívánra, Pál egy karosszékbe, föllapozták a könyvet s néhány pillanatig tartó zavar után amiatt, hogy hol kezdjék, az egyik megszólalt:

— Mit szólsz Schmidthez?

Ez a latin tanár volt. Valami esetről, ami aznap délelőtt történt, beszéltek nevetve, a tanárt gúnyolva, egy társuk balsikerén örülve. Majd felállt Pál, az ablakhoz ment s kitekintett:

— Még nincs itt.

— Pedig már nagyon kíváncsi vagyok rá. Miféle nő lehet?

— Még nem is mondtam? Megtudtam, hogy táncosnő a... színháznál.

— Igazán? Hisz az nagyszerű! Barátom, azzal ki lehet kezdeni.

Pál nem szólt, nem merté biztosan hinni, hogy így van. mert nagyon szerette volna, hogy így legyen. A jövő eshetőségeinek latolgatásában elernyed, de aztán összeszedte magát és kijelentette:

- Meg is fogom próbálni.
- Miért nem szólsz át hozzá?
- Az nem megy oly egyszerűen.
- Miért nem? Na hallod! Én már átbeszéltem volna hozzá.
- Szégyelne visszafelelni. Mások is hallhatják.
- Hát olyankor, amikor más nem hallja.
- Az nem megy oly egyszerűen.
- De hát miért nem megy?
- Mert erre ő még nem adott... bátorítást.
- Ugyan! Hát mire vársz?
- Semmiesetre sem akarom elhamarkodni az ügyet.
- Írjál neki egy levelet.
- Erre már gondoltam.
- Írd neki azt, hogy érdeklődsz iránta és szeretnél vele megismerkedni s ha lehetséges, nyújtson rá alkalmat.
- Áh, ez nem ér semmit. Ilyesmire nem is válaszolna. Ha írok, nem írok frázisokat, hanem egész őszintét írok.
- Azt ne, semmiesetre se! Őszintét nem szabad írni!... Mihelyt az ember őszinte, vége van.
- Az nem biztos. Minden férfi hengeg és ha ír, mégis mindegyik őszintét ír.
- Meg akarod talán írni, hogy szerelmes vagy bele?
- Elvégre én nem vagyok szerelmes.
- Hát akkor mire gondolsz? Mit akarsz neki írni?
- Ha tetszeném neki, akkor biztosan válaszolna a levelemre. De ezzel nem vagyok még tisztában. Attól függ minden, hogy milyen véleménynel van ő rólam.

És most Pál várt, csaknem szívdobogva, szerette volna, ha a barátja egy biztató szót mond. De a barátja azt nem tette, a világért sem tette s a konok hallgatásba csaknem belepirult.

— Tanuljunk! — indítványozta Pál megkeményedve.

Belenéztek a könyvekbe s a füzetekbe, de megint csak beszélgetni kezdtek, most iskolai dolgokról, Cserépiról, a görög tanárról, annak furcsa, komikus modorosságáról s amikor ezen rajtakapták magukat, egyikük azt indítványozta, hogy hagyják el a tanulást, halasszák az együttdolgozás elkezdését

holnapra, ma nincsenek diszponálva, holnap úgyis ismétlés van feladva, vizsgáig hat hét van még hátra, van idő bőven. Igen, helyes, ma nem tanulnak, kimennek a ligetbe. No, de mi van a szép nővel? Ma talán bliccel... Egy kicsit még várnak s ha nem mutatkozik azalatt, akkor bizony elmennek. Holnapra halasztják őt is... A ligetet Kalmár javasolta, hogy hallgassák meg a Kolegerszky-kioszknál a katonazenét, a bosnyák ezred zenekara játszik, nagyszerűen, csupa operát, ha szerencsénk lesz, hallhatják a Carment is, legkedvesebb operájukat.

Egymáshoz szorulva kinéztek az egyik ablakon. Egy ideig szóltanul feszítették tekintetüket a szemközti házra, a nevezetes ablakra. Az ablak nyitva volt, látszott az üres kis szoba egy része, mint kalitka, melyből hiányzik a madár... Pál hirtelen elnevette magát és egy tragikomikus fölsülésének az elbeszélésébe kezdett. Egy este kinézett az ablakon. A nő szobája mellett lévő kétaablakos szobában égett a lámpa, a rollók nem voltak leeresztve, az ablakok tárva, a függönyök széthúzva s a szoba közepén álló ágy mellett, éppen háttal őfeléje egy fehér-pongyolás kövér alakot látott, húsos nőies idomokkal. Lélegzetét visszafojtva leste, az alak állt, mozgott, mélyen előrehajolva, szörnyen pikáns pózban babrált valamivel, a feje nem volt látható. Pál szíve szorongott s félt attól, hogy az alak, ha őt valahogyan hátratekintve észreveszi, elfújja a lámpát. Elfújta tehát ő a maga lámpáját s az ablakfélfához lapulva, rejtőzve figyelte, hogy mi történik ott lenn. Egyszer csak megfordult a fehér alak, hát egy nagybajszú, otromba, kövér férfi volt, rettenetes! — és nyugodtan fölmászott az ágyára. Szörnyű volt a csalódás és az undor érzete a bőrét borzolta. Zavaros kínjában nevetnie kellett s most is, hogy eszébe jutott a történet, csak a nevetés menti annak riasztó hatásától. És nevetett hosszan, görcsösen, s Kalmár is, aki a történet beállításából s hangjából már előre sejtette, hogy miféle kudarc lesz a vége, könnyezésig kacagott. Föl-alá járt a szobában, dőlt és hajlongott a nevetéstől s hosszú ideig nem tudtak szabadulni az eset hatásától s a durva kényszerből, hogy rút tréfákkal, mintegy önmaguk gyötrelmére, újra és újra megbolygassák. Végre Kalmár szeme megakadt a szögletben heverő súlyzókon. És máris elkomolyodott, beszélni kezdett róluk, megkérdezte, hány kilósak s megemelve azokat, tornászni kezdett velük. Mindaketten tornásztak. Közben rövid szünetet tartva, levetették az ingüket is, amely

alatt most is — tornára mindig készen — fehér, ujjatlan torna-trikó feszült. Így félig meztelenül, eleven testük megvillanása után, mintha egyszerre megnőttek volna, mintha jelentőségükben emelkedtek volna, ragyogtak, lelkesedtek és lelkesítettek, ők voltak a vér, a testi egészség, az élet színe, az épség pompája, a bizalom, a mélyben zajló viharok s a fenyegető rejtelmek fölött is, messze, de mégsem a végtelen messzeségben, a minden dolgok végétől: a gyásztól és a megsemmisülés fekete tragédiájától, valami megfélelkező és feledtető optimizmus. Két csinos, széptestű fiatalember, már-már férfiak, csak a jövőbe tekintők, bűnök nélkül, reménnyel tele... Tornásztak súlyzókkal és egy nádszékkal, hogy melyik tudja a földről egy lábánál fogva lendítés nélkül fölemelni, vagy a szék támláját megragadva és erősen szorítva azt vízszintesen kitarítani, a széket egy lábbal átugrani; azután más gyakorlatokkal versenyeztek, kézállásba vetették magukat a fal mellett — így tudták már — lábukat a falhoz támasztva testüket leeresztették mélyen, annyira, hogy homlokkal a padlót érintették s újra kifeszítették a karjaikat.

Tornásztak, újra a tornáról beszéltek, Pál elővett egy mérőszalagot és megmérték egymás izmait, a felső karjukat nyujtva és behajlítva, az alsókart is, a mellbőségüket és összehasonlították az új méreteket a régebbiekkel.

Számígtatták, hogy egy év múlva, két év múlva milyen erősek lesznek, hogy lehetnek-e olyan erősek, mint a világ legerősebb emberei, akikről olvastak, vagy akiket cirkuszokban láttak, mint Hackenschmidt, aki jobbkarral százhuszonöt kilót emel, vagy Steinbach, aki kétkarral százötvenhat kilót emel. Ez adatoktól ugyan visszarettentek, s akárhogy számígtatták, hogy ha egy hónap alatt annyit és annyit erősödtek, akkor egy év alatt mennyire fejlődnek s végül négy esztendő múlva, ha huszonegy évesek lesznek, mire lehet reményük; a józan eszük már-már megállapította a lesújtó tényt, de égett bennük a hit, valami vak hit, a rettenetes, az elérhetetlenség tudatába belenyugodni nem képes kívánság. És latolgatták: igaz ugyan, hogy a csontrendszer a fontos és nagytestű, nagysúlyú embernek kell lenni, de hisz Lurich maga megírta, hogy ő vézna diák volt s a folytonos tréning fejlesztette világhíres atlétává.

Pál a tükör elé állt, karjait a mellén keresztbefonta és gyönyörködött a testében, összehasonlította magát egy képpel,

amelyet egy műkedvelő birkozó-klubban látott; a kép valamely német sportlapból volt kivágva s rajzszeeggel a falra erősítve, ez volt a felirata: Georg Lurich — alul pedig: das Ideal des männlichen Körpers... Nézte magát, szívta magába az önbi-zalmat és szinte önkívületben gépiesen elmondta többször egy-másután: das Ideal des männlichen Körpers. Ütemesen, tagolva mondta, mint egy verssort, a szavak is tetszettek neki, még a német nyelv is, amely most ezekben a szavakban érces erővel zengett és a szavak, külön-külön is, a das Ideal és a männlicher Körper valami elbűvölőt, fenségeset jelentettek.

— Holnap tornaóra!

— Igen.

— Megpróbáljuk a kézállást.

— Igen... Különben nem! Majd csak ha már tudjuk. Különben nem fognak bámulni. Holnap este elmegyünk az egy-letbe és gyakoroljuk.

— A bátyám azt mondta, hogy szeptemberben már be is iratkozhatunk, kivételesen, mivel jó tornászok vagyunk, föl-vesznek bennünket.

— Igazán? Nagyszerű lesz!

Felvették az ingüket és a kabátjukat s elindultak. Kalmár-nak még idején eszébejutott a szép nő:

— Egészen elfelejtkeztünk róla.

Pál közönyösen mondta:

— Na eridj, nézz ki, ott van-e.

A nőt nem látták, mentek tehát el, kimentek a ligetbe... A Kolegerszky-kioszk körül sétáltak, néha állva, figyelve hall-gatták a zenét. A tömeg, a nők, a színek szinte nem is léteztek az ő szemük számára, nem látták a kocsikorzón egymás nyomá-ban vágató fogatokat. Egy feltűnően elegáns férfin mégis megakadt a szemük, akin divatos, ragyogó és frissen vasalt volt a ruha, az ő nadrágjuk kitérdesedett s a cipőjüket már kitapos-ták. A férfi kezén a fehér kesztyű szinte villogott... A Carment is játszották a zenészek; a szemük fölragyogott a gyújtó ütemekre s a kellemes izgalom járni, mozogni, sietni, élni űzte őket, áttörtek a Stefánia-úton, a kis erdős részleten kalandoz-tak cél nélkül, de mégis mintha tudva keresték volna mindazt, ami véletlenül elibük tárult. Kanyarodó fehér utak szélén padok-on férfiak és nők ültek, minden padon férfi és nő, némelyek ravaszkodó, de mégis mámoros arccal, némelyek kezüket a

párjuk térdén pihentették s félig egymás felé fordultak; érkez-
tükre felütötték a fejüket, csöndes suttogásukat abbahagyták
s figyeltek, vártak, amíg ők tovább mennek; voltak, akik erő-
sen megzavarodtak, egy rút nő nevetett és eltakarta az arcát,
egy sápadt ember senkivel és semmivel nem törődve, csókolt
egy nőt, a diákok nevettek ezen s vissza-visszanézve beszéltek
a furcsa látványról és újra nevettek; egy szép leány megtetszett
nekik, a leánynak egy boldog ifjú udvarolt gögös öntudattal,
a leány tekintetéből meleg érzés áradt, a két diák nevetése el-
állt, nagyon megkomolyodtak egyszerre és jóideig szótlanul,
gyors tempóban jártak, szinte vágtattak. Messze elkalandoz-
tak, jártak a Közlekedési Múzeum táján, rákanyarodtak a Her-
mina-útra, látták a táncoló cselédeket és bakákat, lenézték azo-
kat, akik a sváb zenészek trombitáinak idomtalan harsogása-
ban is gyönyörködni tudtak. Eljutottak a hinták, varieték közé,
mosolyogva nézték a pofozó-gép hetyke hőseit, Kalmár biztatta
az erősebb Pált, hogy vágjon oda ő is egyet, hadd tátsák a szá-
jukat a körülállók s a kísérletezők egyaránt, de Pál fölényesen
legyintett s mentek tovább. Amikor alkonyodni kezdett, elin-
dultak hazafelé. Magukbamerülten bandukoltak, szinte nem is
éreztek a külső világot, nem vették észre a fasori fák, a kerti
akácok gyönyörű illatát, mindössze ennyit mondott Kalmár:

— Ebben a villában szeretnék lakni.

Később, már benn a városban, néhány szót váltottak:

— Ma nem tanultunk semmit.

— Nem baj, én holnap nem felelek.

— Én sem.

— Schmidt az utóbbi időben okoskodik velem.

— Csakugyan. Ezt én is észrevettem.

— Mit csinálsz ma este?

— Vacsora után még sétálok.

— Még nincs későn, gyere fel hozzám sakkozni.

Keskeny mellékutcába kanyarodtak a körútról, amerre ke-
rülővel mentek. Lassan jártak, a testük fáradhatatlan volt
ugyan, de a kedvük már elbágyadt. Kétoldalt a házak ablakai
nyitva, öregasszonyok könyököltek ki; a járdán, a nagy szürke
házak tövében, az élettelen kővilágban szürke férfiak és nők
ödöngtek, födetlen fővel, egy kis pihenésül lefekvés előtt. Las-
san jártak, a cipőjüket és nadrágjukat szürkén fedte a por,
egyik a másiknak vállára tette a kezét, nem beszéltek, Kalmár

egy opera-áriát dúdolt. Mikor az Almássy-térre kanyarodtak, Pál szívdobbanva pillantotta meg a gyönyörű nőt, az ő vizavi-ját. Velük szembe jött, sietve, büszkén és elegánsan.

— Ez az! — tört ki Pálból félig kiáltva, félig suttogón, valami áhítattal is.

Kalmár már nézte is a nőt, gyerekes hetykeséggel, mégis szinte érett férfira valló megdöbbenéssel. A nő kissé sápadt volt, ajkai pirosra, a szemealja kéjes feketére festve, tekintete a járda kövein futott előtte, a két diákra rá sem nézett. A fiúk megálltak, zavarukban is, de meg szándékkal, hogy valamit cselekedjenek. E pillanatban a nő parfümillata lepte el őket s valami mindkettőjük ösztöne számára elárulta a nőt, valami, amit Pál messziről eddig nem vehetett észre, de ami most a nő arcán és egész lényén lebegett, amit szavakkal semmiképen nem tudtak volna kifejezni, ami talán szavakban fel sem bontható, de csálhatatlanul beszél, hogy ez a leány egy a szerelem könnyűszívű hölgyei közül, buja szépség, de vásár tárgya, az ifjú vágyak ördögi meggyalázója, vagy talán kegyesszívű jutalmazója. Kalmár vigyorgott, meglökte és biztatta Pált.

Pál már beszélt is, hangosan, hogy a nő meghallja:

— Ugye, gyönyörű? Kár, hogy olyan komoly.

A nő sietett, ők utána fordultak, néztek utána, egymásra is vetették tekintetüket s egyértelműen utána indultak. Pál előretört, a nő mellett lépdelt, erősen dobogott a szíve, de izgalmát legyőzte, mint mikor valami kockázatos gyakorlatba kezd a szeren:

— Jó estét.

Ennyit mondott, az ajka mosolygott, a hangja nem remeggett, de halkán sírt a tekintetéből a kudarcból való félelem. Ment a nő mellett, pár lépést vele együtt sietve, nézett rá, hideg és komoly volt annak az arca, remek szép, mozdulatlan, öröm és harag nélkül való, mindig szebb és szebb és egy perc alatt végtelenül, elérhetetlenül, szívettépően szép lett, vége, nem felelt, meg sem állt, rosszat sem mondott, szörnyűséges volt. Pál elmaradt. A barátja melléje ért és bamba vigyorgással kutatta a tekintetét.

— Nem is felelt — suttogta Pál magának.

Kalmár már zavaros részvétet érzett, de semmi jót nem tudott mondani. Szótlanul, az előre elhatározás gépies erejének engedve, mentek föl a Pál lakására. Pál az ablakhoz sietett s

kitekintett rajta, át a szemközti házra, a nő ablakára, mintha csodát várna. Nézett, nézett, eszével a lehetőségét kereste valaminek, ami mindent jóvátenne még, várt, hiába. Csüggedten visszafordult.

— Nem kell vele törődni — mondta Kalmár félénken.

— Nem is törődöm. De azért bosszant az eset. Mert mégis... mert tulajdonképen szemtelenség.

— Most már írnod kell neki. Az utcán, tudod, nem akart felelni. Nem is kellett volna megszólítani. A beszéd, tudod, olyannak való, mint Bochkor, aki nem jön zavarba.

— Én egész bátran léptem föl.

— Igen... igen... De... tudja Isten, azt azért mégis meg lehet érezni, hogy az ember nem egészen szemtelen. Szemtelennek kell lenni.

— Ostobaság! Vagy imponál az ember neki, vagy nem.

— Azért mégis kíváncsi vagyok, mi lenne, ha írnál. Veszíteni nem veszíthetsz vele semmit. Legfeljebb nem válaszol s akkor füttyölsz rá.

— Majd meglátom.

Most hirtelen mély fájdalom lepte meg Pált, s a barátjára nézett, — első tekintettel a kudarc óta — ránézett, mintha a szemével akarná neki elpanaszolni azt, amit a szívében érez. De csak a ködös figuráját látta a fiúnak, amint a karosszékbe süppedve ült, a körvonalai befolytak a fekete környezetbe; csak most vették észre mindketten, hogy sötét van, mintha az enyhe alkonyodásból egyszerre rájuk zuhant volna az este. Pál megint kitekintett az ablakon, mintegy világosság után epedve. Az utcán már égtek a lámpák, a szemközti ház kapujában egy aszszony állt, némely ablak sárga világosságban fénylett, az imádott nő ablaka fekete négyyszög volt. Semmi, de semmi. Elment, nem felelt, még csak nem is botránkozott meg. Olyannak tekintette őt, mint egy szemtelenkedő gyereket. Pál kétségbeesve fordult befelé, hogy szóljon a barátjához, hogy kérdezze, van-e vigasztaló gondolata, szava, hogy nincs minden elveszve, de annak árnya mozdulatlan volt, a homály leplébe rejtőzött a pajtása elől, elhagyta őt idegen emlékek társaságában, egy leányarcot látott, kimondhatatlanul édes gyötrelmet érzett egész lelkében. Pálban elszánt dac támadt föl, torkonragadta bánatát, hogy végez vele. Hangosan, kegyetlenül szólt:

— Lámpát gyűjtök. Sakkozzunk.

Kalmár fölijedt:

— Ne gyujts. Olyan jó a homály. Nem akarok sakkozni. Nem akarok semmit se csinálni.

Pál megdöbbsent, mintha a barátja most cserbenhagyta volna. Pál kétségbeesetten küzdött:

— Tanuljunk.

— Nem, ne tanuljunk. Nem tudok. És minek?

Azután megérezve a barátja vergődését, gyengéd lett:

— Ül le... Ül le egy kicsit.

Pálnak jólesett engedelmeskedni. Hátrább húzott egy karszéket az asztaltól és leült. Kalmár a pajtása szívét érezte a maga mellében, mintha vele is ugyanaz a tragédia történe most, igen, ugyanaz a tragédia már meg is történt vele, nem emlékszik már rá, hogy mikor, de megtörtént vele, számtalanszor is megtörtént, egy szép arc, egy gyönyörűséges és egyetlenegy, amely hideg és közönyös, amelyre időnként rábukkanak kis életükben, amely mindig hideg és közönyös, amely mindig, örökre az is marad, soha sem fogja az ő epedésüket egy meleg tekintettel viszonzni, soha, ezt ő nagyon jól tudja... A Pál szíve mintha lassan vérzett volna... Pál megszólalt:

— Szákh azt mondja, hogy mi túlzásba vesszük a tornát.

— Szákh egy számár.

— Azt mondja, hogy a túlságos tréning megviseli a szívet. Szívtágulást fogunk kapni.

Kalmár ezt nem tudta, nem akarta hinni:

— Szákh rosszindulatú ember, féltékeny ránk, a saját tanítványaira.

— Igaz. Egy dicsérő szava nem volt, amikor látta, hogy mennyire haladtunk.

— Én azt hiszem, nekem már van is szívtágulásom... Itt a mellemben tompa fájást érzek.

Kalmárt gyerekes zavartság fogta el arra a gondolatra, hogy a barátjának már komoly baja lenne, nem is tudta, hogy néhány elhessegető szóval kellene megtámadni annak komor gondolatait.

— Kérlek, sakkozzunk! Ne komédiázz. Mért nem akarsz játszani, ha kérlek?

— Jó, nem bánom.

Pál lámpát gyújtott, elővette a saktáblát, felrakták a figurákat, a tábla fölé hajoltak s lassan átadták magukat a já-

téknak. Egy partit játszottak, mely teljes figyelmüket felszívta s jótékonyan lekötötte, Pál nyert s mosolyogva, nekividámulva heccelte a pajtását.

— Jól van, csak ne hencegj — zsörtölődött Kalmár. — A Mussongot nem tudnád megmattolni.

— A Mussong folyton gyakorol, az más. Ő sakkmeister akar lenni.

— Igen, még az iskolába is magával hoz egy kis sakktáblát a zsebében.

— Folyton treniroz.

— Jó alak! Én nem értem, hogy lehet annyit sakkozni.

— Sakk-könyvből tanul. Megvan neki a Rozsnyai—Akan-tisz... Egymás mellett ülnek a Páldival, a Páldi mindig regényeket olvas a pad alatt, ő meg sakkot tanul.

— A Páldi is jó alak. Én nem értem, hogy lehet annyit olvasni.

És csudálkoztak a Páldin, aki regényeket olvas, a Mussongon, aki sakkozik, beszéltek a Kohnról, aki bélyegeket gyűjt, Szirtesről, aki zongorázik és naponként három órát gyakorol. Csudálkoztak a furcsa izlésükön, a türelmükön, az ambíciójukon, egy kicsit irigyelték őket, egy kicsit le is nézték őket s furcsának, érthetetlennek tűnt föl nekik minden, az övékétől idegen szenvedély, melyről nem is sejtették, hogy miből, mely kényszeréből ered a léleknek...

Igen, a Páldi regényeket olvasott, tízpercekben is, órák alatt is a pad alá rejtve. Amikor hittanórájuk volt a katolikusoknak és az izraelitáknak, neki, mivel protestáns volt, lyukas órája volt, ez alatt a folyosón járt föl-alá, kezében könyvet tartott és olvasott. Amikor reggel jött az iskolába, az utcán is olvasott; amikor délben a villamoson utazott haza a tisztviselőtelepre, olvasott, mindig olvasott, ha felszólította a tanár, nem tudta, miről van szó, egy más világban élt, a tekintete révedezően csüngött képzeletbeli életen, alakokon. Tornaórán elrejtőzött az öltözőbe és olvasott... a Kohn pedig levélbélyegeket gyűjtött. Pirostáblás albumba ragasztgatta a vörös Bayern 3-at, a Columbus partraszállását ábrázoló hosszúkás lila United States of Americant, a Borneót a tigrisfejjel, a szép fiatal leányt, a királynőt ábrázoló hollandit, fakult régi magyar bélyegeket, Ferenc József szakállas ábrázatával, exotikus kis ál-

lamok, gyarmatok jegyeit, gyűjtötte őket s gondosan vigyázott, hogy csak lebélyegzettek kerüljenek a gyűjteményébe, irtózott a hamisítványoktól. Az uzsonnapénzén vásárolta a bélyegeket, tízórait sem evett soha, vásárolt és csereberélt, tanulmányozta a bélyegkereskedések kirakatait. Mindig pontosan tudta, hogy hány bélyege van, most ötszáznegyvenegy van, most ezerkilencvenkettő van, most ezerszáznégyszáz van. A zsebében kis borítékot hordott, tele frissen vásárolt, vagy cserére szánt bélyegekkal, ezeket vizsgálta, mutogatta, beszélt róluk, talán titkon símogatta is őket. Otthon a szobájában feltárta az albumát, órákon át merengve nézte a kis színes papirosokat, mialatt odakinn süttött a nap és kék volt az ég és más fiúk futómétát játszottak. A gyűjteménye volt az élete célja, meg akarta alkotni a világ legkülönb bélyeggyűjteményét, mintha emlékműnek szánta volna, miként a fáraók a piramisokat, hogy hosszú idők múltán is őrizték a nevét, hogy általa legyen naggyá és híressé, hogy az ő gyűjteménye is egy temetkezési hely legyen s miként a piramis a bebalzsamozott testet, úgy őrizzen az ő gyűjteménye egy ifjú lelket örökké, annak minden képzelgését, örömet és vágyát, mindenét... A Páldi regényeket olvasott, a Kohn bélyegeket gyűjtött, a Mussong sakkozott, kivágta az újságokból a mesterversenyekről szóló tudósításokat, lejátszotta a híres játszmákat, könyv nélkül tudta a megnyitásokat, a Földes kávémérésekbe járt és karambolozott, mindig karambolozott, ha hiányzott az iskolából, akkor bliccelt és valahol idegenekkel karambolozott, a Strausz egyedül barangolt, kinn járkált a kültelkeken és a város határán, kapuzárásig járkált és nagy kirándulásokat csinált, mindig egyedül, Schmidt, a latin tanár, óriási könyveket cipelt haza a tanári könyvtárból és otthon valamin dolgozott, mindig dolgozott, amikor nála jártak a lakásán, hogy átadják neki a névnapjára vett ajándékot, akkor is otthon dolgozott s akkor látták, hogy csúnya, beteges felesége van. Ezt sem értették. Rejtély volt nekik sok-sok ember, rejtély maga az élet, különös és idegen és bántó, a figuráit szájalmasaknak érezték, de komikusoknak is látták és csodálták is, de meg nevettek rajtuk, gúnyos és becsmérő szavakkal illették s már-már jókedvük kerekedett. Pál hangosan nevetett, fölállt, közelebb lépett a barátjához és rácsapott a vállára. Azután, a megszokás újult erejével, gondolatok nélkül, az ablakhoz ment, hogy kitekintsen rajta. Hirtelen indulattal, de a

hangját fékezve, mintha attól tartott volna, hogy avatatlan fül meghallja, kiáltott:

— Gyere csak ide!

Kalmár felugrott s hozzá sietett. A nő ablaka világos volt.

— Itthon van, láttam is egy pillanatra.

A függöny szét volt húzva, mint rendesen, látható volt a megvetett fehér ág.

— Vetkőzik talán?

— Nem. Most jöhetett, még a kalap is a fején van.

Szótlán les következett, kamaszos izgalommal, gonoszkodó indulatokkal, ahogy úgy ketten együtt az indulataik mélyről eredését önmaguk előtt is titkolták. Talán valami komisz tréfára is képesek lettek volna. Türelmetlenül vártak. Pál, mintha izgalma mögött valami homályos aggodalmat érzett volna. Egyszer csak kocsizörgés hallatszott, lovak patáinak csattogása, egy kétfogatú fordult be a sarkon a kis utcába. Észrevették a feszült csöndben, de figyelmükre nem méltatták, csupán akkor ütközött érzékeikbe a kocsi és utasa, amikor a szemközti kapu előtt megállt. Ragyogó fiáker, dúsizmú lovak, egy szürkefelöltös férfi szállt ki a kocsiból; amikor a járdára lépett, látható lett magas karcsú alakja, a kocsis felé fordulva valamit mondott, a gomblyukába parányi piros rózsabimbó volt tűzve, kis fekete, angolosan nyírott volt a bajusza.

A diákok nem szóltak, feszült figyelemmel lesték a kis szobát. Annak ablakán egyhangúan ömlött a sárga fény, senkit nem láttak. Pár perc telt el aggodalmas kíváncsiságban. Egyszerre, egy pillanat alatt, sötét lett, az ablak sárga négyszöge feketére vált. Talán még kihajol az ablakon a nő. Semmi. Úgy látszik, hogy most fekszik le. Jobb is így, hogy nem látták, — ezt nem tudták tisztán, de úgy érezték. Kalmár már csaknem megszólalt, megnyugodva, hazatérésre készen, hogy ő már megy. De hirtelen kilépett a kapun a nő — szándéktalanul is a kaput figyelték — s mögötte a férfi. A férfi kezén fehér kesztyű villogott. A nő éppen szólt s utána mosolygott, az arca mintha ismeretlen lett volna, így messziről is pontosan látható, vagy a fantázia konstruálta meg tisztán, kevésbé szép, mint máskor, de mindegy, bűvös és finom hatású, rettenetes vágyakat lobbant fel, a járása, a termete pompás, az egész jelenség bódító és elegáns és kérlelhetetlen... Felszállt a kocsi, jobbról ült, melléje ült a férfi, a kocsi megindult, keményen vágták

a lovak patkói a követ, a nő jobbkezevel a kalapja szélét fogta, a kocsi gördült s az utca másik végén befordult a Szövetség utcába és eltűnt szemük elől... Ha visszanézett volna! De bizonyos, hogy rájuk sem gondolt, egyszerű vizavik voltak ők, szomszédok, azaz ő és Pál, akit ha egyszer-kétszer látott is, mégsem tud róla.

Kalmár gúnyosan mosolygott. Pál közönyösséget erőltetve ezt mondta:

- Úgy látszik, ez a barátja.
- Legalább is egy a sok közül.
- Az is lehet.

Csend. Lassan elscmpolyogtak az ablaktól, előbb Pál, utána Kalmár. Kalmár búcsúzott.

- Szervusz, megyek... Holnap tornaóra.
- Igen.
- Este elmegyünk az egyletbe.
- Helyes.
- Szervusz.
- Szervusz.

Pál az ajtóig kísérte a barátját. Aztán hirtelen izgalommal az ablakhoz sietett, még egyszer áttekintett a nő szobája felé, mély lélekzetet vett, a melle kifeszült, a karját kinyújtotta, hogy roppantak az izmai, olyan volt e percben, mint egy atléta szobra, nehéz és kemény ércből öntve. És döngő lépésekkel a szoba szögletébe ment, felemelte a súlyzóit s elkezdett gyakorlatozni. Emelte a nehéz és hideg vasgolyókat, föl-le, gyors tempóban, mintha sietett volna, úgy, mint mikor az ember fut valahonnan, mint mikor az ember fut valahova, emelte föl, föl-le, egy, kettő, egy, kettő, friss erővel, ruganyosan, lelkesen, a nagy célra törve, emberi, balga, szörnyű célra törve, küzdve valamiért, a dicsőségért, a nőért, a felszabadulásért, átkos erők fölébe kerekedéséért, a megnyugvásért, a megmenekülés boldogságáért, ezért, vagy a jó Isten tudja, hogy miért, de emelte, mert muszáj volt, mert nincs más... Emelte a súlyzókat, vízszintesen tartotta, lendítette, félkézre fogta és újra emelte, az izmai dagadtak, a vére száguldott, a szíve dobogott, minden mozdulatára rengett a teste, rezdült a képe, a szemében sötét láng lobogott, a súlyzó oly könnyű volt neki, mint a pelyhely, soha, soha nem fog elfáradni, gyönyör az izmok játéka, a vér munkája, a munka, a fáradság, az akarat feszülése olyan,

mint a flagellánsok boldog kínja s égő sebük, a tűrés, olyan, mint az oszlopon álló szentek gigászi elszántsága... Tornászott a végtelenségig. A kabátját levetette, az ingét és a trikóját is; a lavórba hideg vizet öntött, párolgó karját, mellét megmosta, hűtötte, a teste rózsaszínben égett. újra tornászott, gyötrelmesen, arcán a pokol kínjának szenvedéseivel, rettegve; szívszakadásig, az élettől, Isten egész világától halálos félelemmel megriadva.

ARATÓK

A KASZA lendül, újra lendül s mintha vonná maga után a kaszálót, Dániel Jánost. Jani, a fia, lihegve kötözi a kévét, ő szedi apja után a markot. Egy szempillantásra sem lehet megállnia a gyereknek, még annyira sem, hogy letörülje homlokáról a verejtéket. Egyik villanás a másik után, harsog a búza a vágás nyomán s dül egyre, az apa kegyetlenül dolgozik. Janinak nehéz szinte fáj a munka: szedni a markot, sebesen sodorni a kötelet, bekötni a kévét. Régebben birkát őrzött az uraságnak, akinél szolgáltak; tavaly alig termett valamit a földjük, az idén fogták Janit először aratásra. Hajnalban kezdték, már magasan jár a nap, hajnal óta így megy a dolog szakadatlanul.

Az apa hátra tekint olykor, bár nem kell félnie, hogy bele-vág a kasza a gyerek sarkába. Inkább azért pislant a fiúra, mert valamit mond neki. Mindig van biztató szava, egyszer így szól:

— A magunkét aratjuk, fiam.

És mivel Jani csak el-elmarad, meg hogy még valamit mondjon, megáll a kaszát fenni:

— Most még nehezen vagyunk, de ha így terem ez a kis föld, három esztendő múlva nem cserélünk az urasággal sem.

És hogy értse a gyerek, még hozzáfűzi:

— Már azzal, aki uraság volt itt a nyakunkon.

Később ledobja a kaszát, segít Janinak. Egy-kettőre elkészül néhány kéve, Jani hajlonghat megint a nyomában.

Mialatt kötöz, Jani csak áll, bámul az apjára, s csaknem sírva fakad a kintől, de meg talán az örömtől is, mert nem ostoba gyerek, érti a szót.

De hát még csak tizenhárom esztendő, meg nem is olyan ügyes, mintha lány volna, nem olyan szapora járású a keze.

Az asszony kellene a helyébe, csakhogy az nem jöhetett dologra, beteges mostanában, a derekát fájlalja. A gyomrára is panaszkodik, még ma is érzi, így mondja, hogy dohos bűzát mért nekik az uraság ispánja. A derekát meg csak úgy meg-erőltette, vagy attól lett nyavalyás, hogy a szobájuk nyirkos volt. Ők persze nem is vették volna észre, már mint a nyirkos-ságot, nem tudtak ilyenféléről, de egy városi rokonuk mondta nekik, aki egyszer ellátogatott hozzájuk a tanyára. Kész betegség, így szólt pestiesen.

Dohos bűz, nyirkos lakás, csöppnyi egy ablak, jaj, mennyi baj volt, nem is lehetne felsorolni. A konyhán ketten főztek. A két asszony szemét kimarta a füst és csak nem csináltatta meg az uraság a kéményt. Bár lehet, hogy nem tudta, hogyan is tudhatta volna, hogy Dániel Jánosné meg Kontra Istvánné béresasszonyok reggeltől estig fuldokolnak a füstben. Nem értek fel hozzá az átkok, miket a két asszony szórt rá: Döglene meg, szakadjon rá az ég, őt meg a fattyait kéne itt megfűstöltni, majd később a végső elkeseredés, miért is nem döglesztik meg a szegény embert, ahelyett, hogy így kínozzák. Mindez kiszállt a füsttel a kéményen, az ajtón, lassan, sokára, fojtogatón, ellebegett az udvar felett, ki a határba, az uraság azt sem tudta, hogy két ilyen meg olyan nevű béresasszony van a világon. Különben meghatódott volna a finom lelke, valami gorombát mondott volna az ispánnak és menten megígérte volna, hogy jövőre, vagy két év múlva, vagy azután, ha egyszer nagyon sok lesz a birtok jövedelme, megcsináltatja a kéményt.

Éppen az uraság földjéből kapott Dániel János nyolc holdat, házat meg benn a faluban, jobbat, mint a cselédház volt. Örültek, kicsit féltek is, ősi félelemmel, meg mert riasztották őket. Azért az asszony az új otthonban már az első begyújtás után megkönnyebbülten sóhajtott fel: Hát itt legalább nem marja a füst a szememet. Az igaz, hogy még nem volt mivel fűteniök. Keserves maradt az élet és keserves még ma is. A kis föld még nem adja meg a megélhetést, a ruházkodást, a cipőt. Pedig Dánielné is iparkodik, baromfit nevel. Már az idén pünkösdre paprikásnak való csirkét adott el a városban. Akkor éppen húsrá is telt pénz, finom húslevest főzött az asszony. A

gyereknek vett gumitalpú cipőt, meg egy fekete klotnadrágot, most is az van rajta. De hát mintha minden igyekvés hiába lenne, kenyéren arat majd Dániel János, meg híg leveseken, még szalonna sincs a háznál, tavaly elpusztult a két malac, mert nem volt pénz, nem tudták idejében beoltatni.

Így volt, nehéz volt, sokszor elcsüggedtek, de most újra nekifeszülnek a küzdelemnek.

Kis pihenőt tartott János, meg Jani, hallgatagon, csak úgy elmélázva. János már nem mai gyerek, nagyon is javakora-beli, a halántékán a fekete közt ősz hajszálak csillognak. Áll a nagy hőségben, feje födetlen, bozontos nagy haja védi a nap-sütéstől; az ingujját felgyúrte vállig, bronzszínű az izmos karja. Jani fekete szemű legényke, csinos arca most kissé savanyú, nehezen törik bele az új nehéz munkába. A közeli kis tó felé pislog — inkább libaúsztató gödör, mint tó — szeretné benne megmártani magát és szeretne leheveredni agyagos partján, a nyárfák árnyékában. De az apa emeli a kaszát, suhint vele, borul a búza a földre, halad előre a kaszás, követni kell: iparkodva szedi hát a markot, sodorja a kötelet, köti a kévét rátérdepelve, még a gyerek is látja, mily kövérek a búzafejek; új és új a kéve, tizennyolc lesz majd egy kereszt. Jobbra-balra a szomszéd táblákon is aratnak, jó komák, érkezéskor hajnalban váltottak egy-két szót, de azóta, munka közben, nincs beszéd, mintha versenyeznének.

Délben megvillan a tábla végében egy piros fejkendő, libeg a kék szoknya, merthogy enyhe szellő kerekedett, hozza az ebédet Dánielné. Csak valami jó húsleves volna, vagy paprikás-hús. De az nem lehet, mert nincs a háznál pénz, egy fillér sem. Fiatalos az asszony, könnyed a járása, pedig a messze faluból jött, homokos úton. Komoly a képe.

Akácfabokrok árnyékába vonulnak, letelepszene, lekerül a kosárról a tiszta kendő, a leveses fazékról a fedő. Kanalat nyom Dánielné az ura meg a fia kezébe, sárgás zsírfoltok úsznak a leves tetején, a kanál merítésére hajszávékony csikok kavarnak benne, ejnye, hisz' ez húsleves.

— Hát te? — kérdezi az ember.

— Én már ettem, — mondja az asszony.

— Ugyan ne okoskodj. Egyél csak.

Nyuítja a kanalát, Jani sóváran pislog, ő már enne, de úgy tudja, hogy harmadiknak kell maradnia. Előkerül a harmadik

kanál is, az asszony matatás után megint ráborítja a kendőt a kosárra. Nem sietnek, még meleg a leves. Mikor a fazék feléig ürül, apa és anya egyszerre hagyják abba a kanalizást. Az anya fölveszi a földről a fazekat és Janinak nyújtja. Jani most már szaporán eszik, hamarosan megdönti a fazekat és kikanalazza a levest utolsó cseppig. A kanálra tapadt tésztát is lenyalja. Az anya megkérdezi.

— Jóllaktál?

Ravaszul mosolyog, majd hogy el nem neveti magát. Janiban fellobban a gyanú, a letakart kosárra tekint:

— Édesanyám becsapott. Van egyéb is.

— Van hát. Paprikáshús csuszával.

Jani zsémbéskedik:

— Aztán csak hagyja, hogy megtömjem a bendőm lével. Azért ne gondolja ám, hogy nem eszek.

— Nem gondolom én azt, fiam — és az anya kacag.

Most már Dániel is mosolyog:

— Nem látod, hogy csak tréfál veled az anyád? Örülj, ha jóllaktál.

Kiderül azonban, hogy csakugyan van hús is. Egy lábosban jókora darabok úszkálnak a paprikáslében. Egy tál csuszáról is lekerül a kendő. Az ember elcsodálkozik. A levest még csak megértette, mert tud a felesége sokfajta huncutságot, krumpliból, tökbélből, fehérbabból és zöldségből húslevest meszterkedni. De ez itt a lábasban igazi hús.

Dávid csak ránéz az asszonyra, kérdezőn.

Az asszony a kendőjét igazgatja, kínosan van, még nem tudja, nem haragszik-e meg az ura. Kicsit fél, úgy segít hát magán, hogy igen hangosan mondja, szinte kiabálja, hátha megijed az ember:

— A magunkéban aratunk. No! Egyetek hát, nem loptam én ezt a kakast.

Az ember nem haragszik, az első harapás után enyhén szól:

— Kakas? Olyan puha, mint a dión hízlalt kappan. Ugyan olyant még nem ettem, csak hallottam róla.

Jani is neki bátorodik, eszik a szájával, a szemével, a fülével: az orrcimpája tágul, a képe kidagad. Annyit töm a szájába, hogy alig tudja kinyögni:

— Csak azzal a sok lével ne tömött volna meg.

— A Marci, — mondja megnyugodva az asszony.

Ez volt a kakas neve.

És folytatja:

— Nincs már rá szükség. El lesznek a tyúkok őszig így is. Vén kakas volt, gondoltam, levágom. Azt a fehér begyest tartom meg helyette. Csak három hónapos és már kergeti a tyúkokat. Jó kakas lesz.

Dániel János elkomorodik, de csak eszik tovább, a feleségét is biztatja. Az asszony is csipeget keveset, néz maga elé, egyszer csak kibuggyan a könnye.

— Sajnálod? — szól rá az ura. — Akkor meg minek vágtad le?

Az asszony szipog:

— Nem a kakast sajnálom, öreg volt már.

— Akkor meg mit sírsz?

— Csak úgy. Mert már öreg volt. Pedig milyen hetyke kakas volt még két évvel ezelőtt.

— Volt, — hagyja rá az ember és leteszi a kanalát, melyel a csuszát ette, szétnéz, a bajszát megtörli kétfelé.

Az asszony nézi az urát, most látja csak, hogy erősen ráncosodik a bőre a szeme körül. Az ember föláll, int Janinak, az felugrik, de még egy mellehúsát beletöm a szájába.

— Estére is maradt, — mondja az asszony és már pakolja el az edényt. — Én meg már megyek is.

Föláll, friss, vérbő, tüzel az arca, a szeme. Mellette Jani, mintha az öccse lenne. A fiútól kérdezi részvétellel:

— Fáradt vagy?

Dániel nézi kettőjüket, az esze még elidőz a kakasnál:

— Egyszer ti majd engemet is levágtok.

Ezt tréfának szánja, fanyarul. És magyarázatul még megtoldja:

— Ha már öreg leszek és nem tudok dolgozni.

Jani nevet:

— Azt nem. Inkább csak a székből hozatunk egy kiló húst.

Az asszony meglepődik, de kapva kap a gyermek komiskodásán és ellene fordul:

— Ne szemtelenkedj, te! Nem szégyelled magad?

Dániel már indul a kasza felé, melyet ott hagyott a tarlón, ahol a munka abbamaradt. Az asszony rászól:

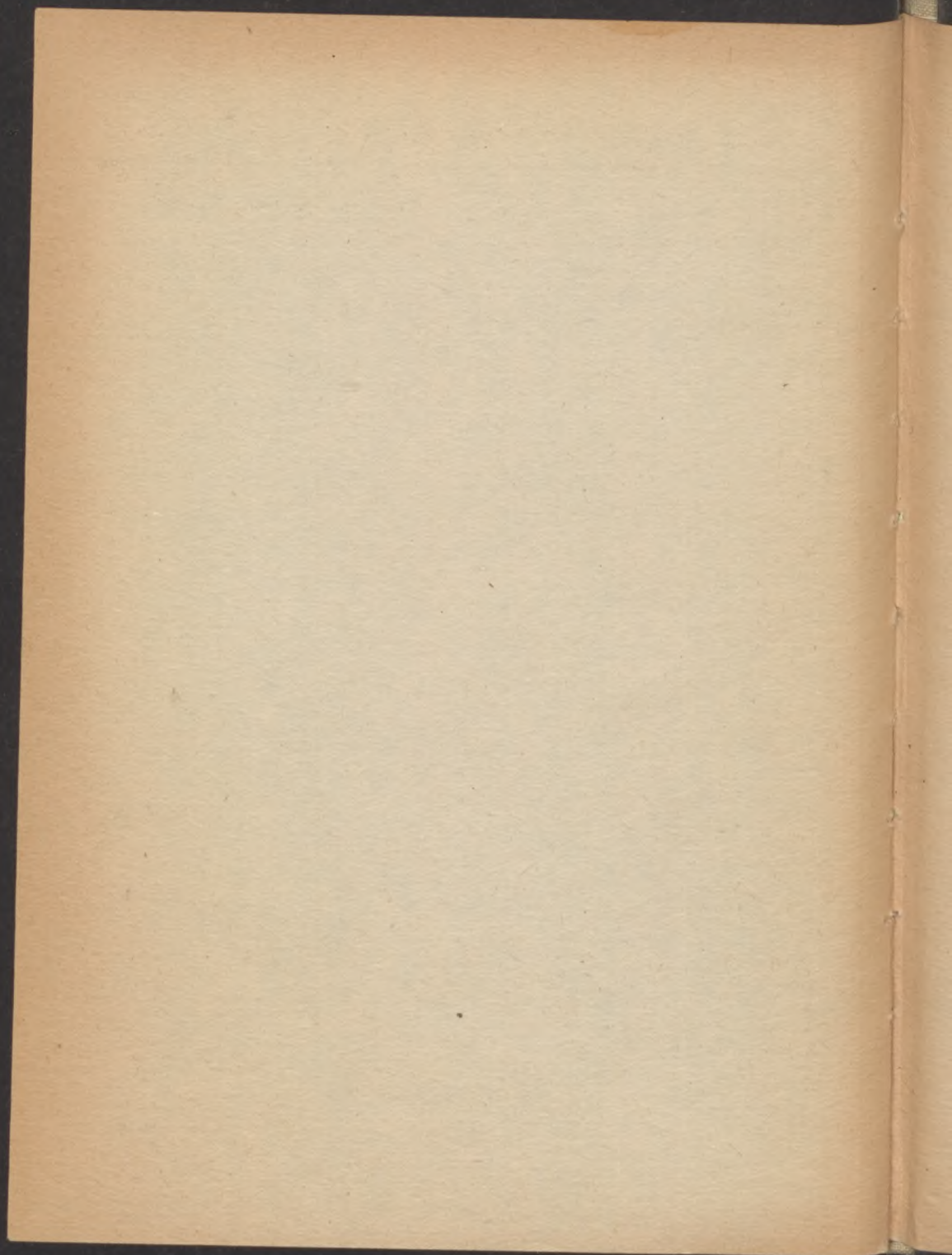
— Aztán maga se beszéljen ilyen butaságot. Van föld, ház, jó a termés, jobb is lesz majd és maga meg most fél az öregségtől? Másképpen szokott beszélni otthon.

— Igaz, — ismeri el Dániel János és gyöngéden megéri az asszony vállát: — No, Isten áldjon.

Indul a munkára, mert a szomszéd táblákon már befejezték az ebédet és keményen dolgoznak tovább. Jani vidáman siet utána.

TARTALOM

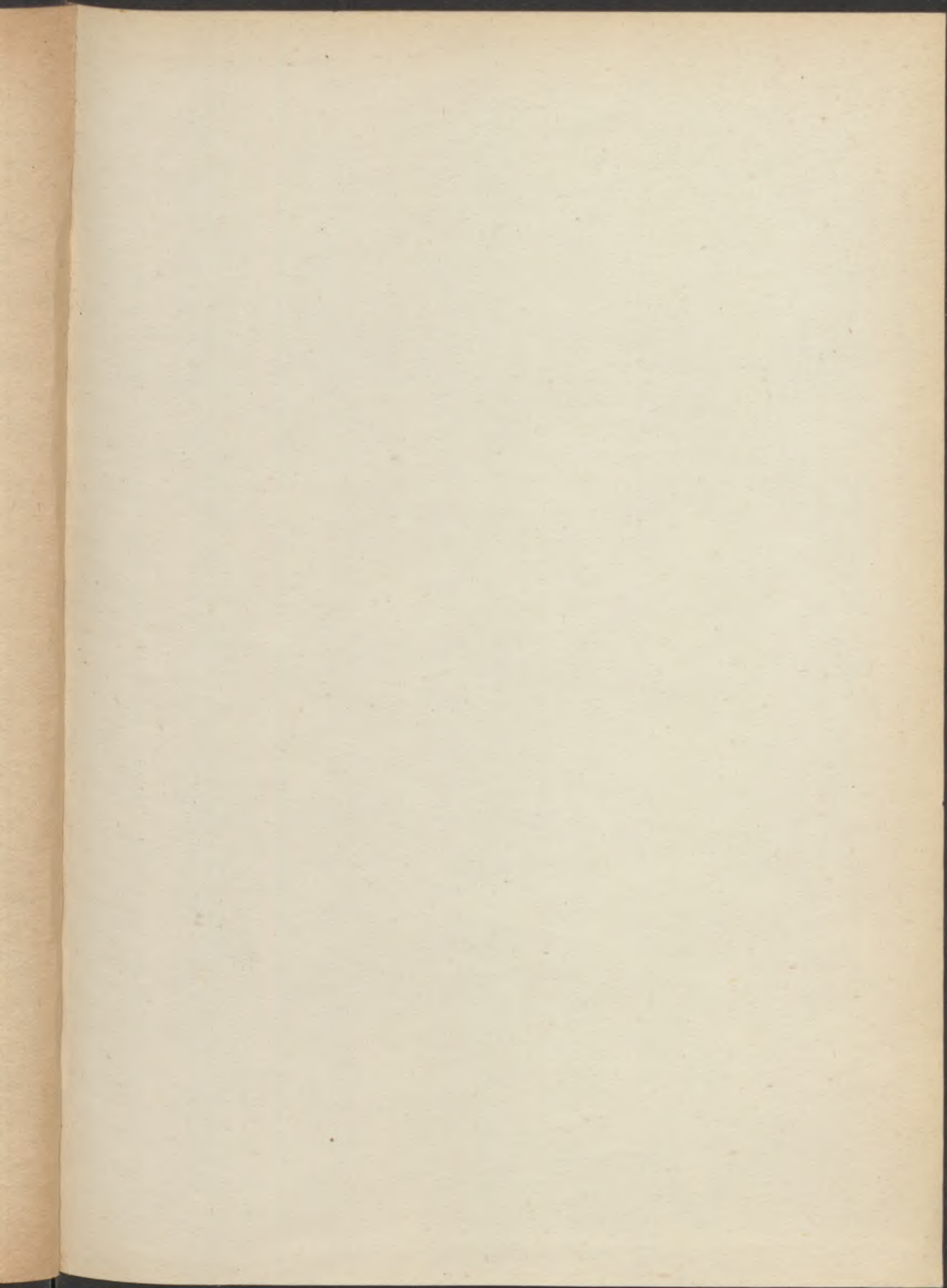
<i>Farkas és bárány (1922)</i>	9
<i>Razzia (1928)</i>	13
<i>A letró (1913)</i>	18
<i>A bukott generális (1927)</i>	22
<i>Prof. Csizmadia (1922)</i>	25
<i>Napirend (1927)</i>	48
<i>Szép barna ember (1928)</i>	53
<i>A lyukas harisnya (1932)</i>	57
<i>A nő (1928)</i>	63
<i>A bogár (1929)</i>	66
<i>A blúzkirály (1948)</i>	71
<i>Öreg ember (1948)</i>	78
<i>A goromba kislejű (1940)</i>	87
<i>Egy kislejűt etetnek (1940)</i>	92
<i>Ebéd után (1942)</i>	97
<i>A rossz gyerekek (1948)</i>	102
<i>Julia néni (1938)</i>	108
<i>Az elszabadult oroszok (1927)</i>	114
<i>A kapu (1913)</i>	117
<i>Szélvadász (1938)</i>	123
<i>Hivatal (1938)</i>	127
<i>Pesti vendégek (1936)</i>	131
<i>Egyszerű udvarlás (1936)</i>	135
<i>Nagyapa (1937)</i>	138
<i>Az ember, a macska és a tiszavirág (1936)</i>	143

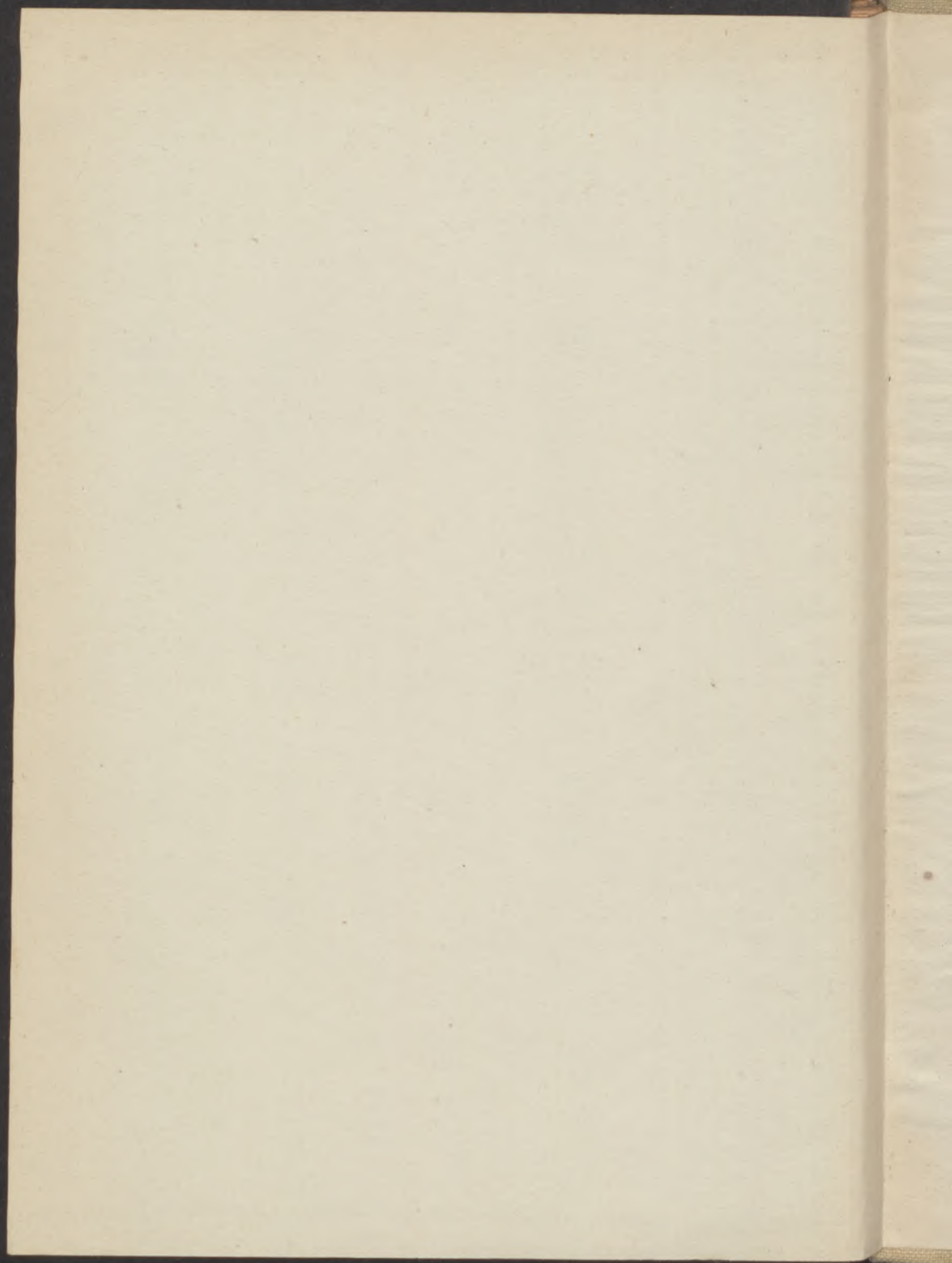
<i>Kávéházi történet (1942)</i>	147
<i>Vacsora 1941-ben (1941)</i>	150
<i>Törzsasztal az ablak mellett (1917)</i>	154
<i>A vacsora elmarad (1939)</i>	160
<i>A gyermek (1913)</i>	165
<i>Nagyapa nem alszik (1937)</i>	169
<i>Rablók (1934)</i>	172
<i>A mi gyermekünk (1929)</i>	177
<i>Ének (1935)</i>	181
<i>Becsületszó (1934)</i>	184
<i>Szülföldem szép határa (1937)</i>	187
<i>Az esernyő (1939)</i>	193
<i>Harpacskószajudári idill (1936)</i>	196
<i>Az előkről vagy jót vagy semmit (1935)</i>	199
<i>Pesti ember egy napja (1937)</i>	203
<i>Pesti asszony egy napja (1937)</i>	208
<i>Pesti gyermek egy napja (1937)</i>	211
<i>A nő szerelmes egy tróba (1937)</i>	215
<i>Szegény Pali bácsi (1936)</i>	218
<i>Az ezermester (1939)</i>	221
<i>Tornászó diákok (1920)</i>	225
<i>Aratók (1948)</i>	248

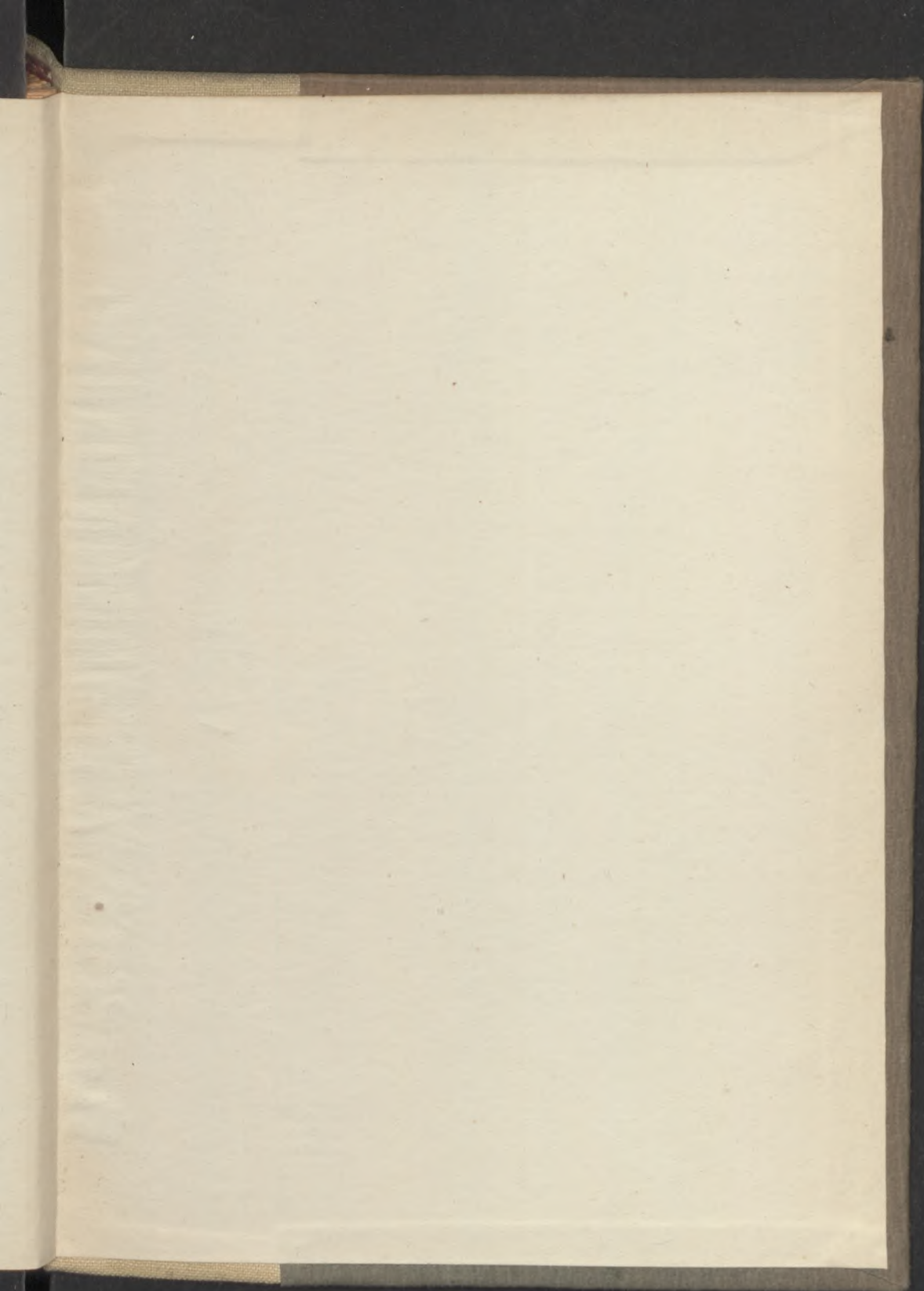

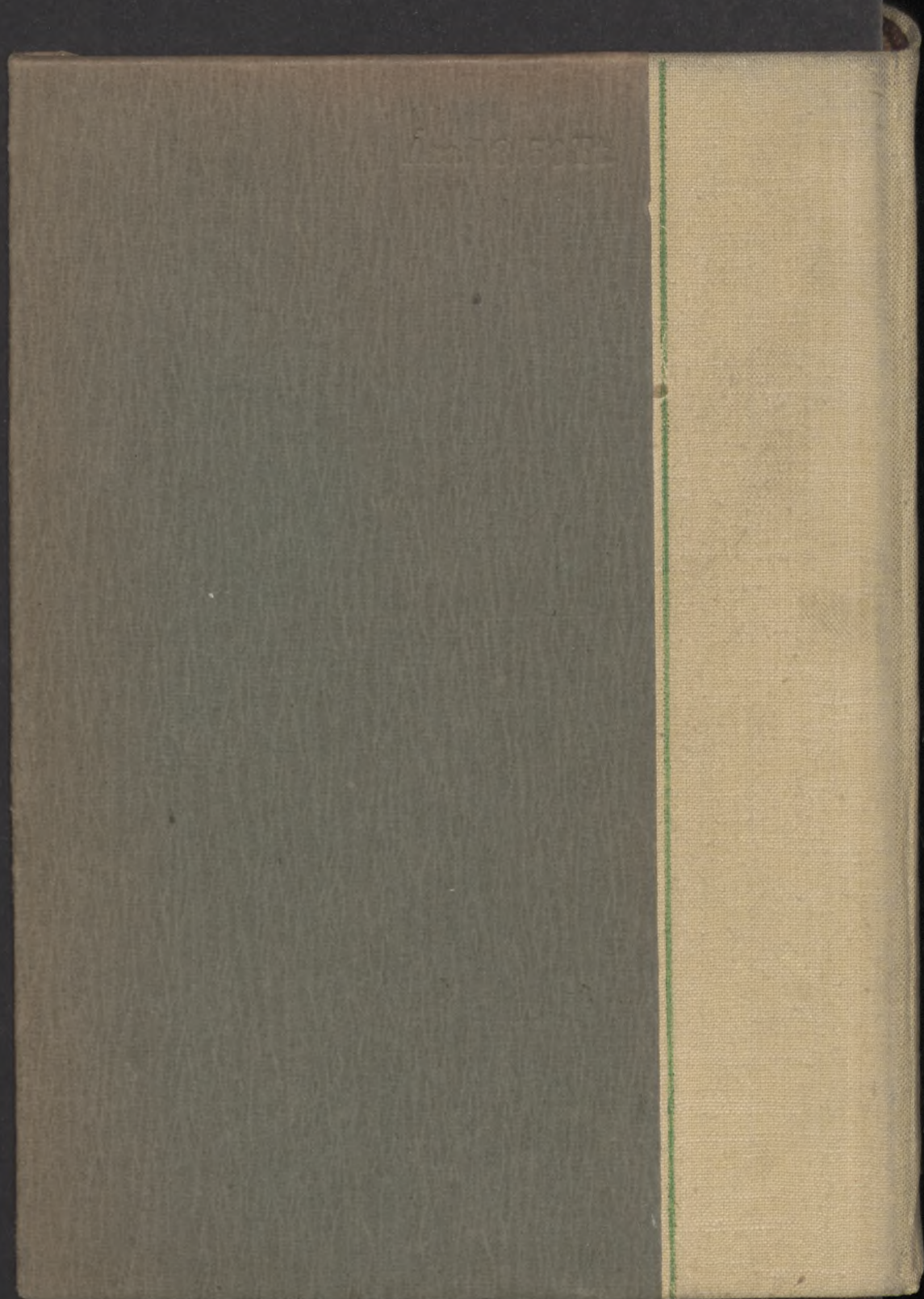

NAGYLAJOS

TARKAS

ÉS

RÁRÁNY

RÉVAI